PRAXEOS
MEDICÆ UNIVERSÆ
PRÆCEPTA

AUCTORE

JOSEPHO FRANK

AUGUSTISSIMO IMPERATORI ET TOTIUS ROSSIAE AUTOCRATORI A CONSILIIS COLLEGIORUM, EQVITE ORD. ST. WLODIMIR IV. CLASS., THERAPIAE SPECIALIS ET CLINICES IN CAESAREA UNIVERSITATE VILNENSI PROFESSORE, AC SEMINARII MEDICI IMPERATORIS MUNIFICENTIA CONDITI PRAEFECTO, CONSILII MEDICI PETROPOLITANI ET CAESAREAE ACADEMIAE MEDICO-CHIRURGICAE, SOCIETATUM PHILANTHROPICAE PETROPOLITANAE, NATURAE SCRUTATORUM MOSQUENSIS MEDICORUM ET BENEFICORUM VILNENSIS, ACADEMIAE MEDICORUM VENETAE, SOCIETATIS AGRICULTURAE STUDIOSORUM FLORENTINAE, SCIENTIARUM ET ARTIUM ARGENTORATENSIS, ACADEMIAE MEDICAE, SOCIETATUM GALVANICAE ET MEDICAE PARISIN., R. JENNERIANAE, MEDICORUM ET NOSOCOMII A GUYO LONDINI DENOMINATAE, ORDINIS MEDICO-CHIRURGICORUM LUCCENSIS, SOCIETATIS PHYSICO-MEDICAE ERLANGENSIS, MEDICAE MARSILIANAE ETC. ETC. SODALI.

PARTIS PRIMAE VOLUMEN TERTIUM,

CONTINENS

DOCTRINAE DE MORBIS CUTIS

SECTIONEM SECUNDAM.

EDITIO SECUNDA.

TAURINI

SUMPTIBUS CAJETANI BALBINI BIBLIOPOLAE

MDCCCXXI.

EXCUDEBANT CHIRIO ET MINA.

DE

MORBIS CUTIS.

SECTIO SECUNDA.

Caput XVI.

DE VITILIGINE.

§. LXXV.

DEFINITIO. FORMAE. CAUSSAE.

Definitio.

1. *Vitiligo* (1) est macula sive alba, sive nigra plerumque cum cutis in parte depressione, laesaque plus minus illius functione.

Vitiligo alba.

2. *Vitiligo alba* (2) maculam, sive potius congeriem macularum hinc inde planarum, aut parumper elevatarum, utplurimum plus minus depressarum, coloris nivei, sive lactei exhibet. Maculae hujusmodi magnitudinis nunc pollicis, et ultra, nunc nonnullarum linearum, vel instar guttularum in cute dispersarum cernuntur.

(1) Nomen vitiliginis a *vitio* derivatum videtur. (Rudolph Vogel diss. de vitiligine. Goetting. 1764).

(2) Ἀλφὸς λευκὸς *Graece.* Vitiligo alba mitior, morphaea, morphaea alba, altera alba *Arab. Germ.* Mehlflecken. *Polon.* Ostuda, Osutka.

Superficies earum plerumque levis, rarius aspera, aliquando pilis vel normalibus, vel lanuginosis obsessa est.

Vitiligo nigra.

3. *Vitiligo nigra* (3) maculas nigrescentes, ejusdem ac vitiligo alba magnitudinis, nunc levigatas, nunc subasperas, interdum serpentes refert.

Caussae.

4. Quidquid cellulosam telam sub cute delere, destruere, ac pellem arctius cum carne, aut ossibus connectere, aut naturalem hujus involucri contextum in se ipsum contrahere, et sanguinis, nervorumque influxu plus minus privare potest, hoc vitiliginis ad caussas pertinet. Hujusmodi sunt: vitium haereditarium, congenitum, leprosum, suppurationes ex praeviis inflammationibus, exanthematibus, impetiginibus, et distensiones validae cutis, e. c. ad abdomen a graviditate, ab ascite, a pinguedine.

(3) Ἀλφος μέλας *Graece.* Vitiligo nigra, melmas *Celsi*, morphaea nigra *Ebn Sina*. *Germ.* Das dunkle mal.

§. LXXVI.

DIAGNOSIS.

Facilis confusio.

1. Vitiligo utpote *macula* tum ab *universali* cutis candore Albinis proprio, tum a nigredine Aethiopum, tum a palloribus ex animi pathematibus, ex lipothymiis, ex chlorosi, et ex jactura sanguinis distingui debet.

Divisio.

2. Vitiligo, habita ratione originis, dividitur in *V. naevum*, in *V. leprosam*, in *V. cicatricem*, et in *V. matrum*, *hydropicorum*, et *obesorum*.

Vitiligo naevus.

3. *Vitiligo naevus* sub forma nunc alba, nunc nigra comparet, quo ultimo in casu macula saepe elevata, ac pilis obsessa cernitur (4). Vitiligo naevus alba in vetula obveniens, et acu perfossa nec sanguinem fundens, nec dolens tempore, quo fides sagis tribuebatur, pro certissimo maleficii indicio haberi solebat.

Vitiligo leprosa.

4. Memorata autem ultimo loco duo signa simul cum squamulis partem affectam saepe

(4) Naevus tuberculosus. *Germ.* Mausemal, Raupenmal.

obsidentibus characteres gentilitios *vitiliginis leprosae* nunc congenitae, nunc acquisitae constituunt.

Vitiligo cicatrix.

5. *Vitiligo cicatrix*, uti relate ad variolas, et varicellam docuimus, et relate ad ulcera scrophulosa, cancerosa, et venerea adhuc docebimus, pro varia sua origine varias exhibet qualitates necdum satis a medicis enucleatas.

Vitiligo matrum.

6. *Vitiligo matrum*, *hydropicorum*, et *obesorum* solummodo cutis formositatem laedit, atque ob id memorabilis est, quod primo in casu inter indicia plus minus secura praegressi, et forte occultati partus pertineat.

§. LXXVII.

PROGNOSIS. CURA.

Prognosis.

1. *Vitiligo naevus* curam neque exposcit, neque facile admittit. *V. leprosa* vicissim evanescit, reditque, donec tandem in absolutam, quam praesagit, lepram transeat. Reliquae vitiliginis species omni quidem periculo destituuntur, at ob defoedationem cutis cuncta auxilia fere respuentem admodum molestae evadunt.

Cura.

2. Ipsa haec artis impotentia necessitatem in morbis ad cicatrices proclivibus, omnem curam ad eas praepediendas adhibendi patefacit, cujus rei vel in ipsa vesicatoriorum applicatione, praecipue in feminis, nos memores esse oportet. Contra jam praesentem vitiliginem experiri possunt: nunc oleum, balneum animale, fotus emolliens, vapores ex aceto, et aqua, nunc blanda, et frequens cutis collapsae agitatio, sublevatio, dilatatio, nunc aliqua in parte sana circa maculam compressio, nunc sicca huic ipsi hinc inde apposita cucurbitula, aut frictio, et quae vasorum, nervorumque hoc in loco vitam excitent (5).

(5) J. P. Frank op. c. Vol. IV. p. 120.

Caput XVII.

DE LENTIGINE.

§. LXXVIII.

DEFINITIO. CAUSSAE.

Definitio.

1. Maculae diuturnae forma, colore, et magnitudine plus minus lentibus similes, *lentiginis* nomen obtinuerunt.

Caussae.

2. Lentigo nunc sistit vitium congenitum, leprosum, nunc effectum ignis, et solis, inprimis vernalis. Cutis tenera, candidaque praecipue hac ultima a caussa afficitur, ac lentigines hic nil aliud, quam cruoris guttulae e vasis capillaribus per morbosam secretionem elicitae muco, et adipe dilutae, et in rete malpighianum depositae esse videntur. Actio solis in cutem vel a praevia lavatione, vel a sudore madidam major est, atque lentigines hoc in casu cum maculis foliorum, et fructuum ex actione radiorum solarium imbri immediate succedentium, ac in focum inde collectorum

convenire videntur. Ignis actio cum ea solis convenit.

§. LXXIX.

DIAGNOSIS.

Divisio.

1. Lentigo in *L. naevum*, in *L. leprosam*, in *L. aestivam*, et in *L. ab igne* dividitur.

Lentigo naevus.

2. *Lentigo naevus*, sive *naevus lenticularis* maculam refert solitariam ad faciem, potissime circa labia, ad collum, mammas, ventrem, coxas, inprimis prope genitalia, nec non ad extremitates sedem figentem, saepe nigri potius, quam fusci coloris.

Lentigo leprosa.

3. *Lentigo leprosa* (6) profunde in cute sedem habet, sensu orbata est, et futuram lepram saepe diu annuntiat.

Lentigo aestiva.

4. *Lentigo aestiva*, sive *ephelis* (7) maculas sistit parvas, perfecte lenticulares, flave-

(6) *Bakak* Mosis, *Barash.* Arab.

(7) A graec. Ἐφηλις *Synon.* Ephelis lentigo, lenticulae so-

scentes vel rufescentes, potissime obvias in facie, inprimis ad latera nasi, in pectore, in manibus, aliisque in partibus non tectis.

Lentigo ab igne.

5. *Lentigo ab igne* (8) ad tibias, et femora praecipue in adultis prope nimis camino sedentibus, vel in feminis carboni accenso, sub forma macularum saepe prominentium, coloris e fusco flavescentis, obvenit.

Distinctio a peticulis.

6. *Peticulas* cum *lentigine aestiva* confundi posse jam monuimus (9). Differunt sequentibus notis:

Peticulae.	*Lentigo aestiva.*
a. Omni anni tempore obveniunt.	a. Vere, et aestate potissime occurrit.
b. Nulli cutis conditioni parcunt.	b. Cutim teneram, et candidam eligit.
c. Raro in facie animadvertuntur.	c. Praecipue faciem occupat.
d. Aequo modo partes tectas, et non tectas detinent.	d. Inprimis partes non tectas afficit.

lares. *Germ.* Sommerflecken, Sommersprossen. *Gall.* Lentilles, taches de rousseur. *Angl.* Freckles. *Polon.* Piegi. Alibert op. c. Tab. XXVI.

(8) *Gall.* Taches de brûlure.

(9) Cap. II. §. X. 1.

Notandum autem est, peticulas societatem cum lentigine aestiva inire posse.

§. LXXX.

PROGNOSIS. CURA.

Prognosis.

1. *Lentigo naevus*, quodammodo formositati quid addens, nullum auxilium admittit. *L. leprosa*, utpote terribilis morbi praesagium, in servorum emptione maximi olim fiebat momenti. *L. aestiva* adventante hyeme sponte evanescit, aut multum saltem imminuitur. *L. ab igne* foedam, vix delendam sistit maculam.

Cura.

2. *Lentigo aestiva* praepeditur, partes soli expositas velo tenuissimo et cribriformi (*gaze*) albo, aut viridi involvendo, actionemque solis vix peracta faciei, vel brachiorum lotura evitando. Praesentes lentigines, prout cutis peculiaris sensibilitas melius id fert, variis remediis curantur. Huc pertinent: *succus fructus citri medicae*, *acetum destillatum*, *infusio radicis raphani rusticani in aceto*, *acidum muriaticum superoxygenatum* (10), *solutio sulpha-*

(10) R. Aquae rosarum rubrarum uncias sex: acidi muriatici oxygenati guttas duodecim. M. Augeatur sensim sensimque dosis acidi.

tis zinci (11), lac, ut dicunt, *virginum* (12), vel *sulphuris* (13), *subcarbonas potassae liquidus* (14), *fel bovis domestici* sive purum, sive *subcarbonate potassae liquidae* junctum (15), aliaque (16).

(11) ℞. Aquae fragariae vescae uncias sex: sulfatis zinci grana quindecim. M.

(12) Cap. I. §. VI. 4. (1).

(13) ℞. Aquae rosarum uncias sex; lactis sulphuris unciam semis. M. D. S. usui externo.

(14) Oleum tartari per deliquium.

(15) Unguentum inde emergens vespere applicatur, ac altero mane ope aquae tepidae, et saponis abluitur.

(16) Quintus Serenus sequentia proposuit (de medicina c. de cutis faciei vitiis propellendis).

« Invida si maculet faciem *lentigo* decoram,
« Nec prodesse valent naturae dona benignae,
« *Erucam*, atque acidum laticem simul illine malis,
« Proderit et bulbus mellis dulcedine victus,
« Crudave dulcacido miscebis rapa liquori. »

Caput XVIII.

DE CHLOASMATE.

§. LXXXI.

DEFINITIO. CAUSSAE.

Definitio.

1. *Chloasma* (17) in maculis palmae circiter magnitudinis ex flavo viridescentibus, saepissime planis, interdum subasperis, pruritu fere semper destitutis consistit.

Caussae.

2. *Caussae* chloasmatis sunt: graviditas, retentio menstruorum, hysteria, suppressio haemorrhoidum, vitia hepatis, lienis, hypochondriasis, labes scorbutica, carcinomatica, haemorrhagiae repetitae, inprimis pneumonorrhagiae, lues venerea, et abusus fuci, praesertim metallici. Caussa proxima tum in bile, tum in

(17) A graec. Χλοάζω, *χλόασμα*, vireo, viridis sum. Ephelis Celsi, macula hepatica Sennerti. Vitiligo hepatica Sauvages. Kelis fulvescens Swediaur. *Germ.* Leberflecken. *Gall.* Taches hépatique. *Angl.* Tawny blotsches. *Polon.* Podlice.

sanguine sub epidermide effusis, ac muco, et adipe mixtis, quaerenda est. Cruoris effusioni nunc plethora cutanea, nunc vasorum capillarium atonia saepe scorbutica, nunc secretio morbosa, peculiaris forte systematis nervosi effectus, ansam porrigere videtur.

§. LXXXII.

DIAGNOSIS.

Divisio.

1. Dividitur *chloasma* (cum alio morbo haud facile confundendum) in *ch. gravidarum*, in *ch. ex cachexia*, et in *ch. ex fuco*.

Chloasma gravidarum.

2. *Chloasma gravidarum* certissimum saepe conceptionis, quin immo delitescentis in nonnullis masculi, in aliis feminei foetus signum sistit (18). Planum, ac pruritu destitutum frontem inprimis occupare solet. Et recens nati, praecipue sub zona torrida (19), speciei chloasmatis subjiciuntur.

(18) Hipp. op. p. 677. Riedlin lin. med. 1695. p. 393. J. P. Frank. Epit. l. c. p. 87.

(19) Swediaur op. c. Vol. II. p. 759.

Chloasma ex cachexia.

3. *Chloasma ex cachexia*, aut rectius, ex vitio totius corporis pro varia rerum positione varia exhibet phaenomena. Latente *amenorrhoea*, maculae planae haud prurientes, inprimis frontem, genas, mammas, nucham, et dorsum detinere solent. In *hystericis* eae ad faciem, potissime post graves cephalalgias animadvertuntur. *Haemorrhoides suppressae* chloasma plerumque pruriens variis in partibus largiuntur. *Vitia chronica hepatis*, *scirrhus ventriculi* maculis amplissimis, subasperis, prurientibus, ex flavo viridescentibus herpeti affinibus pectus, inguina, et crura occupantibus ansam porrigunt. Item *morbi lienis*, et *hypochondriasis*. *Chloasma scorbuticum* foetens colorem ex atro viridescentem refert (20), atque ex praeviis ecchymomatibus saepe originem ducit. Sat simile est chloasma post *haemorrhagias*. Ex *lue venerea* eadem impetigo maculas plerumque reticulares ex flavo viridescentes, saepe cupreas ad frontem, pectus, praecipue vero ad internam brachiorum, vel crurum superficiem, sub umbra et post lotionem magis obvias, vix prurientes exhibet. Maculae hae interdum per solum attactum con-

(20) Alibert op. c. Tab. XXVII.

tagiosae sunt (21). *Chloasma ex fuco* ad genas, et frontem sub forma macularum obscure flavescentium, aut viridescentium minime prurientium comparet.

§. LXXXIII.

PROGNOSIS. CURA.

Prognosis.

1. *Chloasma gravidarum* per repetitas conceptiones aliquando perpetuum evadens, in genere, excluso foetu, et interdum sub media graviditate sponte secedit. Quod *ex vitio totius corporis* pullulat chloasma, hoc morbi primarii, cujus cum augmento nonnunquam evanescit (22), sequitur prognosin. *Ch. ex fuco* indelebile saepe sistit praepostere quaesitae elegantiae praemium.

Cura.

2. *Gravidarum chloasmati* nullum opponimus auxilium. Hac impetigine *e vitio totius corporis* emergente pro re nata, ac habita sem-

(21) Nosco virum chloasmate luis residuo laborantem, qui sanae uxori sine alio venereo indicio eandem impetiginem communicavit.

(22) J. P. Frank l. c. p. 89.

per ratione transpirationis, et urinarum, ad usum internum *aquarum ferruginosarum*, ad *nervina*, ad *hirudines* ano applicandas, ad *resolventia*, inprimis ad *aquas minerales*, aut *saponaceas*, aut *salinas*, ad *amara*, ad *antiscorbutica*, ad *tonica*, et ad *antisyphilitica* confugiendum est. Auxilia hujusmodi sensim sensimque remediis topicis in *ch. ex fuco* solis adhibendis sustinentur. Huc pertinent: remedia adversus lentigines commendata: porro *balnea marina*, *fluviatilia*, *linimentum* sive *camphoratum* (23), sive *baccarum lauri* (24), sive *seminum sinapis nigrae* (25), sive *mercurii rubri* (26), nec non *solutio muriatis hydrargyri oxydati* (27), praemissa *massa detergente*.

(23) Camphorae drachmam unam: nitri drachmas duas: mellis q. s. ut f. linimentum.

(24) Pulveris baccarum lauri uncias duas: mellis q. s. ut f. linimentum.

(25) Pulveris sinapis uncias tres: olei amygdalarum unciam semis: succi citri q. s. ut f. unguentum.

(26) Butyri recentis uncias duas: cerae albae liquefactae drachmas tres: mercurii praecipitati rubri, camphorae aa drachmam unam et semis. M.

(27) R. Aquae destillatae uncias sex: mercurii sublimati corrosivi grana duodecim. M.

Caput. XIX.

DE ECCHYMOMATE.

§. LXXXIV.

DEFINITIO. FORMAE. CAUSSAE.

Definitio.

1. Macula ex effusione sanguinis in textum cutis originem ducens, *ecchymoma* (28) dicitur.

Formae.

2. Ecchymoma sub forma comparere solet nunc *stigmatum* coccineorum, aut violaceorum ad frontem, genas, mentum, collum, et brachiorum superficiem internam, nunc *macularum lenticularium* fuscarum, brunnearum, lividarum ad universum corpus, facie non excepta, nunc *macularum lentibus decuplo ma-*

(28) A graec. Ἐκ, extra et χυμὸς, humor, seu succus. *Synonyma.* Sugillatio, effusio, extravasatio, suffusio. *Germ.* Blutunterlauf, Blutfleck. *Gall.* Ecchymose, sugillation, effusion. *Angl.* Ecchymosis, livid spot from extravasated blood. *Polon.* Siniak.

jorum, nigrarum, fuscarum, cutim marmoris instar variegantium, praecipue ad extremitates, nunc *plagarum*, palmam excedentium, nigrarum, snbviridescentium, ad pectus, abdomen, manus, pedesque (29); nuncque *striarum*, sive *linearum* rubrarum, lividarum, nigrarum, aeque ac si cutis flagellis caesa esset (*vibices*) ad extremitates, aliaque loca. In genere ecchymoma minime circumscriptum est, sensim sensimque diffluit, variosque plerumque exhibet coloris gradus vel ad interstitia inter unam, alteramve maculam protractos.

Caussae.

3. Cutis candida, sensilis, et laxa, praecipue ad loca cellulosa minus compacta instructa (e. c. ad palpebram inferiorem, scrotum etc.), interdum vero et ad firmissima (e. c. ad plantas pedum, albugineam oculi etc.), nec non ad orificia oris, vaginae, ani, immo ad ipsas membranas internas viscerum superficiem ambientes, ecchymomati subjicitur. Ansam illi porrigunt contusio, concussio, compressio (30)

(29) Manus nigerrimas in typho vidit J. P. Frank, ac crus aethiopis instar nigrum in scorbuto observavit Plenk (l. c. p. 45).

(30) Sic capita recens natorum post partum difficilem, obliquum, aut vectibus absolutum, frequenter ecchymomata exhibent.

suctus (31), distensio, vulnera sanguini extravasato exitum denegantia, erysipelas (32), tussis impetuosa, vomitus effrenus (33), contractio vehemens musculorum e. c. sub epilepsia (34): porro labes hepatis, lienis, excretiones cruentae sive imminentes (35), sive suppressae (36), animi pathemata (37), praecipue ira (38), dolores (39), debilitas senilis (40), et inprimis varii diatheseos scorbuticae gradus.

(31) Ab hirudine, a cucurbitula, a labiis, etc.

(32) Cap. VI. §. XXIX. 8.

(33) Ex hac caussa pluries ecchymoma albugineae observavi, similesque casus a Blavio describuntur (Ephem. N. C. Dec. III. an. 7. 8 obs. 291).

(34) Futurae epilepsiae paroxysmum ab ecchymomatibus annuntiatum fuisse, observavi.

(35) Stigmata coccinea ad faciem adventum menstruorum annuntiabant in femina curae meae commissa. Puellae sexdecim annorum exemplum ter quater de die ad faciem aethiopis instar nigrescentis Yong refert. (*Philosoph. Transact.* Vol. 26. No. 323. p. 425).

(36) Richters *chirurgische Bibliothek.* 11. B. p. 235.

(37) Virgo ex quovis fortiori animi pathemate labium inferius, et mentum sugillatione correpta exhibebat. (Act. physic. med. Nat. Cur. Vol. II. p. 33).

(38) Tissot *Oeuvres, quatrième Volume.* p. 359.

(39) Post cephalalgias ecchymoma sub forma stigmatum ad palpebras vidi.

(40) Melasma senile *Auctorum.*

Caussam proximam ecchymomatis in vasorum sanguiferorum sive laesione mechanica, sive atonia, sive spasmo (transitum scilicet sanguinis impedientes), sive secretione morbosa locari posse credimus.

§. LXXXV.

DIAGNOSIS.

1. *Ecchymoma* confundi potest cum *gangraena*, cum *peticulis*, aliisque cum *maculis*.

Distinctio a gangraena.

2. Cum *gangraena ecchymoma* facile ab iis, qui ex solo *nigro* partis *colore* ad sphacelum concludunt, confunditur. Differunt sequentibus notis:

Gangraena.	*Ecchymoma.*
a. Solutionem continui exhibet.	a. Nulla solutio continui observatur.
b. Pars affecta friget.	b. Temperiei nulla occurrit mutatio.
c. Sensus in parte deletur.	c. Sensus perstat.
d. Summo vitae periculo stipatur.	d. Periculo plerumque vacat.
e. Foetorem specificum spargit.	e. Vix foetet.

Distinctio a peticulis.

3. *Peticulae.*	*Ecchymoma.*
a. Exclusive in morbis febrilibus obveniunt.	a. In morbis febrilibus, tum aliis occurrit.
b. Contagiosi quid fere semper offerunt.	b. Contagii suspicionem haud movet.
c. Aegros lecto affligunt.	c. Aegri saepe deambulare possunt.
d. Maculae sunt regulares, circumscriptae, lentibus vel minores, vel similes, vel parum majores.	d. Maculae vix regulares, plerumque diffluentes, lentibus saepe decuplo majores sunt.
e. Diversitatem coloris modicam offerunt.	e. Color adeo diversus, ut cutis marmoris instar variegata evadat.
f. Cutis maculis intermedia normalis est.	f. Cutis maculis intermedia saepe ex flavo viridescit.
g. Rarissime faciem occupant.	g. Saepe in facie animadvertitur.

Datur autem *complicatio* peticularum cum ecchymomate nunc traumatico, nunc alio.

Distinctio ab aliis maculis.

4. Quemadmodum interruptio processus oxygenationis sanguinis livorem *universalem* cutis, e. c. in morbo sic dicto coeruleo producit;

ita ex eadem caussa et *partiales* livores, maculas scilicet a genuino ecchymomate probe distinguendas oriri arbitramur. Huc pertinere videntur maculae coeruleae in mortis articulo (41), in hydrothorace, in suspensis, et suffocatis obvenientes. In asphyxia ex carbonum fumo ejusmodi maculas ea ipsa ratione, qua evoluta vita, respiratio liberior evadebat, ex coeruleis rubras fieri, ac dein plane evanescere vidimus. Postremo cavendum est, ne striae, quas *vas lymphaticum inflammatum* exhibet, pro *vibicibus* habeantur (42).

§. LXXXVI.

PROGNOSIS. CURA.

Prognosis.

1. Ecchymomatis *resolutio* obtinetur, si copia sanguinis major non sit, quam a vasis lymphaticis absorberi queat, si vires vitales in universo corpore, et in parte affecta ita vigeant, ut absorptionis opus locum inveniat, sique fons cruoris extravasati novum non largiatur sanguinem. *Induratio* contingit, dum modica san-

(41) *De maculis morientium* vide Sim. Schulz in Ephem. N. C. a. 4. et 5. obs. 121.

(42) Plenk hunc errorem ibi commisisse videtur, ubi de *vibicibus* a *panaritio* loquitur. (Op. c. p. 40).

guinis copia in textum cellulosum effusa est, dum vis vitalis non quidem ad resolutionem obtinendam, sed saltem ad corruptelam avertendam satis viget, dumque cruor tractu temporis cum cellulis, quibus continetur, coalescit. Indurationes hujusmodi frequenter in senectute ad extremitates inferiores, praecipue lateris sinistri locum inveniunt, ac nisi resolvantur, tum erysipelati, tum ulceribus chronicis ansam porrigunt. Nunquam ex sanguine stagnantes pus verum generatur. *Gangraena* hic expectanda, concesso ad cruorem extravasatum aëris aditu, deletoque influxu nervorum in partem affectam. Sanguis sub aponeurosi effusus febres violentas, inflammationes, deliria, convulsiones, ac mortem hinc inde producit. Ut *signum* ecchymoma in morbis acutis, in haemorrhagiis, in senio, etc., mali ominis censetur.

Cura.

2. Si partis cujusdam extensio, distractio, contusio ecchymomatis periculum minatur, tunc cita illius in aquam frigidam immersio, vel fomentatio cum nive, aut glacie contusa, ac interdum compressio sugillationem saepe avertunt. Praesente ecchymomate locali cum orgasmo, in robustis, et plethoricis hominibus *venae sectio*

praemittenda, ac nisi inflammatio, et partis laesae jam tumor, ac durities, nec non summus dolor impediant, *fomentatio* cum *posca*, *muriate ammoniae*, et *nitrate potassae*, vel *acetas plumbi liquidus* cum aqua frigida et parva *alcoholis* portione conducent. Si fortior contusio, aut ictus sclopeti, aut alia demum caussa, praecipue mali diuturnitas vitalitatem imminuerint, tunc fomentatio ex herbis aromaticis vino decoctis, vel *radicis bryoniae albae* recentis rasura (43) cum aequali *alcoholis* portione, vel spirituosa fomentatio cum *muriate ammoniae*, *et aceto*, requirentur. Si major forte sanguinis copia, quam quae commode resolvi speretur, aut cruor in grumos coactus sub cute integra, vel parvo tantum, aut jam collapso vulnusculo perfossa, vel sub tensa aponeurosi stagnaverit, tunc pellis aponeurosis sine mora incidenda, aut vulnus dilatandum, vel profunde satis scarificationes, ut liquidum cruentum extillet, ac tandem externa, quae diximus auxilia, pro re nata temperantia, excitantia, nec non fasciae comprimentes, in auxilium trahenda sunt. In *sugillatione capitis recens natorum* sectio plerumque mortem properat, unde vel *alcohol camphoratum*, infusum

(43) Helmont. Ignotus hydrops §. 40.

aliquod *aromaticum vinosum*, et calor aequalis per impositum tumori gossypium obtinendus, supplebunt (44). In *ecchymomate typhode* remedia contra haemorrhagias in typho commendata (45), *in gastrico evacuantia* indicantur. *Scorbuticam labem* specificis aggredimur auxiliis. Nil potentius hic ecchymoma debellat, saltem aestivo tempore, quam *balnea fluviatilia* (46). Si major in parte vasorum *inertia* ecchymoma inducat, praeter motum corporis in aëre libero, ac lavationem frigidam, remedia adversus lentiginem, et chloasma commendata usurpanda sunt. Cura ecchymomatis ex *retentione menstruorum*, et *haemorrhoidum* remediis alibi tradendis (47) absolvitur. Praeter caetera hic potissime conducunt *aquae minerales* tum *saponaceae*, tum *salinae*, tum *martiales*. Quae ex *spasmo* oriuntur *ecchymomata* sat cito sponte evanescere solent; nisi hoc fieret, *pulvis radicis caephelidis ipecacuanhae cum opio*, infuso aromatico, e. c. *salviae officinalis* suffultus intus propinari potest, et ad-

(44) Frankii Epit. l. c. p. 104.

(45) P. I. Vol. I. §. LV. 15. 16.

(46) Usitatissimum inter aegros in nosocomio militari Vindobonensi decumbentes sistit remedium, testante egregio hujus instituti moderatore Wahring.

(47) P. IV.

hibita extus leni frictione cum vino, vel alcohol. *Indurationem* minitans ecchymoma, nec non ipsa ex ecchymomate induratio optimum auxilium in *vaporibus* ex aqua, et aceto, floribusque sambuci nigrae elicitis, agnoscit, quorum vaporum ope et rebelle ecchymoma traumaticum albugineae debellavimus. In chronico, et pertinaci ecchymomate tum *flores arnicae montanae* (48), tum *stipites solani dulcamarae* (49) sub forma infusi intus, et extus adhibiti conducunt. *Calagualae* ab Hispanis hic commendatae effectus nos latent. *Ulcera* ex ecchymomatibus ad chirurgiae pertinent forum. Ita *gangraena* ex eadem caussa orta.

(48) Fehrius in Eph. N. C. an. 9. et 10. p. 23. obs. II.

(49) *Mémoires de l'Academie des sciences de Paris* 1761. p. 55.

Caput XX.

DE ERYTHEMATE.

§. LXXXVII.

DEFINITIO. CAUSSAE.

Definitio.

1. Rubor partialis cutis plerumque chronicus, aut saltem apyreticus, a compressione evanescens, hac cessante revertens, saepe papulis, phlyctaenis, pustulis, aut furfuribus junctus, *erythema* dicitur.

Caussae.

2. *Caussae* erythematis sunt: vitia haereditaria, congenita, diathesis scrophulosa, leprosa (50), plicosa, abusus liquorum fermentatorum, actio irae, invidiae, moeroris diu protracta, mala hepatis, usus arsenici (51), graviditas, suppressio haemorrhoidum, menstruo-

(50) Falconer *memoirs of the medical society of London.* Vol. 3. p. 381.

(51) Sic una aegrarum mearum de se ipsa fatebatur.

rum, lochiorum, lactis, fluoris albi, sudoris pedum, et axillarum, pigmenta, frigus, radii solares, impuritas inter plicas cutis, et serum acre partes distendens. Sedes mali nunc in vasis sanguineis varicosis liquorem rodentem, aliquando pollinem terreum secernentibus, nunc in glandulis sebaceis, et lymphaticis, nunc in ipsis vasis lymphaticis, nunc in textu cutis quaerenda videtur.

§. LXXXVIII.

DIAGNOSIS.

1. *Erythema* cum *erysipelate*, *strophulo*, et *herpete* confundi potest.

Distinctio ab erysipelate.

2. Ab *erysipelate* distinguitur *erythema*, quoniam illud morbum acutum, sedemque saepe mutantem, hoc autem vitium chronicum, vel saltem apyreticum, et stabile constituit.

Divisio.

3. Erythema dividitur: in *E. naevum*, in *E. guttam roseam*, in *E. pernionem*, in *E. solare*, in *E. intertriginem*, in *E. recens natorum*, et in *E. oedematodem*.

Erythema naevus.

4. *Erythema naevus* (52) maculam sistit congenitam (a terrefacta ob incendium matre plerumque ortam), nunc latam, nunc longitudinalem, irregularem coloris ignei, aut vini rubri, faciem, collum, et scapulas obsidentem, interdum super cutem fructuum rubi idaei instar elevatam.

Erythema gutta rosea.

5. *Erythema gutta rosea* (53) macula est neque pruriens, neque dolens, neque serpens, profunde rubra, fere livida, splendens, inprimis ad nasum, et genas, aliquando ad frontem, rarissime ad mentum obvia, saepe aut *papulis* corymbosis, exiguis, duris, rubris, e rubro livescentibus, in apice desquamatis, aut *phlyctaenis*, vel *pustulis* albescentibus puriformi materia repletis instructa, praecipue crapulae, irae, ac labi internae originem debens.

(52) *Synonyma.* Naevus flammeus, morphaea flammea. *Germ.* Feuermal. *Gall.* Taches de feu. *Polon.* Znamie rodzime.

(53) *Synonyma.* Vari, Bacchia, *Lat.* Albed samen *Arab.* Gutta rosacea, phoenigmus *Ploucq.* Jonthos Swediauri. *Germ.* Kupferhandel, Kupfergesicht. *Gall.* Bourgeons. *Angl.* A pimpled face, red pimples on the face or nose. *Polon.* Trad na twarzy.

Erythema pernio.

6. *Erythema pernio* (54) rubedo dicitur a frigore orta tumori saepe juncta, praecipue ad manus, et pedes, sed et ad genas, aures, nasumque obvia, quavis hyeme rediens, et, si accedat calor lecti, aut ignis, pruritu ardente stipata.

Erythema solare.

7. *Erythema solare* (55) maculam rubram, asperam, subduram, plerumque latam ad manus, aliasve partes a sole adustas comparentem refert.

Erythema intertrigo.

8. *Erythema intertrigo* (56) rubedo est inter plicas cutis praesertim in infantibus, et obesis ad collum, axillas, aures, inguina, nates, vulvam, poplitem saepe cum exulceratione obveniens, ac ab impuritate, et reciproca vasorum lymphaticorum in appositas cutis superficies actione orta.

(54) *Germ.* Frostbeule. *Gall.* Engelure. *Polon.* Odmorozenie.

(55) Ephelis Celsi: adustio a sole *auct*: kelis solare Swediaur.

(56) *Synonyma.* Paratrimma, attritus, abrasio, aposyrma. *Germ.* Frattwerden. *Gall.* Excoriation. *Angl.* Excoriation. *Polon.* Wyprzanie, Odparzenie.

Erythema recens natorum.

9. *Erythema recens natorum*, morbus hucusque, ni fallimur, haud descriptus, plerumque circa quartum, sextumve mensem obvenit. Incipit malum circa anum, extenditur ad nates, et partes genitales, et proserpit tandem ad extremitates inferiores. Partes affectae carnis crudae ad instar rubent, cutim tumidulam, atque epidermidem plurimis in locis secedentem exhibent. Malum hoc per mensem, et ultro perstat, ac, ut semel vidimus, omni mense periodice redit. Infantes robusti non multum inde laeduntur, reliqui marcescunt, et sub prava medendi ratione, praeviis impetiginis fuga, et diarrhoea, moriuntur. Saepe quidem vitium venereum huic erythemati ansam porrigit; at vidimus illud pluries sine ulla syphilidis suspicione ex ignota hucusque caussa originem ducens.

Erythema oedematodes.

10. *Erythema oedematodes* (57) rubedo nobis dicitur, quae ad partes ab oedemate distentas, inprimis ad scrotum, ad extremitates inferiores, et ad abdomen occurrit.

(57) Erysipelas dermatosum auctor., a graeco vocabulo δερματώδης cutaneus.

§. LXXXIX.

PROGNOSIS. CURA.

Prognosis.

1. *Erythema naevus* vitium plerumque indelebile, ac interdum in ulcus cancerosum transiens sistit. *E. gutta rosea* formosas aliquando personas in monstra transformare, ac praepostere sanatum ophthalmiis chronicis, vitiis aurium, morbis nervosis originem praebere solet. Quod sub graviditate oritur, hoc interdum largo lochiorum fluxu debellatur. *E. pernio* tum ob reditum, tum ob deformationem, tum ob ulcera chronica, quibus ansam porrigit, malum taediosum hinc inde gangraenae periculum minitans constituit. *Erythema solare* aliquando desquamationem epidermidis, et rhagades relinquit. *E. intertrigo* neglectum infantes nonnunquam in marcorem conjicit, in venereis, et scrophulosis indolem syphiliticam, aut scrophulosam induit, et incaute remediis externis curatum, vel in adultis gravia post se trahit mala. *E. recens natorum* prognosis ex descriptione morbi satis elucet. *E. oedematodes* interdum in gangraenam transit.

Cura.

2. Caustica, inprimis *acidum sulphuricum* parum dilutum, et *solutio* saturata *muriatis hydrargyri superoxygenati erythema naevum* interdum, at non sine cicatricis periculo, auferunt (58). In *erythemate gutta rosea* usus remediorum tum externorum, tum internorum secundum regulas generales (59) determinatur. Ad prima pertinent: si malum in simplici *varicositate* vasorum sanguiferorum consistat, *acetum destillatum* quinque circiter aquae communis partibus dilutum, *acetas plumbi* tum liquidus, tum sub *unguenti* forma (60) adhibitus: si *papulae* praesto sint, *unguentum mercuriale* sive *album* (61), sive *rubrum* (62): si *phlyctaenae*, aut *pustulae*, *cremor lactis* donec irritationis periodus evanuerit, dein idem, ut supra, *unguentum mercuriale*. Remedia interna caussis mali adaptanda sunt. Saepissime

(58) Mursinna *Abhandl. von den Krankheit. der Schwangern, Gebahrenden, Wochnerinnen und Sauglinge.* 2. Thl.

(59) Cap. I. §. VI. 6.

(60) R. sacchari saturni drachmam unam: butyri recentis insulsi unciam unam: M. D. S. Usui externo.

(61) R. Mercurii praecipitati albi drachmam unam: spermatis ceti unciam: olei amygdalarum q. s. ut fiat sub leni igne unguentum, cum quo pars affecta noctu obducitur.

(62) Vid. cap. XVIII. §. LXXXIII. 2. (6).

hic *remedia resolventia*, et inprimis *aquae minerales* tum *saponaceae*, tum *salinae* locum inveniunt (63). Praeterea ad regimen, et ad evacuationes suppressas quam maxime respiciendum est. *Hirudines* ad anum, et vulvam, ac praecipue *fonticuli* vel ad brachia, vel ad crura, potissima hic sistunt auxilia. *Erythema pernio* recens, repetita membri in frigidam immersione, frictione cum nive, fomentatione *solutionis acetatis plumbi* curatur. Si dolor, et tumor cutis valde urgeant, *hirudines* prope locum affectum, unctio ope *olei olivarum*, addito *spermate ceti*, et in genere emollientia indicantur. Provecto in morbo fomentum ex *herbis aromaticis* in vino decoctis conducit. Nisi id auauxilium afferret, connubium *olei therebintinae* cum *alcohol camphorato* (64), quo et adventus habitualis pernionis impeditur, valde commendamus. Praesente jam suppuratione,

(63) Et graphites, de quo lege cap. XXXII. §. CXXVI. (6), profuit (Hufeland's *Journal*. 1814. *Febr*. p. 21).

(64) R. Olei therebinthinae, spiritus vini camphorati aa drachmam unam et semis: aquae rosarum uncias quatuor. M. D. Vespere linteum hoc menstruo imbutum, et dein expressum locis affectis circum imponitur, ac per noctis relinquitur curriculum: egregia haec formula mihi ab amico, ac praeclaro Vindobonense medico-chirurgo Hurtel communicata fuit.

emollientia seponenda sunt, ac ulcus fungosum cum unguento digestivo, et oxydo hydrargyri rubro curari debet. *E. solari* optimum remedium est *lac coagulatum acidum*. *E. intertrigo* munditiem, lotionem frigidiusculam, filamenta carpta pulvere farinae, vel lycopodii inspersa, ac cutis plicis interposita exposcit. *E. recens natorum* vel citra indolem syphiliticam ope *oxydi hydrargyri*, et *antimonii sulphurati* (65), infusi *herbae violae tricoloris*, et *balneorum tepidorum* profligatur. *E. oedematodes* linteo *aqua saturnina* madido, ac frigide applicito curatur.

(65) R. Aethiopis antimonialis grana tria: sacchari albi drachmam unam. M. Divid. in duodecim partes aequales. D. bis de die pulverem capiat lacte nutricis subactum.

Caput XXI.

DE PORRIGINE.

§. XC.

DEFINITIO. FORMAE. CAUSSAE.

Definitio.

1. Desquamatio epidermidis nulli praevio, aut praesenti evidenti cutis vitio originem debens, relicta abnormi pellis subjacentis conditione, *porrigo* (66) dicitur.

Formae.

2. *Porrigo* nunc *universalis*, nunc *partialis* observatur. Primo in casu a Claudero (67), Segero (68), Bartholino (69), Petro a Ca-

(66) *Synonyma.* Pityriasis a graec. Πιτυρον furfures, scabies sicca, impetigo, lichen siccus: Lorry sub vocabulo porriginis solummodo desquamationem epidermidis in *parte capillata capitis* intellexit (l. c. p. 458). Jure latiorem significationem illi dederunt Alex. Trallianus (De arte medica Lib. I. c. 4) et J. P. Frank (Epit. Vol. IV. p. 128).

(67) Eph. N. C. Dec. II. an. V. obs. 199.

(68) Ibid. Dec. I. an. IV. obs. 88.

(69) Act. med. Hafn. Vol. I. obs. 87.

stro (70), Marcello Donato (71), Welschio (72), Ledelio (73), Albrechto (74), Scharfio (75), Groghio (76), et Brisbanio (77), nobisque pluries viso, epidermis totius corporis interdum cum pilis, et unguibus sub forma furfurum, aut squamarum, nunc eum, nunc sine pruritu, et ardore secedit, relicta cute sicca, madida, pallida e luteo rubescente, plana, subtumida. *Porrigo partialis* eadem symptomata nunc ad partem capillatam capitis, nunc ad supercilia, frontem, mentum, nunc ad volas manuum (78), nunc ad inguina, scrotum (79), labia vulvae, nunc ad femora, genua, et tibias offert. Praeterea forma hujus impetiginis (interdum *stabilis*, saepe *volàticae*) admodum varia est. Comparet enim sub forma

(70) De febre punct. malign. sect. 9. aph. 58.

(71) De med. histor. mirabili. L. I. cap. 3. p. 12.

(72) Curat. propr. Dec. IX. cas. 7. p. 595.

(73) Eph. N. C. Dec. III. cas. 7. p. 595.

(74) Ibid. an. III. obs. 124.

(75) Ibid. an. II. obs. 83.

(76) *Medical and chirurg. observat.* 118. *Philosoph. Transactions for the year* 1769. Vol. 59. p. 218.

(77) *Select cases in the pratice of medecine.* Lond. 1772. *Samml. auserl. Abhandl. f. pr. Aerzte.* 1. B. 1. St. p. 149.

(78) *Psoriasis palmaria* Willan op. c. p. 123. Tab. 15.

(79) *Psoriasis scrotalis* W. l. c. p. 125.

macularum squamosarum nunc solitariarum, circumscriptarum (80), nunc diffusarum, latarum (81), nunc vario pacto serpentium (82).

Caussae.

3. *Caussae* porriginis sunt: vitium haereditarium (83), congenitum,. recondita labes scrophulosa, herpetica, leprosa, syphilitica, aura rigida vernalis, solis actio (84), maceratio partis in aqua calida (85), tinea imminens, pulvis cypri calce mixtus, aut aromaticus (86), ipsa farina (87, adustio (88), ebrietas. (89), cephalaea (90), menstruatio (91), puerperium,

(80) *Psoriasis guttata.* WILLAN l. c. p. 112. Tab. 11. fig. 1.

(81) *Psoriasis diffusa* W. l. c. p. 116. Tab. 11. fig. 2.

(82) *Psoriasis gyrata* W. l. c. p. 121. Tab. 14.

(83) J. P. FRANK l. c. p 132.

(84) WASSERBERG apud PLENK l. c. p. 121. in nota.

(85) E. c. apud anatomicos, apud lotrices (WILLAN op. c. Tab. 12. f. 2).

(86) LORRY l. c. p. 460.

(87) E. c. apud pistores (WILLAN l. c Tab. 13).

(88) Brachium Principis K... nonnullis retro annis P. adustum, porrigine coopertum vidi.

(89) SWEDIAUR Op. c. Vol. II. p. 226.

(90) Hanc LORRY observationem (l. c. p. 461) saepe confirmatam habeo.

(91) Nonnullas feminas tempore menstruorum porrigine capitis laborantes cognovi.

convalescentia ex morbis acutis (92), et plethora cutanea (93). Caussae hujusmodi nexum inter epidermidem, et cutem auferre, reticulum mucosum inflammare, ac gluten, vel adipem pervertere videntur.

§. XCI.

DIAGNOSIS. PROGNOSIS. CURA.

Diagnosis.

1. Duce definitione, ad porriginem neque desquamationem, quam miliaria, erysipelas, scarlatina, morbilli, rubeola, erythema, herpes, tinea capitis, lepra Graecorum, et pellagra offerre solent, neque secessum epidermidis, cutisque in gangraena, ut in bullis, in zostere, in pemphigo, in raphania, revocamus. Nisi enim principium aliquod stabiliatur, plane impossibile est hanc in ordinem componere doctrinam; nullibi enim major apud scriptores de morbis cutaneis confusio occurrit, quam relate ad morbos cum desquamatione. Egregii Willani perscrutationes, utpote subtiles nimis, eam

(92) P. I. Vol. I. §. XLIX. 9.

(93) A porrigine rebelli liberata fuit nobilis virgo C., dum fonticulus profunde nimis operatus largae haemorrhagiae locum dederat.

difficiliorem, ac magis intricatam reddidisse videntur. Enim vero, si divisio porriginis in *siccam*, et *humidam* jam pro superflua habeatur (94), quid de illius sextupla subdivisione dicendum erit? Et huic addi posset porrigo *interna*, uti testatur sedimentum furfuraceum in urinis (95), et secessus membranae internae oris, et intestinorum in aphthis; et dysenteriis (96).

Prognosis.

2. Si porrigo reconditae diatheseos herpeticae, scrophulosae, leprosae, syphiliticae effectus excipiatur, malum, de quo agitur non solum levioris momenti, sed interdum et salutare est; compertum enim habetur, adventante porrigine, dolores rebelles columnae vertebralis (97), graves cephalalgias (98), rebelles surditates (99), et mala nervosa (100) debellata fuisse.

(94) J. P. Frank l. c. p. 128.

(95) Hippocrates Aph. Lib. IV. aph. 77. de natur. hum. sect. 26 in fine. Epidem. lib. V. c. 8. No. 17.

(96) J. P. Frank l. c. p. 130.

(97) Hippocrates Prorrh. et 2. c. 36.

(98) Welsch in hecatost. obs. physic. med. hecatost. 2. obs. 65. p. 38.

(99) Riedlin lin. med. an. 6. Novembr. mensis die 6. p. 1253.

(100) Pluries in hysteria, et hypochondriasi eruptionem porriginis, pro tempore saltem, terminum malorum stetisse observavi.

Cura.

3. Pro varia cutis in porrigine conditione, nunc *emollientia*, *balnea* scilicet *tepida* cum lacte, *fotus* ope decocti radicis altheae officinalis, aut herbae malvae rotundifoliae, *unctio* cum adipe suillo recenti (1), aut cum oleo olivarum; nunc lenia *irritantia*, uti saliva (2), urina (3), aqua marina: nunc *narcotica*, e. c. decoctum humuli lupuli (4), oleum hyosciami nigri cum opio (5): nunc *acria*, e. c. tinctura cantharidum (6), sulphas zinci (7): nunc *antiphlogistica*, hirudines videlicet, cucurbitulae scarificatae praescribendae sunt.

(1) Lorry l. c. p. 248.

(2) Porrigo, inprimis faciei, saepe hoc populari remedio mane jejuno ventriculo deprompto sanatur.

(3) Aetius tetrab. 1. serm. 2. p. 108.

(4) Alex. Trallianus l. c.

(5) J. P. Frank l. c. p. 137.

(6) Idem l. c.

(7) Boennecken in nov. act. phys. med. Nat. Cur. T. I. obs. 50. p. 290.

Caput XXII.

DE RHAGADIBUS, CALLIS, CORNUIS CUTANEIS, ICHTHYOSI, ET HYSTRICIASI.

§. XCII.

Rhagades.

Definitio.

1. Cutis externae fissura abnormis, et sicca, *rhagas* dicitur (8).

Sedes.

2. Rhagades labia oris (9), papillas mammarum, labia vulvae, praeputium, anum, palmas manuum, plantasque pedum occupare solent.

(8) *Synon.* Fissura, rima, scissura, Vid. Hampe Diss. de rhagadibus. Argent. 1678. *Germ.* Schrunden, Hautspalten, Ritze. *Gall.* Rhagade, gercure, fente ou crevasse de la peau. *Angl.* Chaps, clefts, or fissures in the skin. *Polon.* Rozpadling.

(9) Non agitur de labio leporino.

Caussae.

3. Caussae rhagadum sunt: ad os frigus, inprimis siccum: ad papillas mammarum suctio prolis valida, et nimis repetita: ad genitalia syphilis: ad reliquas partes vitium leprosum, depositio caussae arthriticae (10), ariditas cutis a transpiratione deficiente, uti in senio, diabete, et aliquando in mania.

Divisio.

4. Sunt qui *rhagades* in *simplices*, et *complicatas*, hasque iterum in rhagades cum phlogosi, et dolore, et in rhagades cum callositate dividunt (11). Majoris momenti divisio in *primarias* et *symptomaticas* est.

Prognosis.

5. *Rhagades oris*, et *papillarum mammae* facile evanescunt, nec Plenkio contrarium de *rhagadibus venereis* contendenti (12) assentimur. *R. leprosae* fere insanabiles sunt: *arthriticae* haud raro cum emolumento prorumpunt.

(10) Huc pertinere videntur *rhagades anonymae* Plenkii (l. c. p. 156).

(11) Swediaur op. c. Vol. II. p. 645.

(12) L. c. p. 155.

Cura.

6. *Rhagades a caussa externa* butyro cacao, aut linimento demulcente illiniuntur. *R. venereae* curam potius generalem, quam localem expetunt. *R. leprosae,* vel aliae rebelles, praecipue ad manus, lixivio cinerum communium lavari, aqua destillata ablui, et unguento ex partibus aequalibus axungiae vervecinae, cerae albae, succo pomorum, et oleo composito illiniri queunt, non neglecto chirotecarum usu (13). *R. arthriticae* vel naturae committuntur, vel decocto herbae *scandicis cerefolii* tum intus sumto, tum extus applicito (14) curantur. *Rhagadibus ex deficiente transpiratione* balneis, et antimonialibus occurritur.

§. XCIII.

CALLI.

Definitio.

1. Mutatio epidermidis, et membranae mucosae in substantiam albescentem, duram, crassam, sensuque orbatam *callus* dicitur.

(13) Theden *Bemerkungen.* 2. Thl. p. 262.

(14) Andry Orthopedie T. I. p. 202: intus siccus expressus ad unciam unam cum seri lactis libra una quotidie exhibetur.

Sedes.

2. Callositates ad aures, ad cristam ilii, ad palmas manuum, ad plantas, digitosque pedum occurrere solent. Hic *clavi* obtinent nomen (15).

Caussae.

3. Ansam porrigunt *callis aurium* annuli auriculares, decubitus diuturnus in unum latus (16): *cristae ilii* atrophia (17): *manuum* labores graves, tractatio instrumentorum rudiorum: *pedum* gressus denudatis pedibus inprimis super arenam calidam (18), calcei angusti: in *genere* repetita applicatio sive acidi sulphurici (19), sive sulphatis aluminis, et potassae (20), nec non depositio caussae arthriticae.

(15) Tylosis a graec. Τυλος, clavus: Swediaur op. c. Vol. II. p. 595. *Germ.* Huhnerauge, Leichdorn. *Gall.* Clous, le cor, cors aux pieds. *Polon.* Nagniotki. Legi merentur: Wedel Diss. de clavo pedis. Jen. 1675. Lion *Treatise upon spinae pedum (corns), with plates.* London 1802. *Medical facts and observations.* Lond. Vol. 8. No. 3. *Auserlesene Abhandlungen von* Leske 2. B. 1. St. 4. B. p. 175.

(16) Hippocrates de morbis mulierum L. II. c. 20. edit. Chart. T. VII. p. 808.

(17) Plenk l. c. p. 136.

(18) Haller element. physiolog. T. V. p. 53.

(19) Deslandes (*Bremisches Magazin.* 1. B. p. 665).

(20) Solutione aluminis ab igne se defendisse fertur *vir* sic dictus *inconflagrabilis.* (*l'homme incombustible*).

Divisio.

4. *Clavi* in *superficiales*, et *profundos* dividi solent. Illi in epidermide, et externa cutis superficie plerumque mobiles resident; hi ipsam cutis substantiam, tendines, et periosteum immobiles occupant, ac nucleo duro in medio instruuntur. Diutius continuata pressione, cutis vicina in orbem inflammatur; tractis nonnunquam in consensum glandulis lymphaticis, nervisque (21) vicinis. Ad clavos profundos et ille, qui *sub ungue* latet, eamque cum maximo dolore sublevat, pertinet.

Prognosis.

5. Callositates manuum, et inprimis apicum digitorum tactui; clavi pedum gressui obstant. Utraque vel sponte, interdum accedente suppuratione (22), evanescunt, vel extirpatione auferri queunt, quam operationem incaute susceptam aliquando tetanus, cancer fungosus (23), gangraena (24), ipsa deniqua mors (25)

(21) Muralt *chirurgische geschichten.* No 103.

(22) Act. Nat. Cur. Vol. IX. obs. 89.

(23) Plenk l. c. p. 135.

(24) Duo hujusmodi exempla J. P. Frank obvenerunt.

(25) Borelli observ. cent. I. N. 82. Heister epist. de morte Silii Italici, celebris poetae, et oratoris ex clavo insanabili. Helmstadt. 1734.

secuta sunt. Callis pedum facile rhagades maximos dolores excitantes superaccedunt.

Cura.

6. *Calli manuum*, praevia maceratione in aqua tepida, *unguento camphorato* (26) illiniuntur, aut succo *chelidonii majoris*, vel *vesicatorio*, vel *caustico* (27), vel ipsa ustione (28) destruuntur. *Clavi* unguento demulcente, et balneo pedum emolliri, ac dein caute, et lente vel cultro, vel unguibus extirpari debent. Locus denudatus cera, vel emplastro custodiente, cooperitur. Sunt qui clavo emplastrum vel ex *cera*, *gummi resina heraclei gummiferi*, et *viridi aeris* (29), vel ex *mercurio* (30), aut folia *sedi*, sive *sempervivi tectorum* in aceto macerata (31) imponunt. Callus pedum rhagadibus stipatus partibus aequalibus *ungenti suboxydi hydrargyri* (32), et

(26) Cap. XVIII. §. LXXX. 2. (3).

(27) Carlisle in *medical facts and observations*. Vol. 7. N. 3.

(28) Paul. Aegineta Lib. VI. c. 87. Severinus de efficaci medicina p. 266.

(29) Mareschal de Rougeres in *Journal de médecine*. T. 40. p. 449.

(30) Camper *von der besten forme der Scuhe*. Berlin 1783.

(31) Plenk l. c. p. 136.

(32) Unguentum mercuriale, sive Neapolitanum.

camphorati curatur. Inflammatio clavum ambiens primum *acetatem plumbi liquidum*, ac dein, si dolores valde urgeant, aut suppuratio immineat, *cataplasma emolliens*, in gravissimo malo *hirudines*, et *opium* exposcit. Latente *clavo sub ungue*, praemisso balneo, unguis mollis redditur, et dein forfice ad utraque clavi latera scinditur, quo facto, elevato ungue, extirpatur clavus, quae singula exactissime a CAMPER (33), ROUSSELOT (34), TARDIEU (35), LAFOREST (36), et RICHTER (37) describuntur.

§. XCIV.

CORNEA CUTANEA etc.

Definitiones.

1. Excrescentiae callosae, sive verrucosae unguium structuram aemulantes, valde protuberantes, nobiles *cornua cutanea* vocantur (38). *Ichthyosis* (39) dicitur textura integu-

(33) L. c.

(34) *Méthode certaine sur le traitement des cors.* Haye 1762.

(35) *Toilette des pieds. Paris* 1769.

(36) *Von der Wartung der Fusse.* Leipz. 1783.

(37) Op. c. 1. B. p. 428.

(38) *Keratiasis* a graeco Κέρας, cornu.

(39) *Germ.* Fischschuppenausschlag. *Angl.* Fish-skin. Describitur a PANAYOLO, Pentecost. 5. obs. 9. a STALPARTO VAN

mentorum corporis squamosa, dura, interdum fere cornea. *Hystriciasis* (40) est status, sub quo cutis humana hystricis instar setas, sive aculeos exhibet.

Sedes.

2. *Cornua cutanea* ad caput (41), ad mentum (42), ad lumbos (43), ad crura (44), et

der Wiel obs. 35. cent. 2.; a Willanio l. c. p. 143.; a Brambilla *in Abhandlungen der Josephinischen medicinischen Akademie*. 1. B. p. 371; ab Aliberto op. c. Tab. XXXVII. sub nomine: *icthyose nacrée*. Vidi simile prorsus exemplum Vilnae a. 1814. Tria alia describuntur a cl. Spangenberg in Horn's *Archiv fur medic. Erfahrung*. 1812. *Marz. April.* p. 278.

(40) *Gall.* hommes porcspics. Describitur hystriciasis in *Journal encyclop.* 1756. T. 2. Part. 3. p. 119.; in *Philosoph. transactions* 1731. N. 424. 1755.; Vol. 49. p. 21.; a Buffon *allg. Naturgesch.* Berlin 1774. 4. B. p. 223. a Schreber: *Saugethiere.* Erlang. 1775. Th. 1. p. 11.; a Tilesio *ausfuhrliche Beschreibung und Abbildung d. beiden Stachelschweinmenschen.* 1802.; a Blumenbach et ab Authenrieth in Voigts *Magazin der Naturkunde.* 3. B. 4. St. p. 687. et 4. B. 3. St. p. 287. Ipse a. 1803 fratres Joannem, et Richardum Lambert stupenda hystriciasis exempla referentes Parisiis vidi. Habetur delineatio apud Alibert op. c. Tab. XXXVIII. sub nomine: *Icthyose cornée.*

(41) Bartholin hist. anat. rara. Cent. I. hist. 78. p. 128. f. e

(42) Fab. Hildanus obs. med. chirurg. Cent. 2. obs. 25.

(43) Dumonerau, *Journal de médec.* T. 14. *février* 1761.

(44) Idem l. c. Corradori *osservazioni fisiologiche sopra due corni umani.* Prat. 1799.

ad reliquas superficiei partes (45), visa sunt. *Squamae* piscium, vel serpentium more nunc solas extremitates, nunc universam cutim, excepta superficie interna articulationum manuum, cubiti, crurum, occupare solent. *Setae*, sive *aculei* plus minus ubique prominent.

Caussae.

3. Cornua cutanea (46), ichthyosis, et hystriciasis (47) plerumque vitia sistunt haereditaria, congenita, vel primis a nativitate mensibus evoluta. Ichthyosis apud populos Paraguai endemica dicitur (48). Praeterea cornua ab ictu sagittae (49), a vulnere per novaculam

(45) Schenk obs. 22. 23. Manganetta in Misc. N. C. Dec. I. a. 1. obs. 30. *Journal de médecine.* T. 10. p. 216. Loke in Leskes *auserl. Abhandl.* 1. B. p. 341. *Repertorium medic. und chirurgischer Abhandlungen f. prakt. Aerzte und Wundarzte.* 2. B. p. 259. *Medical facts and observations* Vol. 3. No. 12. Sandifort museum anatomicum. Vol. I. sect. 3. No. 203. sect. 5. No 99. *Gazette salutaire de Bouillon* 1788. Hufeland's *Annalen der Franz. Arzneykunde* 1. B. p. 447.

(46) Amat. Lusitani Curat. medicin. Venet. 1566. cent. I. curat. 51. Paraci op. chirurg. Lib. 24. cap. 2. Riverii obs. med. obs. 18. Schenk l. c. obs. 20.

(47) Willan l. c.

(48) Buffon l. c.

(49) Zacut. Lusitanus de medicorum princip. histor. Lib. II. hist. 4.

inflicto (50), ab arthritide (51) originem duxisse compertum est.

Diagnosis.

4. Mobilitas cornua cutanea ab excrescentiis osseis (exostosi, hyperostosi) immobilibus abunde distinguit.

Prognosis.

5. Cornua cutanea aliquando critica (52) interdum sponte decidunt (53), ac saepe rescindi queunt (54). Squamae, et aculei dum decidunt de novo generantur.

Cura.

6. *Cornua* vel *acido nitrico*, vel *solutione* sive *nitratis argenti*, sive *muriatis antimonii*, quibus basis eorum saepius illinitur, auferuntur. Squamae, et aculei curam, praeter balnea tepida, quorum ope pro tempore decidunt (55), haud admittunt.

(50) Vicq d'Azyr *histoire de l'Academie de médec. à Paris* 1780 et 1781. Vol. 5.

(51) Richter in Loders *Journal f. die Chirurg.* 1. B. p. 441.

(52) *Gazette salutaire* l. c.

(53) Dumonerau l. c.

(54) Idem l. c.

(55) Alibert op. c. p. 169.

Caput XXIII.

DE VERRUCA, ET CONDYLOMATE.

§. XCV.

VERRUCA.

Definitio.

1. Excrescentia cutis dura, inaequalis, diversae figurae, et magnitudinis, *verruca* dicitur (56).

Sedes.

2. *Sedes* communis verrucarum manus, et facies est; at occurrunt vel ad mammas (57), ad dorsum (58), ad praeputium (59), ad glandem (60), nec non universum super corpus (61).

(56) Acrochordon a Graec. Ἀκροχορδών. Germ. *Die Warze.* Gall. *Des verrues, tannes, poirceaux.* Angl. *Warts.* Polon. *Brodawka.*

(57) Wasserberg in nota ad Plenkii op. c. p. 137.

(58) *Salzburg. med. chirurg. Zeitung* 1794. 3. B. p. 111.

(59) *Neue Samml. medic. Wahrnehmungen.* 8. B. p. 192.

(60) Fabr. Hildanus obs. cent. 3. obs. 88.

(61) *Morbus verrucosus.* Pechlin Lib. II. obs. 42. -- Rheinhard historia singularis cutis turpitudinis. Lips. 1793.

Forma.

2. Species verrucarum ex ipsarum forma desumptae sunt: 1.° *V. vulgaris*, seu *topica*, tuberculum scilicet basi, et apice aequali varias corporis partes occupans, et sponte abiens; 2.° *V. pensilis* apice nodoso, et caule subtili cuti adhaerens; 3.° *V. filiformis* nodulo ad apicem orbata, instar fili, longitudine nonnullarum linearum collo, aliisque partibus alligata; 4.° *V. sessilis* seu *porrum*, cuti profunde insidens, parum elevata; 5.° *V. rhagadoidea*, idest *porrum* saepe voluminosum fissuras, sive stigmata setarum evulsarum exhibens; 6.° *V. carnea*, sive *mollusca*, prominentia tenuis, mollis, sensilis, cuti concolor, rubicunda, interdum pilis obsessa, nonnunquam tymi corymbos referens (62); 7.° *V. madida*, sive *myrmetium*, glabra, humida, parum dura, et 8.° *V. gregalis* catervatim faciem, et manus obsidens, sponteque evanescens.

Caussae.

4. *Caussae* verrucarum magna ex parte caligine circumdatae sunt: vitium haereditarium (63), congenitum, commercium cum vaccis (64),

(62) *Graece* Thymion.

(63) Verrucam molluscam in eodem brachii loco apud filiolam, quo apud matrem erat, conspexi.

(64) Observatio est Jenneri, mihi a. 1803 Londini tradita.

cum gallinis (65), attactus partium genitalium, inprimis feminearum (66), suppressio menstruorum, syphilis etc.

Diagnosis.

5. Verrucae ex vitio totius corporis pullulantes inprimis attentionem nostram ad se trahunt. Plerumque eae faciem, nasum, et palpebras occupant, colorem ab initio brunneum, subnigrum, dein plumbeum, aut rubicundum referunt, atque tractu temporis, adventante dolore, in ulcera, mali quidem moris, at vix cancerosa, ut declarari ea solent (67), transeunt. Enim vero cum Leurs (68) verrucas dari carcinomaticas dubitamus, ac excrescentias pro cancerosis habitas potius pro *glandulis cutis scirrhosis* (69) a verrucis ob majorem duritiem, ob situm profundiorem, et in

(65) Kretschmar in Horns *Archiv f. med. Erfahrung.* 1. B. p. 228.

(66) Hufeland's *Journal d. prakt. Heilkunde.* 9. B. 3. St. p 183.

(67) Devens Diss. de fungo canceroso ex verruca orto.

(68) *Vom Krebs.* (*Samml. auserl. Abhandl. f. prakt. Aerzte.* 18. B. p. 195).

(69) Huc *tubercula subcutanea* revocarem, de quibus Wood scripsit: *On painful subcutaneous tubercle* (*Edinburgh medical and surgical Journal.* Vol. 8). De memorabili hoc morbo lege et *Gotting. gelehrt. Anzeigen.* 30 St. *den.* 20. *Febr.* 1813. p. 299.

partibus glandulosis, ob basin superficie ampliorem, ob lentum tandem incrementum, distinctis, habemus. *Verrucae venereae* basi apice minores, cuti concolores superficialiter ad faciem, mentum, et genitalia adhaerere solent (70).

Prognosis.

6. Verrucae vel sponte evanescunt, vel sat facile auferuntur; at utroque in casu haud raro recrudescunt.

Cura.

7. *Cura localis* verrucarum consistit: 1.° *in ligatura* ope fili, vel setae equinae, inprimis adversus. V. pensilem adhibenda; 2.° in *rescissione*; 3.° in *causticis* e. c. acido muriatico (71), nitrico (72), sulphurico (73), nitrate argenti fuso (74), potassa pura (75), et sulphate cupri (76), quibus verrucae vel illiniuntur, vel tanguntur; 4.° in *rebus acribus* eodem pacto ad-

(70) Pearson *on cancerous deseases* (*Samml. auserl. Abhandl. f. prakt. Aerzte.* 16. B. p. 645).

(71) Heisters *Wahrnemung.* 1. B. N. 663.

(72) Plenk l. c.

(73) Riverius obs. communior. p. 674.

(74) Heister l. c. N. 274.

(75) Fabric. Hildanus cent. 6. obs. 79.

(76) Heister l. c.

hibendis e. gr. succo foliorum chelidonii majoris (77), euphorbiae (78), foliis juniperi sabinae (79), fici (80), caepae (81), sapone nigro (82), muriate ammoniae (83), felle praecipue piscis cyprini (84), cerumine aurium (85), tinctura meloës cantharidum (86), gummi heraclei gummiferi in aceto soluto (87), ne dicamus 5.° *remedia sympathica*, e. c. sanguinem sive anguillae (88), sive menstruum (89), splendorem lunae (90), attactum cadaveris (91), aliaque plane absurda. *Verrucae e vitio universali* pullulantes pro re nata alvum purgantibus, regimine antiphlogistico (92),

(77) Zacut. Lusitan. prax. admir. L. I. obs. 73.

(78) Wedel Diss. de verrucis. Jenae 1696.

(79) Murray *med. prakt. Biblioth.* 3. B. p. 244.

(80) Riverius l. c.

(81) Monconys *Voyages.* 3. Vol. p. 89.

(82) Baldingers *neues Magazin fur Aerzte* 10. B. p. 157.

(83) *Gazette salutaire de Bouillon.* 1791. N. 26.

(84) Reusner obs. 129.

(85) Plenk l. c.

(86) Van der Haar (*Samml. auserl. Abhandl. f. prakt. Aerzte.* 1. B. 1. St. p. 38).

(87) Heister l c. N. 663.

(88) *Berliner Sammlung* 1. B. p. 90.

(89) Weichard Thesaur. Pharmaceuticus. Lib. IV. p. 613.

(90) Junkers *Chirurgie* p. 232.

(91) Eph. N. C. Dec. II. an. I. obs. 2.

(92) Schmalz in Loders *Journal fur die Chirurgie* 2. B. p. 701.

aquis ferruginosis, mercurio curantur. Ulcera verrucarum reliquiae unguentum vel carbonum, vel magnesii exposcunt.

§. XCVI.

CONDYLOMA.

Definitio.

1. Excrescentia carnea, subdura, aut mollis, humidaque *condyloma* dicitur (93).

Sedes.

2. Condylomata maxime in partibus genitalibus, ad balanum scilicet, ad labia vulvae, aut circa anum, sed et ad partem capillatam capitis, ad marginem capillitii (94), ad barbam, aliaque ad loca obveniunt.

Formae.

3. Condylomata *figuram* nunc fici, nunc cristae gallinae, nunc brassicae oleraceae etc. referunt.

Caussae.

4. *Caussae* condylomatum plerumque in vitio syphilitico aut locali, aut universali, in

(93) *Sycosis* a graeco Σῦκον, ficus. *Germ.* Feigwarzen. *Gall.* Condylomes, chou-fleurs. *Ital.* Porri fichi. *Angl.* Condyloma. *Polon.* Szyszki.

(94) *Samml. medic. Wahrnehm* 4. B. p. 579.

haemorrhoidibus, et in impuritate quaerendae sunt. Nec labes *cancerosa*, rite docente ALIBERTO (95), hic excludenda est.

Diagnosis.

5. *Condyloma venereum* sensu destitutum est, ac, si subdurum, humorem paucum, viscosum: si molle, copiosum, foetidumque, manat. *C. haemorrhoidale* symptomata haemorrhoidalia socia habere, ac originem ex processu inflammatorio trahere solet. *Condylomata cancerosa* (96) nunc ovalia, nunc cylindrica, rubra sunt, calentia, prurientia, dolentia, marginibus elevatis, centro depresso.

Prognosis.

6. Condylomata haud difficulter abiguntur, at facile recrudescunt. Sub prava medela, ac cachexia nonnunquam ulceribus mali moris ansam porrigunt.

Cura.

7. *Condyloma venereum* vitium sistens locale, ac satis prominens optime cultro aufertur, alias methodum antisyphiliticam universalem, et caustica exposcit. *C. haemorrhoidale* forficibus securissime abigitur; nimis enim causti-

(95) Op. c. p. 113.

(96) *Les cancroides* ALIB. vid. tab. XXVII. Bis.

ca, e. g. ut suadent, unguentum ex alumine usto, opio, et oleo seminum lini partes vicinas irritare solent. Quocunque in casu munditiei studendum est. *Condylomata cancerosa* extus opio, sulphure, camphora, conio maculato, acetate plumbi, embrocatione: et interne muriate oxygenato hydrargyrii, conio maculato, et aquis mineralibus pertractata fuere (*), at incassum. Maximum levamen balnea maritima attulerunt.

(*) Alibert l. c. p. 115.

Caput XXIV.

DE VITIIS UNGUIUM.

§. XCVII.

HISTORIA. VARIAE SPECIES.

Historia.

1. *Vitia unguium* (97) plurimis scriptis occasionem dederunt, uti videre est apud Aetium (98), Dioscoridem (99) Bartholinum (100), Mercurialem (1), Frankenaum (2), Wernerum (3), La-Forestum (4), Camperum (5),

(97) *Cachonychiae* a graeco Κακῶς, vitiose, et ὄνυξ, unguis.

(98) Tetrab. IV. Serm. 2. c. 79.

(99) Facile parab. Lib. c. 131.

(100) Epist. IV. p. 258.

(1) De decoratione. c. 26.

(2) Diss. de unguibus monstruosis. Hafn. 1776.

(3) Diss. de unguibus humanis, varioque modo quo possunt corrumpi. Lips. 1773.

(4) *Ueber die Kunst die Fusse zu besorgen, a. d. Franz.* Leipz. 1788.

(5) Op. c.

Plenkium (6), aliosque praesertim inter chirurgos.

Species variae.

2. Ad ungues vitiosos spectant eorum *maculae*, *curvaturae*, *fissurae*, *tinea*, *mollities*, *lapsus*, et *pterygium*.

Maculae.

3. *Maculae unguium* sunt vel *albae* (*seline*), vel *coeruleae* (*ecchymoma unguis*).

Curvatura.

4. *Curvatura unguis* (7) vel anterius, vel lateraliter contingit. Primo in casu unguis abnormem aliquando adipiscitur longitudinem (8), in altero digitum arctat (*arctura unguium*) accedente saepe exulceratione cutis cum *hypersarcosi* (9).

(6) Op. c. p. 177.

(7) *Onychogryposis* a graeco γρυπὸς, incurvus, et ὄνυξ, unguis.

(8) Bartholinus Act. Hafniens. 1671 et 1672. Vol. 1. obs. 16. p. 43. Tab. I. f. 2. Hilling Misc. Nat. Cur. Dec. II. an. 1. obs. 160. Tab. VI. f. 8. 11. Schelhasen ibid. an. 3. obs. 162. Tab. V. f. 5. Morgagni op. c. epist. 68. 6. Lindani med. physiol. cap. XVI. §. 51. *Breslauer Sammlung von Natur und Medicingeschichten.* 1725. p. 104. Commerc. Litterar. Norimb. 1734. p. 173. And. Bonn descriptio thesauri ossium morbosorum Hoviani. Amstel. 1783. p. 145. Saillant *mémoire sur la femme dite aux ongles.* Paris 1770 *Journal de médecine.* T. 51. p. 284.

(9) Caro luxurians, fungosa.

Fissurae.

5. *Fissurae unguium* longitudinales sistunt unguium fissiones nunc *cruentas*, nunc *siccas*.

Tinea.

6. *Tinea unguium* erosio saepe cum corruptela ulcerosa contingens dicitur. Dividitur ipsa in *siccam* (*scabrities unguium*), et in *humidam*. Ibi unguis speciem cariei siccae, qua superficies illius aspera, friabilis, inaequalis, et substantia crassior evadit, patitur. Hic unguis mollis, rugosus, hinc inde corruptus fit, et saniem cruentam largitur.

Mollities.

7. *Mollities unguium* praeter quam quod utpote symptoma tineae humidae unguium in conspectum venit, et per se locum habere potest. Tanta hoc in casu observatur unguium flexibilitas, ut, quin rumpantur, prout libet, curvari possint.

Lapsus.

8. *Lapsus unguium* dicitur secessus spontaneus unguis ab uno, alterove digito.

Pterygium.

9. *Pterygium unguium* est prolongatio sive excrescentia epidermidis super radicem unguis.

§. XCVIII.

CAUSSAE. DIAGNOSIS. PROGNOSIS. CURA.

Caussae.

1. *Seline* nunc ex carie sicca, nunc ex abscessulo sub ungue: *ecchymoma* a pressura super unguem vel a contusione, vel a corporibus extraneis sub ungue introductis oritur. *Onychogryposi* neglectus munditiei, vel abscissionis unguium, et *arcturae* resectio nimis profunda unguium calceique angusti ansam porrigunt. *Fissura unguium cruenta* ab instrumentis acutis, *sicca* a lue leprosa, aut venerea oritur. Hisce caussis, ac praeterea laesioni radicis unguis sub laboribus gravibus, nec non *pulici penetranti* sese sub unguibus insinuanti *tinea u.* originem debet. Idem de *mollitie unguium* aliquando in chlorosi observata dicendum est. *Lapsus unguium* interdum veneni effectum sistit.

Diagnosis.

2. Consideratio unguium in morbis, praesertim in paralysi (10), sub frigore febrili, in hydrothorace, in chlorosi, in lepra, et in plica

(10) Loder *medic. chirurg. Beobacht.* Jena 1794.

haud negligi debet. Vitia unguium caeterum satis ex dictis elucent.

Prognosis.

2. Unguium morbi, debito concesso tempore, plerumque medelam non excludunt. Saepius *unguis lapsus*, quamvis haud semper debita forma (11), regeneratur, quod et de resecta digiti phalange fertur (12).

Cura.

4. Ad *seline*, et ad *cariem siccam* unguis curandam pars affecta, donec macula evanescat, ope vitri raditur. Latente sub ungue abscessulo, facta cum cultro rasura, puri exitus procuratur. *Ecchymomati* fomenta ex oxycrato, vel vino, non neglecta interdum extractione corporis peregrini, prospiciunt. *Curvatura*, aut abnormis *unguis longitudo* forfices, vel serram exposcit. Praesente *arctura* dimidia unguis pars, donec margo illius lateralis promineat, vitro raditur, positis dein sub ungue filamentis carptis. Ulcus, si purum, aqua saturnina exsiccatur, alias detergens illi imponitur (13). *Hypersarcosis* nitrate argenti fuso

(11) Plenk l. c. p. 185. in not.

(12) Tulpii obs. med Lib. 4. cap 56. p. 370.

(13) E. c. R. vini albi libram unam: viridis aeris, aluminis, mellis aa. drachmas sex: ebulliant paullo invicem, et d.

(14) aufertur. Destituta debito effectu hac methodo, unguis a margine usque ad radicem scinditur ac illius in carnem intrusa pars extrahitur (15). *Fissurae unguium cruentae* conjunctio partium separatarum, *siccae* cura caussae accommodata mederi valet. *Tineae siccae u.* frustulum lardi per nonnullarum hebdomadarum curriculum superimponitur. *Tinea humida*, et *mollities u.* saepe remediis universalibus, e. c. vigente chlorosi, ferro (16) curandae sunt. Parti a *lapsu unguium* denudatae, pulvis finissimus thuris, aut mastices inspergitur, ac cera alba unguis formam referente cooperitur. In *pterygio unguis* epidermis cultro obtuso ab ungue separatur, removeturque.

usui externo: (BALDINGERS *Neues Magazin fur Aerzte.* 3 B. 1. St. p. 26).

(14) Lapis infernalis.

(15) BICHAT in DESSAULT *auserl. chirurg. Wahrnehmung.* 8. B. N. 242. DESSAULT *chirurgischer Nachlass.* 2. B. 4. Th. p. 252.

(16) NIEMANN Diss. epistolica de foeda unguium mollitie puellae chloroticae, martialium usu feliciter curata. Magdeb. 1774.

Caput XXV.

DE VITIIS PILORUM.

§. XCIX.

GENERATIM.

Introductio.

1. Crines humani, pili quadrupedum, plumae avium tum physiologo, tum pathologo amplum investigationis offerunt campum.

Scriptores.

2. In eo excolendo praecipue Plempius (17), Glissonius (18), Meibomius (19), Rondelet (20), Withofius (21), Salwirius (22), et Kneitkopfius (23) insudarunt.

(17) De affectibus capillorum, et unguium. Lovan. 1662.

(18) App. med. anatom. Lugd. Bat. 1691. T. III. p. 47.

(19) Diss. de pilis, eorumque morbis. Helmstadt 1704.

(20) Op. Cap. de alopecia ex morbo gallico.

(21) De pilo humano. Duisb. 1750.

(22) Diss. de morbis pilorum. Frid. 1777.

(23) *Von den Haaren.* Rotth. 1777.

Varia vitia.

3. Vitia pilorum sive colorem, sive copiam, sive figuram respiciunt.

Color abnormis.

4. Crines caerulei, virides (24), vere flavi (25), aut ante senectutem albi, abnormes declarantur.

Copia abnormis.

5. Abnormes declarantur et pili vel *inconsueta loca* occupantes, e. c. universum corpus (26), faciem (27), dorsum (28), abdomen (29),

(24) Tales apud homines cuprum pertractantes pluries conspexi: vide et Bartholinum (Hist. anat. cent. I. obs. 40 T. I. p. 65), et Paullini (misc. nat. Cur. Dec. II. an. 4. app. obs. 33).

(25) Riedlin lineae medicae a. 1697. Feb. obs. 7. p. 88.

(26) Bartholin l. c. cent. V. hist. 24. T. III. p. 41. Plater obs med. Lib. III. p. 590. Valisnieri op. Venet. 1733. Vol II. p. 278. Bang de monstro Hafniae nato 1767 in collect. Hafn. Vol. I. p. 92. Tab. 4. Bose de praeternaturali pilorum proventu. Lips. 1776.

(27) *Breslauer Sammlung* 1720. p. 672. Misc. N. Cur. Dec. II an 4 obs. 163. p. 348.

(28) Gilibert *Samml. prakt. Beobacht. ubersetzt von* Hebenstreit p. 56.

(29) Osiander *denkwuhrdigkeiten aus der Geburtshilfe.* 2. B. 2. St. p. 407. *Journal général de médecine, chirurgie, et pharmacie* 1813. *Janvier.* Observante Martin: ex intestino recto crines pendebant.

membranas cerebri (30), testiculos (31), tumores (32), ovaria (33), vel *copia*, et pondere incommoda producentes (34), vel longitudine formam laedentes (35), vel deficientes.

Figura abnormes.

6. Ad crines *figura* peccantes pertinent capilli vel praeter modum tenues (36), vel sub forma setarum comparentes (37), vel adipe, sive oleo obliniti (38), vel apice fissi, bifurcati, aut trifurcati (39), vel inter se implicati, ac intorti (40).

7. *Canitiem*, et *lapsum capillorum* peculiari examini subjiciemus.

(30) Morgagni l. c. Epist. 24. 4.

(31) Schaarschmidt *medic. und chirurg. Nachrichten Jahrg.* 3. p. 88.

(32) Paconis et Pythagorae exercitat. anat. 83. Sandifort museum acad. Lugd. Vol. I. sect. 3. p. 124.

(33) Blancardi anat. pract. national. cent. II. obs. 27. De la Fontaine *chirurg. medic. Abhandl.* Acta mea Clinica. Vol. I.

(34) Cephalaea a nimia capillorum copia mihi pluries obvenit.

(35) Coll. academ. T. III. p 168.

(36) *Leptotrichia* a Graec. λεπτος, tenuis, et θρὶξ pilus.

(37) *Chaitosis* a Graec. Χαίτη seta. (Obvenit apud infantes atrophicos ad dorsum, ad brachia etc.).

(38) *Liparotrichia* a Graec. Λίπος et θρὶξ, pilus.

(39) *Schizotrichia* a Graec. Σχίζω, findo, et θρὶξ pilus.

(40) *Trichoma* a Graec. Τριχὲς, pili.

§. C.

CANITIES.

Definitio.

1. *Canities* (41) dicitur mutatio capillorum in colorem album, ante legitimam aetatem.

Symptomata.

2. Vitium, de quo agitur, sane haud rarum (42) vel ad extremitates, vel ad basin capillorum originem ducit. Citissime dein totus pilus nunc in universum, nunc in parte tantum canescit. Vel post mortem id contigisse fertur (43).

Caussae.

3. Canities vitium sistit nunc haereditarium (44), nunc congenitum (45), nunc a morbis praegressis, e. c. a cephalalgia, a terrore (46),

(41) *Poliosis* a Graec. Πολίωσις, canities. Germ. *graue Haare* Gall. *Cheveux blancs.* Angl. *Greyhair.* Polon. *Siwizna.*

(42) Hannemann Misc. Nat. Cur. Dec. II. an. I. obs. 69. Voigtel op. c. 1. B. p. 89. Zeiler Epist. cent. I. p. 17. Plenk l. c. p. 242.

(43) Grundel Eph. N. C. Dec. II. an. 8. obs. 103.

(44) Zwinger Theatrum prax. medic. p. 369.

(45) E. c. apud *albinos.*

(46) Schenk obs. medic. rarior. lib. I. de capite. Obs. 1. Hannemann l. c. an. 4. obs. 60. Bonet medic. septentrional.

ab animi curis (47), nunc a vitio leproso (48), canceroso (49), nunc a nulla evidenti caussa (50) pendens. Quamvis crines cani radices minimas exhibeant (51); attamen canitiem a defectu nutritionis, aut ab exsiccatione medullae capillorum ob id, quod inprimis ad barbam, aliorum crinium instar crescant, repetere nequimus.

Prognosis.

4. Canities nequaquam in longaevitatem influit. Pili cani subinde iterum subflavescunt.

Cura.

5. Ad retardandam canitiem nimia capitis velamenta, capillorum frequens evulsio (52), lotio in aqua dulci, aërque crassus, calidus, vinum forte, repetitae indigestiones evitari, ac

collect. T. I. p. 10. Doute, ergo canities a timore. Paris 1657. *Frankische Samml.* 4. B. p. 464. Marc. Donatus de medica histor. mirabili p. 1.

(47) Judaei Poloni continuis negotiis, et curis obruti citissime canescunt.

(48) Cap.

(49) Withoff l. c. p. 387.

(50) *Memoirs of the medical society of London* 1792 Vol. 3.

(51) Withoff l. c.

(52) Hippiatri stellas albas in equis per frequentem evulsionem crinium faciunt. (Mercurialis l. c. cap. 6.).

alvus rite aperta teneri debet (53). Et caro viperina, et frequens masticatio *myrobalanorum chebulorum* (54) hic laudantur. *Modus* canitiem *occultandi* apud MERCURIALEM (55) et FORESTUM (56) addisci potest.

§. CI.

LAPSUS PILORUM.

Scriptores, et divisio.

1. *Lapsus pilorum*, de quo HEILAND (57), AMPFING (58), SAND (59), PFEIGFER (60), HEISTER (61), GENSEL (62), DELIUS (63),

(53) MERCURIALIS l. c.

(54) R. Myrobalanorum nigrorum absque nucleis drachmas quadraginta: zingiberis, ammeos aa drachmas decem. Irrorentur cum butyro, et deinde cum saccharo clarificato, et depurgato ad quantitatem mediae partis totius medicaminis fiat confectio, cujus deglutiatur saepe drachma una.

(55) L. c.

(56) Lib. VIII. c. X. obs. 20.

(57) Diss. de calvitie. Francf. 1602. Ejusdem Diss. de alopecia, et omphiasi, ibid. 1612.

(58) Diss. de alopecia, et omphiasi. Rostock 1676.

(59) De areae generibus, alopecia, et omphiasi. Regiom. 1683.

(60) Diss. de calvitie. Budae 1783.

(61) *Chirurgische Wahrnehmungen* p. 159.

(62) Eph. N. C. Cent. l. 3. an. 1715. obs. 137.

(63) Nov. Acta physic. med. N. C. T. I. obs. 25.

Horstius (64) scripserunt, varias in species dividi solet (65).

Madesis.

2. *Madesis* (66) pilorum, vel capillorum dicitur lapsus transitorius paulatim, et sparsim ita factus, ut pili, nulla in totum denudata parte, tantum rariores evadant.

Alopecia.

3. *Alopecia* (67) pilorum capitis, vel barbae, aut superciliorum defluvium sistit, relicta area instar vitii, cui vulpes annosiores saepe subjectae sunt.

Ophiasis.

4. *Ophiasis* (68) capillorum est defluvium forma serpentina. Vitium quandoque ab occipite utrinque ad aures usque extensum serpit, latitudine duorum fere digitorum transversorum, aliquando etiam ultra aures ad ipsam frontem usque ascendens.

(64) Obs. singular. Lib. II. obs. 28., et annot. medic. physyc. Wratislaw. tentam. XI. p. 210., et XIII. p. 335.

(65) Swediaur l. c. p. 764.

(66) A Graec Μάδησις, pilorum defluvium transitorium.

(67) A Graec Ἀλώπηξ vulpes.

(68) A Graec. Ὄφις, serpens.

Phalacrosis.

5. *Phalacrosis* (69) defluvium nuncupatur capillorum potissimum a sincipite permanans, seu glabrities capitis ex lapsu capillorum non renascentium.

Caussae.

6. Lapsus capillorum, ne de artificiali (70), vel fortuita crinium evulsione loquamur, sequentes agnoscit caussas: vitium haereditarium (71), congenitum (72), epidemicum (73), febres, cephalaeas, erysipelas capitis, puerperium, phthisin, atrophiam, diarrhoeam, venerem nimiam (74), studia (75), curas, sy-

(69) A Gr φαλακρότης, calvities. German. *Kalhkopf.* Gall. *Chauveté.* Angl. *Blad head.* Polon. *Lysina.*

(70) Aretaeus in morbis soporosis evulsionem capillorum ad excitandos aegros commendat; cujus operationis discrimina comprobat Stalpartus van der Wiel (Observ. rar. T. II. obs. 8. p. 59.).

(71) Hippocrat. lib. de aëre, locis, et aquis. Procopius de morbis haereditariis. Erlange 1758. §. 55. Rougemont *uber die erblichen Krankheiten, aus dem Franz.* Frankf. 1794. p. 80. Tournefort *Voyage au Levant.* T. I. p. 333.

(72) Dans in Starks *Archiv. fur die Geburtshilfe.* 4. B. p. 684. Augustin in ΑΣΚΛΗΠΙΕΙΟΝ *Juhrgang* 1812. 3. Heft.

(73) Seb. Egberti apud Swediaur l. c. p. 765. in nota.

(74) Auctor libri Hippocratis: de natura pueri. Aristoteles problematum sect. 4.

(75) Synesius prudentiam et pilos inimicitiam habere as-

philidem (76), lepram, tineam capitis, plicam, pediculos, ferrum ad crispandos capillos calide nimis admotum, acuum comatoriorum abusum (77), neglectum mitellae nocturnae, pulverem cyprinum calci mixtum, venena (78), mercurium (79), et ignotam demum corporis dispositionem (80) feminis (81), spadonibus (82), et coecis natis (83) vix unquam propriam.

Diagnosis.

7. In diagnosi lapsus pilorum, inprimis determinari debet, utrum malum ex vitio locali,

scrit (Libro de calvitie). Lege et *Gazette de France* 23 *Feb.* 1763.

(76) Morgagni op. c. Epist. 46. 2.

(77) Plurimae Insubriae rusticae ophiasi laborant, quod maxime ex usu capillos ope acuum majorum comatoriorum connectendi repeti posse arbitror.

(78) » Defluit expulsus morbo latitante capillus,
» Si vero lavetur, seu vis epota *veneni*,
» Seu salamandra potens nullisque obnoxia flammis
» Eximium capitis tactu dejecit honorem ».

(79) Forestus l. c. obs. 5.

(80) Heister in Misc. N. C. Dec. I. an. 2. obs. 103.

(81) Galenus 6. Aphor. 27. Aristoteles 6. de generatione animalium c. 3. Feminam tamen formosam, ac sanam absoluta phalacrosi laborantem vidi.

(82) Aristoteles l. c. sect. X, probl. 56. Slevogt, diss. de spadonibus, Jenae 1690. Withoff diss. de castratis. Lausannae 1762.

(83) Aristoteles l. c. sect. XXXI. probl. 5.

aut universali pullulet? Hoc ultimo in casu signa variarum diathesium, inprimis leprosae, et venereae perpendenda sunt. Latens adhuc lepra interdum per peculiarem aegri physiognomiam cognoscitur. Defluvium pilorum syphiliticum (*pilarella*, *pelada*) potissime barbam, et supercilia afficere solet. Tandem sciendum est, lapsum capillorum in juvenibus robustis, succi plenis nonnunquam plethorae originem debere (84).

Prognosis.

8. Defluvium pilorum sub morborum curriculo signum lethale constituit (85). Madesis convalescentium tertio circiter a lapsu capillorum mense reparari solet (86). Lentius supercilia crescunt (87). Varices calvitiei obstare (88) falsum est. Ophiasis facilius, quam alopecia curatur. Lapsus crinium senilis, leprosus, et ex destructione bulborum oriens insanabilis est; ille ex caussa venerea, aut ex tinea, devicto morbo primario, sanationis spem relinquit. Detracta licet cute, capillus renasci potest, quem vero cicatrix locum defoedat,

(84) Forestus l. c. obs. 3.

(85) Hippocrat. 5. Aphor. 11. et 12.

(86) Haller Elem. Physiol. Vol. V. lib. XII. sect. 1. p. 38.

(87) Haller. l. c.

(88) Hippocrat. 6. Aphor.

hunc pilus nec unquam ornabit (89). Idem si pallida, aut insensilis fuerit area, accidit (90).

Cura.

9. Veteres medici hypothesibus scholae Galenicae addicti defluvium pilorum tum regimine diaetetico, tum remediis localibus curare sategerunt, ac revera, syphilide excepta, vix auxiliis universalibus locus conceditur. Abstinentia a cibis flatulentis, a caseo, a baccho, et venere, atque diaeta demulcens facilis digestionis, e. c. cerebella animalium, jura gallinarum, et caponum maxime commendabantur (91). Cura localis ab evulsione crinium forte corruptorum orditur (92). Pars dein, nisi agatur de convalescente, aut de aegro plicoso, raditur, ac ita linteo aspero perfricatur, ut cruor in conspectum veniat (93). Sunt qui cum *caepa* (94), aut cum *pulvere apum* (95) frictionem instituunt. Latente plethora, vel cutis siccitate,

(89) Haller l. c.

(90) Zacut. Lusitan. op. c. lib. VII. c. 1. p. 5.

(91) Forestus l. c. obs. 8.

(92) « Sicuti agricolae prius radices putridas, et inutiles auferunt, antequam semina terrae committant ». Mercurialis l. c.

(93) Hallerus l. c.

(94) Forestus l. c. obs. 6.

(95) Ibid. obs. 1.

potius lotio ex decocto herbae malvae, ac dein unctio ope olei seminum lini, amygdalarum, aut olivarum conducit (96). Permulta alia ad pilos revocandos commendata fuere, e. c. *oleum anethi*, *myrtillorum*, *therebinthinae*, *adeps viperae*, *ranarum*, *ursi*; *axungia* vetus, sed praecipue derasa axibus rotarum: fex ampullae lucernariae, *pix* liquida, aut sicca oleo liquefacta: *sulphur*, *cinis tithymalorum*, *muscarum*, *murium*, *ranarum*, *scarabeorum*, *ostreorum*, salsorum piscium, amygdalarum amararum cum oleo, aqua prima mellis, urina, cataplasma ex stercore animalium, ex muscis tritis, inter quae remedia communi consensu *gummi ladanum* primum occupat locum. Si pars radi nequeat, aqua ex connubio limacum rubrarum, et sale emergens (97), aut oleum, in quo ladanum, absynthium, baccae juniperi contusae linteo ligatae per quinque dies infusa, et dein expressa fuere (98) madesi obstant. Ad pilos abnormes eradicandos unguentum ex auripigmento, calce viva, et melle adhiberi solet. Nisi locus hirsutus amplus fuerit, applicatio *succi herbae chelidonii majoris* conducit.

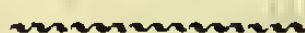
(96) Ibid. obs. 8.

(97) Ibid.

(98) Hallerus l. c.

Caput XXVI.

DE STROPHULO.

§. CII.

DEFINITIO. HISTORIA. FORMAE. CAUSSAE.

Definitio.

1. *Strophulus* eruptio cutanea est curriculo primi vitae anni praecipue ad faciem, extremitatesque superiores sub forma papularum nunc rubrarum, nunc albarum obveniens.

Historia.

2. Arabes strophulum sub nomine *Bothor infantum* descripsere (99). Dein a singulis morbos infantiles perlustrantibus auctoribus (100) descriptus est. Graphice, at, ni fallimur, subtiliter nimis illius doctrinam Willan (1) exposuit.

(99) Avicenna Lib. I. Fen. 2. Doctr. 3. cap. 3.

(100) P. I. Vol. I. Prolegom. §.

(1) Op. c. p. 14. Tab. 2. 3. 4.

Formae.

3. Strophulus, *primis a nativitate mensibus* sub forma *papularum* discretarum, rubrarum (2), vel albarum (3) ad genas, antibrachia, dorsum manuum, raro ad universum corpus comparere solet. Papulae subinde punctis, maculisque rubris intermixtae cernuntur, et ad manuum dorsum aliquando *pustulae* sero flavo repletae, mox evanescentes in conspectum veniunt. Strophulus inter *quartum*, et *quintum aetatis mensem* prorumpens ex *papulis* circularibus, magis confertis (4), profunde rubris eadem loca occupantibus constat. *Octavo mense* strophulus praeterea extremitates inferiores occupat, et hinc inde a capite per universum corpus migrat (5). Eadem eruptio cutanea, *primo vitae anno versus finem vergente*, interdum formam papularum maximarum, albarum, discretarum lumbos, scapulas, et anti-

(2) *Strophulus intertinctus* Willanii. *Germ.* Schalblattern, Hitzbluthen, das rothe Ausfahren, Gesamte, Hautblattern, Ausgesprenge, Schalliesen. *Gall.* Efflorescence bénigne. *Angl.* Red-gum.

(3) *Strophulus albus* W. *Angl.* Withe-gum.

(4) *Strophulus confertus* W. *Germ.* Zahnausschlag, unachte Kratze. *Angl.* Tooth rash, the rank.

(5) *Strophulus volaticus* W.

brachia obsidentium induit (6). In genere sub curriculo strophuli infantes sereni sunt, et caeterum bene valent; sunt tamen, praesertim dum eruptio circa quintum mensem contingit, qui irrequieti fiunt, febrem, vomitumque patiuntur, ac linguam albam, et marcorem exhibent.

Caussae.

4. *Caussa* strophuli, quae vulgo in acido primarum viarum, in prava lactis conditione, et in ventriculi imbecillitate quaeritur, utpote saepissime apud infantes robustos comparens, potius in nimio humorum ad cutem affluxu locari debet. Praeterea strophulus post quintum mensem maxime cum dentitione cohaeret. Interdum is aliorum morborum veluti crisin constituere videtur.

§. CIII.

DIAGNOSIS.

Facilis confusio.

1. *Strophulus*, ne dicamus de ictibus insectorum, cum *erysipelate recens natorum*, cum *morbillis*, cum *rubeola*, cum *variola*, cum

(6) *Strophulus candidus* W.

erythemate, cum *hydroa*, cum *psydracia*, et cum tinea *faciei* confundi potest.

Distinctio ab erysipelate recens natorum.

2. *Strophulus* solummodo dum febre stipatur cum *erysipelate recens natorum* confundi posset.

Erysipelas R. N.	*Strophulus cum febre.*
a. Paucis a partu diebus ingruit.	a. Circa quintum mensem comparet.
b. Gravia eruptionem praecedunt symptomata.	b. Sine prodromis sub adspectu levioris morbi occurrit.
c. Orditur a nucha, umbilico, ab extremitatibus, et a genitalibus.	c. Orditur plerumque a facie.
d. Ruborem diffusum, livescentem exhibet.	d. Papulas circulares sive coccineas, sive profunde rubras offert.

Distinctio a morbillis, a rubeola, et a variolis.

3. Symptomata coryzae *morbillos* satis a *strophulo* distinguunt. Quoad *rubeolam* major in diagnosi difficultas esset, nisi ea spatio paucorum dierum, *strophulus* autem, etiamsi interdum febrilis, plerumque post aliquot tantum hebdomadas terminaretur. *Variola* a *strophulo*

cum vomitu ingruente, praecipue habita ratione morborum regnantium, ac vaccinae dignoscitur.

Distinctio ab erythemate.

4. Cum *strophulus* papulas *ubique* sparsas, *erythema intertrigo* autem ruborem aequalem inter *plicas cutis* sedem figentem referat, distinctio haud ardua evadit. Idem rubor aequaliter diffusus cum secessu epidermidis *erythema recens natorum*, quod supra descripsimus (7), evidenter a *strophulo* distinguit.

§. CIV.

PROGNOSIS. CURA.

Prognosis.

3. Strophulus omni periculo vacat, dummodo retrocessus, saepe diarrhoea, vomitu, inflammationibus viscerum insignitus impediatur. Quamvis hinc inde accidat, strophulum breve admodum curriculum absolvere; plerumque tamen ad plurimos menses per repetitos eruptionis insultus extenditur. Desquamatio raro, et solum ad brachia observari solet. *Aphthae* nobis simul cum *strophulo* obvenerunt; igitur unum ab altero, ut Willan credit, non liberat malo.

(7) Cap. XX. §. LXXXVIII. 9.

Cura.

2. Strophulus in infante vegeto nulla medela indiget. Temperaturae debitae hinc solum ratio habenda est. Praesente febre, et alvo perturbata, *nitratis potassae*, vel *magnesiae* purae aliquot grana cum *syrupo* sive *fraxini orni*, sive *rhei*, non neglectis in provectiori morbo *balneis tepidis*, ordinem componunt. Diutius perseverante strophulo cum inquietudine, et macie, *infusum herbae violae tricoloris* cum successu adhibetur.

Caput XXVII.

DE URTICATIONE.

§. CV.

DEFINITIO. HISTORIA. SYMPTOMATA. CAUSSAE.

Definitio.

1. Vitium cutis adspectu urticariae simile sed chronicum, saepeque habituale, ac summo pruritu stipatum, *urticatio* dicitur.

Historia.

2. Plurimi quidem inter auctores *urticationis* sub nomine *urticariae chronicae* mentionem injecere, sicuti praecipue videre est apud Heberden (8), et J. P. Frank (9); at nemo illam pro speciali morbi forma ante Wichmannum (10) statuit. Plurima *lichenum* exempla a Willanio allata (11) huc pertinere videntur.

Symptomata.

3. Urticatio cum magno pruritu plerumque derepente, aliquando praevia somnolentia, nausea, cephalaea, artuum dolore, dyspnoea, febricula, et interdum proxime ante menstruorum periodum (12) sub *forma triplici macularum* scilicet, *papularum*, et *tuberculorum* potissime ad brachia, dorsum manuum, truncum, collum, raro ad faciem erumpit, sub lecti tepore evanescit (alias maxime prurit), sub aëre libero, et post lavationem redit, concessis liberis intervallis, interdum per plures menses graves patientibus, caeterum valentibus, molestias affert,

(8) *Medical transact.* Vol V.

(9) Interpretat. Clinicae. p. 422.

(10) Op. c. 3. Thl. p. 129.

(11) Op. c. p. 24. 36.

(12) Samuel Vogel *Handbuch der Arzneywissenschaft.* 3. Th. p. 275.

ac, nisi aeger scalpat, excepta nonnunquam furfuracea desquamatione, sine reliquiis desinit. *Maculae*, et *papulae* colorem fructus rubi idaei, vel et livedinem cum cute aspera exhibent. *Tubercula* alba, dura, basi inaequalia noctu praeprimis valde pruriunt, ac *morbum* sic dictum *tuberculosum* (13) constituere videntur.

Caussae.

4. Urticationi inprimis obnoxii sunt homines climatibus septentrionalibus haud adsueti, cuti tenera instructi, inprimis infantes, feminae, et maxime hystericae: ita hypochondriaci, nec non haemorrhoidarii. Potissime a transpiratione suppressa, ab animi pathematibus excitatur, quamvis haud raro, et sine nota caussa obveniat. Contagii urticationis nulla suspicio movetur.

§. CVI.

DIAGNOSIS. PROGNOSIS. CURA.

Diagnosis.

1. *Urticatio* cum *urticaria*, et cum *psydracia* potius, quam cum *psora*, ut WICHMANN crediderat (14), confundi potest.

(13) *Phymatosis* SWEDIAURI, a graeco Φῦμα, tuberculum. *Arab.* Sorah, seu, sara. *Angl.* Chronical nettle rash.

(14) L. c. p. 147.

Urticaria.	*Urticatio.*
a. Morbum *acutum* sistit.	a. Ad morbos *chronicos* pertinet.
b. Quolibet anni tempore observatur.	b. Morbus est praecipue hyemalis.
c. Aegros lecto plerumque affligit.	c. Aegri praeter pruritum nullum experiuntur morbi sensum.
d. Vix pluries eundem hominem invadit.	d. Morbum habitualem constituit.

Prognosis.

2. Urticatio malum periculo destitutum, at valde incommodum, et taediosum sistit.

Cura.

3. Tueatur aeger a refrigerio, prospiciat transpirationi, adeat *balnea tepida*, et illiniat in rebelli malo partes affectas *unguento demulcente*. Interne *decoctum radicis smilacis sarsaparillae*, ac *pilulae ex resina guajaci officinalis*, *camphora*, *sulphurato stibii*, *et mercurii*, nec non *extracto herbae solani dulcamarae* conducunt. Si haemorrhoides subfuerint, *sulphur* cum lenibus alvum evacuantibus indicatur. *Acido sulphurico* cum *infusione rosarum*, vel cum *decocto corticis cinchonae* utitur WILLAN (15).

(15) L. c. p. 34.

Caput XXVIII.

DE HYDROA.

§. CVII.

DEFINITIO. CAUSSAE.

Definitio.

1. Papulae, saepe pustulae grano milii aequales, vel et majores derepente cum pruritu orientes, fugaces, in squamulas, vel exiguas crustas abeundae, *hydroa* (16) salutantur.

Caussae.

2. Hydroae homines climatibus calidis non adsueti (17), ac aestivo tempore sese aurae

(16) A graeco ʽδρὼς, sudor. *Phlizakion* Swed. A graeco φυδρακίον, bulla, seu vesicula.

(17) Germani, Poloni, Italiam adeuntes primis annis ita hydroa laborare, ac Itali, et Galli Rossiam petentes urticatione affici solent: frequentissime autem hydroa sudamen in *regionibus tropicis* obvenit (*Anglice* : Prickly-heat) ac ideo a Willan, *lichen* nuncupatur *tropicus* (l. c. p. 36). Pulchre hunc morbum Winterbottom apud Willan descripsit. Ita Clark (*observations on the diseases of seamen in long Voyages*. Vol. I. p. 34). Mosely (*on the diseases of tropical climates* p. 20) et Cleghorn (*on the diseases of Minorca* ch. 4).

nocturnae frigidiusculae incaute exponentes, inprimis subjiciuntur. Excitatur a sudore copioso sive spontaneo, sive arte promoto, a balneis frigidis meridianis horis adhibitis, ac verisimiliter a rebus heterogeneis, febrium, spasmorum, et evacuationum suppressarum, praecipue lactis (18), menstruorum, urinae (19) caussa ad cutem depositis.

§. CVIII.

DIAGNOSIS.

Divisio.

1. Hydroa in *sudamen*, *febrile*, *nervosum*, et *criticum* dividitur.

Hydroa sudamen.

2. *Hydroa sudamen* (20) ex papulis rubris, vel ex pustulis confertis nunc sphaericis, ac sero albo pellucido repletis, nunc conicis, et liquore flavescente turgidis manus, brachia, crura, pedes, rarius truncum, et faciem, rarissime universum corpus occupantibus, noctu inprimis prurientibus, per totum aestatis cur-

(18) Lactis secretione a frigore, aut alia caussa suppressa, saepe hydroa, nutricum familiare malum nasci observavi.

(19) Hydroae urinosum humorem continentis Lorry mentionem injecit, l. c. p. 32.

(20) *Germ.* Schwitzblatterchen. *Polon.* Potowki.

riculum nunc evanescentibus, nunc redeuntibus, nec morbis cum copiosis sudoribus alienis, constat.

Hydroa febrile.

3. *Hydroa febrile* pustulas, nunc solitarias, nunc confertas sudaminibus majores, sub curriculo, aut versus finem morborum febrilium, praecipue vitiis hepatis stipatorum, ad labia, genas, pectus, volas manuum (21) prorumpentes, mox crustis, ac squamis sine ulla cicatrice deciduis obtegendas sistit.

Hydroa nervosum, criticum.

4. *Hydroa sudamen*, et *criticum* febrili simile cum levamine vel spasmorum, vel aliorum malorum ad varia loca, nulla excepta parte, plerumque sine pruritu, interdum cum tumore, nunquam cum cutis rubore erumpit.

Facilis confusio.

5. *Hydroa* potissimum *sudamen* cum *miliaribus*, cum *bullis*, cum *zostere*, cum *strophulo*, cum *psora*, cum *psydracia*, cum *herpete*, et cum *tinea faciei* confundi potest.

(21) P. I. Vol. I. §. XXI. 5.

Distinctio a miliaribus.

6. Pustulas miliformes a regimine sudorifero excitatas, endemicas (22), aut forte vulnerum, et affectionum tetanicorum comites nequaquam ad *miliaria*, sed ad *hydroa sudamen* pertinere jam monuimus. (23). Distinguuntur sequentibus notis :

Miliaria.	*Hydroa sudamen.*
a. Morbus acutos concomitantur.	a. Morbum tempore aestivo plerumque habitualem sistit.
b. Aegri lectum petere adiguntur.	b. Aegri occupationibus propriis vacare queunt.
c. Prodroma specifica agnoscunt.	c. Sine prodromis prorumpit.
d. Vix pruritum exhibent.	d. Pruritu, praesertim nocturno, stipatur.

Distinctio a bullis.

7. *Bullae* ad magnitudinem amygdalarum crescere, cuti rubrae insidere, halone rubro circumdari, morbis sat gravibus supervenire, et solummodo nychthemeri spatio efflorescere

(22) Linnaeus Diss. de morbis nautarum Indiae. Upsal. 1768. Amoenitat. academ. Vol. VIII. p. 27. Gmelin op. c. 3. B. p. 4. 26.

(23) Cap. II. § XIV. 2.

solent; quae singula in hydroa aliter constituta esse supervacaneum foret repetere.

Distinctio a zostere.

8. *Hydroa* praesertim *criticum* nonnunquam *zosteri* ita simile observatur, ut differentia nonnisi in summo pruritu, et sede hic ad unum tantummodo latus circumscripta inveniri possit.

Distinctio a strophulo.

9. *Hydroa sudamen* sub forma papularum erumpens magnam cum *strophulo* similitudinem alit, interea illud plerumque morbum adultorum faciem rarissime occupantem, pruritu stipatum, et copiosos sudores sequentem sistit, quibus in rebus valde a strophulo differt.

§. CIX.

PROGNOSIS. CURA.

Prognosis.

1. *Hydroa sudamen* praepostere fugatum catarrho, diarrhoeae, et, testantibus Cleghorn, atque Moseley, gravioribus adhuc malis originem praebet. In hominibus ad herpetem dispositis, ac liquoribus fermentatis abutentibus interdum id in ulcera mali moris degenerat (24).

(24) Towne *of the disease of the Westindies* p. 177.

Reliquas species saepe variorum morborum *crisin* constituere jam dictum est.

Cura.

2. *Hydroa sudamen* summam transpirationis curam exposcit. Sub majori pruritu quies corporis, et regimen antiphlogisticum indicantur. Retrocessus secundum regulas generales tractari debet. Caeterae hydroae species, naturae committuntur.

Caput XXIX.

DE PEMPHIGO.

§. CX.

DEFINITIO. HISTORIA. SYMPTOMATA. CAUSSAE.

Definitio.

1. Morbus chronicus, habitualis, rebellis, praeviis sive haemorrhagiis, sive spasmis, sive urinae difficultate, sive febre, sive universali cutis pruritu, sub forma vesicarum bullis similium erumpens, *pemphigus* (25) nuncupatur.

(25) *Germ.* Blasenkrankheit. *Polon.* Choroba Bablista.

Historia.

2. Notitia de pemphigo illi febris bullosae, cum qua confundebatur, posterior videtur. Debetur ea Junkero (26), Simonsio (27), Hallio (28), J. P. Frankio (29), Feichtmayero (30), Bruckmanno (31), Jacquemino (32), Montonio (33), potissime vero Wichmanno (34), et Braunio (35).

Symptomata.

3 Pemphigi *sexies* nobis visi symptomata multifaria aeque, ac intricata sunt. Nullum morbi sine praevio alio incommodo erumpentis casum noscimus. Praecesserunt illum in puella decimum nonum annum agente (36), *haematemesis*; in alia viginti annorum, men-

(26) Diss. Conspectus pathologiae medicae de pemphigo.

(27) *London medical Journal* 1788. p. 310.

(28) L. c. in cap. nostro IV. §. XVII. 2. (9).

(29) Epitome Vol. III. p. 268.

(30) Hufeland's *Journal der prakt. Heilkunde* 10. B. 3. St. p 97. 11. B. 4. St. p. 139.

(31) Horn's *Archiv fur medic. Erfahrung* 1811. p. 62.

(32) *Journal général de médecine*. T. 30. p. 264.

(33) *Observation sur une maladie vésiculaire.* (*Journal général de médecine.* T. 43 *Janvier* 1812. p. 41.

(34) L. c., et *kleine Schriften.* N. 15.

(35) L. c. cap. nostro, cap. IV. §. cit. (14).

(36) In nosocomio civico *Vindobonensi* a. 1799. 1800.

struisque orbata (36); primum *pneumonorrhagia*, dein *aphonia*, et *asthma* empyema simulans, atque a *convulsionibus*, subsequentibus *extasi*, *urina cruenta* cum sedimento calculoso, illico fugatum; in tertia vigesimum quartum annum numerante (37) *stomacace*, *pneumonorrhagia*, et *difficultas urinae*; in puero septendecim annos nato (38) *gingivae cruentae*, et *febris* fere *rheumatica*; in vetula (39) *epigastrii dolor*, *respirandi difficultas*, et *ardor urinae*; in sene tandem (40) universalis, ac intolerabilis cutis *pruritus*. Similes his etiam aliorum sunt observationes. Malis prodromis nunc, saltem pro tempore cessantibus, nunc plus minus continuantibus, intolerabilis, ardensque pruritus ad cutem in parte una, vel plurimis in locis percipitur. Examinata parte affecta, maculae profunde rubrae, cui plerumque plurimae vesiculae, brevi post in unam amplam bullam confluentes insident, conspiciuntur. Interdum autem loca a maculis rubris obsessa primum tument, ac *tubercula* obscure

(36) Ibidem, eodem tempore.

(37) Ibid. a. 1800.

(38) *Vilnae* a. 1812. mense martii.

(39) *Viennae* a. 1813. mense julii.

(40) *Vilnae* a. 1814.

rubentia, magnitudinis hinc inde nucis avellanae exhibent, ex quibus tandem tot *vesicae*, veluti flores ex gemmis arborum, evolvuntur. Immo ex *uno* tuberculo *duas* vesicas pullulasse vidimus (41), quarum una amplissima ex circumferentia, altera minor ex apice, *florum luxurantium* instar, prodibat. In genere bullae amygdalas longe superant, et ad ovum gallinaceum, quin immo ad pugni magnitudinem accedunt. Basis earum irregularis est, et plerumque halone rubro latitudinis vel nonnullarum tantummodo linearum, vel pollicis, et ultra, circumdatur, quo ultimo in casu saepe plurimae vesiculae, veluti satellites bullam praecipuam ambiunt. Bullae hujusmodi elasticae constanter serum flavescens continent, ac, quamvis pellucidae, structuram admodum tenacem prae se ferunt, verbo eae vesicis ab emplastro cantharidum excitatis omnino similes sunt. Copia admodum diversa, nunc enim solitariae, nunc innumerabiles cernuntur. Pemphigus frequentius ad pectus, et ad extremitates, praecipue inferiores obvenit, interea eum ad palpebras, ad genas, ad albugineam oculi, ad internam superficiem labiorum, ad palatum, ad vaginam, nec non ad reliqua superficiei ex-

(41) In puero Vilnensi.

ternae loca conspeximus. Semel tantum *unice* volas manuum, et plantas pedum occupabat (42). Facta eruptione, dolor in parte cessat, vesicae autem, nisi casu, aut consulto rumpantur, unius alteriusve nychthemeri spatio, resorpto sero, flaccidae, et rugosae fiunt, atque tandem, relicta plaga sponte exsiccatura, evanescunt. Cicatrices inde nullae sequuntur, at interdum pro tempore maculae cupreae. Eruptiones sibi indeterminato tempore succedunt, nunc scilicet omni fere die, nunc quavis hebdomade, nunc quovis mense, nunc omni secundo circiter anno. *Pemphigi nocturni* (43) nullum observavimum exemplum.

Caussae.

4. Ad pemphigum haemorrhagiae repetitae, urinae difficultates, et sexus femineus disponere videntur, quamvis, licet longe rarius, vel apud mares occurrit. Feminam quandam, quoties in utero gestabat, toties pemphigo laborasse audivimus. Ingeniosa nobis Braunii opinio videtur, nonnulla urinae elementa a spasmo, aut aliis caussis retenta, et ad cutim tandem deposita, pemphigum generare, at est hypothesis. Idem

(42) In vetula Vindobonense.

(43) Feichtmeyer l. c.

de opinione Osiandri (44), acidum phosphoricum hic accusantis fatemur. Nisi tot mala interna eruptioni pemphigi praecederent, eum cum Wichmanno ab insectis, aut vermibus (e. c. *cysticerco cellulosae*) derivandum esse suspicaremur, ac duae ex nostris aegrotantibus se morbum super herbam sedentes acquisivisse, sancte asserebant. Caeterum non omne id quod *bullas* excitare valet, e. c. cantharides, exhalatio rhus toxicodendri (45), vulnus a morsu canis non rabidi (46) pro caussa pemphigi genuini declarandum est.

§. CXI.

DIAGNOSIS. PROGNOSIS. CURA.

Diagnosis.

1. *Pemphigum*, utpote morbum chronicum, habitualem, ac rebellem, a *febre bullosa*, exanthemate scilicet febrili, symptomatico, et

(44) L. c. 2. St. p. 383. Osiander in infante cum pemphigo nato glandulam suprarenalem dextram cum hepate concretam vidit, l. c. p. 402.

(45) *Nouvelles mémoires de l'Académie de Berlin* 1777.

(46) *Journal général de médecine. Paris* 1812. T. 43. *Observations de* M. Mouton *sur le pemphigus.*

saepe sanabili, distinguendum esse nemo inficiabitur. Verum distinctio hujusmodi in prima morbi accessione, rite monente Feichtmeyer, interdum ob id difficillima est, quod et pemphigus cum febre invadere possit, unde repetiti insultus ad diagnosin hujus morbi requiruntur. In genere pemphigus vesicas ampliores, ac magis irregulares, quám febris bullosa exhibet, ac, uti monuimus, sat certa prodroma signa agnoscit.

Prognosis.

2. Nullum hucusque exemplum genuini pemphigi perfecte fugati nobis obvenit, ac certitudo sanationis non nisi post plures annos haberi potest.

Cura.

3. Adversus pemphigum diuretica, purgantia, diapnoica, antiscorbutica, herbam violae tricoloris, ulcera artificialia, insitionem psorae, unctionem cum oleo, tonica, nervina, acida mineralia, inprimis acidum nitricum, balnea omnis generis, sulphur, mercurium, subboratum sodae, aquam calcis, potassam, sodam, diaetam lacteam, animalem, vegetabilem, multaque alia, verum *omnia incassum*, adhibuimus.

Caput XXX.

DE PSORA, PSORIASI, ET PHTHIRIASI.

§. CXII.

DEFINITIO. HISTORIA. SYMPTOMATA.

Definitio.

1. *Psora* (47) pustulas praecipue sub lecti calore prurientes, in toto corpore, fere semper excepta facie, sed praecipue inter digitorum interstitia obvias, aptas communicationi, et in crustas desinentes refert.

Historia.

2. Apud veteres nomen quidem *psorae* variis morbis cutis impertitum invenitur, sed, si Celsum excipiamus, eo ad aliud significandum utebantur. Immo, quamvis vera doctrinae psorae fundamenta jam a seculo decimo septimo jacta fuerint; illius tamen absoluta cognitio ad nostra solum tempora pertinet, opera inprimis Kraussii (48), Guldneri a Lobes (49), Wichman-

(47) Ψώρα, Scabies. *Germ.* Die Kratze. *Gall.* La galle, ou gale. *Angl.* The itch. *Pol.* Swierzb. *Ital.* La rogna.

(48) Diss. de scabie humani corporis. Lips. 1779.

(49) *Beobachtungen uber die Kratze.* Prag. 1791.

NI (50), HILDEBRANDTII (51), CHIARUGII (52), ACKERMANNI (53), GALESII (54), aliorumque.

Symptomata.

3. Psora sub forma pustularum miliformium, solitariarum, ad fundum durarum, rubellarum, ad apicem primum pellucidarum, dein albescentium, primum inter manuum digitos incipere, atque dein sensim sensimque ad articulationem pugni, et cubiti, ad foveam subaxillarem, et popliteam, nec non tractu temporis ad pectus, dorsum, abdomen, crura, calcanea, rarissime, inprimis apud adultos, ad faciem, et collum propagari solet. Infantes, qui ab ancillis psora laborantibus brachiis feruntur, morbum ad nates primum contrahunt (55). Quocumque in loco impetigo sedem figat, pruritum, a lecti tepore, a cibis acribus, a liquoribus fermentatis auctum, et ad scalpendum, cui aeger non sine voluptatis sensu satisfacit, invi-

(50) *Aetiologie der Kratze.* Hannov. 1786.

(51) *Bemerkungen uber den Kratzausschlag.* Hannov. 1797.

(52) Op. c. p. 128.

(53) *Bemerkungen uber die Kenntniss und Cur einiger Krankheit.* 5. *Heft.* Nurnb. und Altdorf 1798. p. 30.

(54) *Essai sur le diagnostic de la gale, sur les causes, et sur les conséquences médicales pratiques à déduire sur les vraies notions de cette maladie.* Paris 1812.

(55) GULDNER l. c. p. 43. not. 17.

tantem, excitat. Pustulae sponte vel scalptu ruptae serum a contactu aëris in crustam nunc squamosam, nunc duram coalescens, fundunt. Vicina cutis in aegro systemate dermoideo praeter modum sensili instructo, facile inflammatur, ac nonnunquam vel erysipelas phlegmonosum, vel furunculos parvos, rodentes, ad basin circulo rubro circumdatos refert. Saepe pustulae plurimae inter se confluentes ulcus sat amplum, vel crustas erosam cutem undique cooperientes producunt. Sub crustis durioribus ichor, qui absorptus deleterium in universum corpus exserere solet influxum, haud raro absconditur. Praeterea vigiliae ex continuis pruritu, et irritatione, nec non animi pathemata ob foedum, et ignominiosum contractum morbum pluries systema vasorum tum lymphaticorum, tum sanguiferorum, tum nervorum, tum viscerum abdominalium in consensum trahunt. Postremo, si aeger aliunde labe quadam imbutus fuerit, ulcuscula psorica, natura propria simplicia, et benigna indolem alienam, pro re nata, scorbuticam, veneream, scrophulosam, arthriticam, induunt.

§. CXIII.

CAUSSAE.

Caussae praedisponentes.

1. Aetas infantilis, juvenilis, debilis corporis constitutio, sudor, immundities, victus depravatus, temperies humida, simulque calida ad psoram suscipiendam *praedisponunt.* In genere, exceptis hominibus sulphur, magnesium, mercurium tractantibus, aut maxime munditiei studentibus, caeteri omnes, inter quos contra opinionem nonnullorum et infantes atrophicos (56), et capucinos (57) recensemus, a psora, data huic morbo opportunitate, haud immunes sunt.

Caussae excitantes.

2. Inter infinitas de caussa *excitante* psorae scholarum hypotheses (58), ea contagii specifici (59) verisimilior videretur, nisi certo sci-

(56) Just in Baldingers *neues magazin fur Aerzte.* 10. B. 3. St. p. 213. Guldner l. c. p. 47. not. 21. Multos infantes atrophicos psora laborantes inter judaeos Vilnenses inveni.

(57) Panarolus Pentecost. III. N. 35.

(58) Gales l. c.

(59) Chiarugi l. c. p. 135.

remus eandem *acaro exulceranti* L. (60) adscribendam esse. Vestigia istius opinionis apud Abynzoar (61), Moufet (62), Hauptmann (63), Hafenneffer (64), et Mead (65) inveniuntur; verus interea auctor Hyacinthus Cestoni (66) est. Quamvis plurimi Italiae medici eum secuti sint (67); attamen neque hîc, neque alibi nova psorae aetiologia recipiebatur, donec Wichmann eam iterum, ac ab omni contradictione (68) vindicatam (69), exposuerit. Constat enim, acarum exulcerantem ab acaro casei, et farinae probe distinguendum (70) in psora tum humana,

(60) *Germ.* Kratzmilbe. *Gall.* Le ciron de la galle.

(61) Rectificatio medicationis, et regiminis. Venet. 1549. Tract. 7. Lib. 19. p. 34.

(62) Insectorum, sive minimorum animalium theatrum. Lond. 1634. cap. 23. p. 266.

(63) Scrut. pestis. Lib. I. c. 7.

(64) Nosodochium, cutis affectus p. 77.

(65) *Philosophical transactions* Vol. 23. *for the year* 1702. p. 1296.

(66) *Lettera al signor* Antonio Vallisnieri (*Opere di* Francesco Redi T. I. Append. p. 14).

(67) Joseph Papa Quaest. med. Dr. Jos. Valenti Catanensis. Catan. 1753. Quaest. 8. p. 47.

(68) Grosmann in Baldingers *Neues Magazin fur Aerzte.* II. B. 1. St. p. 77. Jac. Levi Diss. de varia scabiei indole. Goett. 1790.

(69) Op. c. secunda editio a. 1791.

(70) Muller edit. systematis Linnaei. Norimb. 1775. p. 105.

tum equorum, tum ovium (71), et quidem in recentibus, et clausis adhuc pustulis, aut potius in ruga, seu rima prope eas (72), debita adhibita dexteritate (73) constanter inveniri. Et modus, quo psora contrahi solet hanc aetiologiam confirmat. Communicatur nempe per commercium cum hominibus, et animalibus, inprimis equis, camelis (74) eodem morbo laborantibus, et magis adhuc per attactum vestium praecipue lanearum, et linteorum infectorum, per moram in castris (75), navibus, nosocomiis, scholis, balneis publicis, lupanariis, et cauponis immundis, et aliorum insectorum incunabulis. Lotrices, quamvis linteis summopere infectis lavandis intentae, psoram, certe saponis gratia, vix unquam contrahunt (76).

Geer *Mémoires pour servir à l'histoire des insectes.* Stockholm 1778. Latreille genera crustaceorum, et insectorum. Paris. 1806.

(71) Rudolphi *Bemerkungen aus dem Gebiete der Naturgeschichte, Medicin und Arzneykunde.* 1. Th. p. 17. Walz. *Natur und Behandlung der Schaafraude.* Stuttgart 1809.

(72) Fabricius Entomologia systematica. Brunsvig. 1805.

(73) Gales l. c. p. 19.

(74) Louis Frank *Collections d'opuscules de médecine pratique.* Paris 1812. p. 9.

(75) Frowein de scabie post superatum nuper bellum epidemica. Duisb. 1764.

(76) Ackermann l. c. p. 38.

§. CXIV.

DIAGNOSIS.

1. Priusquam ignominiosi morbi *diagnosis* pronuncietur, ne eum cum *hydroa*, cum *psydracia*, et cum *herpete* confundamus, probe cavendum est.

Distinctio ab hydroa.

2. Sedes, et pruritus *hydroae sudaminis* confusionem hujus morbi cum *psora* facilem reddunt.

Hydroa sudamen.	*Psora.*
a. Morbus aestivus est.	a. Morbum omnium anni temporum constituit.
b. Pustulae copiosae sunt, et *confertae.*	b. Pustulae *solitariae* cernuntur.
c. Mox evanescit, mox redit.	c. Constanter adest.
d. Non communicatur.	d. Communicatur.

Hydroa febrile, *nervosum*, et *criticum* ob id quod saepius faciem occupent, ardore potius quam pruritu stipentur, ac nequaquam communicari queant, a *psora* distinguuntur.

Divisio.

3. Divisio *psorae* in *siccam*, et *humidam*

nullius est momenti; non ita distinctio in *simplicem*, et in *complicatam*; illa enim sistit vitium mere locale, haec vitium locale morbo universali junctum. Duratio major minorve mali, constitutio corporis plus minus gracilis, praesentia, vel absentia symptomatum alienam labem indicantium, ac praecipue conditio, et adspectus pustularum de illius sive complicatione, sive simplicitate testantur; in aegris enim scorbuticis, et venereis ulcuscula localia originis psoricae characterem labis universalis induere, et aliquando ostendere solent. Quum idem in vulneribus, etiamsi a caussis externis oriantur, contingat, observatio nostra memorabilis quidem, at mira non est.

§. CXV.

PROGNOSIS.

Periculum.

1. *Psora simplex* tam leve constituere solet malum (excipe in infantibus), ut a vulgo impuro nequidem pro *morbo* habeatur (77). Et spatio paucorum dierum, concessis munditie, aëre libero, diaeta selecta, separatione convalescentium ab aegrotis, sanari ea potest. Non

(77) Sic Judaei Poloni.

ita sub adversa rerum positione, vel in *morbo complicato*, ubi taediosae saepe curationis est. In genere psora rarissime sponte, haud raro autem adventante gravi quodam morbo, pro tempore saltem evanescit. Lethale illius exemplum refert Rudolphi (78).

Retrocessus.

2. Doctrina *retrocessus psorae* stricte sumta sanae rationi adversatur. Hoc autem non impedit, quominus dyspnoeae, dyspepsiae, infarctus viscerum abdominalium, hydropes, mictus niger (79), mala nervorum, vitia cordis (*) etc., quae haud raro psoram praepostere remediis externis fugatam sequuntur, tum ex prava remediorum adversus impetiginem adhibitorum actione, tum ex suppressione secretionis habitualis, quam pustulae psorae instar fonticulorum largiebantur, explicari possint.

Psora critica.

3. Nec admitti potest *psora critica*. Qui aliter sentiunt aut psoram cum hydroa, et psydracia confundunt, aut impetiginem illam versus finem morbi, sicuti in nosocomiis saepe accidit, for-

(78) L. c.

(79) Ramazzini Constitutio Mutinensis a. 1691.

(*) Testa op. c.

tuito acquisitam, pro critica habent, aut latentem jam prius psoram non animadverterunt (*).

Psorae salubritas.

4. Psorae a nonnullis (80) jactata *salubritas* cum MUZELIO (81), non aliter quam per utilitatem, quam ulcera artificialia afferre queunt, explicatur.

§. CXVI.

CURA.

Prophylactica.

1. Fuga opportunitatum psoram acquirendi, mundities tum corporis, tum vestium, lavatio ope aquae saponis, et usus rerum suaveolentium (82) totam hujus morbi curam prophylacticam amplectuntur (83).

Cura psorae simplicis.

2. Cur adversus *psoram simplicem*, vel *suc-*

(*) Miror recentem scriptorem (NEUBURG: *klinische Bemerkungen uber einige chron. Krankheiten.* Frankf. a. M. 1814).

(80) JERZEMBSKI Diss. de scabiei salubritate in affectibus hydropicis. Halae 1777.

(81) *Medicin. und chirurg. Wahrnehmungen.* 2. B. p. 74.

(82) REDI l. c.

(83) *Reichsanzeiger* 1802. p. 3537.

cum herbae nicotianae tabaci gravissimis interdum symptomatibus ansam porrigentem (84), vel *decoctum seminum delphinii staphysagriae* (85) cutim nimis irritans (86), vel alia, *helleborum* scilicet *album* (87), *inulam helenium* (88), *clematidem vitalbam* (89), *ledum palustre* (90), *bellidem minorem* (91), *acidum*

(84) *Medical commentaries.* Vol. I.

(85) Ranque praescribit: R. Pulveris seminum delphinii staphysagriae unciam semis: extracti papaveris somniferi drachmas duas: aquae fontis libram unam. Coque per tertiam horae partem. D. Sr. usui externo, praemissa agitatione vasis. (*Mémoire, et observations cliniques sur un nouveau procédé pour la guérison de la gale.* Orleans et Paris 1811).

(86) Gales l. c. p. 46.

(87) Pringle praescribebat: R. Pulveris radicis hellebori albi drachmas duas: florum sulphuris unciam unam: axungiae porcinae uncias duas. M. Quarta corporis pars singulis vicibus ad noctem cum hoc unguento inungitur (op. c. cap. 8.). Heberden unam radicis hellebori partem cum octo partibus axungiae misceri jubet (Comment. de morb. hist. et curat. p. 104). Cutem inde inflammari Donaldus Monro jam dudum monuit.

(88) Brueckmann radicem inulae helenii decorticatam cum aqua ad consistentiam pultis coqui, et butyrum recens, ut fiat unguentum, addi jubet (*Sammlung auserles. Abhandl. fur prakt. Aerzte.* 10. B. 2. St. p. 364).

(89) Watson *Journal de médecine.* T. 87. p. 210.

(90) Linnaeus Amoen. acad. Vol. VIII. p. 283.

(91) Hundertmark herbam expressam cum butyro calido ad

sulphuricum (92), *nitricum* (93), *muriaticum* sive *commune* (94), sive *oxygenatum* (95), *sulphatem zinci* (96), *carbones* (97), *magnesium* (98), *potassam puram* (99), et *picem* (*) adhibeant medici, quum *sulphur*, et *mercurius* iis certissima remedia suppeditent, plane ignoramus. Praemissis igitur *detergentibus*, inprimis

consistentiam unguenti, quo partes affectae inunguntur, coqui suadet. (Diss. de scabie artificiali p. 27).

(92) Helwich Diss. de olei sulphurici usu in quibusdam scabiei speciebus. André Bry in *Journal général de médecine, chir. et pharmacie* 1812. *Décembre*.

(93) Leschen acidum nitricum cum axungia miscet (Loder's *Journal fur die chirurgie* 2. B. 1. St. p. 139). Adhibetur idem remedium ab Alyon (*Essays sur les propriétés médicinales de l'oxygène*. Paris 1798) et Marcus (*Magazin fur Therapie und klinik*. 1. B. 1. Heft. p. 14).

(94) Borellus Cent. II. obs. 7. Lentin *Beytrage* p. 238.

(95) Brinckmann in Hufeland's etc. *Journal der ausland. medic. Litter.* 1803. 1. B. p. 35.

(96) Hegenisch in Horn's *Archiv*. 3. B. p. 218.

(97) Thomann *Annales VVirceburg*. Vol. II. p. 35. Duval in Brera *Giornale di medicina pratica*. Vol. II. 5.

(98) Grille in *Annales de chimie*. T. 33.

(99) Ackermann: R. Lapidis caustici drachmam semis, solve in aquae libris duabus (l. c. p. 77).

(*) Horn's *Archiv fur medic Erfahrung*. 1813. *Januar. Febr.* S. 99.

lotione saponacea (100), vel *balneo maris* (1), vel alio, illico ad *sulphur* sub forma tum *unguenti* sive *simplicis* (2), sive *compositi* (3), tum *vaporis* (4), tum *balneorum* sive *naturalium* (5), sive *artefactorum* (6), tum *lotionum* (*) confugitur. Adversantibus aegrotis sul-

(100) Thomann l. c. P. 40. Helmerich (*Journal général de médecine, de chirurgie et de pharmacie* 1813. Août.

(1) Beireis Diss. de caussis, cur inprimis plebs scabie laboret, et de nova ei medendi ratione.

(2) R. Pulveris sulphuris puri unciam et semis. Butyri recentis, vel axungiae porcinae q. s. ut fiat unguentum, ad magnitudinem nucis manibus ad noctem uno alterove corporis loco illiniendum. Helmerich *potassam* addit.

(3) *Unguentum* Jasser: R. Pulveris subtilioris florum sulphuris, vitrioli albi, baccarum lauri ana partes aequales. M. f. c. oleo lini, vel olivarum unguentum. Jam dudum Waldschmid et Guldenklee hoc unguentum laudaverant. (Ackermann in Baldingers *neues Magasin für Aerzte*. 8. B. p. 145).

(4) J. P Frank Epit. Vol IV. p. 174. *Salzburg. med. chirurg. Zeitung* 1792. 3. B. p. 191. Gales l. c. p. 51. Carbonibus ardentibus in vase, calefaciendo lecto idoneo, sulphuris uncia semis cum nitrate potassae drachmis duabus, inspergitur. Ponitur vas in lectum, quo aeger nudus decumbit, ac corpus ad caput usque sese undique obtegit.

(5) Cap. I. §. VI. 28. (22).

(6) Ibid. (23). Balnea haec artefacta sulphurea quammaxime in psora infantum praestant. Commendantur et a Jadelot.

(*) Hoc auxilio et ab *Autenriethio* commendato, in levissimo, ac recentissimo malo, praecipue apud infantes cum successu

phur, sub bona corporis constitutione, aut si psora pauca solummodo occuparet loca, *mercurio*, sub forma *unguenti* vel *albi* (7), vel *citrini* (8), aut sub ea *solutionis* (9) locus est. Caeterum dummodo aeger cibos pruritum excitantes, praecipue salitos, fumoque induratos evitet, aliisque facilis digestionis modice se alat, et transpirationis curam habeat, nullo peculiari vitae regimine opus est. Nec apud pauperes vestimentorum, et linteorum copia destitutos, ut ea jam ab initio curae mutentur, absolute requiritur.

Cura psorae complicatae.

3. Praesente *statu inflammatorio* systematis cutanei, vasa cutis primum *hirudinibus*, vel *cucurbitulis cruentis*, immo urgente febre, in aegro plethorico, ipsa *venae sectione* depleri

utimur. Immo *saponem sulphureum* huic scopo valde idoneum componi jussimus. Paratur ex partibus aequalibus saponis, et sulphuris. Pro divitibus adhibetur sapo medicinalis et flores sulphuris; pro pauperibus inservit sapo viridis, et sulphur commune. Illi et oleum bergamoti superadditur. *Sapo sulphureus* id boni quoque habet, quod vulgus eo in balneis nostris publicis uti potest, ubi scilicet pudet unguenta coram omnibus in usum ducere.

(7) Cap. XX. §. LXXXIX. 2. (40).

(8) Cap. XVIII. §. LXXXIII. 2. (6).

(9) Ibid. (7).

debent, non neglecto reliquo regimine antiphlogistico, inprimis lenibus alvum evaeuantibus. Locis a psora detentis sub magno dolore, et conspicua tensione *cataplasma emolliens*, alias *acetas plumbi* frigide imponi oportet. Labefactatis *primis viis*, et in *psora diuturna* alvum, praemisso resolvente, rite purgare juvat. Debilitatis forte primis viis, *remediis amaris*, et *aromaticis* locus est, e. c. *extracto matricariae chamomillae*, *fumariae officinalis*, *centaureae benedictae*. Si natura morbo adsuevit, usui sulphuris externo *fonticuli* ad brachia praemittuntur. In *complicatione scorbutica*, praescripto regimine eongruo, praemissisque detergentibus, *sulphur* inprimis sub forma vaporis, sed *nunquam* mereurius sensim sensimque in usum ducitur. Quo primum autem pruritus deletur, ulcuscula relieta non amplius remediis externis, exceptis balneis, iisque, favente anni tempore, *frigidis*, *marinis*, sed *antiscorbuticis internis*, nec non deeocto *ligni guajaci officinalis*, vel *baccarum juniperi communis* curantur. Psora *lui venereae* juncta, a sulphure abstinendum, et *mercurius* extus in usum dueendus est. Si psora aegrum *scrophulosum*, aut *rachiticum* detineat, utrum impetigo reliquis malis levamen attulerit, nec ne, inquirere oportet. Si levamen attulerit, per

fonticulos vices salutares psorae agendae sunt, ac tandem impetigo, *balneis* potissime *sulphureis*, adhibitis simul remediis morbo universali accommodatis, fuganda est. Neque nocet, excepto casu complicationis syphiliticae, aegris diu a psora vexatis, *sulphur* intus exhibere (10); ni enim fallimur, ipse sudor sulphur tunc redolens ad acaros necandos jam sufficit.

Monitum.

4. Haud raro contingit, quod sub usu remediorum externorum, praecipue unguentorum, pustulae jam fere fugatae *de novo* copiose recrudescant. Hoc in casu *psydraciae* species, sepositis topicis auxiliis, solis balneis tepidis curanda, coram habetur. Perbelle hujusmodi argumentum Burdin illustravit (11).

5. Nisi in psora praepostere sanata regulae generales (12) sufficerent, *novam* ejusdem morbi *infectionem* (13), sive illius *insitionem* (14), annuente aegro morbo detento, suademus.

(10) R. Pulveris sulphuris puri, magnesiae, claeosacchari foeniculi ana drachmas duas: D. Cap. ter de die ad cuspidem cultri.

(11) *Recueil périodique de la société de médecine de Paris.* 3. T. N. 16.

(12) Cap. I. §. VI. 35.

(13) Zacutus Lusitanus op. c. Lib. VII. obs. 19.

(14) Hundertmark l. c.

§. CXVII.

PSORIASIS.

Definitio.

1. *Psoriasis* (15) nobis est vitium cutis sub forma punctulorum, excoriationum, et crustarum: praecipue ad regionem pubis, sub axillis, ad supercilia, sed et ad reliquum corpus obveniens, pruriens, et communicabile.

Scriptores.

2. Praecipue de psoriasi observationes obveniunt apud Celsum (16), Hafenreffer (17), Mercurialem (18), Turnerum (19), Pechlinum (20), Tulpium (21), Forestum (22), et Lorryum (23).

Caussae.

3. Caussam foedae hujus impetiginis *pediculus pubis*, sive *morpio* sistit plus minus cuti

(15) *Phthiriasis inguinalis* Swediauri. *Prurigo pubis* Willani.

(16) De medicina lib. VI. cap. 6.

(17) Op. c. lib. I. cap. 10.

(18) Op. c. lib. I. cap. 17.

(19) Op. c. edit. Angl. p. 159.

(20) Observat. med. 24.

(21) Observat. med. 40. Lib. 3.

(22) Op. p 244.

(23) Op. c. p. 570.

intrusus, ac unguium scalptu, non sine dolore, ac relicto stigmate rubro, facile extrahendus. Communis infectionis modus coitus est, quo psoriasis nonnunquam a tuguriis feminarum vulgarium impurarum ad palatia matronarum elegantissimarum migrat. Et nutrices prolem inficere queunt, ne dicamus de linteis, vestibusque contaminatis. Latrinae, et sellae injuste accusari videntur.

Diagnosis.

4. Psoriasis apud homines caeterum non impuros, et inprimis ad loca inconsueta, e. c. ad crura, brachia, supercilia, tarsum obveniens, nisi partes laesae exacte, et microscopio examinentur, facile pro alia impetigine declaratur, ac graves medicorum nobis hac in re sunt noti errores. Interdum morpiones sanguinem instar sudoris cruenti eliciunt (24).

Prognosis.

5. Psoriasis recens, et partialis nonnullarum horarum spatio abigitur; inveterata autem, et universalis interdum rebellis evadit.

Cura.

6. Loca affecta illico vel infusione foliorum *nicotianae tabaci*, vel *solutione mercuriali*,

(24) Sic in puella pemphigo laborante contigisse vidi.

vel *unguento* sive *tabacino* (25), sive *oxydi hydrargyri cinerei* (26) unguntur, vel pulvere *muriatis hydrargyri dulcis* insperguntur. Concessa una alterave hora, vel nocte integra actioni horum remediorum, partes affectae aqua cum sapone abluuntur, aut corpus totum balneo purificatur, non neglecto linteorum omnium, lectique mutatione. Et *sapo* noster *sulphureus* prodest.

§. CXVIII.

PHTHIRIASIS.

Definitio.

1. Proventus pediculorum humanorum citra impuritatem corpus humanum infestans *phthiriasin* constituit.

Scriptores.

2. Morbus hic nobis quidem nunquam visus, ita testimonii Aristotelis (27), Galeni (28), Serapionis (29), Aetii (30), Plinii (31),

(25) Paratur ex foliis nicotianae in pulverem redactis, et oleo.

(26) Unguentum Neapolitanum.

(27) Histor. animalium. Lib. V. cap. 32.

(28) De composit. med. sec. loc. Lib. I. cap. 9.

(29) Pract. Tract. I. cap. 5.

(30) Tetrab. II. Serm. II. c. 67.

(31) Lib. XXIV. c. 13.

Caelii Aureliani (32), Amati Lusitani (33), Foresti (34), Hafenrefferi (35), Mercurialis (36), et Vallisnieri (37) confirmatur, ut nullum de eo superesse possit dubium (*).

Sedes.

3. Pediculi nunc undique ex superficie corporis, interdum cum sudore (38) scaturiunt, nunc in tuberculis, abscessibus (39), nunc in ipsis visceribus, e. c. in ventriculo (40) delitescunt.

Caussae.

4. Caussae phthiriasis instar earum vermium intestinalium latent. In genere, febres (41),

(32) Morbor. chronic. Lib. IV. c. 2.

(33) Curat. med. Cent. III. 58.

(34) Lib. VIII. obs. 14. 16. Lib. IX. obs. 46.

(35) Op. c. Lib. I. c. 10.

(36) Op. c. Lib. I. c. 7.

(37) *Nuova giunta d'osservazioni ed esperienze intorno alla storia medica e naturale.* Op. I. p. 339

(*) Confirmatur et nuper in *Recueil périodique de la Société de médecine* a. 1807. *Octobre* (vid. Hufeland's *und* Himly's *Journal der prakt. Heilkunde.* 1813. *Marz.* p. 122) et ab egregio Dr. Albers (*Salzburg. medic chirurg. Zeitung.* 1814. No. 28. p. 48).

(38) Ephem. Nat. Cur. Dec. II. an. 6. app. p. 3. 5.

(39) Ibid. an 4. obs. 13.

(40) Act. Hafn. Vol. III. obs. 91.

(41) P. I. Vol. I. § XLVIII. 4. p. 134.

esus carnis humanae putridae (42), et venus accusantur (43). Certe haec aegritudo et in hominibus maxime puritati studentibus obvenit (44).

Cura.

5. Succus expressus *nicotianae* (45), *mercurius* (46), *sulphur* (47), *staphysagria* (48), et *oleum* (49) inprimis pro balneo adhibitum praecipua phthiriasis sistunt auxilia, quibus usus externus *arsenici* addi posset (*).

(42) Riedlin lin. med. 1696. p. 462.

(43) Paullini Cent. II. obs. 55.

(44) Francus Diss. de phthiriasi, morbo pediculari, quo nonnulli Imperatores, Reges, aliique illustres viri, ac foeminae misere interierunt. Heidelb. 1678.

(45) Porta magia natur. Lib. VIII. c. 2.

(46) De la Fontaine op. c.

(47) Caelius Aurelian. p. 498.

(48) De la Fontaine l. c.

(49) Eph. N. C. Dec. III. an. 9. et 10. obs. 18.

(*) Diarii Hufelandii. l. c.

Caput XXXI.

DE PSYDRACIA.

§. CXIX.

DEFINITIO. HISTORIA. SYMPTOMATA. CAUSSAE.

Definitio.

1. Nomine *psydraciae* tubercula, sive pustulae psorae quidem saepe similes, at haud communicabiles, et nulli corporis loco peculiariter addictae insigniuntur.

Historia.

2. Psydracia diu cum psora confusa, a Lorry (50), Sauvages (51), J. P. Frank (52), et Swediaur (53) sub nomine nunc *scabiei*, nunc *psoriasis* descripta invenitur.

Symptomata.

3. *Psydracia* sub forma nunc *tuberculorum* parvulorum basi regulari instructorum, ruben-

(50) Op. c. p. 250.

(51) Nosol. T. I. p. 135.

(52) Epit. Vol. IV. p. 180.

(53) Op. c. Vol. II. p. 221.

tium, interdum modice prurientium, vix dolentium, livescentium, nunc *pustularum* psorae fere similium, at raro prurientium tum ad faciem, tum ad reliquas corporis partes obvenit. Tubercula saepe ad apicem suppurant, ac pustulae facile crusta squamosa cooperiuntur. Ambo indeterminato tempore, relicta saepe macula, sive stigmate coloris profunde rubri, evanescunt, ac haud raro periodice recurrunt.

Caussae.

4. Ad *caussas* psydraciae spectant: variae artes manuariae, mansio in fodinis metallicis, immundities, usus pharmacorum cutim topice irritantium, thermae, plethora, haemorrhagiae suppressae, vita sedentaria, et casta, vigiliae, vitia primarum viarum, periodus menstrualis, venus nimia, lues venerea, scorbutus, scrophula, febres, aliique morbi praegressi, nec non vaccina. Caussa proxima saepe in inflammatione glandularum cutanearum locata videtur.

§. CXX.

DIAGNOSIS.

1. Prout *psydracia* sub forma sive tuberculorum, sive pustularum comparet, vel cum *ictibus insectorum*, *furunculis*, *strophulo*, et

urticatione, vel cum *hydroa*, *psora*, et *herpete* confundi potest.

Psydracia ab ictibus insectorum.

2. Insecta fortuito cuti infensa, utpote eam *vulnerantia* malum ad chirurgiae imperium pertinens excitant; reliqua, generi humano propria morbis specificis supra descriptis ansam porrigunt. Haec cum ita sint, SAUVAGESIO psydraciam et ab insectis repetenti haud assentimur, medicosque juvenes hortamur, ne vulnuscula forte ab hac caussa, praecipue apud infantes orta, pro impetigine quadam declarent.

Distinctio a furunculo.

3. *Furunculi* in plurimis partibus simul erumpentes, priusquam consuetum incrementum attigerunt, cum *psydracia tuberculosa*, vel et *pustulosa* (54) confundi possent, nisi illi dolorem, et nucleum, hi autem solummodo pruritum, ac levem ad apicem suppurationem ostenderent.

Distinctio a strophulo.

4. *Strophulus* consulto a J. P. FRANK ad *psydraciam*, quam *infantilem* dicit (55), re-

(54) Sic HELMIO relate ad furunculum, quem *spurium pustulosum* vocat, contigisse videtur (l. c. p. 158).

(55) L. c. p. 182.

vocatur; interea cum ille in *papulis*, haec autem in *tuberculis* strophulo solum sparsim, et transitorie mixtis consistat; utraque mala sejungenda esse existimavimus.

Distinctio ab urticatione.

5. Comparentibus *psydracia*, et *urticatione* sub forma *tuberculosa*, similitudo inter eas intercedit; verum ibi tubercula rubra, livida, basi regulari, ac modice prurientia; hîc vero alba, basi irregulari, et summum pruritum excitantia (56) cernuntur.

Distinctio ab hydroa.

6. *Psydracia pustulosa* certe *hydroae pustulosae* valde similis est, atque *psydraciam*, quam dicunt *hypochondriacorum* (57), nil aliud quam *hydroam nervosam* esse suspicamur. Praecipua inter hujusmodi impetigines differentia in eo consistit, quod in psydracia copia pustularum longe major, et super ampliorem superficiem sparsa cernitur, quam in hydroa.

Distinctio a psora.

7. Quum forma *psorae*, et *psydraciae* eadem sit, ac illa ab hac solummodo per praesentiam, vel absentiam acari exulcerantis distinguatur,

(56) Cap. XXVII. §. CV. 3.

(57) Frank Epit. l. c. p. 181.

securissimum diagnosticum in investigatione insecti locatum est. Quoniam autem haec investigatio saepe ardua evadit, sequentia criteria haud supervacanea erunt.

Psora.	*Psydracia.*
a. Ortus morbi plerumque inter digitorum interstitia observatur.	a. Ortus admodum varius est.
b. Rarissime, inprimis apud adultos, faciem occupat.	b. Saepe in facie animadvertitur.
c. Pruritus constans, ac vehemens sub calore lecti adhuc augetur.	c. Pruritus neque constans, neque vehemens a lecti calore vix invalescit.
d. Facillime communicatur.	d. Non communicatur.

Divisio.

8. *Psydracia* nunc *vitium locale* cutis, nunc symptoma *affectionis universalis* sistit. Ad illud pertinent: *P. artificum*, *P. ab immunditie*, *P. thermalis*; ad hanc spectant: *P. ex plethora*, *P. gastrica*, *P. critica*, *P. venerea*, *P. scorbutica*, *P. vaccina*.

Psydracia artificum.

9. *Psydracia artificum* ad manus sartorum

et textorum, ex pollinc acri, vel ex oleo rancido vestium antiquarum, et lanae occurrit. Simili cutis vitio et homines in fodinis metallicis laborantes subjiciuntur.

Psydracia ab immunditie.

10. *Psydracia ab immunditie* apud homines maxime impuros ad extremitates, aliasque corporis partes contingit. Huc et pustulae ab *unguentis* sub cura psorae (58), vel aliorum morborum ortae spectant. Mirum omnino est, *tartratem stibii, et potassae* cuti illinitum pustulas peculiares a vaccina haud plane absimiles, et nonnunquam per consensum partes genitales afficientes (59) generare.

Psydracia thermalis.

11. *Psydracia thermalis* usui externo plurimarum thermarum (60) communis plerumque sub forma tuberculorum sine aegrorum sive damno, sive levamine comparere solet.

Psydracia a plethora.

12. *Psydracia a plethora* nunc pustulosa, nunc tuberculosa, apud juvenes sive caste vi-

(58) Cap. XXX. §. CXVI. 4.

(59) Authenrieths *Versuche für praktische Heilkunde.* Tübingen 1807. p. 127 134. Sherwin in *Memoir of the medical Soc. of Lond.* Vol. II. Hutchinson. ibid. Vol. V.

(60) E. c. Wisbaden, Aquisgranum, Baden in Austria etc.

ventes, sive vencri primum litantes (61), sive liquoribus fermentatis indulgentes, nec non apud homines vitam sedentariam ducentes, vel haemorrhoidibus, aut menstruis suppressis laborantes obvenit.

Psydracia gastrica.

13. *Psydracia gastrica* nonnunquam ex acidis primarum viarum (62), et ex vermibus (63) oriri visa est.

Psydracia critica.

14. *Psydracia critica* psoram criticam auctorum (64) amplectitur, ac haud raro febrium, aliorumque morborum finem concomitatur.

Psydracia venerea.

15. *Psydracia venerea* sub forma tum pustularum, tum tuberculorum nunc indolentium, nunc ardentium, vix unquam prurientium praesertim ad faciem, pectus, brachia, rarissime ad manus obviarum apparet. Pustulae halone violacco circumdatae sunt, ac tubercula adspectum cupreum, foedum, veluti variola-

(61) *Scabies neogamorum* HUNERWOELFI (Eph. N. C. Dec. III an. I. obs. 118).

(62) RUFELAND's *Journal der prakt. Heilkunde.* 6. B. 2 St. p. 382.

(63) Ibid. 21. B. 48 St p. 9.

(64) TODE *medic. Annalen.* 1. Th. 5 Heft. p. 42.

rum solidescentium prae se ferunt; ambo omnino a psora aegrum venereum fortuito detinente distingui debent.

Psydracia scorbutica.

16. *Psydracia scorbutica*, pro re nata pustulosa, tuberculosa, plerumque pruriens, nulli parcens loco saepe ex ipsis ecchymomatibus evolvitur, aut iis circumdatur.

Psydracia vaccina.

17. *Psydracia vaccina* (65) tertia, ut diximus (66), hebdomade, vel tardius quoque a peracta insitione, sub forma vesicularum solitariarum nulli cutis loco parcentium, nunc paucarum, nunc plurimarum (67) in conspectum venit. Vesiculae materie puriformi repletae halone rubro latitudinis duarum triumve linearum elevato, compacto, et duriusculo circumdantur, ac disruptae vel in crustam, vel in excoriationem desinunt. Curriculum hujus eruptionis spatio unius hebdomadis, et ultra absolvitur. Magnam ea cum *varicella solidescente* (68) refert similitudinem, a qua ta-

(65) *Schutzpockenkratze* Gelisii (vid. cap. nostrum XIV. §. LXIX. 4 (57).

(66) Cap. XIV. §. LXIX. 7.

(67) Ultra quinquaginta numeravimus.

(68) Cap. XV. §. LXXII. 1.

men defectu febris, et habita ratione praegressae vaccinae distinguitur.

§. CXXI.

PROGNOSIS. CURA.

Prognosis.

1. *Psydracia artificum*, et *psydracia ab immunditie*, si caussam evitare liceat, facillime abigitur. Idem de *psydracia thermali* valet. *Psydracia ex plethora*, *ps. gastrica*, *ps. critica*, sponte, at saepe non sine stigmate violaceo, rubro, evanescunt, ac facile redeunt. *Ps. venerea*, *scorbutica* auxiliis localibus derepente suppressa plurimis, iisque gravibus malis ansam porrigere potest. *Ps. vaccina* in genere levem morbum constituit: si vero infans fuerit scrophulosus facile hujus indolis particeps fit, ac malum addit malo.

Cura.

2. *Psydracia artificum*, et ab *immunditie* detergentia exposcit. *Ps. thermalis* suspensione balnei, et fuga refrigerationis sanatur. *Ps. a plethora* regimine antiphlogistico, inprimis *cucurbitulis cruentis* ad dorsum, et usu interno seri lactis debellari solet. *Ps. gastricae* pro re nata lenia purgantia, absorbentia, et anthel-

mintica accommodata sunt. *Ps. critica*, et *habitualis* balneis tepidis, ulceribus artificialibus, et lenibus diureticis curatur. Ita et *ps. vaccina.* Reliquae curam universalem diathesi, ex qua pullulant, accommodatam postulant.

Caput XXXII.

DE HERPETE.

§. CXXII.

DEFINITIO. HISTORIA.

Definitio.

1. Herpes (69) impetiginem prurientem, plerumque serpentem, ac periodicam sistit sub forma nunc *papularum* rubrarum, sublutearum nunc *pustularum* sero rubello, flavescente, limpido repletarum comparentem, ac sive in desquamationem, sive in crustas, sive in ulcera desinentem.

(69) A Graec Ερπω, serpo. *Synonyma.* Formica, serpigo, lichen, impetigo, petigo Germ. *Die Flechte.* Gall. *Les dartres.* Angl. *St. Antony's fire. Wildfire. The shingles.*

Historia.

2. Veteres, et Arabes herpetem cognovisse opera HIPPOCRATIS (70), GALENI (71), PLINII (72), AETII (73), et AVICENNAE (74) testantur. Hujus denique morbi doctrinam WEDEL (75), BOUSSEL (76), CARRERE (77), PITNER (78), RAMBEAU (79), TOURNEY (80), POTPART (81), BERTRAND DE LA GRESSE (82), GERAPS (83),

Tetter. Ital. *L' erpete, serpicella, i sali, il salso.* Polon. *Liszay.*

(70) Lib. IV. Epidem.

(71) De compositione medic. Lib. V. De tumoribus. P. I. c. 9. De arte cur. ad Glauc. Lib. II. c. 1. 2.

(72) Lib. XXVI. cap. I.

(73) Tetrab. IV. sect. 2. c. 60.

(74) Canon. Lib. IV. Fen 3. Tract. I. cap. 6.

(75) Diss. de herpete Jen. 1703.

(76) De variis berpetum speciebus, caussis. symptomatibus etc. Cadomi 1779.

(77) *Mémoire sur les vertus, l' usage et les effets de la douce amère.* Paris 1780

(78) Diss. de herpete. Budae 1780.

(79) *Mémoire sur la nature et le traitement des dartres.* (*Journal de médec. militaire* 4. *cahier* 1782).

(80) Diss. de herpete. Nanceji 1783.

(81) *Traité des dartres.* Paris 1784. 2. édit.

(82) *Essay sur le traitement des dartres.* Paris 1784.

(83) Diss. herpetis naturam atque caussas lustrans. Marburg. 1790.

Gempf (84), Goldbeck (85), Hensler (86), Tilesius (87), Alibert (88), Weinhold (89) excoluerunt.

§. CXXIII.

SYMPTOMATA. AUTOPSIA CADAVERUM. ANALYSIS CHEMICA.

Generalim.

1. Ut multifaria herpetis symptomata debito ordine exponi possint, hunc morbum in *farinosum*, *miliarem*, et *rodentem* dividemus.

Herpes farinosus.

2. *Herpes farinosus* (90) pruritu cutis, sensu ardoris, et tensionis annunciatur. Mox papulae rubrae, aut flavae, dispersae, copiosae, sine cutis tamen intermediae phlogosi in conspectum

(84) Diss. de herpetis natura, et caussis. Marb. 1791.

(85) Diss. de herpete. Jen. 1797.

(86) Progr. de herpete. Kiliae 1801.

(87) *Theorie der flechtenartigen Ausschlage.* Leipzig 1802

(88) Op. c.

(89) *Der Graphit als ein neu entdecktes Heilmittel gegen die Flechten.* Leipz. 1808.

(90) *Synon.* Herpes simplex, herpes siccus, lichen siccus. Germ. *Trockne Hautflechte.* Gall. *Dartre farineuse*, *dartre seche*, *dartre furfuracée* Alibert. Angl. *Dry tetter.*

veniunt, ac in minimas lamellas albescentes, quasi farinosas, aut instar depositionis terreae, fatiscunt. Herpes hic nunc constans, plerumque volaticus ad faciem, praecipue pone aures, ad mentum, supercilia, partem capillatam capitis, collum, cubitum, palmas manuum, poplitem, plantas pedum, ad labia vulvae obvenire solet. Figura illius rotunda (91), aut triangularis est, marginibus elevatis, centro depresso, albido.

Herpes miliaris.

3. *Herpes miliaris* (92), previis saepe cephalalgia, dyspnoea, et incommodis primarum viarum, cum magno pruritu, ardore, tensione, et aliquando rubore, tumoreque partis, sub forma congeriei pustularum seminibus milii similium, vel interdum sub illa phlyctaenarum (93) prorumpit. Cruciatus inde maximi, praecipue post lautum pastum, et ad noctem oriuntur. Pustulae, sive vesiculae ad basin roseae, et ad apicem subalbae vel sponte, vel scalptu rumpuntur, effluente ichore acri, saepe foeti-

(91) Herpes furfuraceus circinatus ALIBERT.

(92) *Synonyma.* Formica miliaris. GALL. *Dartre miliaire. Feu volage. Dartre boutonné.*

(93) Herpes phlyctaenodes, vesiculosus, diaphanus TILLESII (op. c. p. 43).

do, qui in crustas (94), aut squamas (95) sat tenues, inaequales, scabras, nunc cinereas, nunc luteas, nunc subatras, sive siccas (96), sive madidas (97) desinit. Herpes hic eadem ac alter occupat loca; praeterea saepe ad scrotum, et ad perinaeum, nec non aliquando circa papillas mammarum occurrit. Ad scrotum inprimis aegrum ad cruentum usque scalptum, sequente ardore, veluti a carbone accenso, cogere solet. Duratio morbi per menses, annos, vel per totum vitae curriculum: renovata saepius pustularum efflorescentia, observatur.

Herpes rodens.

4. *Herpes rodens* (98) instar herpetis miliaris, interdum praevio saevissimo universali pruritu (99) adoritur. Pustulae disruptae hic ichorem partes vicinas rodentem, exulcerantem fundunt, quo malum magis magisque tum in latitudinem, tum in profundum propagatur. Nonnunquam et crustae mox deciduae, mox re-

(94) Herpes crustaceus ALIBERTI.

(95) Herpes squamosus A.

(96) Herpes centrifugus, lichenodes A.

(97) Herpes squamosus madidans A.

(98) *Synon.* Ignis sacer CELSI. Herpes estiomenus GALENI. Herpes exedens, h. depascens, lupus vorax, h. phagedaenicus, h. noma. Gall. *dartre rongeante.*

(99) Sic in nobilissimo Polono observavimus.

deuntes generantur. Communis hujus morbi sedes facies est. Vultum a crustis, larvae instar, exceptis oculis, totum obductum vidimus. Alias herpes mentum solum detinet (*Mentagra*), quo in casu facile ad collum proserpit, ac apud mares, barbae caussa, gravia incommoda parit. Interdum pili istius, plurimis in locis veluti penicilli uniti cernuntur. Nec herpetis rodentis, universam corporis superficiem sub forma ulcerum foetidorum, marginibus irregularibus instructorum, ac facile cruorem fundentium, obsidentis desiderantur exempla. Immo haud raro malum ad *interna loca* proserpit, aut ibi cutis loco evolvitur. Partes sic obnoxiae, cavitates aurium (*), narium (100), pulmones (1), trachea (2), vesica urinaria (3), uretrha (4), uterus (5) esse solent. Neque sy-

(*) Legatur memorabilis historia morbi Principis Spirensis in J. P. Fránk epitome Vol. IV. p. 144.

(100) Ozaenam, certe non syphiliticam in homine olim herpete laborante conspexi.

(1) Phthiseos, quin immo et peripneumoniae indolis herpeticae habeo exempla.

(2) Phthisis trachealis, habita proportione, saepius quam pulmonalis ex herpete originem trahit.

(3) Enuresin gravem in viro olim herpete rodente laborante iisdem remediis, quae prius hunc morbum fugarunt, sanavi.

(4) Weinhold l. c. p. 52.

(5) Herpetem cum fluore albo alternatim comparentem, ac scirrhum uteri fugam herpetis subsequentem observavi.

stema glandularum lymphaticarum, neque ossa a morbo, haud raro febre lenta terminaturo, immunia manent (6).

Autopsia cadaverum.

5. Sectiones hominum saltem *cum* herpete defunctorum nunc de pulmonum inflammatione, nunc de liquore seroso in pectoris cavitate extravasato, nunc de intestinis aut exulceratis, aut a vesiculis obsessis, et saepissime de hepatis volumine aucto (7), testantur.

Analysis chemica.

6. *Analysis chemica* squamarum, et crustarum herpeticarum sequentia docuit: *squamae* ex albumine, mucilagine animali, muriate sodae, sulphate sodae, acido phosphorico libero, et phosphate calcis componuntur, et *crustae* eadem principia, excepto acido phosphorico, cujus loco carbonatem calcis continent (8), offérunt.

§. CXXIV.

CAUSSAE.

Caussae praedisponentes.

1. Quamvis herpes nulli aetati parcat, rarius tamen infantes, saepius juvenes, praecipue circa

(6) Alibert l. c. p. 66.

(7) Alibert l. c. p. 90.

(8) Alibert l. c. p. 91.

pubertatis epocham, et adultos, saepissime vero senes aggreditur. Nonnullae regiones, e. c. Insubria, ita herpeti favent, ut eum fere endemicum dixeris. In genere potius urbium incolas, et proceres, quam rusticos, et egenos invadit. Frequenter dispositionem hereditariam agnoscere solet.

Caussae excitantes.

2. Evolvitur herpes praecipue vere, aestate, et autumno sub victu aulico, sub esu ciborum sale, fumoque induratorum (9), carnium corruptarum (10), sub usu liquorum fermentatorum, sub vita aut nimis activa, aut plane sedentaria (11), ab actione ignis (12), a terrore (13), a tristitia (14), a veneris desiderio (15), a suppressis haemorrhoidibus, menstruis, lochiis, fluore albo, diarrhoea, et sudore habituali, a cohibita lactatione (16), a retentione lotii (17),

(9) Herrenschwand *Traité des principales, et des plus fréquentes maladies* p. 331. Lorry l. c. p. 245.

(10) Alibert l. c. §. 248.

(11) Ibid. §. 249. 250.

(12) Ibid. §. 252.

(13) Ibid. §. 178.

(14) Ibid. §. 254.

(15) Ibid. §. 255.

(16) Ibid. §. 18.

(17) Difficultates urinae cum herpete alternatim obvias, aliquoties vidi.

a laesionibus organicis (18), a psora (19), a viru venereo etc. Hoc ultimo excepto casu, herpes nunquam quid contagiosi, neque per insitionem (20) offert.

Caussa proxima.

3. Quamvis *caussa proxima* herpetis lateat, eam tamen non semper unam eandemque esse, compertum habemus. Ex caussarum enim enumeratione elucet, triplicem, quam sub nomine herpetis descripsimus, morbi cutanei formam ex diathesi nunc arthritica, nunc scorbutica, nunc syphilitica, nunc scrophulosa, nunc carcinomatica pullulare, quod infra accuratius adhuc demonstrabitur. Interea sponte ex symptomatum examine, herpetem nil aliud esse, nisi *inflammationem chronicam*, saepe pustulosam, membranae mucosae cutis, tum in desquamationem, tum in exulcerationem transeuntem, intelligitur.

§. CXXV.

DIAGNOSIS.

Generatim.

1. Pro varia herpetis forma, diversae cum eo confundi possunt impetigines, quae si rite

(18) Alibert l. c. §. 253.

(19) Ibid. §. 241.

(20) Ibid. §. 171.

distinguerentur, minor ac vulgo creditur morborum pro herpete declaratorum evaderet copia. Ipse Alibert mala herpetica longe ultra debita confinia extendit. Caeterum a disceptationibus circa *formam* hujus morbi abstinebimus, dummodo nobis concedatur, herpetem variam indolem agnoscere, ac ipsius characterem praecipue in *pruritu*, in *nisu serpendi*, et in *periodica evolutione* consistere.

Herpetis farinosi similitudines.

2. *Herpes farinosus faciei* cum *erythemate gutta rosea*; ille aliarum partium cum *porrigine* similitudinem alit. *Erythema* autem *gutta rosea* neque prurit, neque dolet, neque serpit, ac rarissime ad mentum, frequentissima herpetis (mentagrae) sede obvenit. *Porrigo*, quacumque in parte obveniat, nulli, saltem evidenti cutis vitio originem debet; *herpes farinosus* e contra ex praeviis papulis nascitur.

Herpetis miliaris similitudines.

3. *Herpetis miliaris* forma quodammodo cum *miliaribus*, *zostere*, *exanthemate mercuriali miliformi*, *hydroa*, *psora*, *psydracia*, *tinea*, et si in squamas desinat, cum *lepra squamosa* convenit. *Miliaria* vero sistunt exanthema, *herpes* impetiginem. Idem de *zostere* dicendum est, qui praeterea arcte ad unum tantummodo

corporis latus circumscriptus invenitur, cum herpes plus minus nisum ad serpendum offerat. Et *exanthema mercuriale* acute decurrit, ac praeterea a symptomatibus catarrhalibus comitatur. *Hydroa* fugax est; *herpes miliaris* chronicus. Porro rerum positiones, sub quibus varii hi morbi obveniunt rite perpensae diagnosi instar luminis sunt. *Psora* communicatur, *herpes* vero, nisi syphiliticus, omni contagio destitutus est. Praeterea *psora* ab initio pustulas *solitarias* exhibet, *herpes* vero pustulas *congregatas*. Tandem illa vix unquam, hic saepe in facie comparet. *Psydracia* frequenter ex caussis obviis externis oritur, ac pustulas plerumque majores vixque congregatas exhibet cum pruritu eo herpetis minore.

Herpetis rodentis similitudines.

4. *Herpes rodens* cum *ulceribus cancerosis*, et *leprosis* confundi potest.

De indole.

5. Herpes vix unquam vitium primarium, aut locale cutis sistit. Ut igitur diatheses, quae illi ansam porrigunt, rite eruantur, praecipuum est momentum.

Herpes arthriticus.

6. Maxima herpetum pars ex *diathesi arthritica* pullulat, ac *principium*, quod vulgo

dicitur *herpeticum*, eodem jure *arthriticum* vocari posset (*). Sic docent aetas, in qua herpes plerumque contingit, classis hominum, quae illi praecipue subjicitur, vitae genus, quod eum excitat, influxus anni temporum, recursus saepe periodicus, volubilitas sedis, ardor cutis, depositio ad eam materiei phosphatem calcis continentis, ipsaque tandem curandi ratio. Hìc autem animadverti debet, herpetem arthriticum, praesertim apud homines robustos, haemorrhoidarios saepe *complicationem inflammatoriam* inire, et in genere pruritu maximo, ac continuo stipari.

Herpes scorbuticus.

7. *Herpes scorbuticus* apud egenos, et homines in nosocomiis inclusos, potissimum ad extremitates inferiores, et ad faciem obvenit, ac plerumque minus quam reliquae species prurit.

Herpetis syphiliticus.

8. *Herpes syphiliticus* circa partes genitales evolvì, pruritu, et ardore nocturno stipari, ac saniem foetentem largiri solet. Diagnosis inprimis ex morbis praegressis instituitur.

(*) Video, me hanc opinionem cum egregio practico communem habere: *Klinische Bemerkungen uber einige chronische Krankheiten*, *von* Dr. J. G. Neuburg. Frankf. a. M. 1814.

Herpes scrophulosus.

9. *Herpes scrophulosus* infantibus, junioribus, feminis familiaris amplas plagas frontis, colli, scapularum potissimum, et brachiorum occupans, marginibus elevatis, haud multum pruriens, utplurimum siccus est.

Herpes carcinomaticus.

10. *Herpes carcinomaticus* plerumque rodens, ac praesertim feminis aetate provectis communis saepe duritie viscerum abdominalium febre lenta stipatus observatur.

Complicationes.

11. Nec *complicationes* unius alteriusve harum diathesium desiderantur, quo in casu herpetis natura non aliter quam habita summa ratione constitutionis aegri, vitiorum haereditariorum, morborum praegressorum, caussarum praesentium, symptomatum, et effectus medicamentorum erui potest.

§. CXXVI.

PROGNOSIS.

Salutaris.

1. Nulla extat impetigo, quae tam saepe pro *critica*, et *salutari* haberi possit, quam herpes, inprimis ille, qui recens est, ac copiosa secretione stipatur. Tali herpete comparente pertinacem hypochondriasin, rebelle asthma, aliaque incommoda fugata vidimus. Cum nostris observationes ALIBERTI (21), aliorumque plane conveniunt.

Metastasis.

2. Sicuti autem erumpens herpes saepe salutaris, ita illius sive spontanea, sive artificialis fuga, aut *retrocessus* nocua animadvertuntur. Organa cum caussa herpetica affinitatem peculiarem habentia (22) praecipue retrocessus experiuntur effectus. Aliquando *hepar*, et *ventriculus* inde scirrhosa fiunt, aut *cor*, vel *aorta*, in aneurysma, aut exulcerationem incidunt (*).

(21) L. c. p. 84.
(22) §. CXXII. 4.
(*) TESTA l. c.

Difficultas sanationis.

3. Quo diutius perseverat herpes, quo ampliorem occupat superficiem, quo magis ad haereditaria spectat mala, et quo annosior aeger, eo difficilius sanatur. Saepissime morbus profligatus post mensem, vel annum unum alterumve recrudescit. Devicta licet impetigine, interdum doloris, et stuporis sensus in cute remanet (23). Nil certius de herpete omnino fugato testatur, quam evacuationum consuetarum, ac antea suppressarum reditus. Herpes nonnunquam vulnerum obstitit sanationi (24). Alias, accedente erysipelate, typho, vel alio morbo, ipse evanescit (25).

Periculum.

4. Periculo quidem herpes sub debita cura vix instruitur. Interea tum apud senes, tum apud pauperes, tum apud homines a gravibus animi curis vexatos saepe marcori universali, ac praeviis vel viscerum obstructionibus, vel hydropi, febri hecticae lethali ansam porrigit.

(23) Heberden op. c. p. 99.

(24) Neumann in Siebold's Chiron. 3. B. 18.

(25) Alibert l. c. p. 93.

§. CXXVII.

CURA.

Generalim.

1. Prima dum herpetis suscipitur cura, quaestio est, utrum morbus fugandus sit nec ne? Responsum in regulis generalibus impetiginibus medendi continetur. Si autem herpetem sanare liceat, altera occurrit quaestio: num scilicet *remedia interna*, num *externa*, num *utraque simul* in usum deducenda sint?

Remedia interna.

2. Herpetem pro varia sua origine variam quoque exposcere curandi rationem per se intelligitur. Haud arduum quoque fore existimamus regulis generalibus adversus impetigines ex variis diathesibus pullulantes (26) observationes speciales circa remedia in herpete usitata debito modo adjungere. Inter haec quae usui interno inserviunt, recensenda sunt: (a) *sulphur*, remedium scilicet cuilibet herpeti, excepto venereo, accommodatum, cujusque laudes, quamvis praeter modum, Alibert merito cecinit (27).

(26) Cap. I. § VI. 15 seq.

(27) L. c. §. 283. « *Pour ce qui me concerne, j'emploie*

Noli autem timere, si, quod consuetum est, primis hujus remedii exhibitis dosibus, impetigo augeatur; tunc etenim paulo post verisimiliter imminuetur. Caeterum memor esto, personas systemate nervoso excitabili, ac pulmone debili praeditas sulphur interdum aegre ferre, quod de ipsis aquis mineralibus eum continentibus dici oportet: (b) *antimonium*, praecipue *crudum* (28), ita *calx antimonii sulphurata* (29) etc.: (c) *mercurius*, qui tamen, nisi antimonio junctus (30), excepto herpete venereo, et scrophuloso, vix boni quid operatur: (d) *graphites plumbago* (31) a nobis nunquam interne adhibitus: (e) *acidum* tum *sulphuricum* (32), tum

journellement le soufre à l'hôpital de St. Louis, et le succés couronne constamment son administration. »

(28) R. Antimonii crudi unciam semis: conservae rosarum, fumariae, cochleariae ää unciam unam: gummi guajaci drachmas duas. M. f. c. syrupo limonum electuarium. D. S. mane, et vespere drachmam unam: (La Gresie l. c).

(29) Hufeland's *Journal der Heilkunde* 4. B. p. 42. 9. B. p. 3. 11. B. p. 181.

(30) Aethiops scilicet antimonialis.

(31) Plumbum scriptorium. *Germ.* Reissbley. *Gall.* Carbure de fer, crayon noir. *Angl.* Black lead. R. Plumbaginis anglicae unciam unam: mellis uncias quatuor. M. exacte, ut f. electuarium: d. s. mane, et vespere cochl. coff. (Weinhold l. c. p. 93).

(32) Home *klinische Versuche*, p. 448.

nitricum (33), tum *muriaticum* (34): (f) variaque *vegetabilia*, praesertim *stipites solani dulcamarae* (35), *radix juniperi communis* (36), *cortex ulmi campestris* (37), *herbae violae tricoloris* (38), *centaureae jaceae* (39),

(33) Hoc remedio herpetem rodentem in sene miraculi instar debellavi.

(34) Evers in Schmückers *vermischten Schriften.* 1. B. p. 193.

(35) Carrere l. c. Otto de usu medico dulcamarae. De la Gresie l. c. Exhibetur extractum totius plantae methodo Storkiana paratum a granis sex ad grana duodecim, augendo dosin ad drachmam unam de die: potest et decoctum ex drachmis duabus usque ad sex stipitum ad colaturam librae exhiberi: summopere idem remedium Althoff commendat: (*Praktische Bemerkungen uber einige Arzneymittel* 1. B. p. 1791).

(36) Bruch Diss. de radice juniperi decocta. Argent. Wilhelmi Diss. de junipero. Argent. Hennicke Nov. Act. med. N. C. T. II. obs. 32.

(37) Banau *sur l'usage de l'orme pyramidal. Journ. de Paris* 1783. N. 255. *Samml. auserl. Abhandl. fur prakt. Aerzte.* 9. B. p. 195. Baldinger *neues Magazin.* 8. B. p. 161. *Arzneykundige Abhandl. des Collegiums der Aerzte in London.* 2. B. p. 152.

(38) *Samml. auserl. Abhandl. fur prakt. Aerzte.* 8. B. p. 330. Nothnagel *Handbuch fur prakt. Aerzte.* 1. B. p. 244.

(39) Allioni flora Pedemontana. Vol. I. p. 158. Penchienatti et Brugnone in Bertrandi *op. anatomiche, e cerusiche.* Vol. 4. p. 182. not. a.

menyanthis trifoliatae (40), *fumariae officinalis* (41), *scabiosae arvensis* (42), *conii maculati* (43), *pulsatillae nigricantis* (44), quae singula interdum prosunt, saepe effectu destituuntur, vix unquam nocent, dummodo primae viae inde non laedantur; nulla enim in impetigine magis ad digestionis opus respiciendum est, quam in herpete. Quare, electo victu, pro re nata diathesi sive arthriticae, sive scorbuticae accommodato, abdomen nunc resolventium, et purgantium ope ab obstructionibus, et saburris liberatur, ad quod *aquae minerales saponaceae*, et *salinae* mirifice inserviunt, nuncque per remedia *amara*, et *aromatica* corroboratur. Praeterea maxime ad debitam urinae copiam respiciendum, ne de instauratione evacuationum suppressarum loquamur.

Remedia externa.

3. Concesso *remediorum externorum* usu

(40) *Gazette salutaire.* a. 1777. p. 163. Vid. TODE *chirurgh. Biblioth.* 7. B. p. 275. Succus expressus adhibetur.

(41) STRANDBERG *om fel vid, chron. sjuk do marr botande* p. 17. Succus ad uncias duas.

(42) BAUHIN. Histor. T. III. p. 2.

(43) LANDUETTE *Journal de médecine.* T. 26. p. 335. VALENTIN *medical repository.*

(44) POUPART l. c. p. 204. 211. Extracto a gr. uno ad grana sex utitur.

secundum regulas generales determinando, plerumque *fonticulus*, sive aliud ulcus artificiale, si fieri liceat, in viciniis loci affecti praemittitur. Si cutis, ac herpetis status vasorum sanguiferorum nimiam repletionem ostendat, curam optimo rerum successu *hirudinibus*, aut *cucurbitulis cruentis*, excepta facie, circa herpetem positis incipimus. Dein, nisi impetigo jam admodum inveterata sit, quid *butyrum recens*, insulsum, quid *cremor lactis*, quid *saliva*, *malvae rotundifoliae decoctum* parti affectae applicita, quid *balneum tepidum* valeant, experimur. Hisce enim simplicissimis auxiliis herpetes potissimis pharmacis rebelles plus vice simplici debellavimus. Alii *olei*, ac *lavationis frigidae* (45), aut *decocti sabinae* (46) praestantiam laudant. Remediis allatis haud conducentibus, excepto herpete syphilitico, ad *balnea sulphurea* sive *naturalia*, sive *artificialia* confugimus. Alibertus embrocationem partis affectae ope aquae sulphuricae commendat (47). Ita *unguentum* ex *sulphure*, et *axungia porcina* (48). Nonnunquam *balnea maris* reliquis palmam arripiunt. *Balnea* inprimis *Wi-*

(45) Bang Collect. Havniens. Vol. I.

(46) Kausch *Memorabilien der Heilkunde, Staatsarzneywissenschaft.* 1. B. p. 35. Zullichau 1813.

(47) Op. c. §. 294.

(48) Op. c. §. 300.

sbadensia (49), et *Nenndorfensia* (50), vel alia tepida cum *foliorum eupatorii* (*cannabini?*), et *stipitum solani dulcamarae* manipulis duobus (51) conduxisse sunt visa. Neque in rebelli malo, si pars id ferat, *fotus* animalis recenter mactati negligendus est. In genere tamen in pertinaci herpete vix auxilium, quod *acetum forte* antiquis jam notum remedium (52) antecelleret, invenies. *Succum citri medicae* (53), *acidum nitricum* cum *axungia* (54), *acidum muriaticum* cum *oleo* (55), *sulphatem aluminis* (56), *sulphatem zinci* (57)

(49) Ritter in Hufeland's *Journal der prakt. Heilkunde.* 7. B. 3 St. p 74.

(50) Waiz ibid. 24. B. 4. St. p 32.

(51) De la Gresie l. c.

(52) Alex. Trallianus de arte medica Lib. I. c. 9. Q. Serenus medicina. cap. de prurigine, papulis, et scabie.

(53) Sonnerat *Reisen nach Ostindien.* 1. B. p. 101. Rodschied *medic chirurg. Bemerkungen.*

(54) Leschen in Loders *Journal für die Chirurgie.* 2. B. 1. St. p 179.

(55) Neumann l. c. Drachma una acidi ad unciam unam olei amygdalarum adhibetur.

(56) Frauendorfer unguentum a Grunling depromptum laudat: R gummi tragacanthi in aqua plantaginis soluti unciam unam, aluminis, mercurii sublimati corrosivi ââ drachmam unam, quae ultimi remedii dosis, nisi in vehiculo plurimarum librarum, nimia est.

(57) Bell. *on ulcers.*

ipsi haud tentavimus. *Tartratem stibii*, et *potassae* cum *axungia porcina* (58) utiliter herpeti illinitum fuisse affirmatur (59). In herpete syphilitico, aut saltem syphilidi juncto *mercurius* tum *muriaticus oxygenatus* (60), tum *acetatus* (61), tum *oxydatus* (62) locum sibi vindicat. Et *graphites* jure sibi laudem promeruit (63). Ita *ceratum nicotianae tabaci* (64), *decoctum corticis nucum juglandium viridis* (65), *aqua calcis* (66), *subborax sodae* (67), *magnesium* (68), *cu-*

(58) R. Tartari emetici drachmam unam: axungiae porcinae unciam unam. M.

(59) Clar. MALFATTI, medicus Vindobonensis.

(60) BELL l. c. OSWALD in HUFELAND's *Journal der prakt. Heilkunde* 23. B. 3. St. p. 40.

(61) STYX in HUFELAND's *Journal* 8. B. 1. St. p. 174.

(62) THILENIUS *medic. chirurg. Beobacht.*

(63) R. Graphitis optimi drachmas sex: axungiae porcinae drachmas decem. *M.* Illiniatur bis de die locus affectus.

(64) Succi nicotianae, cerae flavae àà uncias tres. Resinae pini unciam unam, et semis: terebinthinae unciam unam: olei myrrhae q. s. ut fiat ceratum. (VOGEL l. c.).

(65) *Samml. auserl. Abhandl. für prakt. Aerzte.* 12. B. p. 237. R. Corticum viridium nucis juglandis siccatarum unciam unam. Infunde in aquae libra una. Post tres horas infusio ebulliat per horae quadrantem, refrigerata coletur.

(66) HUFELAND's *Journal* 16. B. 3. St. p. 209.

(67) LOFFLER *Beitrage.* 1. B.

(68) GRILLE et MORELOT l. c.

prum viride aeris (69), *ammonia* (70), *oleum animale* Dippellii (71), et *vesicatorium* plagae herpeticae, certe non in facie, impositum (72). *Plumbi* quidem boni in herpete extant effectus (73); at hujus remedii usum hic cum Lorry (74) veremur. Nec libenter *arsenico* (75), excepto herpete rodente aperte indolem carcinomaticam praeseferente, locum concedimus. Tutius *pulvis carbonum*, *herba conii maculati*, *hyoscyami nigri*, et praecipue *solani nigri* (76) adhibentur.

Connubium remediorum externorum, et internorum.

4. Occasionem remedia interna externis jungendi sese saepius in herpete offerre, non est cur moneam. Oportet vero, ut hoc connubium ita locum habeat, ut illa haec mutuo sustineant. Rebellis caeterum herpes haud raro *noli me*

(69) Dessault *Journal der Chirurgie.* 3. B.

(70) Martinet *expériences nouvelles sur les propriétés de l'alcali volat. fluor.* Paris 1780.

(71) Alibert l. c. §. 301.

(72) Bloch *medic. Bemerkungen.* p. 97.

(73) Theden *Unterricht fur wundarzte.* Tode. *medicin. chirurg. Bibliothek.* 1. B. 3 St. 6. B. p. 233.

(74) L. c. p. 341.

(75) Adair in *Comment. von Edinburgh.* 9. B. p. 35.

(76) Alibert l. c. §. 302.

tangere veluti exclamat, quod probe retinendum est.

Caput XXXIII.

DE TINEA.

§. CXXVIII.

DEFINITIO. HISTORIA.

Definitio.

1. Folliculi mucosi sive pustulae partis capillatae capitis, aut faciei humorem viscidum in coagulum pronum, ac in crustas desinentem fundentes, *tineam* sive *capitis* (77), sive *faciei* (78) constituunt.

Historia.

2. Tineae capitis, Veteribus notae (79), do-

(77) Arab. *Sahafati* Germ. *Kopfgrind*, *Erbgrind*, *der Vierziger.* Gall. *Teigne*, *tigne.* Angl. *Scald head.* Polon. *Parch.*

(78) Crusta lactea, lactumen infantum. Germ. *Milchborborke*, *Sagesprunge*, *Milchschorf*, *Milchgrind.* Gall. *Croûte laiteuse. Rache à feu volage.* Angl. *Milk scab.* Polon. *Ognik.*

(79) Cap. I. §. 1. 2.

ctrinam praecipue MURRAY (80), CHIARUGI (81), STEGGER (82), GALLOT (83), ALIBERT (84), HOME (85), et VOGT (86) excoluerunt. De tinea faciei pulchre scripserunt STRACK (87), ROSTAGNI (88), MOLITOR (89), CORDES (90), SAMBSTAG (91), et WICHMANN (92).

(80) De medendi tineae capitis ratione paralipomena. Opusc. T. II. p. 230.

(81) Op. c.

(82) Diss. de tinea. Budae 1782.

(83) *Recherches sur la teigne.* Paris 1802.

(84) Op. c.

(85) Diss. de tinea capitis. Edinb. 1803.

(86) Diss. de tinea capitis. Vitemb. 1805.

(87) *Von dem Milchschorf der Kinder und einem specifischen Mittel darwider. A. d. L.* Weimar 1788.

(88) Doctis animadversionibus versionem italicam opusculi STRACKII ornavit.

(89) Diss. de crusta lactea. Budae 1783.

(90) Diss. de crusta lactea. Goett. 1796.

(91) Diss. de crusta lactea. Erlang. 1804.

(92) *Ideen zur Diagnostik.* 1. B. p. 43.

§. CXXIII.

SYMPTOMATA. AUTOPSIA CADAVERUM. ANALYSIS CHEMICA.

Generatim.

1. Tinea pro varia sede, et vi varia exhibet symptomata.

Tinea capitis benigna.

2. *Tineam capitis benignam* pruritus inter capillos, cutis tensio, et ardor, ac interdum porrigo, glandularumque circa collum, et caput positarum tumor, attactum respuens praecedunt. Nonnullis caput dolet. Aucto pruritu, augetur scalpendi necessitas, quo sub opere aut *tumor* latus, aut *pustulae* percipiuntur. Ille ostiolum ductus folliculosi, ex quo humor glutinosus, melleus manat, exhibet; hae liquidum album, flavescens continent, illudque disruptae fundunt. Ichor iste foetens inter capillos effusus ab aëris attactu in crustis variae formae, et consistentiae desinit. Sunt enim crustae hujusmodi nunc orbiculares, tenues, in medio excavatae, ad margines elevatae (93), nunc

(93) *Tinea favosa* (*Teigne faveuse*) Aliberti op. c. T. I. Achores, favi, *Auctor*.

irregulares, granosae, griseae, fuscae (94), nunc furfuraceae, albae, mox siccae, deciduae, mox humidae, adhaerentes (95, nuncque flavae, viscosae crines conglutinantes (96). Praeterea ALIBERTUS tineae sub forma squamarum lucidarum, coloris argentei obvenientis, crinesque in fasciculos colligentis, nobis haud visae, meminit (97). Externa crustarum superficies, dum secedit, ex materia subtus latente nova iterum formatur. Interea cutis subjecta magis magisque afficitur, et textus cellulosus eroditur. Nonnunquam et pediculorum proventus observatur. Vigentibus hisce symptomatibus aeger caeterum plerumque optime se habet, interdum vero macrescit.

Tinea capitis maligna.

3. Pustulae tineam capitis constituentes aliquando in vera desinunt ulcera ichorem foetidissimum largientia, crustis saxeis cooperta, ac cranii ipsius cariem minitantia. Haec *tinea* dicitur *maligna*.

Tinea faciei benigna.

4. Tinea *faciei benigna* morbus plerumque

(94) *Tinea granulata* (*Teigne granulée*). Op. c. Tab. II.
(95) *Tinea furfuracea* (*Teigne furfuracée*) Op. c Tab. III.
(96) *Tinea muciflua* (*Teigne muqueuse*). Op. c. Tab. V.
(97) *Tinea asbestina* (*Teigne amiantacée*). Op. c. Tab. IV.

infantilis, praevia morositate, et inquietudine, ac tumore glandularum colli, ad genas, frontem, mentum, retro aures obvenit. Cutis partium afficiendarum primum rubet, splendet, tenditur, intumescit, calet, prurit (98), ac dein pustulis pellucidis, magnitudine lentium, sero flavescente repletis obsidetur. Hae saepissime pruritum terminantes sponte, vel vi disruptae liquorem tenacem, flavum effundunt, cujus externa superficies in crustas ex luteo rubras, friabiles desinit. Rimis hujusmodi crustae fatiscunt, quo fit, ut novus inde emergat liquor iterum in crustas terminaturus. Obducitur saepe ita universa facies larvae instar, unis exceptis palpebris. Oculi, evoluta tinea, immunes manere solent; non ita aegre prorumpente impetigine, vel ea retropulsa, quo scilicet in casu *peculiari ophthalmiae* ansa porrigitur. Saepius malum ad *aures* fertur, ac sanies ex earum meatu effluit. Ad oris cavum illud WICHMANN observavit. Eruptio plerumque per duodecim, vel quindecim dies durat, ac totidem fere exsiccatio. Totus morbus spatio nonnullorum mensium sub lotii instar urinae felis foetentis largiori fluxu absolvitur.

(98) Recens nati pruritum partem affectam cuivis objecto affricando manifestant.

Tinea faciei maligna.

5. *Tinea faciei maligna* (99) perpetuo pruritu stipatur, in profundum serpit, saniem rodentem fundit, facile oculos in consensum trahit, ac nisi ei auxiliemur, per annos durat, et interdum macie, febre lenta, et morte terminatur.

Autopsia cadaverum.

6. Sedes tineae capitis in bulbis capillorum locata est (100); verum eos omnino sanos detexit CHIARUGI (1). Ut ALIBERT autumat, sedes hujus morbi in rete vasculoso cutaneo quaeri debet (2). Idem per cadaverum sectiones demonstravit, malum non ad sola tegumenta circumscriptum esse, sed aponeurosin occipitalem, periosteum, et superficiem externam cranii attingere.

Analysis chemica.

7. *Analysis chemica* docet, crustas tineae albumen, gelatinam, et phosphatem calcis continere (3).

(99) *Crusta serpiginosa* WICHMANNI.

(100) MURRAY l. c. p. 236.

(1) L. c. p. 187.

(2) L. c. §. 42.

(3) ALIBERT l. c. §. 46.

§. CXXX.

CAUSSAE.

Praedisponentes.

1. *Tinea capitis benigna* morbum sistit inter epocham dentitionis, et pubertatis constitutiones omnis generis invadentem. *Tinea capitis maligna* praecipue in scrophulosis, syphiliticis, aut alia labe infectis evolvitur. Idem de *tinea faciei maligna* dicendum est. *Benigna* inter sextum, et duodecimum aetatis mensem, praecipue apud infantes facie subrotunda, pingui, cute candida, genis profunde, aut ex flavo rubris instructos obvenit.

Excitantes.

2. *Tinea benigna* in genere a singulis caussis, quae affluxum humorum caput versus promovent, excitatur; hinc a stimulo dentitionis, a velamentis, et fasciis, quibus infantum capita obtegi, aut eorum corpuscula involvi solent, a sensuum animique facultatum evolutione, a voracitate etc. Praeterea ipsa lactis conditio, praesertim si nutrices ab animi pathematibus excrucientur, vel liquoribus fermentatis abutantur, in hunc morbum influit. Ita immundities, cubicula humida, praeter modum calida. De

contagio, quod Mercurialis (4), Chiarugi (5), Mellin (6), Bucking (7), Hanemann (8), aliique accusarunt, excepta tinea venerea, nec suspicionis umbram habemus. Alia insecta, vel forte vermes hîc subesse Swediaur suspicatur (9). Caussae *tineae malignae* sponte elucent.

Proxima.

3. Caussam proximam *tinearum benignarum* in exuberantiam humorum locamus, qui non aliter per integumenta infantum, quam succi arborum juniorum per corticem exsudare videntur. In graviori malo processus inflammatorius secretionem morbosam largiens evidens est, qui apud infantes labe aliqua infectos specificum characterem induere solet.

(4) Op. c. part. I. cap. 10.

(5) L. c. p. 190.

(6) *Kinderarzt*, p. 106.

(7) Baldingers *neues Magazin fur prakt. Aerzte.* 7. B. 3 St. p. 257.

(8) Blumenbach *medic. Biblioth.* 3. B. p. 701.

(9) L. c. p. 221. in nota.

§. CXXXI.

DIAGNOSIS.

Facilis confusio.

1. *Tinea* cum *strophulo*, cum *hydroa*, et cum *herpete* confundi potest.

Distinctio a strophulo.

2. *Tinea faciei* a strophulo distinguitur, cum ibi *pustulae*, hic autem *papulae* praesto sint. Porro in strophulo neque pruritus, neque rubor, neque tensio cutis tineae faciei comites observantur.

Distinctio ab hydroa.

3. Tanta similitudo aliquando inter *hydroam febrilem* genas, et labia occupantem, et *tineam faciei* occurrit, ut, nisi aetas aegrorum, morbique praegressi lucem afferant, diagnosis ardua evadat; nullum enim aliud discrimen inter hos morbos hucusque nobis detegere licuit, nisi quod tinea faciei majori cutis irritatione, quam hydroa, stipatur; hydroa autem crustas duriores, sicciores, magisque nigricantes, quam tinea faciei exhibeat.

Distinctio ab herpete.

4. *Herpes* solum cum *tinea maligna*, ut-

pote quae pariter prurit, ac serpit, confundi potest, ac revera eundem forte morbum, quem in infantibus *tineam malignam* vocamus, in adultis pro *herpete* declaramus. Si enim quaedam datur differentia, haec nonnisi in crustis in tinea majoribus, quam in herpete, quaeri potest.

Iudoles tineae.

5. Tineam nequaquam cum MURRAYO (10), et CHIARUGIO (11) pro vitio locali habere possumus; totum enim morbi curriculum, eam cum universo systemate evidenter cohaerere, docet. Quaenam autem corporis conditio tineae ansam porrigat, arduum est determinare, nisi admittamus, tineam *benignam* ex diathesi inflammatoria, *malignam* vero ex diathesi sive scrophulosa, sive venerea, pullulare. Varias tineae species ex varia crustarum forma statuere supervacaneum existimamus.

§. CXXXII.

PROGNOSIS.

Periculum.

1. *Tinea benigna*, quamcumque partem occupet, vitium quidem sistit foedum, ast adeo

(10) L. c. p. 234.
(11) L. c. p. 198.

periculo destitutum, ut potius pro *salutari* haberi queat. Antiqua haec est vulgi opinio, «nec vulgus tam saepe, ac medici opinantur, de morborum successionibus judicando, a vero aberrat». Interea infantes graciles, sub mala cura a tinea hinc inde extenuari non reticebimus, ne dicamus de tinea maligna, morbo, ut ipsum nomen fert, periculoso, saltem si unis naturae viribus committatur.

Retrocessus.

2. Nil magis salubritatem tineae comprobat, quam mala, quae ex incauta illius sanatione, vel spontanea fuga oriuntur. Huc pertinent hydrops pectoris (12), inflammatio cerebri (13), insania (14), diarrhoea (15), ac, ut vidimus, ophthalmiae rebelles, et tussis ferina. Neque hydrocephalum acutum de die in diem frequentiorem impeditae per tonsuram evolutioni tineae capitis, morbi hodiedum revera rarioris, adscribere haesitamus.

Semiotica.

3. Tinea capitis, caeteris paribus, prae illa fa-

(12) Plura exempla hydrothoracis ex tinea praepostere sanata, Pater meus in propria praxi collegit.

(13) Schenk obs. lib. I. obs. 13. p. 15.

(14) Lorry l. c.

(15) Alibert l. c. §. 34.

ciei rebellis esse solet. Vidimus tamen et hanc ad menses, et annos extensam fuisse. Saepe morbus, qui profligatus videtur, de novo recrudescit. Quo citius in tinea faciei benigna crustae crustas insequuntur, quoque maturius lotium foetorem urinae felis acquirit, eo citius sanitas expectari licet. Saepe sponte tinea haec absoluto dentitionis opere evanescit. Eodem pacto rebellis tinea capitis, adventante epocha pubertatis, hic saepe retardata, haud raro profligatur. In genere mirifice partes genitales in partem capillatam capitis influunt, et viceversa (16).

§. CXXXIII.

CURA.

Prophylactica.

1. *Prophylactica* morborum cutis in genere, et infantum in specie (17) tineae tum capitis, tum faciei plane adaptari potest. Inprimis caveamus oportet, ne evolutionem horum morborum remediis externis impediamus.

Cura tineae capitis.

2. Levior *tineae capitis* gradus in infante

(16) Alibert l. c. et §. 24.

(17) Cap. I. §. VI. 3.

caeterum sano, praeter victus, et reliqui regiminis rationem, nulla exposcit auxilia. Solum studendum est, ut singula emunctoria aperta sint, inprimis ut alvi evacuatio rite poocedat, utque pediculorum impediatur proventus. Praesentes aliorum insectorum instar necantur; optime conducere solet *unguentum* ex *butyro* recenti et *seminibus veratri sabadillae* paratum, quod crinibus citra refrigerationis periculum rescissis inungitur, circumdato arcte capite, ne pediculi aufugiant. Pluries eandem repetere juvat operationem, ut vel eorum ovula destruantur. In graviori morbo, eoque recenti, si aegrotulus fuerit floridus, ac irritatio in parte capillata magna, *hirudines* cum levamine retro aures ponuntur, exhibitis repetitis lenibus *alvi purgationibus*, et *semicupiis*. Evoluta plene tinea, crustae emolliendae, ac ut decidant, praeparandae sunt. Optime huic scopo *cataplasma* ex herba *malvae rotundifoliae* cum *butyro* insulso recenti continuo impositum inservit. Si saxea crustarum indoles actionem hujus remedii eluderet, pars illarum durior prius *novacula* caute auferenda foret. Abactis crustis, loca subjacentia decocto malvae, vel aqua tepida, vel urina (18) quotidie lavanda, ac *un-*

(18) Guyon *leçons. diverses.* Vol. 2. p. 529. In Italia hanc methodum saepe profuisse vidi.

guento emolliente, vel *butyro* inungenda sunt; caput mitrae aut cucuphae specie ex vesica porcina cooperitur. Si nova in conspectum veniret tineae eruptio, ea non impedienda, ac peracta uti prima curanda foret, donec morbus sponte evanescat. Nisi hoc nonnullorum mensium curriculo contingat, simul ad remedia interna diathesi scrophulosae, aut venereae accommodata confugiendum est. Primo in casu *sulphuretum antimonii*, et *hydrargyri* cum *extracto conii maculati* optime nobis satisfecit, exhibito simul decocto ex *stipitibus solani dulcamarae*, *radicis smilacis chinae*, et *juniperi communis*. Tineae venereae rebelles solo usu interno *muriatis oxygenati mercurii* debellantur. Dum et interna remedia per debitum tempus adhibita effectu destituuntur, praecipue si ulcera tineae pravum exhibeant adspectum, auxilia validiora externa indicantur. Hujusmodi sunt: *herba conii maculati* (19), *solutio muriatis oxygenati mercurii* (20), *un-*

(19) Stork de cicuta p. 173. Murray l. c. p. 241. Stoller *Beobachtungen und Erfahrungen*. Gotha 1777. p. 139. R. Herbae malvae uncias quatuor, coque c. s. q. lactis, sub finem adde pulveris herbae conii maculati unciam unam: butyri recentis uncias tres. M. f. cataplasma molle.

(20) Bell l. c. p. 241. Duncan *Krankengeschichten* p. 118. R. Aquae destillatae libram unam: sublimati corrosivi grana duodecim ad scrupulum unum.

guentum hydrargyri vel *album* (21), vel *rubrum* (22), *acidum salis* (23), *acidum nitricum* (24), *aerugo* (25), *cantharides* (26), *cineres bufonum* (27), *nitras argenti fusus* (28), ne de periculosis nonnullis, e. c. de *nicotiana*

(21) R. Mercurii praecipitati albi drachmam unam: axungiae porcinae unciam unam. M.

(22) Butyri recentis uncias duas: cerae albae liquefactae drachmas tres: mercurii praecipitati rubri, camphorae ââ drachmam unam, et semis.

(23) Bruckmann in Hufeland's Schregers *und* Harles *Journal der ausland. medic. Litterat.* 1803. 1. Th. p. 40. Thilenius *medic. chirurg. Bemerk.* p. 494.

(24) Alibert l. c. §. 61.

(25) Thomann Annal. Wurceb. Vol. 2. p. 330. Dessault *auserl. chirurg. Wahruehmungen.* N. 191. Starke *klinisches Institut.* p. 30. Duncan *medical cases and observations.* Edit. 3. p. 197. R. aeruginis drachmam semis: axungiae porcinae drachmas duas: illiniatur caput mane, et vespere ad drachmam semis.

(26) *Nosografia per l'anno* 1789. Wendt *funfte und sechste Nachricht.* Octava pars cantharidum unguento simplici miscetur ad illinienda ulcera dura.

(27) *Mercure de France*, *mois d'octobre* 1777. p. 190 Stoll Praelect. p. 285. *Berliner Sammlung.* 7. B. p. 70. Arcanum hoc munificentia Leopoldi II. pretio conspicuo a presbytero (Pievano Forzoni) emptum et publici juris factum est.

(28) Lapide infernali margines ulcerum indurati destruuntur, quo facto filamenta carpta butyro illinita superimponuntur. Potest et *butyrum antimonii* eodem scopo adhiberi (Gherli)

tabaco (29), et de *arsenico* (30) loquamur. De *pulvere carbonum* (31), et de *sulphure* (32), propriam adhuc desideramus experientiam. Magnas huic remedio laudes ALIBERT (33), ac WYLIE (34) tribuunt. Si omnia nos desererent

Centuria prima d'osservazioni rare di medicina, e chirurgia. Venezia 1731. p. 13).

(29) *Samml. auserl. Abhandl. fur prakt. Aerzte.* 12. B. p. 457. Commendatur decoctum nicotianae, cujus effectus lethales recensentur in *Journal de médecine continué.* Vol. 15. p. 289.

(30) De lethifera applicatione arsenici vide *Breslauer Samml.* 2. B. p. 114.

(31) THOMANN l. c. ad. an. 1800. p. 10. 137. ALIBERT. l. c. §. 64.

(32) SCHACK in MURSINNA's *Journal fur die Chirurgie* 2. B. 1. St. p. 134. Unguentum JASSERI tineae illinitur.

(33) L. c.

(34) Sequentem methodum nobiscum communicavit illustrissimus vir. 1. Radendi de capite capilli. 2. Caput aqua tepida saponacea perlavandum. 3. Partibus capitis tinea inquinatis axungia porcina inungatur, posteaque eaedem iterum aqua tepida saponacea perlaventur. 4. Denique fiat frictio hisce: R. Hydrosulphureti potassae drachmas duas. Solve in aquae calcis unciis decem. R. Unguenti nitratis hydrargyri q. s. quotidie assidue eodem inungendum; praeter hoc etiam unguento picis aridae cum floribus sulphuris mane et vespere. 5. Interne decoctum specierum guajaci compositarum, et pilulae Plumeri.

remedia, saltem pro pueris robustis, ac parum sensilibus, ad crudele quidem, sed efficax remedium, *evulsionem* scilicet *capillorum* (35), deveniendum foret.

Tinea faciei.

3. Si *tinea faciei* nimias molestias generaret, aut limites excederet, frenum illi imponitur leni sive *emetico*, sive *purgante*, ac potissime usu

(35) Sine hac pilorum evulsione tineam plerumque redire testatur Thilenius. Quas nulla methodo sanare potuit tineas, has Hebraeus per capillorum evulsionem sanavit, testante Gesscher (Tode *arzneykund. Annal.* 4 *Heft.* p. 24). Operationem hanc defendunt et Chiarugi (l. c. p. 105) et Bertrandi (l. c. p. 192), atque eam praepostere plane rejiciunt Evers (Act. Acad. Goetting. 1790), et Alibert (l. c. §. 57). Methodus evulsionem capillorum perficiendi sequens est. Si paucas solummodo capitis plagas occupet tinea, tunc volsella capillis prope radices apposita, hi ipsi cum bulbis extrahendi sunt. Si magis extensa est, tunc methodo a Knackstedt exposita (Baldingers *neues Magazin fur Aerzte* 7. B. p. 440). emplastrum paratur ex pice alba ad ignem liquefacta, cum pauxillo farinae secalinae, ac oleo olivarum, quod linteis digito vix latioribus sat longis, numero quatuordecim, aut octodecim commissum ac leviter calefactum tineae, resectis prius capillis, imponitur, et post horam sine impetu, ac lente, cum sat multis, qui huic adhaerent capillis, detrahitur, ac pro re nata iterum aliquoties imponitur. Sunt, qui simili, ac longe rudiori methodo caput sine misericordia quasi decorticent.

herbae violae tricoloris (36). Commendabatur primum hoc remedium ab egregio Strack, ac illius efficaciam Thilenius, Rostagni, J. P. Frank (37), Haase (38), quorum suffragiis plane accedimus, confirmarunt. Exhibentur folia vel recentia (39), vel sicca (40). Lotium aegri citissime sub usu hujus pharmaci odorem urinae felis contrahere solet. Sunt, qui violae tricolori *folia farfarae tussilaginis* (41), et *primulae veris* (42) anteponant. Externis remediis hac in tineae specie opus haud est. Interim crustas vel lacte nutricis, vel unguento emolliente (43)

(36) Jacka off.

(37) Epitome l. c. p. 203.

(38) Diss. de viola tricolore. Erlang. 1782.

(39) R. Herbae violae tricoloris sine radice, floribus aut semine manipulum unum, coque in lactis libra una. Post levem ebullitionem coletur; exhibeatur haec dosis spatio nychthemeri, ac continuetur, donec facies mollis, nec amplius tumida sit, atque urina foetorem deponat.

(40) R. Pulveris herbae violae tricoloris drachmas tres, sacchari drachmam unam. M. D. S. ter de die ad cuspidem cultri. Vel: R. foliorum violae tricoloris unciam semis. Coque ad colaturam unciarum quatuor c. s. q. aquae. D. S. ter de die cochleare majus cum lacte, et saccharo.

(41) Abrahamson in *Archiv der prakt. Arzneykunde*. 3. B. p. 20.

(42) Unzer *medic. Handbuch*. p. 455.

(43) Bertrandi sequente linimento utebatur: R. Olei e vitellis

emollire, minime nocebit. *Tinea maligna* balnea universalia, corticem mezerei, vel vesicatorium perpetuum ad nucham, et usum internum *sulphureti hydrargyri, et antimonii* exposcit. In debilioribus connubium *corticis cinchonae* cum *radice smilacis chinae*, vel *sarsaparillae* admodum conducit.

Caput XXXIV.

DE LEPRA.

§. CXXXIV.

DEFINITIO. DIVISIO. VARIAE SPECIES. AUTOPSIA CADAVERUM.

Definitio.

1. Nomen *leprae* atrocissimo impetiginum generi tribuitur, quod sub forma sive vitiliginis diffusae, sive squamarum, sive tuberculorum, sive augmenti partis monstruosi apparet, ac morositate, stupore, et plerumque anaesthesia cutis affectae stipatur.

ovorum uncias duas: aquae liliorum alborum uncias quatuor: croci orientalis scrupulum unum. Simul agitentur ad formam linimenti.

Divisio.

2. Lepra ita definita impetigines adspectu diversas amplectitur, quae, ut ordinatim describi possint, in *lepram albam*, in *lepram squamosam*, in *lepram elephantiasin*, et in *lepram partialem* dividi debent.

Lepra alba.

3. *Lepra alba* (44) antiquissima, et in sacris paginis (45) memorata est. Occurrit ea hodiedum adhuc in Arabia (46), ac descripta invenitur potissime apud AVICENNAM (47), OUSEEL (48), RUSMEYER (49), WEDEL (50), WITHOFF (51), SCHILLING (52), et HENSLER (53). Nuntia-

(44) Zaraah *Hebraeorum*, Baras *Orientis* Graec. Λεύκη Germ. *Der weisse Aussatz.*

(45) MOSES in Levit. c. XIII. v. 2. et sequent.

(46) NIEBUHR *description. de l'Arabie.* p. 119.

(47) Canon. Lib. IV. Fen. 3. Tract. 3. cap. 1. Fen. 7. tract. 2. cap. 9.

(48) Diss. de lepra cutis Hebraeorum Francf. 1709.

(49) Diss. de lepra Mosaica seu legali. Gryphisw. 1723.

(50) Program. de lepra in sacris 1715.

(51) Program. de leprosis veterum Hebraeorum Duisburg. 1756.

(52) Diss. de lepra. Lugd. Batav. 1778. (BALDINGER Sylloge III. N. 1). Et: de lepra Surinamensi communicationes. Edit. Hahnii.

(53) *Vom abendlaudeschen Aussatze in Mittelalter*, *nebst*

tur a vitiligine alba, quam leprosam vocavimus (54), vel ab aliis maculis sive pustulis rubris, citrinis, lividis, nunc duris, nunc mollibus. Evoluto magis morbo, non solum superficies cutis, sed et illius contextus cum carnibus subjacentibus ad ossa usque afficitur. Corporis superficies inde dura, fissa, aspera fit. Aboletur sensus tactus, pilique albi lanuginosi redduntur. In magno morbi gradu cutis squamis, et rhagadibus obtegitur, ulcera occurrunt serpentia (*L. tyria*) cum carne luxuriante: pili decidunt (*L. alopecia*), ungues corrumpuntur, oculi neque rubri, neque lucem respuentes lacrymantur, palpebrae invertuntur, nares oppilantur, emunctio adest frequens, saliva copiose secernitur, gingivae, et labia eroduntur, praeterea diarrhoea colliquativa, urina alba, crassa, pinguis, fere saniosa observantur, donec tandem tabes, et hydrops miserrimae vitae finem imponant.

Lepra squamosa.

4. *Lepra squamosa* (55) vulgatissimam, no-

einigen Beytragen zur Kenntniss und Geschichte des Aussatzes. Hamb. 1790. p. 195.

(54) Cap. XVI. §. LXXVI. 4.

(55) Lepra Graecorum. Lepra Ichthyosis. Impetigo excorticativa. *Germ.* Der scappige oder rautige Aussatz.

bisque quinquies visam speciem sistit. Historia illius cum ea leprae elephantiasis confunditur. Speciatim tamen de lepra squamosa scripsere praeter HENSLERUM (56), HELVETIUS (57), FORESTUS (58), SCULTET (59), WILLIS (60), COOK (61), FALCONER (62), BONORDEN (63), MECKEL (64), LARREY (65), WILLAN (66), et METTERNICH (67). Saepe leprae squamosae vitiligo nigra indolis leprosae diu praecedit. Alias a pustulis (68), a tinea capitis, ab alopecia, ab ophiosi nuntiatur, vel et cum rubedine totius cutis derepente ingruit. In genere evolutionem morbi lassitudo universalis, morositas, horrores cum caloribus, ac aestu interno, formicationis sen-

(56) L. c. p. 362.

(57) Diss. de graecorum lepra. Lugd. Bat. 1786.

(58) Observ. chirurg. l. IV. obs. 9.

(59) Armament. chirurg. obs. 97. p. 309.

(60) De medicamentorum operationibus sect. 3. cap. 7.

(61) *Second voyage.* T. 2. p. 245. 278. 310. 366. T. 3. p. 404. T. 4. p. 70.

(62) *Memoirs of the medical society.* Vol. 3. N. 18.

(63) Diss. de lepra squamosa. Halae 1795.

(64) Diss. de lepra squamosa. Halae 1795.

(65) *Mémoires de chirurgie militaire, et campagnes* etc. Paris. 1812. 2. T. p. 69.

(66) L. c. p. 85.

(67) HUFELAND *und* HIMLY *Journal. der prakt. Heilkunde* 1811. 10. St.

(68) FALCONER l. c.

sus inter cutem, et carnem, inprimis faciei, et saepe febris per plures, ut vidimus, menses protracta (69), interdum periodis stipata (70) concomitari solent. Impetigines leprae prodromi tractu temporis systema cutaneum magis magisque afficiunt ita, ut cutis crassa, coriacea, tensa, inflexibilis, aspera, arida, et sulcata evadat. *Squamis* vero potissime ea cooperitur copiosis, duris, pollicis magnitudine, deciduis, moxque reproducendis. Nonnullis in locis epidermis sub forma furfurum secedit. Sub squamis cutis ipsa cruda, rubra, fissa, erosa, cruenta est. Interea sensus tactus perit, vox debilis, et rauca fit, vires tum a sudore nocturno viscido, hircum redolente, tum a somno aggravato, et saepe a suffocationis periculo interrupto, perstante licet ciborum maximo desiderio, exhauriuntur, animusque dejicitur. Urina sedimentum exhibet terreum, halitus foetet, mucusque narium, et lacrymae tantam acredinem adipiscuntur, ut genae erodantur. In maximo morbi gradu, praeviis ossium doloribus, ac glandularum tumoribus, pustulae lividae cutim obsident in ulcera rodentia transeuntes, quae ligamenta capsularia hinc inde destruendo extre-

(69) J. P. Frank Epit. Vol. IV. p. 213.

(70) P. I. Vol. I.

mitatum lapsui ansam porrigunt. Tandem lipothymiae, et convulsiones alternatim sibi succedentes malorum catervam claudunt.

Lepra elephantiasis.

5. *Lepra elephantiasis* (71) summum morbi leprosi gradum constituit, ac genuinos nefandae aegritudinis characteres prae se fert. Ea haec est, quae in Aegypto, et in India orientali ab antiquissimis temporibus endemica, imperante Pompejo, in Italiam, ac reliquam Europam irruerat (72), ac dein per Saracenorum incursiones, et tandem per bella sacra (73) ita

(71) *Synonyma*: Satyrismus, satyriasis, syriasis, morbus heracleus, seu herculeus, cancer universus, cancer totius corporis, ulcus universale, morbus Phoenicius, morbus Lazari, malum Lazari, malum Hierosolymitanum, elephantia, lepra Syriaca et Aegyptiaca, L. Americana, L. nigra, L. tuberculosa, mulsania. *Graec.* Λεοντιασίς Khorah *Hindous.* Judam, Jusam, Daul asad, *Arab.* Boaesi *Surinamorum. Germ.* Der knollige Aussatz.

(72) Plinii natur. histor. §. 26. c. 1.

(73) Apparet igitur opinionem, lepram per sacra bella in Europam introductam fuisse, erroneam esse. Primum enim bellum crucigerum a. 987 incidit, et secundum a. 1100. Ast jam a. 630 lex lata fuit a Rege Longobardorum Rhotario, in qua leprosos civiliter mortuos declarat, atque vetat, ne mendicantes leprosi aliis accedant, jubetque, ut signum sui per sonitum concussi ligni edant (Muratori antiquit. ital. med. aevi. T. 2. Diss. 16). Siccuria supre-

hic divulgata fuit, ut sub fine seculi decimi tertii novemdecim millia nosocomiorum *unis* leprosis recipiendis dicatorum (74) numerarentur. Saeviit porro lepra ista usque ad seculum decimum quintum, quo solum ad Rossiam pervenisse fertur (*), sub cujus curriculo, ac si lui venereae adventanti locum cedere vellet, extingui coepit. Hodiedum ea, saltem in Europa, perrara est (75). Exactior descriptio tum leprae in genere, tum elephantiasis in specie apud ARETAEUM (76), CELSUM (77), GORDONUM (78), FUMANELLUM (79), SCHMIEDELIUM (80), COZIERUM (81), BRUNATUM (82), VIDAL

ma per Regem PIPINUM ad Compendium a. 757 convocata, legem jam tulit pro dissolutione matrimonii leprosorum, iisque sacra loca adeundi facultatem ademit. (RAYMOND *histoire de l'éléphantiasis*. p. 108).

(74) *Germ.* Armen Leute Hauser, Lazarethe. *Gall.* Ladreries, léproseries.

(*) RICHTER *Geschichte der Medecin in Russland.* 1. Th. p. 148.

(75) Unum solummodo exemplum in mercatore Graeco vidi.

(76) De caussis, et signis diuturn. affect. Lib. II. c. 13.

(77) Lib. III. c. 25.

(78) Lilium medicinae. Lugd. 1574. cap. 22.

(79) Sermo de lepra, et elephante morbo. op p. 479.

(80) Diss. de lepra. Erlang. 1750. v. HALLER collect. diss. pr. VI. N. 194.

(81) *Journal de médecine.* Dec. 1757.

(82) De leprosis apud Patavinos. Diss. posthuma.

(83), CHAMSERU, et COQUERAU (84), PEYSONEL (85), HEBERDEN (86), DANIEL (87), LARREY (88), JOANNIS (89), VALENTIN (90), GOURLAY (*), EDMONSTON (**), ne de operibus jam recensitis SCHILLINGII, et HENSLERI sermonem instituamus, invenitur. Pulchre historia leprae et a SPRENGELIO traditur (91). Ad *symptomata* elephantiasis quod attinet, morbus a maculis cum sensu cutis affectae deleto, a pustulis, a vitiis unguium, et crinium, ab ipsis denique

(83) *De la lèpre de Martigue* (*Mémoires de la Société R. de médecine* 1776). Ejusdem: *second mémoire sur l'éléphantiasis* (ibid. a. 1783).

(84) *Recherches sur l'état actuel de la lèpre en Europe, et réflexions sur le précédent mémoire.* (ibid.).

(85) *Philosophical transact.* Vol. 50. P. I. p. 38. (De lepra Insulae Guadeloupe).

(86) *Arzneykundige Abhandl. des Colleg. der Aerzte in Lond.* 1. B. 2 art. p. 20. (De lepra Insulae Madera).

(87) Systema aegritudinum. P. I. p. 213.

(88) L. c.

(89) *Medic. Bemerkungen und Untersuchungen einer Gesellschaft von Aerzt. in Lond.* 1. B. 18. art. p. 183. (De lepra Galloprovinciae)

(90) Apud ALIBERT l. c.

(*) *Observations on the natural history, climate, and diseases of Madera.* London 1811.

(**) *Edinburgh med. and surgical Journal* 1810.

(91) Op. c.

haemorrhoidibus (92) annuntiari solet. Raro illius evolutionem febris comitatur. Signa generalia sunt: « animi, corporisque segnities insolita, morositas, facilis iracundia, vel in dolos suspicio, dispositio: insomnia tristissima, terrifica, ephialtes (93), lascivia insueta, ac major viribus coëundi potentia (94): oculorum albedo obfuscata, turbata, vel rubra, aut livida, aut in nigrum declinans, figura oculi rotunda, leonina: vox rauca, vel rarius acuta, et subtilis cum anhelitus foetentis strictura: narium exterius rubrarum, livescentium, interna angustatio, vel ulcus, frequens sternutatio, et privatio olfactus: facici inflatio cum magna validaque rubedine, ac pelle super fronte quasi tensa, et lucente, nodosa, adspectu torvo: capitis, superciliorum, ac menti porrigo: pilus

(92) Haly Abas in emendis servis praescribit: ani statum intuere, ne forte sint in eo haemorrhoides, aut menus, aut similia. (Hensler l. c. p. 1.).

(93) *Gallice:* cochemar.

(94) Jam Archigenes monuit, leprosis vehementem alacritatem ad coitum, atque impetum in venerem esse. Galenus leprosos satyris similes esse dicit ob continuum fere priapismum. Schilling ait: vidi in aethiope stupendum priapum, ad veterum imaginem duabus ulnis (Hensler l. c. p. 398). Lege et Alibert op. c. p. 141. §. 421. Alias lepra evolutioni pubertatis obstat, vel coëundi potentiam infringit. (Gourlay l. c.).

rarior, mutatus, alopecia: sudoris foetor, alvi tarditas: eructatio perpetua: lotium subjugale, ac turbidum, interdum tenue, aquosum: pulsus parvi, ac lenti (95) ». Mala hujusmodi, quibus nodosa aurium deformitas addi debet, sensim sensimque plurimorum spatio annorum invalescunt, donec ad fastigium perducto morbo sequens obveniat rerum imago: « vox penitus extinguitur, foetorque animae, et corporis cum spirandi labore: continuo increscit sub lingua grandinosa (96), rarinarum venarum varices, quae et alibi ad pectus, ad tibias oriuntur, subnigrae comparent: secedunt pili vix non omnes, et caput, et supercilia praetumida, liminaque palpebrarum, et mentum, et axillae, et pubes, tibiaeque glabrescunt: finduntur, incurvantur, et corrupti labuntur ungues, musculorum torositas omnis disparet, inprimis illorum, qui inter pollicem, et indicem digitum sunt positi: ciborum digestio prava, ac flatuum incommoda, vel et fames (97), in quibusdam canina, augentur, vix faeces alvus, ac jumentosam con-

(95) J. P. Frank epitom. l. c. p. 217.

(96) Tubercula palati adnotat Vidal l. c. p. 170.

(97) De *siti* quidem mentionem vix faciunt auctores de lepra; interea Bruce continuam eam esse apud leprosos Abyssiniae monet (*Voyage en Nubie et Abyssinie.* T. 3. p. 46)

tinuo vesica urinam expellunt, infausta veneris cupido, ac tentigines in consumpto, ac morituro (98) jam homine intenduntur: extremitatum articulos, phalanges, a carie latente erosa, tumores insensiles alii juxta alios circumdant: vel et ulcera sicca, profunda, sensuque vix praedita deturpant, et cutis hinc inde in plicas crassiores, nodosas elevata, in sulcos, ac rugas asperas, profundas, aut fissas alibi contracta, elephantini magis, quam humani pedis figuram aemulatur: interdum nares, intermedia cartilagine erosa, collabuntur, aut prorsus, ut digitorum phalanges, aut integra quoque membra (99) a vivis, vel sponte, ac sine dolore separantur (100) ». Pulsus occultus, parvus ad mortem usque.

Lepra partialis.

6. Signa leprae tum squamosae, tum nodosae nonnunquam in *una solummodo parte* obveniunt, ac *lepram partialem* constituunt. *Lepra partialis squamosa* frequenter in Europa occurrit, praesertim ad cubitum, genua, et in genere ad loca, ubi ossa mox sub cute jacent, capite

(98) Leprosi usque ad mortem satyriasin patientis exemplum refert Vidal l. c. p. 168. Vide et Schilling (op. c. p. 159)

(99) Vidal l. c. p. 168.

(100) Frank Epit. l. c.

non excepto. Utplurimum utrumque latus occupat, e. c. ambo genua, tibias etc. Formam exhibet macularum circularium, saepe in centro depressarum, ad margines elevatarum, halone rubro circumdatarum, squamis nunc densis (1), nunc tenuibus albis (2), nunc nigris (3) coopertarum in climatibus calidis prurientium. *Lepra partialis nodosa*, sive *elephantia* (4), de qua ALARD egregie scripsit (*), in Aegypto (5),

(1) *Lepra vulgaris* WILLAN l. c. p. 86. Tab. 8. *Lépre crustacée* ALIB. op. c. Tab. 31. et 33.

(2) *Lepra alphos*. W. l. c. p. 98. Tab. 9. fig. 1. *Lépre squameuse* ALIBERT op. c. Tab. 30.

(3) *Lepra nigricans* W. l. c. p. 101. Tab. 9. fig. 2.

(4) Arabes aliique, monente HENSLERO, elephantiasin ab elephantia distinxerunt sic, ut lepram universalem tuberosam vocarent *elephantiam*, partialem vero pedis lepram nodosam *elephantiasin*. Graeci, quos sequimur, contrario plane modo haec vitia denominabant. Recentioribus auctoribus nomen *morbi glandulosi* (*maladie glandulaire*) arridet. (ALARD op. c. p. 153).

(*) *Histoire de l'éléphantiasis des Arabes, maladie particulière au systéme lymphatique, fréquente dans nos climats, quoique méconnue de nos jours.* Paris 1810.

(5) *Prosper* ALPINUS medic. Aegypt. p. 56. THEVENOT *Voyages* Vol. 1. p. 834. LARREY l. c.

in India (6), et in Asturiis (7), aliisque forte Europae locis (*) domicilium habet. Manus, inprimis autem pedes afficit. « In plurimis sub morbi principio febris manifesta cum rigore, calore, deliriis, inguinisque dolore, tumore glanduloso occurrit. Mox cruris in parte, aut utriusque inflatio, rubedo, ac dolor, interdum cum stria rubra sat lata, tensa, vasorum lymphaticorum decursum indicante, insequuntur: quo tempore et febris, et tumor glandularum inguinalium subsidere observantur. Saepius, sed tempore incerto, haec febris revertitur: et in crure post quemvis insultum incrementum tu-

(6) *De pedibus strumosis*, in India solitis, observationes suas cum tabula aenea communicavit Cleyer (Eph. Nat. Cur. Dec. II. an. 3 obs. 13. p. 52). Vide et Town (*on the changes of the air and the concomitant epidemical diseases, in the island of Barbadoes* p. 304). Hendy (*a treatise on the glandular desease of Barbadoes*), Rollo (*Remarks on the disease lately described by Dr.* Hendy), Hillary (*observations on the changes of the air and concomitant epidemical diseases in the island of Barbadoes*), Alard (op. c. Tab. I). In peninsula Coromandel et Malabar idem morbus *pèrical* dicitur. Kaempfer amoenitat. exot p. 561. fasc. 3. obs. 8).

(7) Townsend *Voyage en Espagne fait dans les années* 1786. 1787. Thierry *observations de physique, et de médecine faites en différents lieux d'Espagne.* Vol. 2. p. 130.

(*) Alard op. c. p. 169. 198.

moris oedemati consimilis, sed magis renitentis conspicitur: donec, sub melioris valetudinis, si modo sitim in quibusdam intensam excipiamus, adspectu, pedis elephantini figura nunc aequalis, nunc per sulcos plicasque divisa emergat, et sub pelle crassiori, squamosa humor tenax, glutinosus, cellulosa dilatata tenaciori, ac varicibus depicta, circumseptus in substantiam lardaceam concrescat, vel ex cute disrupta per fissiones, per ulcera impura, fungosa destillet: aut pars ipsa sine sensu post longos modo annos a vicinis separetur. Interdum localis hic tumor nunc manus, nunc brachium, nunc aures, nunc nucham, nunc dorsum, vel lumbos, nunc ipsa pudenda (*) occupasse est visus (8) ». Verisimiliter et *malum*, quod vocant *mortuum* (9) huc pertinet: consistit enim in pustulis crustosis, magnis, foedis sine sanie, cum quadam insen-

(*) Sic in peninsula Coromandel, et Malabar ad scrotum, et ad testes contingit, qui morbus ab incolis *andrum* vocatur. (Kaempfer amoenitat. exot. p. 557. fasc. 3. obs. 8. Alard op. c. p. 114). In *Japonia* idem malum dicitur Senhi (Alard l. c. p 117), quo nomine et in Aegypto occurrit (Desgenettes *histoire médicale de l'armée d'Orient*).

(8) Frank Epit. l. c.

(9) Sauvagesii spec. 6. *Gall.* Le mal mort. Vide Lorry (l. c. art. 10. p. 395) et Astruc (de tumoribus Lib. II. p. 40)

sibilitate, et turpi adspectu in coxis, et tibiis frequentius obvenientibus, subinde cum glandularum inguinalium tumore. Immo ipse forte *cancer*, quocumque demum in loco contingat, speciem leprae partialis refert, qua de re plura infra.

Autopsia cadaverum.

7. *Cadaverum sectiones* docent, sedem praecipuam leprae in textu celluloso cutis esse, hocque corrupto, sensim carnes substratae, et tandem ossa ipsa ad medullam usque vitiari, et in massam informem mutari (10). Praeterea glandulae mesenterii infarctae, hepatis substantia durior, viscerisque volumen auctum observata sunt (11). Ita in lepra partiali et diameter vasorum lymphaticorum augetur (*).

§. CXXXV.

CAUSSAE.

Caussae praedisponentes.

1. Lepra procul dubio saepe morbum haereditarium constituit (12). Hoc autem non im-

(10) Swediaur l. c. p. 198. in nota.

(11) Larrey l. c. p. 72.

(*) Hendy op. c. Alard op. c. p. 74.

(12) Mercurialis op. c. lib. II. cap. 5. Vidal l. c. p. 164. Alibert l. c.

pedit, quominus hinc inde leprosi sanam prolem generent (13), aut leprosi ex sanissima stirpe originem ducant (14). Infantes, et mulieres rarius, quam viri a lepra afficiuntur (15). Nunquam, aut mitissime ea laborant eunuchi (16).

Caussae excitantes.

2. Excitari videtur lepra in praedispositis ab esu piscium corruptorum (17), et carnis porcinae (18), ab usu aquarum corruptarum (19), liquorumque fermentatorum (20), ab animi pathematibus (21), a venere nimia, a frigore

(13) Frank Epit. l. c. p. 230.

(14) Parentes mercatoris Graeci, quem elephantiasi curavimus, perfecte sani erant.

(15) Gordonius l. c. cap. 22. p. 95.

(16) Hensler l. c.

(17) Willis l. c. Alibert l. c. §. 22. Dari autem populos ichthyophagos leprae nequaquam subjectos compertum habemus (*Voyage à la recherche de la Pérouse.* T. 2. p. 72, et Bikardiere *Reise nach dem Sudmeer.* 2. B. p. 49).

(18) Sic leges Moisys et Muhammedi docere videntur, quamvis Fischer aliter sentiat (Programmata de antiquissimo carnis esu, simul porcinam ab insimulata malitia ista vindicat, quod nempe anceps hoc cibarii genus in lepram corpora praecipitet. Erfurt. 1721). Et Larrey carnem porcinam, saltem in Aegypto, pro caussa leprae habet (l. c. p. 75).

(19) Alpinus l. c. p. 25.

(20) Vidal in *second mémoire*, p. 171. 175.

(21) Ex terrore lepram evolutam vidit Vidal l. c. p. 168

humido partibus denudatis admoto (22), et ab immunditie (23). De contagio specifico lente insidias struente, quamvis a multis in dubium vocato (24), tum leges Mosaicae, tum modus, quo lepra Europam invasit, et adhuc per negotiationem venelicíariam propagatur, tum recentissimae observationes (*) testantur. Contagium leprae admittunt et THOMAS (25), et LARREY (26). Tandem caussa lepram excitans in vermibus (27), in tractatione gymnoti electrici (28), in insectis (29), et in ipso demum cum elephantiacis commercio (30) quaesita est.

Causa proxima.

3. Populi antiquitatis, praecipue Graeci, le-

Mater terrefacta prolem leprosam generavit, uti videre est. apud ALIBERT l. c. p. 144. §. 444.

(22) WILLAN l c. p. 97. FALCONER l. c. p. 372.

(23) WILLAN l c.

(24) ALEXAND. TRALLIANUS 2. problem. medicinal. probl. 42. ARISTOTELES 7. probl. sect. ultima. VIDAL l. c. p. 169.

(*) GOURLAY l. c.

(25) *Medical advise to the inhabitans of warm. climates* p. 119.

(26) Op. c. p. 71.

(27) LINNAEUS de lepra in amoenitat. academ. MURRAY Diss. de vermibus in lepra obviis. Goett. 1779.

(28) *Nouveaux mémoires de Berlin.* 1. Vol. p. 68.

(29) JORDENS op. c. p. 3.

(30) Sic suspicatur vir ingenio praeclarus MALFATTI.

pram ultioni deorum tribuebant (31), Medici veteres eam a vitiis quatuor humorum (32), et praecipue ab atra bile (33) repeticrunt. Nostram hac in re ignorantiam plane fatemur, caussam proximam leprae in ignotam corporis, et praecipue systematis lymphatici conditionem, quam *diathesin leprosam* vocamus, rejiciendo.

§. CXXXVI.

DIAGNOSIS.

Signa gentilitia.

1. Ex descriptione variarum specierum leprae apparet, symptomata maxime constantia, et gentilitia hujus morbi esse: pulsum interdum febrilem, sed constanter debilem saepeque lentum, urinam jumentosam, turbidam, sedimento instructam, aliquando limpidam, alvum ab initio morbi tardam, flatus, ructusque copiosos, transpirationem foetore peculiari quasi hircino stipatam, vocem raucam nasalem, halitumque olentem, morositatem, lasciviam, anaesthesiam, formicationis sensum, varices, potissime hae-

(31) *Les Choephores, tragédie d'Eschyle.* Act. 2. Sc. 2.

(32) Constantinus Africanus de morborum cognitione, et curatione lib. 7. Gordonius l. c. p. 196.

(33) Galenus. Ebn Sina. v. Hensler in excerptis. p. 5. 6. 7.

morrhoides, tumores glandularum lymphaticarum, vitia pilorum, et unguium, impetiginem maculosam, pustulosam, squamosam, nodosam, ulcerosam, tabem inprimis musculorum, praecipue pollicis, nec non cariem.

Species variae.

2. Varias expositas leprae formas re ipsa unum eundemque morbum constituere, tum ex similitudine symptomatum gentilitiorum, tum ex identitate caussarum apparet. Nec aliter sentit Alibert (*). Miramur hinc, Willanum lepram squamosam, ac si ea morbum a lepra nodosa plane distinctum constitueret, describere (34), cui opinioni et Alard accedit (**); diversitas enim, quae inter has leprae species intercedit, formae magis, quam intimae naturae morbi inniti videtur, quae ultima potissimum in classificatione morborum pro norma haberi debet. Variae autem leprae formae cum variis vitiis superficiei corporis confundi possunt.

Lepra alba cum albinis.

3. Sic *lepra alba* ab universali candore cutis *Albinorum* (35), quorum plurima vidimus

(*) Op. c. *septième livraison.*

(34) L. c. p. 91.

(**) Op. c.

(35) Leuco-Aethiopes. *Germ.* Weisse Mohren, Kakerlaken, Dundos. *Gall.* Albinos, nègres blancs, blafards.

exempla, distinguatur oportet. Albini enim praeter lucis intolerantiam nil morbosi exhibent, ac peculiarem generis humani constituunt varietatem (36). Idem de *Aethiopibus*, quorum color albus nonnullis a leproso vitio derivatus est (37), dici debet.

Lepra squamosa ab ichthyosi, hystriciasi etc. distinguitur.

4. *Lepra squamosa* ab *ichthyosi*, et *hystriciasi*, utpote a vitiis conformationis, illaesa caeterum sanitate perstantibus, distinguenda est. *Porrigo* quidem interdum ex diathesi leprosa originem trahit, at in genere facile a lepra squamosa ob defectum signorum gentilitiorum leprae distinguitur. Idem de herpete dicendum est. *Tinea capitis* in parte capillata cranii incipit, quae in lepra plerumque versus finem solummodo afficitur (38).

Lepra elephantiasis a syphilide.

5. *Lepra elephantiasis* cum *impetiginibus*

(36) Blumenbach de generis humani varietate nativa. Goett. 1795. Haller element. physiol. T. V. p. 24. Buzzi *dissertazione storico-anatomica sopra una varietà particolare d'uomini eliofobi.* Milano 1784.

(37) Smiths *essay upon the variety of colour and figure in humane species.* B. Bush in *American philosoph. transactions.* Vol. 4.

(38) Willan l. c. p. 87.

syphiliticis, praecipue sub forma tuberum obvenientibus; ab iis, qui signa horum morborum probe haud noscunt, facile confunditur; alias enim confusioni hujusmodi vix locus est.

Extensio leprae.

6. Praeter allatas species leprae aliae adhuc aegritudines praesto sunt, quae ex eadem ac lepra diathesi pullulare videntur. De *pellagra*, de *plica*, aliisque malis infra describendis (39) loquimur. Immo lepram affinitatem cum *diathesi carcinomatica* habere cum Alardo (40), et Savaresy (41) existimamus, quam opinionem, ab ipso nomine *cancri universalis* leprae impertito confirmatam debito loco (42) dilucidabimus.

§. CXXXVII.

PROGNOSIS.

An sanabilis?

1. Lepra squamosa aliquando sanatur, nunquam autem L. elephantiasis. Sed et primo in casu quo antiquior morbus, quo annosior aeger,

(39) Cap. XXXVII.

(40) L. c.

(41) *Sur la fièvre jaune* p. 95.

(42) P. III. Cap. de carcinomate.

eo difficilior evadit cura. Nec quae partialis est lepra, facilius quam universalis debellatur; immo, fatente FALCONER, difficultas sanationis major sub minori cutis affectione, quam sub late expansa lepra observari solet (43). Haud pauci qui sanati videntur, tardius iterum in eundem morbum incidunt (44).

Mutatio unius speciei in alteram.

2. Lepra partialis sive squamosa, sive elephantia interdum in malum universale transit; nullum autem habetur certum testimonium, lepram squamosam in lepram elephantiasin transivisse.

Longitudo morbi.

3. Maculae leprosae nonnunquam in infantia jam comparent, quin morbus unquam invalescat (45). Quo primum vero macula leprosa alicubi crescere incipit, malum et in aliis partibus in conspectum venit (46). Impetigo haud raro malorum internorum sistit veluti crisin, saltem pro tempore. Hoc vel de partiali malo valet. In genere, miserrima mors ex tabe, ex hydrope, ex ossium, carniumque corruptela

(43) L. c. p. 374.

(44) HILLARY l. c. p. 325.

(45) VIDAL l. c. p. 163.

(46) SCHILLING l. c. §. 12.

inevitabilis est. Terribilem aegri desperati morbo conclamato laborantis imaginem sacrae paginae exhibent (47).

§. CXXXVIII.

CURA.

Generalim.

1. Methodus medendi a nobis exponenda praecipue leprae squamosae accommodata fuit. Componitur ea ex remediis internis, et externis variis morbi stadiis adaptandis.

Radix interna.

2. Medici Graeciae curam leprae, praeter venae sectionem, a *drasticis* incipiebant. Inter haec praecipue *radix hellebori nigri* adhibebatur (48). Nostris vero temporibus nemo amplius hoc remedium ad purgandum subministrat, cum certiora extent. At, aliorum *narcoticorum* instar, id contra lepram sub forma extracti adhi-

(47) Lib. Job. c. VII. v. 5. 13. 14. 15. C. IX. v. 22. 30. 31. Cap. X. v. 15. Cap. XIII. v. 27. 28. Cap. XVI. v. 16. Cap. XVII. v. 7. Cap. XIX. v. 17. 19. 20. 26. Cap. XXX. v. 17. 19. 26. 28. 30.

(48) Oribasius medic. collectan. lib. 7. et lib. 8. cap. 3. 6. Dosis pulveris a granis decem ad grana quindecim.

beri meretur (49). Evoluto morbo, nunc laudem, nunc vituperium promeruerunt *antimonium*, *sulphur*, *petroleum* (50), *mercurius* (51), *arsenicum* (52), *acidum nitricum* (53), *conium maculatum* (54), *ledum palustre* (55), *solanum*

(49) Diss. de lepra in HALLERI Collect. disp. pract T. 6. p. 83. Dos a granis quinque ad viginti.

(50) PIERRE in *New medical Journal.* Vol. I. Part. 2. RAMAZZINI op. p. 336. Exhibebat interne quotidie a duobus cochlearibus ad sex.

(51) Praecipue *solutio mercurii sublimati corrosivi* laudatur a FALCONER (l. c. p. 375), a PEARS (*London medical review and magazin.* Vol 6. p. 64). At illi non favet HILLARY (l. c. p. 329), ac pessime egit in aegro nostro elephantiasi effecto. E contra profuit *calomel.* Dr. GOURLAY l. c.

(52) USTERI *Repertorium der medicin. Litteratur.* 1791. p. 149. MATIUS de elephantiasi arsenico curata. Regiom. 1803. Et apud *Indos* medici sacerdotes arsenicum sex partibus piperis remistum exhibent. (FRANK Epit. l. c. p. 237).

(53) SCOTT in BEDDOES *communications.* CHISHOLM in DUNCANS *Annals of medicine for the year* 1800. Vol. V. Sect. 2. In lepra squamosa partiali et ego cum fructu acidum nitricum adhibui.

(54) QUARIN tentamen de cicuta. Cap. 9. 10.

(55) ODEHLIUS in Actis Suecicis. T. 34. 39. *Neue Abhandlungen der Schwedischen Academie.* 4. B. LINNAEUS Diss. de ledo palustri. Upsal. 1775. Amoen. Academ. Vol. 8. p. 285.

dulcamara (56), *guajacum officinale* (57), *cortex ulmi* (58), *plantago latifolia* (59), *cinchona officinalis* (60), *cochlearia officinalis* (61), *cucumis sativus* (62), *potassa pura* (63), *meloës cantharides* (64), *caro viperina* vel *viperarum pulvis* (65), *lacerta agilis* (*), *serum lactis* (66) etc. In genere remedia amara

(56) Crichton apud Willan l. c. p. 110.

(57) Sennert Lib. V. P. I. p. 28.

(58) Lettsom Lond. Dispens. p. 137. Lysons *in medical transactions*. Vol. II, No. 13.

(59) Celsus Lib. III. cap. 26.

(60) Hillary l. c. (In elephantia pedum).

(61) Marcellus de medicamentis. cap. 19. Willan l. c. p. 109.

(62) Heurinius Comment. in Hippoc. Aphor. 20. Lib. 3. Willis l. c Sect. 3. cap. 7. Willan l. c. p. 108. (Adhibetur sive succus fructuum, sive fructus in aceto macerati, sive in aqua cum foliis decocti).

(63) Willan l. c. p. 107.

(64) Falconer nullum effectum ab hoc remedio a Mead commendato obtinuit (l. c. p. 377).

(65) Galen. lib. XI. de simpl. med. facult. Oribasius de virtute simplicium. lib. 2. Fernelius (method. med. general.) et Palmarius (de morbis contagiosis, lib. de elephantiasi cap. 9.) viperarum virtutem negant.

(*) Gourlay l. c. Sudorem, et urinam promovet, et aliquando diarrhoeam, et vertiginem excitat.

(66) Rhazes l. c.

antiscorbuticis nupta, ac pro re nata narcotica, et diuretica commendari queunt.

Auxilia externa.

3. Sanguinis evacuatio, inprimis per *hirudines* ano admotas in recenti malo, ac urgentibus haemorrhoidibus levamen affert. Nec *cucurbitulas cruentas* incipienti morbo apponere nocet. Immo Veteres varices incidebant, extrahebant, eradicabant. Ad reliqua remedia externa quod spectat, commendata fuere *sulphas aluminis, et potassae*, *helleborus albus* (67), *calx viva, mercurius* etc.: potissime autem *balnea sulphurea*, aliaque *calida* (68) sive *simplicia*, sive cum *herbis* (69). Ita *balnea marina* (70). Praeterea Alibert, et Halle *unguentum oxygenatum* squamis illinitum laudant (71). Aliud

(67) Reece *medical and chirurgical pharmacop.* R. Radicis hellebori albi contusae uncias duas. Coque c. aquae libris tribus ad remanentiam librarum duarum, cui adde salis ammoniaci drachmas duas. D. S. pro lavatione.

(68) Falconer l. c. Willan l. c. p. 104.

(69) Scultetus balnea cum fumaria, malva, veronica, enula paravit.

(70) Russel de aquae marinae usu. p. 37.

(71) *Rapport général de la société philomatique de Paris.* Vol. 2. p. 83.

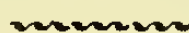
a SCULTETO suadetur unguentum (72), aliudque a WILLAN (73).

Regimen diaeteticum.

4. *Regiminis diaetetici* in lepra curanda necessitas ex ipsis sacris paginis elucet. Victus facilis digestionis, ac antiscorbuticus inprimis commendari meretur. ARETAEUS virtutem radicis *dauci carotae* extollit (74).

CAPUT XXXV.

DE PELLAGRA.

§. CXXXIX.

DEFINITIO. HISTORIA.

Definitio.

1. *Pellagra* (75) morbum sistit inter rusticos Insubriae endemicum, periodice omni vere re-

(72) R. Unguenti pomatini uncias duas : balsami peruviani drachmas duas : florum sulphuris uncias duas et semis : olei tartari uncias duas. M f. unguentum.

(73) L c. p. 105. (Unguentum picis).

(74) Curat. diuturn. cap. 2.

(75) Pellagra an a πέλλας, ut erysipelas? An a cutis desquamatione, italice *spellarsi*? Scorbutus alpinus.

crudescentem, erythemate, et porrigine ad dorsum manuum insignitum, ac curriculo nonnullorum annorum, supervenientibus imbecillitate, melancholia, marasmo, et diarrhoea colliquativa, lethalem.

Historia.

2. Pellagra jam medio seculo decimo sexto in Insubria extitisse videtur (76). Certa autem illius historia solummodo initium seculi octavi attingit (77). Praeclari de hoc morbo millesies, et ultra nobis viso auctores sunt ODOARDI (78), FRAPOLLI (79), ZANETTI (80), ALBERA (81),

(76) Invenitur ordinatio Capituli nosocomii majoris Mediolanensis a. 1578 die 6 martii edita, quae sic statuit: *Quinto: quelli che saranno infermi di pellarella, croste, o piaghe, siano accettati, avendo però il mandato sottoscritto ut supra.*

(77) Medicus, praxin *in Sesto-calende* exercens, ANTONIUS TERZAGHI, J. P. FRANKIO die 10 novembris a. 1794. scripserat: « *Sino dall'anno 1750, in cui cominciò mio padre ad esercitare la medicina in Sesto-calende di lui patria, osservò dei pellagrosi. Il di lui padre, che era egualmente medico, ne aveva veduti molto prima.* »

(78) *D'una specie particolare di scorbuto.* Venezia 1776.

(79) Animadversiones in morbum vulgo pellagram Mediol. 1777.

(80) Acta physico-medica a. 1778.

(81) *Trattato delle malattie dell'insolato di primavera, detta pellagra.* Varese 1784.

Strambio (82), Jansen (83), Franzago (84), Widemar (85), Gherardini (86), Dellabona (87), Soler (88), Titius (89), Allioni (90), Cerri, aliique (91).

§. CXL.

SYMPTOMATA. AUTOPSIA CADAVERUM.

Symptomata.

1. Pellagra versus aequinoctium vernale cum

(82) De pellagra observationes. Mediol. 1785.

(83) De pellagra, morbo in Mediolanensi ducàtu endemico. Lug. Bat. 1788.

(84) *Memoria sopra la pellagra del territorio Padovano.* Pad. 1789. *Paralelli fra la pellagra, ed alcune malattie che le somigliano* 1792.

(85) De quadam impetiginis specie, morbo apud nos in rusticis nunc frequentiori, vulgo pellagra nuncupato. Mediol. 1790.

(86) *Della pellagra.* Milano.

(87) *Discorso comparativo sopra la pellagra, l'elefantiasi de' Greci o lepra degli Arabi, e lo scorbuto.* Venezia. 1791.

(88) *Osservazioni medico-pratiche, che formano la storia esatta della pellagra.* Ven. 1791.

(89) Pellagrae morbi inter Insubriae austriacae agricolas grassantis pathologia. Lips. 1792.

(90) *Ragionamento sopra la pellagra.* Torino 1795.

(91) *Briefe einiger Aerzte in Italien uber das Pellagra. A. d. Ital. ubers. von* Schlegel. Jena 1807.

taedio, tristitia, gravitate capitis, sussurro aurium, vertigine, dolore dorsi, crurum imbecillitate, et urina turbida ingruit. Apud feminas menstruatio difficilis pauca evadit, vel supprimitur, subsequente saepissime fluore albo copioso. In genere, pulsus debilis, parvus, et apyrecticus est. Mense aprilis praeviis tensione, pruritu, et ardore plantarum pedum, cutis ad dorsum manuum, pedumque prius rubet, ac splendet, dein vero colore sublivescente obducitur. Sunt qui similem cutis conditionem ad dorsum (92), quin immo, ut vidimus, ad faciem, praesertim ad genas, exhibeant. Versus finem maii, vel initium junii epidermis corrugatur, separaturque sub forma squamarum minutarum. Cutis sic denudata, donec nova brevi post cooperiatur epidermide, attactui levigata, splendens, et mollis est. Redit simul prospera valetudo ad proximum usque ver duratura. Hoc autem ineunte eadem scena renovatur, atque ita periodice usque ad tertium, vel quartum annum, aucta sub quovis insultu morbi vi, praesertim accedentibus borborygmis, flatuum eructatione, alvo obstructa. Tunc crura jam vacillant, nebulae ante oculos versantur, visus

(92) Sic contingere solet apud rusticos, qui indusium ad dorsum apertum habent.

obfuscatur, ac objecta nunc duplicia, nunc dimidiata cernuntur. Interdum tumor gingivarum raro sanguinem fundentium, aphthae in foeda ulcera desinentes, ptyalismus, et lingua fissa in conspectum veniunt. Multorum sudor foetidissimus ci ex pane mucore correpto similis observatur (93). En delirium melancholicum, furiosum cum peculiari sese vel in aquam conjiciendi, vel alio pacto sibi injuriam inferendi (94) cupiditate. Gravissimis convulsionibus, praesertim brachiorum nonnullos correptos observavimus. Singuli somnum interruptum, turbidum, non reficientem experiuntur. Ciborum desiderium nunc perstat, nunc evanescit. Interea cutis indicatis in locis magis magisque laeditur, ac dura, sicca, pergamenae instar, aspera, sulcosa, parumque insensilis fit, et squamas quidem crassas, nunquam autem crustas exhibet. Saepe ungues deformantur, ac crines, quos pluries instar setarum porci rigere conspeximus, decidunt, nunquam vero intricantur. Vulva hinc inde excoriationes, vel exulcerationes refert. Jam morbus vix remittit ita, ut aeger reliqua aestate, et sequenti autumno

(93) Jansen l. c. p. 12.

(94) Pellagrosum mense augusti 1792 vidi, qui sibi cultro pudenda abscidit.

hyemeque laboribus perficiendis impar reddatur. Quarto, quinto, sexto, interdum septimo vere ingruente, auctis singulis symptomatibus, diarrhoea colliquativa meteorismo stipata quid virium adhuc supererat prosternit, donec miser in verum marasmum conjectus, nunc convulsus, nunc symptomatibus febris typhodis prehensus, extremum subeat fatum.

Autopsia cadaverum.

2. *Cadaverum autopsia* lucem nullam hucusque super pellagrae naturam sparsit. Saepius intestina inflammationem, ac maculas gangraenosas exhibent. Specus vertebralis, quod sciamus, adapertus hucusque non fuit.

§. CXLI.

CAUSSAE.

Caussae praedisponentes.

1. Pellagra mares aeque ac feminas, rarissime infantes infra sextum annum, et exclusive rusticos afficit. Duo enim solum nobis nota sunt pellagrae in incolis urbium exempla, unum scilicet in hospite, alterum in bajulo. Morbus in regionibus clivosis, ac siccis nonnullis annis plus, aliis minus grassatur. Homines e stirpe pellagrosa orti, si mature solum natale derelinquant,

ac regionem huic aegritudini haud faventem adeant; immunes vivunt; alias prae ceteris ab eadem corripiuntur. Extranei diuturna mora inter pellagrosos infici queunt.

Caussae excitantes.

2. Quamvis pellagra nequaquam psorae, vel luis venereae instar contagiosa sit, attamen illius progressus quotidiani, ac introductio in pagos, ubi primum incognita erat, advenientibus novis incolis, iisque infectis, magnam de contagio quodam lento nobis movet suspicionem. Vita egena, quam rustici Insubriae ducunt (95), nec non graves, quibus incumbunt, labores ad evolutionem pellagrae evidenter conferunt; at sub simili rerum positione rustici aliarum regionum ab hoc morbo tamen immunes vivunt? Neque ab aestu radiorum solarium pellagra repeti potest, cum eo tempore vernali in conspectum veniat, et vigente aestate evanescat. Interea homines solis actioni minime expositos a pellagra haud affici fateri oportet.

Caussa proxima.

3. *Caussa proxima* pellagrae tum in scorbuto (96), tum in peculiari systematis nervosi

(95) Jos. Frank ratio institut. clinici Ticinensis. Vindob. 1797. in praefat.

(96) Odoardi l. c.

affectione hypochondriasi affini (97) quaesita est. Verum excepta virium prostratione, fauciumque affectione, ne constanti quidem, nullum hic scorbuti indicium invenimus. Minor adhuc affinitas cum hypochondriasi (forte major cum *raphania*) occurrit. Ex sequentibus vero observationibus pellagram ex *diathesi leprosa* pullulare elucebit.

§. CXLII.

DIAGNOSIS.

Est species leprae.

1. Pulsus debilis, et parvus, urina turbida, alvus obstructa, flatus, transpiratio foetens, morositas, melancholia, imminuta cutis sensibilitas, vitia unguium, et pilorum, impetigo squamosa, et tabes, quae singula curriculum pellagrae comitantur, abunde illius *indolem leprosam* confirmant (98). Adde, lepram olim communissimam inter Longobardos fuisse (99).

(97) Widemar l. c.

(98) Cap. XXXIV. §. CXXXVI. 1.

(99) Longobardi jam seculo octavo pro populo adeo leproso agnoscebantur, ut summus Pontifex Sylvester Regi Galliae consilium dederit, ne filiam Regis Longobardi in uxorem duceret, ob dispositionem leprosam (Hensler l. c. p. 210).

Uni Insubriae propria.

2. Fertur quidem pellagram hinc inde in aliis regionibus inveniri, e. c. ad Wolgam (100), Viennae (1), in Westphalia (2), in Saxonia (3) etc.; at, quamvis id haud impossibile existimemus, tamen nullibi, nisi in Insubria, hujus morbi vestigia detegere potuimus. Ipsam *rosam Asturicam* a pellagra differre infra demonstrabimus.

Complicationes.

3. Pellagra facile societatem cum hydrope, asthmate, ophthalmia, ictero, obstructionibus viscerum, et febribus intermittentibus inire solet.

(100) Gmelin *Reise durch Russland.* 1. Th. p. 156. (morbum inter infantes epidemicum, ulceribus foedis stipatum curriculo nonnullorum annorum sanabilem describit).

(1) Careno tentamen de morbo pellagrae observatae Viennae 1794. (Per octo annos in magno nosocomio Vindobonensi praxin inter millenos aegros exercens nec umbram pellagrae detegere potui).

(2) Brandis *Erfahrung uber die Wirkung der Eisenmittel.* p. 254.

(3) Stark *Handbuch zur Kenntniss und Heilung innerer Krankheiten.* p. 617.

§. CXLIII.

PROGNOSIS. CURA.

Prognosis.

1. Pellagra plurima hominum millia singulis annis e medio tollit. Mutato quidem vitae regimine, haud arduum evadit morbi curriculum, primis saltem annis, interrumpere, at quot non difficultates huic obstant mutationi! Desperandum est, si diarrhoea profusa vires multopere dejiciat, si nervorum systema praeter modum afficiatur, si oris cavum multum patiatur, sique cutis non omnino desquametur. Quamvis enim desquamationem neque pro signo pathognomonico pellagrae, neque pro absoluta crisi habere possimus; attamen eo majus levamen esse, quo major est epidermidis secessus, constanter observatur. Ne vero quis se pellagram sanasse credat, priusquam convalescens domum redux nonnullos annos exploratorios sustinuerit.

Cura.

2. Non aliter pellagrae occurrere possibile erit, nisi in melius mutata rusticorum conditione, non neglecta separatione aegrorum a sanis. Ad curam morbi quod spectat, *balnea*

tepida (sub quorum usu cavendum est, ne aegri in aquis pereant), primum constituunt auxilium. Accedit *diaeta nutriens*, ex jusculis carneis, gelatinis, ovis, lacte, et vino. Nec spernenda est, primis saltem annis, virtus *seri lactis* cum *herbis antiscorbuticis*, praecipue cum *portulaca oleracea*. Ultimis vitae temporibus *radix valerianae officinalis*, *aether sulphuricus*, *succinas ammoniae liquidus*, *cortex cinchonae* vires quodammodo sustinent, ac nervosis obstant symptomatibus. Praeterea transpirationis ratio habenda est. Diarrhoeam radix *quassiae simarubae*, *columbo*, et pulvis *caephelidis ipecacuanhae cum opio* pro tempore compescere solent. Cuti affectae lac cum herbis emollientibus cum fructu imponitur. Neque frictiones cum *alcohol*, vel cum *succo recenter expresso sempervivi tectorum* nocent. Singula adhuc in pellagra tentanda forent pharmaca, quae in lepra, aliisque morbis leprosis quandam promeruerunt laudem.

Caput XXXVI.

DE PLICA.

§. CXLIV.

DEFINITIO. HISTORIA.

Definitio.

1. *Plica* (4), morbum constituit in Polonia, Tartaria, aliisque finitimis regionibus endemicum, praeviis plerumque diuturnis, ac universalibus incommodis nervoso-arthriticis ad partes pilosas, potissimum capitis erumpentem, crinesque conglutinantem, ac inextricabiliter implicantem.

Historia.

2. Plicam per tertiam Tartarorum incursionem ex Oriente ad Poloniam sub regno Leski *Nigri* advectam fuisse, ibique a. 1285 inter

(4) *Synonyma.* Trichoma, capillitium intricatum, tricae incubiorum, morbus cirrhorum, helotides, lues Pokutiensis *Germ* Der Weichselzopf, der Judenzopf. *Polon.* Gòzdziec, Gwòzdziec, Koltun, Wieszczyca gosplotta. (Teste Linde, Gozdziec morbum totius systematis, et koltun effectum illius, vitium scilicet capillorum significat).

incolas innotuisse, historia testatur (5). Fertur porro idem morbus seculo decimo sexto, quo tempore, imperantibus JAGELLONE et CASIMIRO IV, Polonia magnum cum Germania alebat commercium, ad Austriam et Bohemiam pervenisse (6). Sunt contra qui plicam, antequam ad Poloniam venerat, jam in Alsatia, Friburgi in Brisgovia, et in Helvetia variis sub nominibus (7) notam fuisse contendant. Interea certa de plica in Germania obveniente notitia ante annum 1564 non habetur (8). Immo in ipsa Polonia primum certum, amplum, ac scientificum plicae documentum annum tantummodo 1599 attigit, quo scilicet tempore LAURENTIUS STARINGIELIUS rector Academiae Zamosciensis, consilium facultatis medicae Patavinae (9), utpote pro morbo novo (10), expetierat. Scriptum

(5) DUGLOSSI Histor. Polon. Lips. 1711. T. VII. p. 849. 850. CROMER de origine et rebus gestis Polon. Basil. 1558. p. 263. SOLIGNAC *Geschicte von Polen*, *fortgesetzt von* PAULI, Halle. 1763. p. 289.

(6) SPRENGEL *pragmat. Geschichte*. 2. Th. §. 86. testimonio SOMMERSBERGI innixus. (Scriptor. rer. Silesicar. Vol. 1. p. 320).

(7) *Marenflecht*, *Marenwirkung*, *Schrottlinszopf*.

(8) STADLER apud H. SAXON. in op. citando.

(9) Non *Ticinensis*, uti ALIBERTUS narrat (l. cit.).

(10) Id est, a 40 ad 50 annos noto.

hujusmodi HERCULI SAXONIAE (11), et THOMAE MINADOO (12) de plica disserendi opportunitatem dedit. At eos nil nisi indigestas GALENI hypotheses in lucem edidisse, dolendum est. Idem de scriptoribus seculi decimi septimi, excepto quodammodo ABR. A GEHEMA (13), valet. Ad eos pertinent FULGINATUS (14), ANDREAS A GRAFFENBERG (15), RODER. A FONSECA (16), ne de plurimis dissertationum auctoribus loquamur, e. c. de POSTHUMIO (17), GEHLERO (18), COUSINOTO (19), AGRICOLA (20), ZEI-

(11) De plica, quam Poloni *Godziec*, Roxolani *Koltun* vocant. Patav. 1650.

(12) Op. c., cui adjunctus est consultus Paduae XV kal. Jan. 1599 de morbo cirrhorum sive helotide habitus. (HALLER Biblioth. med. pract. Vol. II. p. 255).

(13) De morbo vulgo dicto plica polonica. Hamb. 1683. Idem in Act. crudit. Lips. 1683.

(14) Consultatio de lue Sarmatica. Ferrar. 1600.

(15) Dialog. VII. ad Sarmatas de novae Pokutiensis luis, quam cirrhorum morbum vocant, natura. Vincent. 1600. (HALLER l. c. p 339. 683).

(16) Consultatio de plica polonica. App. ad Consult. med. Venet. 1618.

(17) Diss in qua novae Pokutiensis luis, quam cirrhorum vocant, natura, et essentia examinatur. Vicent. 1600.

(18) Diss de plica. Basil. 1601.

(19) Ergo plica epidemica Polonis. Paris. 1606.

(20) Diss. de helotide, seu plica polonica. Basil. 1615.

dlero (21), Brendelio (22), Schulzio (23), Rolfinkio (24), Cressio (25), Winklero (26), Boesio (27) etc. Seculo decimo octavo scripta de plica jam minus hypothesium, et plus observationum exhibent, uti videre est apud Bonfiglium (28), Michalowskium (*), Erndtelium (29), Schulzeum (30), Vicatum (31), Bisium (32), Hoffmannum (33), Mustallier (34),

(21) Diss. de plica polonica, seu novorum cirrhorum symptomate. Lips. 1623.

(22) Diss. de plica polonica. Jen. 1630.

(23) Diss. de plica polonica. Lugd. Batav. 1648.

(24) Diss. de plica polonica. Jen. 1658.

(25) Diss. de plica. Heidelb. 1682.

(26) Diss. de plica, *Germ.* Weichselzopf. Heidelb. 1682.

(27) Diss. de plica polonica. Jen. 1687.

(28) Tract. med. phys. de plica polonica. Wratislaw. 1712. Cracov. 1720.

(*) *Kalendasz Polsti i Ruski.* Krakow. 1721. p. 30. (Hypothesibus abundat).

(29) Varsawia illustrata. Dresd. 1730. p. 153.

(30) *Krankheiten in Polen und Litthauen.* Dresd. 1754.

(31) *Mémoire sur la plique polonoise.* Lausanne 1775.

(32) De melancholia, mania, et plica polonica.

(33) *Beschreibung der Weichselzopfs nebst einer Anweisung, wie man sich in dieser Krankheit verhalten musse, um davon zu genesen.* Konigsb. 1792.

(34) *Praktische Abhandlung uber den Weichselzopf.* Wien. 1790.

Brera (35), praecipue autem apud Gilibertum (36), et De-la-Fontaine (37). Nec plurimae de eodem argumento dissertationes spernendae sunt, e. c. illae Staebelii (38), Ludolfi (39), Languthi (40), Franc. a Frankenau (41), Juchii (42), Kordalyi (43), Orloffii (44), Gabrieli (45), Sydowi (46), aliorumque. Seculo currente optime plicae doctrinam dilucidarunt Schlegel (47), Alibert (48), Hecker

(35) Sylloge opusculorum. Vol. I. Pav. 1798.

(36) Adversar. med. pract. prima. Lyon. 1791.

(37) *Chirurgh. med. Abhandl. verschiedenen Inhalts, Polen betreffend.* Breslau 1792.

(38) Diss. singulares observationes de plica polon. Hal. 1724. in Halleri collect. diss. pract. I. N. 17.

(39) De plica, s. *Judenzopf.* Erf. 1724.

(40) Progr. de plica quatuordecim pedum. Witt. 1776.

(41) Diss. de plica polonica, Lithuaniae *Koltun*, Poloniae *Godziak.* Hafn. 1723.

(42) Diss. de trichomate, seu plica polonica Sarmatiae endemica. Erf. 1734.

(43) Diss. de plica polonica. Hal. 1776.

(44) Diss. de plica polonica. Regiom. 1766.

(45) Diss. de plica polonica. Budae 1780.

(46) Diss. de trichomate. Francf. 1798.

(47) *Ueber die Ursachen des Weichselzopfs der Menschen und Thiere, die Mittel denselben zu heilen, in kurzem auszurotten und dem dadurch entvolkerten Polen seinen ehemaligen bluhenden Wohlstand wieder zu verschaffen.* Jena 1806.

(48) Op. c.

(49), et CHROMY (*). Obiter idem argumentum WOLFFRAM (50), CHAMSERU (51), LARREY (52) et BOYER (53) absolverunt, uti alio loco monuimus (54).

§. CXLV.

SYMPTOMATA. AUTOPSIA CADAVERUM. ANALYSIS CHEMICA.

Generatim.

1. Curriculum plicae diversum animadvertitur, prout germen morbi vel jam diu in corpore delitescit, vel recenter acquisitum est. Primo enim in casu vitio capillitii symptomata labem universi

(49) *Gedanken uber die Natur und die Ursachen des Weichselzopfes.* Berlin 1810.

(*) *Neueste Ansicht des Weichselzopfes in seiner Grundursache.* Freiberg. 1813.

(50) *Versuch uber die hochst wahrscheinliche Ursache und Entstehung des Weichelzopfs, nebst einer sichern Heilung desselben.* Breslau 1804.

(51) *Recueil périodique de la société de médecine* 1807. *Septbr.*

(52) *Bulletin des sciences médicales, par la société médicale à Paris.* 1808. *Février.*

(53) *Journal de médecine continué.* Vol. 15. p. 352.

(54) Acta mea elinica. an. 3. 4. 5. 6. Lips. 1812. p. 39. *Mémoire sur l'origine et la nature de la plique polonoise.* Vilna 1814.

corporis indicantia praecedunt, in altero contrarium contingit.

Labes universalis.

2. *Labes universalis plicosa*, sicuti per centenas observationes edocti sumus, unum alterumve ex sequentibus signis per menses aut annos plures perseverantibus exhibet, nempe cephalalgiam (55), hemicraniam (56), dolores decursum nervorum faciei sequentes (57), vertiginem (58), sensum vacui cujusdam interni (59), pavores (60), taedium (61), melancholiam,

(55) Virginem plicosam diu noctuque per octo annos intolerabili capitis dolore laborantem novi.

(56) Hemicraniae longe saepius, quam cephalalgiae, in plica obveniunt, verum non periodice, uti solent, recurrentes, sed continuo saevientes.

(57) Dolores hujusmodi magnam interdum cum prosopalgia similitudinem offerunt, quod affinitatem prosopalgiae cum cancro et originem cancri e leprosa diathesi confirmare videtur.

(58) Cephalalgias, et hemicranias plicosas pluries in vertiginem transivisse, aut alternatim cum iis aegros invasisse observavi. Aliquando vertigo hic est caduca.

(59) Nunc regio cordis, nunc illa lienis, aut ventriculi eodem pacto, ac si *vacua* esset, ab aegro indicatur.

(60) Praecipue hoc symptoma inter Judaeos plicosos obvenit ita, ut solitudinem aeque, ac consortium hominum respuant.

(61) De taedio quidem multi plicosi conqueruntur, at nunquam usque ad vitam sibi eripiendam.

maniam (62), intolerantiam lucis (63), lacrymationem (64), sensum lucis repentinae ante oculos (65), hemeralopiam (66), diplopiam (67), amaurosin (68), cataractam (69), gravedinem, stricturam, immobilitatemque oculorum (70), strabismum, opthalmitidem, psoroptalmiam, so-

(62) Tum melancholia, tum mania saepius ex plicosa diathesi apud nos oritur, praecipue si aegri potu alcoholis indulgeant. Plurimi ita hallucinantur, ut lienem, aut uterum per abdomen vagantem, latrantem, loquentem accusent.

(63) Citra omnia inflammationis indicia ea obvenire solet.

(64) Oculi nonnullorum continuo lacrymis innatant, et sunt qui ob id aegre viam, quam pergunt, observent.

(65) Judaeus plicosus in cubiculo obscuro degens, illud aliquando inopinate sibi inclarescere retulit. Idem unicus porro est plicosus, qui de *nimia ad venerem proclivitate* mihi querelas faceret.

(66) Hemeralopia saepius fortuito plicam comitatur, praecipue in nonnullis provinciis, ubi ea endemice regnat, e. c. in quibusdam Volhyniae et Ukrainiae locis, interdum vero uti proprium plicosum symptoma obvenit.

(67) Bina exempla diplopiae in plicosis conspexi, ac aegri eadem prorsus ratione, ac pellagrosi de hoc incommodo rationem reddebant.

(68) Plurima hujusmodi exempla observavi.

(69) Morbi oculorum ex plicosa diathesi optime a Lafontaine descripti sunt.

(70) Tantam interdum hic oculorum immobilitatem observavi, ut aeger varia cum circumdantia objecta non aliter, quam totum caput circumvertendo, cernere potuerit.

ciis trichiasi, et distichiasi (71), hypopyon, aurium continuum sussurrum, tinnitum, bombum, sensumque sive insecti in aure reptantis (*), sive venti ex meatu auditorio prodeuntis, auditum duplicem (**), surditatem, olfactum, gustumque deletum, dentes cariosos (72), cum gingivis caeterum saepe optime constitutis, halitum foetentem, siccitatem linguae, ac oris cavitatis, glandulas sublinguales tumidas, a venis varicosis circumdatas, tumorem glandularum submaxillarium, colli, sensum tensionis ab occipite descendentem, collumque complectentem, gravedinem pectoris, catarrhum chronicum phthisin simulantem, ac sputis candidis aliquando insignitum (73), frequentem cordis palpitationem (74), pulsum admodum debilem,

(71) Distichiasis existentiam Cl. Scarpa in Lithuania non negaret.

(*) Tali pacto puella in clinico nostro laborabat.

(**) Rarissimum hoc symptoma semel tantum mihi obvenit. In utraque aure id locum obtinuit, ac aegra asserebat, se verba ab *uno* prolata, ac si a *duobus* simul proferentur, percipere.

(72) Dentes bene constituti, ac formosi in genere raro in Lithuania occurrunt, quod neglectu munditiei vix adscribi potest, cum certe vulgus in Italia pulcherrimis dentibus instructum majorem eorum curam non habeat.

(73) Acta mea clinica. Vol. III. p. 83. Alibert l. c. §. 85.

(74) Cordis palpitatio frequentissime apud feminas plicosas

extremitates subfrigidas, dolores sub unguibus, formicationis sensum inter cutem, ciborum desiderium deletum, picam, insuperabile liquorum fermentatorum desiderium, oppressionem epigastrii (75), vomitum (*), tensionem hypochondriorum (76), praecipue regionis hepaticae (77), singultum (**), borborygmos, ructus, sensum globi sese in abdomine rotantis (78), alvum tardam (79), haemorrhoides (80), vari-

obvenit, ac interdum vanam morbi cordis, sive vasorum majorum suspicionem movet.

(75) De hoc familiari symptomate aegri plerumque primum conqueri solent.

(*) Vomitum rebellem spatium duorum mensium perdurantem, et solummodo ab eruptione plicae sedatum nuperrime vidi.

(76) Aegri interdum ob hypochondriorum dolorem corpus flectere nequeunt.

(77) Hepatis morbi chronici inter nos communes sunt, ac saepe cum plicosa diathesi cohaerent.

(**) Singultum per mensem protractum, et evoluta plica profligatum observavi.

(78) Citra taeniae latae, apud nos familiaris, praesentiam, sensus globi in abdomine rotantis a plicosis nonnullis percipi solet.

(79) Constantissimum symptoma drasticis et clysteribus vix debellandum sistit. Vidi alvi obstructionem ultra mensem protractam, et enemata absorpta.

(80) Haemorrhoides in regionibus septentrionalibus, etiamsi plicae non faventibus, saepe occurrunt, et ni fallimur, ubique locorum de die in diem frequentiores redduntur, at

ces extremitatum inferiorum (81), fluorem album (82), menstrua irregularia, serosa, foetentia, urinam turbidam sedimento copioso, nunc lateritio, nunc puriformi praeditam, aliquando veluti in diabete copiosam (83), alias suppressam (*), transpirationem specifice olentem (84), anaesthesiam tactus (85), dolores, stupores artuum, tumorem ultimarum digitorum phalangum, lumbaginem, erysipelas habituale potissimum crurum, spasmos, motus convulsivos, et paralysin variarum partium, ungues deformes carie sicca laborantes, impetigines varias, praecipue guttam roseam, porriginem, vi-

nullibi evidentiores, et constantiores, quam in plicosis, observari solent. Saepe haemorrhoides hic in juventute jam omnes limites excedunt.

(81) Ulcera crurum antiqua ex varicibus, et erysipelate communem nostratum constituunt morbum.

(82) Et citra plicosam diathesin fluor albus apud nos feminis adeo familiaris est, ut plurimae eum nequidem pro morbo habere soleant. Longe autem gravius plicosas afficit.

(83) Non solum diabetem in plicosis observavi (Acta mea clinica. Vol. III. p. 92), sed saepius non sine stupore enormem copiam urinae ab iis redditae consideravi.

(*) Per triduum urinam primum suppressam, ac dein involuntarie fluentem conspexi.

(84) Gilbert *Sammlung prakt. Beobacht.* Leipz. 1792. p. 313.

(85) Acta mea clinica Vol. III. p. 33.

tiliginem, herpetem rodentem, et similia. Stadium, sub quo plura ex hisce symptomatibus animadvertuntur, interdum ad decem, quindecim annos protrahitur, plerumque autem inter primum, et tertium annum absolvi solet.

Evolutio plicae.

3. Plica nunc sensim sensimque, nunc uno oculi ictu, inprimis praevio somno diuturniori (*), evolvitur. In genere, evolutionem hujusmodi febris comitatur instar nunc intermittentis, nunc continuae rheumaticae decurrens, ac crudeli cephalalgia cum multis sudoribus, *iisque foetidis* stipata. Hinc inde febris nequaquam ad plicam spectans, atque omnino accidentalis, e. c. typhus, evolutioni plicae ansam porrigit, quod et de puerperio (86), de variolis (87), de scarlatina (88), etc. valet.

Formatio plicae.

4. Ipsa sequenti modo formari solet plica. Plerumque sudor viscidus e parte capillata capitis manans capillos ad basin conglutinat, ac

(*) Per hebdomadem vix trium horarum spatio in nychthemero vigilabat aegra quaedam ante plicae eruptionem.

(86) Multa plicae sub puerperio evolutae numero exempla.

(87) De la Fontaine. l. c.

(88) Unicum solummodo casum plicae post scarlatinam evolutae observavi.

obducit. Nisus hic capillorum ad conglutinationem tantus est, ut judaeus nobis obvenerit, cujus mitra ita cum crinibus cohaeserit, ut eam removere amplius haud potuerit. Interdum vero *vel absente sudore* crines ad apicem intricantur, ac procul dubio haec *plica sicca* haud raro occurrere solet. Quocunque in casu capilli adeo ad implicationem tendunt, ut, si etiam liceat eos, incipiente morbo, ad vesperam separare, altera mane iterum intricati inveniantur. Plica autem formata, crinium implicatio nullo pacto solvi potest. Est vero plicae figura varia: consistit enim nunc in fune solitario (89), alterutrum, vel utrumque capitis latus occupante (90), apice vel acuminato (91), vel recurvo (92), vel crasso (93) instructo; nunc in funibus plurimis (94), aut laceratis (95), aut spiralibus (96), nuncque placentis nido avium vel tiarae similibus (97). Funes veluti capilli sani inte-

(89) Plica longicauda Aliberti. l. c. Tab. IX.

(90) P. longicauda lateralis A.

(91) P. longicauda fusiformis A.

(92) P. longicauda falciformis A.

(93) P. longicauda clavaeformis A.

(94) P. caput-medusae A. Tab. VI. VII.

(95) P. caput-medusae laciniata A.

(96) P. caput-medusae cirrhata A.

(97) P. cespitosa.

gumentis cranii adhaerent. Nonnunquam inter eos areae observantur. Plica tiarae formam referens, incipiente morbo fere immobilis capiti affixa est; eo autem senescente, subcrescentibus capillis sanis, magis magisque a capite distare, ac mobilis reddi incipit. Pondus illius ab unciis quatuor ad libras duas, tresve ascendit. Universa superficies cranii in plica recenti a rudiori attactu dolore afficitur, at nunquam crines ipsi sensu instruuntur. Fabula quoque est, crines sanguinem fundere. Bulbi aliquando intumescunt, ac inflammationis fere vestigia exhibent, capillorum vero diameter normalis manet. Superficies integumentorum capitis hinc inde achores offert. Pediculi sat raro in plicosis occurrunt. Haud commune est, plicam ad barbam, ad crines subaxillares, vel pubis oriri. Formam autem tunc constanter funium induit. Plica recens foetorem specificum spirat, antiqua odore destituitur.

Reliquiae.

5. Evoluta plica, symptomata universalia remittere, quin immo evanescere solent. Verum haud raro continuam, aut et majori vi saeviunt. Tale inprimis accidit infortunium, si evolutio imperfecte contigerit, aut quocumque demum modo impedita fuerit. Hoc in casu morbus unguibus longe magis infensus est. In genere le-

vamen a plica evoluta pro tempore solum locum habet. Post annum enim unum vel alterum saepe cuncta recrudescunt symptomata, donec secunda sequatur crinium affectio. Sunt qui quatuor, sex, decem morbi accessus patiantur. Interea corpus magis magisque labefactatur, habitusque aegrorum luridus, et fere specificus evadit. Apud multos ulcera foeda, adspectu cancrosa, sed lentius serpentia, ad extremitates potissimum in conspectum veniunt. Nec rarum est, genuinum cancrum labia, nasum, frontem, genas, mammas devastare. Ossa facile cariosa fiunt. Musculorum vis evanescit, ac illi extremitatum marcescunt, rigescunt. Tandem sive hydrops, sive scirrhus viscerum, sive phthisis pulmonalis, sive scorbutus miserrimae vitae finem imponunt.

Plica recenter acquisita.

6. Plica recenter acquisita, cujus nullum in propria praxi numeramus exemplum, cum symptomatibus evolutionis trichomatis incipit, ac dein sensim sensimque universum corpus aggreditur, quo facto morbus veluti plica jamdiu in corpore delitescens decurrit.

Autopsia cadaverum.

7. Plurima cadavera hominum *cum* plica demortuorum, nullum vero *ex* plica secuimus. In illis fere semper hepar morbosi quid offerebat,

nunc enim volumine auctum, nunc scirrhosum, nunc friabile, et acinosum, conspiciebatur.

Analysis chemica.

8. Non laudandum, sed nostrae non adscribendum culpae, quod in Lithuania degentes analysin crinium plicosorum ex Gallia usque depromere coacti simus. Enim vero praeter analysin a cl. ALIBERT publici juris redditam (98) secunda adhuc desideratur. Docet autem illa, crines plicosos eadem ac sanos circiter exhibere principia, sed minori quantitate, praecipue minus sulphuris, minus phosphatis, et carbonatis calcis, minus ferri, et nullum sulphatem calcis, nullumque oleum. Praeterea longe facilius in aqua solvitur substantia crinium plicosorum, quam sanorum. Optandum foret, ut chemia non solum crines, sed et alios humores, praecipue urinam plicosorum examini subjiceret, et quidem non in morbo jam provecto, sed in recenti, tempore evolutionis trichomatis.

(98) L. c. §. 143.

§. CXLVI.

CAUSSAE.

Praedisponentes.

1. Plica nulli aetati parcet, vidimusque infantes primum necdum annum attingentes, et senes decrepitos hoc morbo detentos. At haec rara sunt exempla, et in genere plica inter pubertatem, et senium obvenire solet. Plicae connatae a La-Fontaine observatae nullum propria praxis nobis casum suppeditat. Feminae aeque ac mares a plica afficiuntur. Nulla corporis constitutio ab ea immunis est, vidimusque homines robustos, floridos, obesos plicam, saltem recentem, summo in gradu exhibentes. Capillorum color nequaquam in plicam influit. Maxime rustici trichomati subjiciuntur; accedunt mendicantes, sequunturque Judaei longe minus, saltem in Lithuania, huic morbo obnoxii, quam vulgo creditur. Eum vel in splendidissimis occurrere familiis nemo medicorum in earum mysteriis initiatus ignorat; probrosus enim morbus illis est. Quocunque autem in civium ordine plica appareat, saepissime ea vitium haereditarium, et haud raro ab avis ad nepotes transiliens sistit. Corrupti autem nonnullorum mores inve-

stigationem originis interdum arduam reddunt; immo hac ipsa ex caussa plica nonnunquam in alienis regionibus a viatoribus Polonis disseminari videtur (*).

Excitantes.

2. Latens plicae germen a caussis permultis ocyus serius evolvitur, in quibus, si primam hujus morbi rationem quaeris, maxime erras. Pertinent huc praecipue frigus, calor, humiditas, victus aeris, animi pathemata, et neglecta munditities. Quamvis enim SCHLEGELIO caussam plicae in Polonorum caput radendi more quaerenti (99) assentiri non possumus, cum trichoma et in partibus tectis, et apud Judaeas crines continuo cooperientes obveniat: attamen frigus, inprimis capiti incaute admotum, multum in plicae generationem influere haud dubitamus. Certe non sine peculiari ratione Poloni utriusque sexus caput plus, quam reliquae gentes hyemali tempore velamentis varii generis custodire solent. Qui id negligunt extranei, facile

(*) Cum exercitus Polonorum a. 1813 et 1814 per Germaniam, et Galliam, et antea per Hispaniam vagatus sit, atque multae feminarum cum militibus omnium ordinum procul dubio commercium habuerint, nisi plicae ipsius, saltem labis plicosae apparitionem in alienis regionibus praedicimus, ac medicorum ad hoc attentionem mature excitamus.

(99) L. c.

habituali cephalaeae obnoxii fiunt. Interea, sicuti extrema saepe se tangunt, ita et hic abusus velamentorum capitis ad plicam excitandam valet. Revera plica frequentius aestivo, quam hyemali tempore evolvi observatur. Evolvitur autem praecipue in regionibus humidis, et uliginosis, in locis scilicet, in quibus vel Vistula, vel alia flumina ob frequentes inundationes paludes producunt, aut ubi aquae ex nivis liquefactione, aut ex pluviis stagnant, et a solo non arenaceo aegre absorbentur (100). Et victum ad generationem plicae apud praedispositos contribuere credimus, inprimis carnem porcinam, quam nostrates omnibus fere in morbis pro suspecta habent (1), aut halices, aliique pisces, quibus potissime Judaei vescuntur. Peculiare vegetabilium acidorum desiderium, quo non solum Poloni, sed et extranei inter eos viventes incitantur, attentione hic plane dignum est. Nil autem magis ad plicam producendam valet, quam animi pathemata, inprimis terror (2). Immundi-

(100) In Lithuania plica communissima est in districtibus Luce et Sisck.

(1) Rarissime vulgus Lithuanorum apud medicum quaestionem, *utrum liceat carnem porcinam comedere*? silentio praetereunt.

(2) Vir robustus a cane terrefactus illico in plicam incidit.

ties hic non aliter, quam in reliquis morbis cutaneis agere videtur. Extra autem dubium est, plicam, saltem recenter evolutam, ac humidam contagiosam habere indolem. Communicatur inprimis per lactationem, per lectos, vestes, et mitras. Plicae per coitum acquisitae nullum habemus exemplum. Ab equis contagium plicae in homines transivisse (3) haud verisimile videtur, quamvis trichoma tum inter illos, tum inter vaccas, canes, capras, vulpes, lupos, observetur.

Proxima.

3. Plicae *caussam proximam* quaevis schola per proprias hypotheses explicare satagit, at incassum. Immo singulae hac in re desquisisiones non sine taedio perleguntur, ac doctrinae incremento evidenter obstant. Nec ignoratio circa plicae naturam intimam iis mira videri potest, qui caussam proximam febrium intermittentium, inflammationum, aliorumque morborum vulgarium profundius latere, quam quod oculo humano cerni possit, candide fatentur. Merum impuritatis effectum plicam sistere ex dictis sponte

Plura quoque exempla trichomatum ex terrore ob incendia, mortesque parentum, vel amicorum numero.

(3) *Bibliothèque Britannique, Sciences et arts.* Vol. 26. N. 2. a. 12. juin 1804. p. 197.

refutatur. Neque de *indole venerea* plicae (4) suspicio moveri amplius potest, si consideramus, eam longe ante luem veneream in Europa innotuisse, vix aut ne vix quidem per coitum communicari, lentissime evolvi, ac mercurii virtutem non solum eludere, sed ab eo potius exasperari. Caeterum plicam cum lue venerea saepe complicari haud negabimus. Nec *arthritis* utpote in universa Europa plus minus obvia, de morbo *unius* tantum regionis endemio rationem reddit. Non ita, uti ex sequentibus apparebit, *diathesis leprosa.*

§. CXLVII.

DIAGNOSIS.

Est species leprae.

1. Si enim consideremus, in plica pulsum esse constanter debilem, urinam jumentosam, turbidam, sedimento instructam, alvum tardam cum flatibus, et ructibus: transpirationem foetorem peculiarem prae se ferre: morositatem, melancholiam, formicationis sensum, varices, potissime haemorrhoides, tumores glandularum lymphaticarum obvenire: pilos, et ungues prae-

(4) Hanc opinionem Wolfram, et Larrey defendunt.

cipue laedi: cutim ulceribus defoedari, ac tabem tot malis finem imponere; quid ad *morbum leprosum* constituendum deficiat, plane non videmus. Addite plicam ex oriente, leprae scilicet patria, originem trahere, eam seculo decimo tertio, tempore igitur ob lepram per universam Europam vagantem praecipue infenso, divulgatam fuisse, eamque teste pellagra, aliisque morbis infra recensendis, non unicas leprae in Europa sistere reliquias, regionibus septentrionalibus minime exceptis (5). Si quis objiciat, intelligi haud posse, cur lepra in Polonia tantum formam plicae induerit, id libenter concedimus; at nequaquam pro objectione habemus. Quot etenim res non sunt, quae explicari nequeunt?

Affinitas cum pellagra.

2. Plica, utpote quae communem cum *pellagra* habet stirpem, nonnullas etiam hoc cum morbo offert affinitates; sunt enim utrique morbi endemii, lento contagio instructi, haereditarii, rusticis inprimis familiares, symptomatibus nervosis stipati, quae, apparente vitio ad superficiem externam corporis, sublevantur quidem,

(5) « Regio hujus mali (leprae) inductrix est, tum quae valde calida est, tum quae vehementer frigida est. » Aetius tetrab. IV. serm. I. cap. 120.

ac re ipsa tractu temporis quotidie invalescunt, donec, laesis unguibus, vires frangantur, ac tabes, vel hydrops vitam certe citius in pellagra, quam in plica, terminet. Pellagra magis cum lepra squamosa, ac plica magis cum elephantiasi convenire videntur.

An plica et in aliis regionibus obveniat?

3. Plica *sporadica* et in aliis regionibus, praeter Tartariam, et Poloniam, visa est, nempe in Silesia (6), Bohemia (7), Suevia (8), Borussia (9), Saxonia (10), aliisque Germaniae locis (11), ne de insula Ceylon (12) sermonem instituamus.

Plica spuria.

4. Interea non omnis capillorum implicatio illico pro *plica genuina* declaranda est. Datur enim trichomatis species, cui neglectus pectinis usus ansam porrigit, quodque ubicunque post

(6) Staghelbroth in *Archiv der prakt. Heilkunde fur Sehlesien.* 2. B. 3. St. N. 4.

(7) Judaeam ex urbe *Collin* prope Pragam, vera plica laborantem Viennae vidi.

(8) Gockelius, Gallicin. Cent. II. N. 16.

(9) Hennings *Genius der Zeit* 1799. April.

(10) Vogler in Hufeland's *Journal der prakt. Heilkunde.* 11. B. p. 40.

(11) Holst ibid. 7. B. 4. St.

(12) Mezelane in *Verhandligen von Haarlem.* T. 24. N. 3.

diuturnos morbos obvenit. Plica haec *spuria* dicta inter ipsos Polonos communis observatur, utpote qui dum morbis obscuris laborant, saepe consulto pectinis usum, et capitis munditiem negligunt spe, non semper inani, freti, depositionem materiae plicosae ad capillitium ita utiliter promoveri posse. Capillorum ista artificialis implicatio integrum capillitium detinet, figuram irregularem exhibet, capiti minus adhaeret, mobilior est, patientia extricari potest, defluvium crinium socium habet, pediculorum saepe nidum constituit, ac potissime signis universalibus morbi plicosi destituitur.

Recondita plica.

5. Nisi progenies aegrorum, aut probabilitas contagii suscepti indicio sint, recondita adhuc plica difficulter cognoscitur. Nec illius evolutio omnino ad diagnosin morbi plicosi requiri videtur. Sicuti enim febris variolosa, aut scarlatinosa *sine variolis*, aut *scarlatina* obvenire potest, ita et morbus plicosus *sine plica*. Interim nisi in crinibus, saltem in unguibus ocyus serius plicae indicia comparere solent. Antequam hoc contingat, de plica potissime inter nostrates suspecti sunto morbi nervosi praecipue affectionem medullae spinalis indicantes (*), et

(*) Multa sane phaenomena ostendunt, quod haec systematis nervosi pars maxime in plica patitur.

morbi arthritici rebelles, praecipue si urinam jumentosam, dolorem epigastrii, et affectionem auditus (certissima nempe plicae reconditae symptomata) socia habeant.

Variae species.

6. Plicam, quam *spuriam* vocant, nequaquam genuinae plicae speciem, sed vitium accidentale, et locale capillitii sistere, quis non concederet? Sequitur inde, divisionem plicae in *veram*, et *spuriam* omni fundamento destitui. Idem de divisionibus plicae ab ALIBERTO excogitatis (13), contendimus, cum forma varia plicae caussas plane accessorias, ac nullo pacto ad variam morbi indolem spectantes agnoscat. Sic qui capite raso, excepto vertice, incedunt, *plicam* solummodo *solitariam* exhibere queunt; sic feminae crines circumvolvere solitae *plicam caput medusae*; viri autem, quorum capilli libere pendent, *plicam longicaudam* offerre solent. Summi e contra momenti est plicae divisio in eam, quae ex vitio totius systematis pullulat (*plica secundaria*), ac in eam, quae recenter acquisita est, et solummodo periculum universalis infectionis minatur (*plica primaria*). Praeterea non inanis plicae divisio a *periodis* suis desumitur, quo sub respectu plicam in *reconditam*,

(13) L. c.

recenter evolutam, et *senescentem* dividimus.

Complicationes.

7. Maxime tandem refert *complicationes* plicae cum aliis morbis rite eruere. Nulla inter eas *venerea* frequentius occurrit, inprimis in Lithuania, ubi syphilis inter rusticos non solum per coitum, sed et convivendo (*sibbens*, et *scherlievi* instar) propagari solet. Affectio faucium characterem venereum exhibens, vel condylomata circa anum, et genitalia, utpote symptomata soli syphilidi propria, praecipue complicationem hujusmodi indicant. Postremo et *scorbutica diathesis* haud raro cum plica societatem init, quod ex gingivarum potissime conditione, nec non ex haemorrhagiis, utpote plicae simplici non familiaribus palam fit.

§. CXLVIII.

PROGNOSIS.

Periculum.

1. Plica morbum rebellem vix unquam radicitus evellendum sistit. Homines eo detenti rarissime provectam aetatem attingunt. Evidens hinc in plica defectus incolarum in solo Polo-

nico *una* invenitur ratio; reliquas alio loco enumeravimus (14).

Semiotica.

2. Debita evolutio trichomatis magnum quidem levamen reliquorum malorum, vel eorum pro tempore absolutam cessationem sperare, at nunquam promittere sinit. Vidimus enim aliquoties, morbum irrita plicae evolutione continuasse, immo hinc inde auctum fuisse. Cum emolumento contingere solent sudores habituales, urina crassa, haemorrhoides modice fluentes, et erysipelas periodicum; e contra de gravi morbo testantur sensuum vitia, diuturna cerebri, et nervorum mala, et inprimis affectiones systematis lymphatici.

§. CXLIX.

CURA.

Prophylactica publica.

1. Plica publici regiminis attentione quammaxime digna est, nec eam Borussia sprevit (15). Dolemus tantum, in regionibus plicosis plurima adhuc rerum adjuncta legum me-

(14) Acta mea clinica. Vol. III. p. 37.

(15) Formey med. ephem. 1. B. 4. St. p. 71.

dicinalium executioni obstare. Interea sequentes proponimus: 1. Ineatur, quantum fieri potest, *calculus* incolarum plica laborantium, saltem rusticorum, et pauperum quavis in provincia, vel urbe. 2. Constituatur *medicus* unice negotiis de plica in toto imperio moderandis intentus. 3. Erigatur *nosocomium*, vel dicetur pars nosocomii pro quodam plicosorum numero, ut morbus accuratissime examinari, utque nova in eo curando pericula institui possint. 4. Esto ad latus hujus nosocomii *bibliotheca* libros, et dissertationes omnes continens, quae hucusque de plica publici facta fuere juris: item *museum pathologicum*. 5. Stabiliatur ab initio *praemium* modicum, et annuum optimis circa plicam observationibus, et promittatur elapso decennio *remuneratio* insignis quaedam meliori de hoc morbo operi. 6. Conscribatur *liber popularis*, quo vulgi attentio ad plicam dirigatur, praeconceptae opiniones deleantur, et legibus medicinalibus promulgandis via quodammodo paretur. 7. Excitentur quicunque circa plicae curam, sive peculiare auxilium, sive aliquod secretum possident, ad illud aut humanitatis, aut remunerationis gratia patefaciendum. 8. Revocetur praecipue attentio parentum, ut in filiis matrimonio jungendis stirpis plicosae rationem habeant. 9. Vetentur rusticis plicosis

matrimonia tum inter se, tum cum sanis. 10. Emendetur quousque possibile servorum conditio. 11. Remuneretur herus, qui ex proprio praedio plicam extirpaverit. 12. Subjiciantur severo examini praedia, ceteris paribus, maxime plicae obnoxia. 13. Recludantur mendicantes plica affecti. 14. Vetetur plicosis introitus ad balnea publica, erigaturque ipsis proprium balneum. 15. Occupent plicosi loca segregata in scholis. 16. Necentur, aut separentur ab aliis animalia domestica plica laborantia. 17. Moneantur medici, et chirurgi, ne *vaccinam* ab infantibus de plica suspectis desumant, utque in *nutricibus* eligendis semper plicam coram oculis habeant. 18. Adficiantur gravi poena homines plicam consulto, et dolose aliis communicantes (16). Tandem venditio vestium, et pileorum obsoletorum prohibenda, vel saltem severae inspectioni subjicienda.

Cura plicae reconditae.

2. Aeger de recondita plica suspectus tueatur se a refrigerio, evitet esum carnis suillae, piscium sale conditorum: abstineat a capillorum, et unguium abscissione, immo a pectinis usu, necnon ab itineribus in regiones plicae evolu-

(16) Lex Borussica a. 1802.

tioni non faventes (17). Conducunt balnea tum vaporis, tum alia tepida, inprimis sulphurea. Item remedia excretionem alvinam sollicitantia; et quidem potissime *radix rhei palmati*, *supertartras potassae*, *electuarium lenitivum* etc. Aegre prodeuntibus haemorrhoidibus *aloë* succurrit (18). E contra, iis tumidis molestisque, *hirudines* ano applicitae, conspicuum levamen afferunt. Simul, ut urinae secretionis et transspirationis summa ratio habeatur, oportet. Primo scopo *baccae juniperi communis*, alteri *sulphur* optime inserviunt. Jungimus sulphur *extracto* vel *hellebori nigri* (19), vel *conii maculati* (20), quae remedia reliqua narcotica vir-

(17) Sunt Poloni, qui per universam fere Europam, ut a celebrioribus medicis adversus rebelles morbos chronicos auxilium quaererent, iter instituerunt; verum continuo in pejus ruebant, donec ad patriam reduces salutarem experirentur plicae evolutionem.

(18) Pilulas sequentes saepe utiliter praescripsimus: R. Extracti rhei drachmas duas: extracti aloës succotrinae aquosi drachmam unam. M. f. pilulae granorum trium. Cap. ad vesperam sex.

(19) R. Extracti hellebori nigri drachmam unam: sulphuris puri drachmas duas. M. f. pilulae granorum trium. Cap. ter de die tres.

(20) R. extracti conii maculati drachmam unam: sulphuris puri drachmas duas. M. f. pilulae granorum trium. Cap. ter de die quinque.

tute longe superant. *Opium* vix unquam prodest. *Mercurio* hic locum non esse multiplici experientia edocti sumus; enim vero, excepta complicatione luis venereae, aperte nocet. Evidenter quoque sub illius usu externo ulcera plicosa exacerbantur. *Antimonium*, nisi levamen afferat, saltem innocens remedium sistit. Nullum vero ex allatis pharmacis virtutem *herbae vincae pervincae* antecellit (21). Vulgus *herbam lypocodii*, non quidem *clavati*, ut fertur, sed *selaginis* vincae aequiparare solet, at remedium hujusmodi facile drasticam exerit virtutem, ac emesin excitat. Utimur tamen eo in decocto, sed extus ad partem capillatam capitis fovendam (22), cui scopo et *vincae pervincae*, et *arbuti uvae ursi* (*) decocta inserviunt. Res acriores, quas nonnulli ad trichoma eliciendum in usum ducunt, e. c. *decoctum farinae sinapis nigrae*, *tinctura meloës can-*

(21) R. Herbae vincae pervincae uncias tres: aquae fontis fervidae libras tres: stent in digestione per noctem: mane ebulliant per quartam horae partem. Colatura D. S. decoctum nychtemeri spatio hauriendum.

(22) R. Herbae lycopodii selaginis uncias duas. Coque c. s. q. aquae per dimidiam horam. Colatura librae unius d. s. usui externo.

(*) R. Herbae uvae ursi uncias tres. Coque per dimidiam horam c. s. q. aquae. Col. libr. duarum. D. pro usu externo.

tharidum, plerumque nocent. In genere quae nimium jam humorum affluxum ad caput promovent, evitanda. Extra hujusmodi periculum *sinapismus*, vel *vesicatorium* nuchae admotum pro tempore symptomata lenit. *Ulcera artificialia*, quamvis multam, ac foedam largiri soleant evacuationem, raro conducunt. Multum levaminis *emplastrum* sive *de pice Burgundica*, sive de *galbano crocatum*, sive aliud simile (*) secundum longitudinem totius columnae vertebralis appositum affert.

Cura plicae recenter evolutae.

3. Tempore, quo plica evolvitur, aut quo ea vix evoluta est, pharmaca haud saepe locum inveniunt. Optime enim sola natura evolutionis opus absolvit, aut firmat. Interim, urgente nimio humorum ad caput affluxu, ac febre vigente, hirudines ad tempora, balnea pedum, et lenia alvum purgantia adhiberi possunt. E contra, deficientibus ad plicam perfecte expellendam viribus, *vesicatorium*, vel *sinapismus* ad nucham, lotio capitis cum *vino calido*, et usus internus remediorum *antimonialium* cum *camphora*, aut *moscho* prosunt.

(*) R. emplastri vesicatorii drachmas sex: e. conii maculati: e. assae foetidae aa uncias duas: malaxetur.

Cura plicae senescentis.

4. Plane absoluta plicae evolutione, symptomata universalia plus minusve aut evanescunt, aut perstant. Hoc in casu methodus adversus plicam reconditam iterum in usum ducitur; alias, ut aeger vel a reliquiis morbi liberetur, quaestio est: *an trichoma abscindere liceat, nec ne?* Licet abscindere, si plica fuerit omnino evoluta, antiqua, sicca, inodora, a capite distans, et si sani capilli succrescant; alias summo periculo stipatur illius resectio, vidimusque inde strabismum, amaurosin, contractionem musculorum, suppressionem urinae, convulsiones, et maniam. Interea haud raro mala, quae abscissioni plicae adscribuntur, morbo plicoso per se adscribenda forent. Sicuti enim plurimae tum febrium intermittentium, tum luis venereae reliquiae cinchonae, et mercurio, etiamsi debito modo administratis, tribuuntur; ita saepe relate ad abscissionem plicae contingit. Caeterum, re dubia, plicam potius relinquimus, quam abscindimus. Indicata rescissio forficum ope absolvitur, prudensque consilium est, non una vice totam plicam, sed repetitis vicibus varias illius partes abscindere, neglecta enim hac cautela, caput facile refrigeratur. Periculum hujusmodi optime evitatur, si gossypii quantitas illi

resectorum capillorum pondere aequalis capiti, donec usque crines sani succrescant, imponatur. Quocumque in casu caput coma adscititia, qua et latens optime absconditur plica obtegi debet. Nec ungues, priusquam crescere desinant, ac desquamentur, abscindendi sunt. Ulceribus plicosis cum successu sive *emplastrum*, sive *infusum*, sive *unguentum* (23) *conii maculati* applicatur. Ad incommoda a plica praepostere resecta fuganda *insitio plicae* pluries a LAFONTAINE utiliter adhibita est; propria autem hac in re destituimur experientia. Idem de cura plicae primariae fateri adigimur, immo ignoramus, an unquam infectionem universalem impedire licuerit.

(23) R. Axungiae porcinae unciam unam: pulveris herbae conii maculati drachmam unam: olei hyoscyami drachmas duas. M.

Caput XXXVII.

DE MORBO RUBRO CAYENNAE, MORBO CRIMENSI, RADESYGE NORVEGIAE, HERPETE ALEPPI, ROSA ASTURICA, YAWS, ET PIAN.

§. CL.

MORBUS RUBER CAYENNAE.

Definitio.

1. *Morbus ruber Cayennae* (24) malum sistit in Cayenna endemium maculis rubris, ac ulceribus, cutem, et ossa depascentibus insignitum.

Scriptores.

2. Bajon (25), Forster (26) et Sprengel (27) optime hunc morbum descripsere.

(24) *Mal rouge de Cayenne.*

(25) *Histoire de Cayenne.*

(26) *Observations made during a voyage round the World,* p. 485.

(27) *Handbuch der Pathologie.* 3. Th. p. 520.

Symptomata.

3. Malum cum maculis rubris, flavis, diffluentibus, sensuque orbatis faciem aures, collum, et universum demum corpus defoedantibus adoritur. Maculae hae cito diffunduntur, ac facta epidermidis desquamatione pulvere farinaceo cooperiuntur. Urina est turbida, fere oleosa. Ad faciem cutis crassa fit, atque ad aures, et labia tubera in conspectum veniunt. Sociae fiunt eruptiones pustulosae in ulcera sordida, foetida, obscure rubentia, fungosaque transiturae. In summo morbi gradu caries citissime serpens, ossa emolliens, et in carneam quasi substantiam commutans superaccedit. Europaei hoc malo lenius, scilicet sine ulceribus et carie, affligi solent.

Diagnosis.

4. Morbus hic pro specie leprae scorbuto junctae habetur.

§. CLI.

MORBUS CRIMENSIS.

Definitio.

1. *Morbus Crimensis* malum endemium est in Crimea, et Astracania prope flumen Jaik

obveniens, facie sublivida, maculis rubris, et crustis universum corpus defoedantibus stipatum.

Scriptores.

2. De hoc morbo Gmelin (28), Pallas (29), Falk (30), et Richter (31) rationem reddiderunt.

Symptomata.

3. Incipit morbus in facie cum maculis subobscure rubris, sensu orbatis, et crustis prurientibus obductis. Aeger de magna debilitate, gravitate artuum, et frequenti horripilatione conqueritur. Facies tumefit, et maculae rubrae super universum sparguntur corpus. Post plurimos sive menses, sive annos tubera dura apparent, quibus apertis ulcera rodentia crustis brunneis obtecta sequuntur. Ulcera haec interdum exsiccantur, at tractu temporis non sine erosione partium contiguarum recrudescunt. Immunia manent pars capillata capitis, superficies interna manuum, et pedum, fovea subaxillaris, podex, et poples.

(28) *Reise durch Russland.* 2. B. p. 169.

(29) *Reisen.* 1. B. p. 302.

(30) *Beytrage zur topographischen Kenntniss des Russischen Reiches.* St. Petersburg 1785. 1. Th. S. 176.

(31) Op. c. p. 248.

Caussae.

4. Caussa potius in principio leproso, quam scorbutico, quod GMELIN, et PALLAS accusant, quaerenda videtur.

Diagnosis.

5. Morbus Crimeae magnam cum eo Cayennae similitudinem habet, praeter quam quod hic plurima loca, ipsaque ossa afficit.

Prognosis.

6. Laesis post nonnullos annos visceribus, aegri tabe pereunt.

Cura.

7. Herba *anabasis aphyllae* pro unico habetur remedio. Sic et *balneum in lacte equino.*

§. CLII.

RADESYGE.

Definitio.

1. Morbus endemius Norvegiae, Islandiae, Groënlandiae, Lapponiae ulceribus faucium, maculis rubris nasi, eruptione universali instar herpetis stipatus, *radesyge* vocatur (32).

(32) Lepra Norwegica SWEDIAUR. Norwec. *Radesyge*, *Spedalskhed. Island.* Liktrae. *Germ.* Der nordische Aussatz.

Scriptores.

2. De hoc morbo scripsere: BUCHNER (33), HEMPEL (34), MUNK (35), MOELLER (36), CALLISEN (37), ARBO (38), MANGOR (39), MUHLERT (40), PFEFFERKORN (41), HENSLER (42), et VOUGT (*).

Symptomata.

3. Ingruit morbus symptomatibus catarrhalibus. Accedunt gravitas, et dolores veluti rheumatici articulorum cum anorexia, debilitate, dolore capitis, coryza, sensu compressionis oculorum, lacrymatione, deglutiendi difficultate,

(33) *Nachricht von der Spedalsked in Bergenstift.* Bergen 1786. Vide HENSLER *vom abendlandlischen Aussatze.* Excerpt. p. 110.

(34) *Nachricht von der Spedalksked in Bergenstifte.* Rendsburg. HENSLER l. c. p. 117.

(35) TODE *medic. chirurg. Journal* 5. B. 1. St. p. 62.

(36) Ibid. p. 45. et HENSLER l. c. p. 119.

(37) *Chirurgie.* 1. B. p. 368.

(38) *Afhandling om Radesygen.* Kopenh. 1792.

(39) *Undevretning on Radesygens Kiendetege.* Kopenh. 1792.

(40) *Bidrag til oplysning om Radesygen natur.* Kopenh. 1799.

(41) *Ueber die Norwegische Radesyge und Spedalskhied.*

(42) *Vorrede zu* ARBOS *und* MANGORS *Abhandl.* Altona 1797.

(*) Observationes in exanthema arcticum, vulgo Radesyge dictum. Gryphiae 1811. Et: HECKERS *Annalen der gesammten Medecin.* 3, B. 3. Heft.

tumoribus tonsillarum, palati, orisque cavitatis. Sequuntur rubor violaceus facici tumidulae, et praesertim maculae obscure rubrae ad nasum. Praeviis per menses, et annos hisce symptomatibus, tandem impetigines adspectu herpeticae, crustosae, cum desquamatione furfuracea epidermidis in conspectum veniunt. Ad faciem potissime, sed et ad reliquum corpus maculae griseae sensu orbatae in ulcera transiturae occurrunt. Idem cum tuberibus cupreis serum cruentum primum fundentibus, variisque in locis, praecipue autem in facie prorumpentibus contingere solet. Ulcera tum fauces, tum oris cavum, tum nasum occupant, ac lente hasce partes destruunt. In genere fundus eorum obscure fuscus, violaceus, impurus, margines veluti erosi, tuberibus duris, squamis, venisque varicosis circumdati cernuntur. Nunc dolent, nunc doloris expertia sunt, vixque unquam foetent.

Caussae.

4. *Radesyge* per immediatum salivae, sudoris, et ichoris ex ulceribus pullulantis contactum communicatur. Morbi germen a nebulis frigidis, a prava vivendi, vestiendique ratione evolvi videtur.

Diagnosis.

5. *Radesyge* pro morbo nunc scorbutico,

nunc venereo habita est, donec HENSLER illius indolem leprosam demonstraverit (43).

Prognosis.

6. Morbus provectus nullam sanationem admittit.

Cura.

7. Methodus antiscorbutica levamen afferre solet.

§. CLIII.

HERPES ALEPPICUS.

Definitio.

1. Vesica rubra pruriens, in crustam desinens, relicta foeda cicatrice, deciduam, potissimum in facie obvia, et in urbe Aleppo endemia, *herpes* nuncupatur *Aleppicus* (44).

Observatio.

2. Quicunque urbem *Aleppo* per aliquod temporis spatium inhabitat, neque canibus exceptis (45), huic morbo, ab HASELQUISTIO (46)

(43) L. c. in praefat.

(44) Signum aleppicum. *Germ.* Die Flechte von Aleppo. Das Aleppische Zeichen.

(45) FERRIERES. SAUVEBOEUFS *Reisen in die Turkey.* p. 511.

(46) *Schwedische Abhandlungen.* 12. B. p. 140.

et SCHULTZIO (*) optime descripto obnoxius fit. Caussa in aquarum conditionem rejicitur; jure nec ne? Potius de indole leprosa suspicio adesse videtur.

§. CLIV.

ROSA ASTURICA.

Definitio.

1. Morbus in vallibus Oveti endemius, pellagrae sat similis, *rosa* dicitur *Asturica* (47).

Scriptores.

2. Notitiam hujus morbi potissime THIERY (48), et TOWNSEND (49) debemus.

Symptomata.

3. Rosa asturica inter homines vulgares vernali tempore sub forma maculae rubrae, superficie aspera instructae, ad dorsum manuum, et pedum comparet. Locus affectus vehementer dolet, superficies sensim sensimque crassior evadit, ac in crustas cum fissuris transit. Cru-

(*) *Leitungen des Hochsten.* 5. Th. p. 230.

(47) Lepra asturica SWEDIAURI. *Hispan.* Mal de la rosa.

(48) *Recueil périodique d'observations de médecine.* Vol. 2. p. 337.

(49) *Voyage en Europe fait dans les années* 1786 et 87.

stae hae, quamvis plerumque siccae sint, attamen foetorem spargunt. Media aestate eae decidunt, relicta cute glabra, et depressa. Vitiligo ista crustam quoque anno pejorem largitur. Temporis tractu altera impetigo ad collum supervenit, quae a regione claviculae ad sternum latitudine duorum digitorum descendit. Interea partes superiores corporis tumefiunt, ac vires ita decrescunt, ut aeger toto corpore contremiscat, et pedibus stare impar sit. Sensus caloris interni nocturnum fugat somnum. Et sese in aquas praecipitandi desiderium animadvertitur. Tandem, deleto sensuum officio, miser, praeviis amentia, delirio, sopore, aut tabe, aut hydrope, perit.

Caussae.

4. Aquarum conditio, defectus panis fermentati, abusus fructuum pro caussis rosae asturicae haberi solent.

Diagnosis.

5. Characteres leprae adeo evidentes hoc in morbo sunt, ut eum eo magis pro morbo *leproso* declarare possimus, quo lepra in Asturia adhuc ita communis sit, ut viginti illi dicata inveniantur nosocomia (50). *Rosa asturica*

(50) *Annalen der Reisen*, *Geographie und Geschichte von* A. Kuhn *Jahrgang* 1809. p. 83.

solum a *pellagra* differt, quod in illa *crustae*, in hac solummodo *squamae* obveniant.

Prognosis.

6. Frequentiae incolarum ita rosa asturica, uti pellagra, plica, radesyge etc. obstat.

Cura.

7. Nitratem potassae, et lenia purgantia ab initio porrecta morbum sublevare feruntur.

§. CLV.

YAWS.

Definitio.

1. Morbus variolis similis, sed chronicus, in Africa, in insulis Indiae occidentalis, nec non in India orientali endemius, *yaws* vocatur.

2. *Yaws* (*) Arabibus sub nomine *safath* notum fuisse contenditur (51). De hoc morbo non minus, quam de *pians*, inter alios (**) scripserunt Schilling (52), Macpherson (53).

(*) Aethiopes Guineae *Gattoo* vocant.

(51) *Beytrage zur Geschichte der Medicin.* 3 St. p. 92.

(**) Loeffler, Valentin, Peyrilhe, uti videre est apud Alibert l. c.

(52) Diatribe de morbo in Europa penitus ignoto. Ultraj. 1769.

(53) Diss. de Frambaeisa. Glasgow. 1785.

Tode (54), Ludford (55). Sprengel (56), Adams (57), et Alibert (*).

Symptomata.

3. Evolutionem morbi dolores osteocopi nocturni praecedunt. Aeger insomniis terrificis, et saepe febre cum pulsu debili, ac virium decremento excruciatur. Praeterea ipse malacia ita laborare solet, ut cretam, terram, carbones etc. appetat. Supervenit melancholia desperationi affinis. Interea caput ad deformitatem usque intumescit, quo facto pustulae variolis simillimae polline furfuraceo circumdatae primum ad collum, circa laryngem in conspectum veniunt. Pustulae hae et alia dein loca, potissime inguina, et axillas occupant. Eruptio autem lente perficitur. Tandem elapsis plurimis interdum mensibus, symptomata supra allata, exceptis doloribus osteocopis facile in cariem abeuntibus cessant. Perstantibus diu pustulis, pili in viciniis canescunt, ac ipsae pure albo, tenaci, spisso, rodente, replentur. Pus hujusmodi ve-

(54) Diss. de Frambaesia Hafn. 1789.

(55) Diss. de Frambaesia. Edinb. 1791.

(56) Diss. de morbo *Yaws* dicto, et de vena medinensi. Halae 1797.

(57) *Memoirs of the medical society of London.* 6. Vol. N. 10.

(*) Op. c. 8. livraison. p. 153. Tab. 35.

nas erodendo vicinas gravibus haemorrhagiis ansam porrigit. Caeterum pustulae neque dolent, neque sensu omnino destitutae sunt. Ulcera *yaws* nec faucibus parcentia margines furfuraceos exhibent, ac pus tenax, album largiuntur. Ad articulos ex eorum plurimis unum permagnum ulcus (58) nasci solet. Sequitur inde facile rigiditas, et curvatura articuli (59). Ad plantas pedum ulcera comparent callosa excrescentiis carneis juncta (60), venis varicosis circumdata, gressumque impedientia. Varices, impedita *yaws* evolutione, copiosius occurrunt. Quo citius ulcera proserpunt, eo citius febris symptomatibus nervosis, et saepe hydrophobiae juncta in diarrhoeam, choleram, aut hydropem transitura sequitur. Non raro morbus in lepram squamosam transit, alias sponte sanatur.

Autopsia cadaverum.

4. Schilling viscerum hîc detexit suppurationes (61).

Caussae.

5. Contagium contactu, et coitu communicatum potissimam *yaws* sistit caussam. Et mus-

(58) Vulgo *Mama-Yaws*.

(59) Allamand in nov. act. nat. cur. Vol. IV. p. 88.

(60) Vulgo *crabbe-yaws*.

(61) Schlegel thesaurus pathol. Vol. II. p. 230.

scarum quarundam (*) culpa, quae prius ulceribus insidendo pure imbuuntur, et dein sanos inficiunt, morbus propagatur. Sunt qui climatis aestum, et alimenta accusent (**). Aetas infantilis praecipue ad hunc morbum proclivis est.

Diagnosis.

6. Sicuti transitus *yaws* in lepram satis de origine leprosa hujus morbi testatur, ita illius spontanea sanatio omnem *syphilidis* suspicionem excludit. Patet inde etiam, *yaws* nequaquam cum *sibbens*, vel *scherlievo*, utpote affectionibus evidenter venereis, confundi debere.

Prognosis.

7. Prognosis ex descriptione symptomatum elucet. Addendum tantum est, hominem eundem semel in vita *yaws* subjici.

Cura.

8. *Mercurium* hîc nocere Peyrilhe autumat (***). Bajon illius usum commendat, dummodo eruptio jam contigerit (62). Laudatur *arsenicum* (63), et usus topicus *sulphatis zinci* (64).

(*) Mouches-framboesia.

(**) Alibert l. c. p 163.

(***) Alibert l. c. p. 165.

(62) *Mémoire* 2.

(63) Adair in *med. Comment. v. Edinburgh.* 9. B. p. 36.

(64) Keutsch in *Nord. Archiv.* 4. B. 2. St. p. 88.

Ita balnea, victus facilis digestionis, et decocta lignorum. Infantes curantur mercurium nutricibus exhibendo.

§. CLVI.

PIANS.

Definitio.

1. Morbus in oris maritimis Guineae oriundus, Aethiopibus inprimis proprius, *yaws* similis, *pians* audit.

Symptomata.

2. Praeviis pruritu summo cutis, febre, virium prostratione, et macie, species eruptionis herpeticae furfuraceae dolore rodente stipatae ad partes genitales sese prodit, ac interdum vel ad inguina, et axillas propagatur. E medio hujus impetiginis efflorescentia rubra magnitudine acus exsurgit, quae dein albescit, ac serum flavum acre largitur. Ulcera haec saepe ad magnitudinem palmae manus extenduntur, ac superficiem partium genitalium destruunt. Cooperiuntur excrescentiis fungosis fructus mori, vel rubi idaei figuram referentibus (*). Crines nunquam albescunt. Ex confluxu plurimorum ulce-

(*) Alibert op. c. Tab. 36.

rum magnum oritur (65). Peracta eruptione cutanea, symptomata praegressa evanescunt; ea vero impedita, dolores sequuntur osteocopi, nocturni, qui tandem in exostoses, ac ossium mollitiem abeunt. Progrediente morbo, cutis quoque ad plantas pedum, et interdum ad manus crassa redditur, sociis dolore, rigiditate, et impetigine herpetica ad digitos. In Cayenna hoc malum *Sauauas* dicitur. Transit plerumque in ulcera indolis cancerosae (66). Saepe ad ungues ulcuscula comparent, coloris cerasorum rubrorum, admodum dolentia (67), quae, nisi ungues rescindantur, destructionem ossium post se trahunt. Inter ulcera pedum etiam rhagades marginibus siccis stipatae, saniemque fundentes oriuntur. Nunquam *pians* a natura sanatur, quem si relinquatur, hydrops, colica, paralysis, mala varia nervorum, et tabes sequi solent. Saepissime *pians* in morbum rubrum (68) transit. Haud infrequenter vel cum syphilide societatem inire solet.

Caussae.

3. Eadem ratione *pians* propagatur, ac *yaws*.

(65) Vulgo: *mama pians*.

(66) Vulgo: *crabben*.

(67) Vulgo: *guignes*.

(68) *Mal rouge*.

Diagnosis.

4. *Pians* a *syphilide* differre, docere videtur morbi origo symptomatibus *universalibus* stipata, cui solummodo serius vitium partiale superaccedit. Dein vel exitus morbi sibimet ipsi relicti multum, ni fallimur, ab eo luis venereae differt. Nihilominus utpote omni experientia hac in re destituti proprium judicium libenter suspendimus. Cl. SPRENGELIUM (69) secuti sumus sequentem inter *yaws*, et *pians* statuentem differentiam.

Yaws.	*Pians.*
1. Orditur a *doloribus* ossium.	1. Orditur a *pruritu* cutis.
2. Eruptio sub forma *variolarum* ad collum contingit.	2. Eruptio sub forma *herpetis*.
3. Pustulae *pus* largiuntur.	3. Efflorescentia *serum* exudat.
4. Crines circa pustulas canescunt.	4. Crines non mutantur.
5. Sanatur unius naturae auxilio.	5. Sponte haud sanatur.

Caeterum non ignorandum medicos Anglos, et Gallos in regionibus tropicis, et India orientali praxin exercentes, quotquot sunt, *yaws*, et

(69) L. c. p. 541.

pians pro uno eodemque morbo habere, ac nomine *frambaesiae* comprehendere, cui, utpote barbarae voci, nomen *thymiosis* substituit cl. Swediaur (70). Et Alibert *yaws*, et *pians* pro speciebus unius ejusdemque morbi habet (*).

Caput XXXVIII.

DE VITIIS TRANSPIRATIONIS.

§. CLVII.

DE ARGUMENTO IN GENERE.

Transpiratio, et sudor.

1. Cutim universam vaporem exhalare, nunc sensus nostros fugientem (*transpiratio insensilis*), nunc sub forma liquidi obvium (*sudor*), constat.

Transpiratio insensilis.

2. *Transpirationis insensilis* doctrina potissi-

(70) A θύμια, tubera carnosa, et verrucosa. op. c. Vol. II. p. 79.

(*) L. c.

me SANCTORIO (71) debetur. Eam multis experimentis MOSCATI locupletavit (72). Legatur de hoc argumento SPRENGEL (*), et cl. MARCUS (73). Dum autem omnes circa *copiam* materiei transpirationis conveniunt scriptores, magna inter eos circa illius *qualitatem* occurrit opinionum diversitas (74). Sic gaz acidi carbonici e cute exhalationem, quam admittunt W. CRUIKSHANK (75), et ABERNETHY (76), hanc FOURCROY (77), aliique (78) negant.

Sudor.

3. *Sudoris* indoles opera FORDYCE (79), et FOURCROY (80) longe magis innotuit.

(71) Statica medica.

(72) Dolemus, experimenta haec necdum publici juris facta esse.

(*) L. c. p. 60.

(73) L. c. p. 6.

(74) Pulchre auctorum opiniones JURINE exposuit (*Encyclopédie méthodique*. 38. Livraison. Vol. I. part. 2. *Air. Hygiene.* Chap. 1. art. 2. §. 1.).

(75) *Experiments on the insensible perspiration of the human body, shewing its affinity to respiration.* Lond. 1795.

(76) PEDELII Diss. de diaphoretica methodo. Hal. 1797.

(77) *Elémens d'histoire naturelle, et de chimie.* T. IV.

(78) PRIESTLEY. VOLTA.

(79) Vid. SWEDIAUR op. c. Vol. I. p. 218.

(80) L. c.

Aberrationes.

4. Potest autem transpiratio peccare tum *defectu*, tum *copia*, tum *qualitate*.

§. CLVIII.

TRANSPIRATIONIS DEFECTUS.

Varia origo.

1. *Transpiratio deficiens*, vel *suppressa* plerumque *symptoma* aliorum morborum sistit, at constituit interdum vel *per se morbum.*

Observationes.

2. Si enim ex siccitate cutis ad transpirationis defectum concludere licet, vitium hujusmodi obvenit apud individua quarundam familiarum haereditario jure, apud feminas steriles (81), apud senes, maniacos, opifices calcem pertractantes, apud homines impuros, et eos, qui vitam sedentariam ducunt. Nullibi vero major cutis siccitas animadvertitur, quam in hydrope, et in diabete. In defectu transpirationis ad tempus plerumque praeter cutis siccitatem etiam illius temperatura augetur. Medemur defectui transpirationis per balnea tepida, et vaporis,

(81) Morgagni Epistol. XLVI 3.

per frictiones cum oleo, per motum corporis, potum calidum leniter aromaticum, et per remedia specifico modo in cutis secretionem agentia (*diapnoica*, *sudorifera*). Interea *caussam* transpirationis suppressae semper coram oculis habere, ac nunquam oblivisci debemus, dari homines nullo pacto ad sudorem dispositos, et casus, in quibus res in genere transpirationem supprimentes, e. c. affusio ope aquae frigidae, sudorem eliciunt, quod HALLERUM non latuit (82).

§. CLIX.

TRANSPIRATIO COPIA, ET QUALITATE PECCANS.

In genere.

1. *De transpiratione copia peccante*, de sudore scilicet multorum morborum adventitio symptomate, nonnullorumque malorum caussa occasionali pluries disseruimus (83).

Hyperhidrosis.

2. Hic autem agitur de sudoris excretione profusa, nisi morbum specificum, saltem es-

(82) Elem. Physiologiae T. V. p. 70.

(83) P. I. Vol. I. § XII. 4. §. XXIV. 2. §. XLI. §. XLIX. 9. Lipro praesente Cap. III. Cap. XXVIII.

sentiale symptoma constituente, scilicet de *hyperhidrosi* (84).

Varia phaenomena.

3. Sudor nimius nunc est *universalis* (*hyperhidrosis* proprie dicta), nunc partialis (*hephidrosis* (85). Sudor unius lateris a SCHMIDIO (86), a G. FRANCO (87) describitur. Sudoris ad volam manus per octo annos durantis GILIBERT meminit (88). Judaeum noscimus, cui saepe sudor ad spatium triangulare inter pollicem, et digitum indicem manus sinistrae prorumpit. Sub gravi dolore arthritico brachii totum hoc membrum sudore coopertum vidimus. Forte hydrops saepe nil aliud est, nisi effectus *sudoris interni*. Quocumque in casu sudor differre solet, tum quoad *consistentiam*, tum quoad *odorem*, tum quoad *saporem*. Nunc enim *sudor tenuis* vaporis instar manat, nunc *limpidus* per membra decurrit, nunc *lacteus* (89),

(84) Ab ὑπὲρ quae praepositio in compositione vim vocis, quacum copulata est, auget, ac ἱδρὼς, sudor.

(85) Ἐφίδρωσις HIPP. Profusio sudoris in parte.

(86) Eph. N. Cur. Dec. I. an. VI. obs. 126. p. 287. Vid. et aliorum observationes Dec. II. an. X. obs. 194. Dec. III. an. II. obs. 52.

(87) Ibid. Dec. I. an. IV. obs. 100.

(88) Adversaria medico-practica prima. p. 238.

(89) PAULLINI obs. phys. med. in appendice. Misc. Nat. Cur. Dec. II. an. V. obs. 18.

aut *oleosus* (90) cutem obducit. Nec exempla *sudoris arenosi* (91), *salini* (92) desiderantur. *Odore specifico* ingrato sudor, vel transpiratio Aethiopum (93), Laponum (94), Lithuanarum (95), menstruantium, hominumque capillis rufis instructorum insignitur. Allium, et caepas Judaeorum Polonorum sudor olet. Ipsius sudoris acidis a cibis meminit BONNET (96). Acidum spirat et sudor puerperarum, lactantium, infantum ubera sugentium, et, ut diximus, aegrorum, quibus miliaria imminent. Nec de odore specifico sudoris in lepra, pellagra, variolis iterum loqui opus est. Plurima exempla *sudoris urinosi* fasti medici exhibent (97), pluri-

(90) SCHULZ in Misc. Nat. Cur. Dec. I. an. VI. obs. 170.

(91) BARTHOLINUS histor. anat. rara. Cent. I. obs. 34. T. II. p. 55. HORSTIUS mon. ad med. Part. I. p. 123. Eph. N. C. Dec. II. an. IX. obs. 84.

(92) WEIKARD *Entwurf einer einfachern Arzneykunde.* p. 106.

(93) THIBAUT DE CHAVALORI *Voyage à la Martinique.* p. 44. FORSTERS *Reisen um die Welt.* 3. Th. p. 170. HALLER in praelect. acad. T. III. §. 425. p. 297.

(94) Odorem olei balenarum spirant.

(95) GILIBERT l. c.

(96) Theatr. tabidor. exerc. 29.

(97) HALLER *Grundriss der Physiologie mit Anmerkungen von* WRISBERG, SOMMERRING *und* MECKEL. Berlin 1788. p. 160. BOERHAVE Praelect. T. 3. p. 316. SALMUTH lib. II. obs. 82. RAULIN *observations de médecine* p. 200. ZEVIANI *del flato ipocondriaco.* p. 157. CAROL. PISO obs. 126.

maque nobis obvenerunt. Vel *cadaverosi odoris* observatus est sudor (98). Ita sudor odorem cantharidum habens (*). Ad *colorem*, et *saporem* quod attinet, sudor observatur nunc pallide flavescens, croceus (99), viridis (100), coeruleus (1), ruber (2),

(98) Act. Hafn. III. obs. 19.

(*) Brera *Giornale di medicina pratica.* 1812.

(99) Sudor croceus, qui febrem acutam terminavit, describitur ab Acoluthio (Eph. N. C. dec. II. an. IV. obs. 169). Pinguedinosum, et croceum sudorem, unde liutea tingebantur, descripsit Schulzius (Eph. N. C. Dec. I. an. III. obs. 170). Item Hildanus (c. VI. 77).

(100) Paullini Cent. I. obs. 38.

(1) Fourcroy l. c. p. 363. De sudore coeruleo dextri hypochondrii refert Dolaeus (Eph. N. C. Dec. I. an. VI. obs. 67) Wincler (Collect. acad. T. III. p. 263.), Conradi (*Handbuch der pathologischen Anat.* p. 292).

(2) Jam Aristoteles sanguinei sudoris mentionem fecit (IV. a. 9. Lib. III). Vide praeterea: Langelott Collect. acad. T. 3. p. 255. Schwenk haematologia 130. Maldonatus T. I. in Evang. Matth. c. 26. Fernelius lib. 6. path. 4. Tulpius II. 31. Horstius P. II obs. 15. Bartholinus hypomn. 4. de cruce Christi. Libavius Diss de lacrymis cruentis § 4. Becker med. mir. c. 5. Johnston thaumat. nat. c. X. c. 3. G. Fabricius Lib. III. annal. Mis. theatr. Europ. T. II. p. 115. Mercurialis lib. IV. Lanzoni Eph. N. C. Dec. III. an. I. obs. 109. et cent. I. et II. obs. 20. Eberhardus Diss. de sudore nimio. p. 28. In juvene sudoris sanguinei exemplum habetur in Eph. N. C. Dec. II. an. X. obs. 179; atque simile infantis recenter nati l. c. obs. 65. Lege porro:

ater (3), phosphoricus (4), nunc insipidus, salsus (5), subdulcis, ac mellitus (6).

SCHILLING de sudore sanguineo post graves convulsiones, et spasmodicos affectus erumpente feliciter tandem sublato, in act. phys. med. Vol. VIII. obs. 116. p. 425. LEDELIUS Eph. N. C. Dec. VI. an. II. obs. 34. p. 63. Sudor rubicundus sub coitu viri, ita ut proprium et uxoris indusium tingeret, describitur in Eph. N. C. Dec. II. an. VI. obs. 47. A motu sub axillis sudorem coloris minii observavit MAURIT HOFFMANN ibid an. III. obs 27. Aliud exemplum habetur in eodem opere Dec. I. an III. obs. 46. Vide postremo operis praesentis P. I. §. XLIX. 3.

(3) Talem describit HODGESIUS de nupera peste Londinensi; alium adduxit OLAUS BORRICHIUS in Act. Hafn; alium LANCELOTTUS de sudore atro, et sanguineo in Eph. Nat. Cur. Dec. I. an. VI. obs. 10. Praeterea sudoris nigri exempla habentur apud ZACUTUM LUSITANUM (P. III obs. 73), et GALEATIUM (Comment. Bonon. Vol. VI p 6). De sudore pedum nigro sub usu malatis ferri observato, sed seposto etiam remedio continuato, Dr. CORTI Placentinus, et J. P. FRANK rationem reddidit.

(4) HENKELIUS in Act. phxsic. med. Vol. V. obs 94. p. 332.

(5) Sudor vel in sano homine salsus est, atque principia urinae similia largitur (HALLER praelect. acad. in Boerhaav. Institut. T. III. §. 425. not. 1).

(6) Huc spectat ephidrosis mellea RHODII (c. 3. obs. 68) et oleoginosa pinguis MOLLENBRUCKII (Miscell. curios. germ. an. II. obs. 19), quas SAUVAGES citat (Nosol Vol. II. p. 37). Et sudor colliquativus phthisicorum, quem muscae tam avide prosequuntur, dulcis videtur.

Hinc liquida epota *immutata* per sudorem accedunt (7).

Autopsia cadaverum.

4. Sudorem vel post mortem erupisse ferunt (8). In genere post hyperhidrosin cadavera suppurationes conspicuas viscerum, inprimis pulmonum, morbos renum, potissime calculos urethrae orificium obstruentes (9), cancrum uteri (10), et liquorem extravasatum cerebrum comprimentem exhibere solent.

Caussae.

5. Dispositio ad sudorem interdum haereditaria est (11). Sudorem autem ipsum excitant calor (12), potus tepidus copiosus, aromaticus, remedia, quid quid dicat Cullenius (13), specifice in cutem agentia, e. c. salia volatilia,

(7) *Fertur* per cutim exivisse epota cerevisia (Salmuth c. 2. 28), vinum rubrum (Bartholinus c. 4. h. 61), aliaque liquida (Marcellus Donatus de medic. histor. mirab. Lib. IV. c. 27. p. 261).

(8) Eph. Nat. Cur. Dec. I. an. III. obs. 83.

(9) Salmuth Lib. II. obs. 82.

(10) Bichat *Anat. générale.* T. II. p. 562.

(11) Tulpius obs. med. lib. III. obs. 42. p. 253.

(12) De sudore regionibus tropicis endemio legatur Haller (l. c.).

(13) Mat. med. Vol. I. p. 573.

opium, camphora, acetum etc., saburrae (14), suppurationes (15), contagium febris sudatoriae (16), variolarum, motus corporis animique, praesertim subsequente jam quiete (17), pudor (18), terror, somnus (19), cessatio menstruorum (*), coitus etc. Res sudoris *qualitatem* immutantes ex dictis (20) elucent. Pertinent huc et pharmaca nonnulla, e. c. ruta graveolens (21).

Diagnosis.

5. Sententiae HIPPOCRATIS: « in qua parte sudor est, in ea morbus est » (22), et HALLERI: « sudor a sanissimo homine alienus, et semper

(14) Ephidrosis a suburra SAUVAG. vide et BIANCHI (histor. hepat. Ep. 137, et MARTEAU DE GRAND-VILLIERS *Journal de médecine* 1762. p. 29).

(15) 4.

(16) P. I. Vol. I. §. XLI.

(17) Hinc ARISTOTELES: Non in currendo, agitandoque corpus, sed postea quum cessatum est, plus sudoris evadit (Problemat. Sect. III. probl. 24). Neque intento, neque contento spiritu, sed potius relaxato, sudor provenit (l. c. probl. 1).

(18) ALEX. APHRODISIAEUS. Probl. Lib. I. prob. 10.

(19) Qui dormiunt, magis sudant (ARISTOTELES l. c. probl. 15).

(*) TISSOT *Oeuvres*. T. II. *Prem. Partie* p. 118.

(20) 3.

(21) Rutam sudores olentes reddere ARISTOTELIS est observatio (l. c. probl. 13).

(22) Aphor. lib. IV. No. 38.

violentus est» (23), restricte intelligi debent; sunt enim sudores saepe indicium absolutae sanitatis (24). Nec mirum est, *sudorem habitualem* salutarem esse, cum de sudore critico nullum extet dubium. *Morbosum* dicimus sudorem, qui ex labe, sive diathesi aliqua originem ducit, ac corpori detrimentum affert. Hujusmodi sunt: sudor *diatheseos inflammatoriae*, aut *rheumaticae* effectus (25) summam morbi vim indicans: sudor *febris intermittentis perniciosae diaphoreticae* symptomata (26) sub medio paroxysmo oriens, ac ita saeviens, ut aeger tandem exhaustus, extremitatibus frigidis, facieque cadaverosa decumbens, nisi succurratur, intereat: *sudor gastricus* nonnullis febribus praesertim biliosis proprius (27). *Sudorem atonicum* communissimum esse, sudores in regionibus tropicis,

(23) L. c.

(24) « Quemadmodum plurimis hominibus certis temporibus diarrhoea utilis esse solet; ita etiam sudores nonnullis familiares sunt, et proficui (SCHULZIUS in Eph. Nat. Cur. Dec. I. an. VI. obs. 167). « Revera plures aetatis provectae homines summa cum virium recreatione sudantes novi, ac feminam nosco Vilnensem, quae, nisi profuse sudet, aut fluore albo laboret, plurimis malis nervosis vexatur.

(25) P. I. Vol. I. §. LXIII. §. LXIX. 2.

(26) Ibid. §. XXIV. 2.

(27) Adde, quaeso, hanc observationem §. LX. P. I. Vol. I. p. 363. lineae primae.

in convalescentia, in typho, in phthisi, in agone, et in paralysi (28), docent. Sudor *qualitate* peccans plerumque suppressioni aliarum evacuationum, inprimis urinae tribuendus est. Praeterea *diathesis arthritica* maxime in sudoris conditionem influit. Sudor viridis, coeruleus, et coccineus originis nunc *scorbuticae* (29), nunc *spasmodicae* (30), nunc *plethoricae* (31) videtur. Morpiones in superciliis, et axillis interdum sanguinem instar sudoris elicere diximus (32).

Prognosis.

6. « In genere sudores quo profusius per cutem stillant, ac quo magis a naturali tenuitate, colore, odore, sapore recedunt, eo majus vel de solidorum, fluidorumque turbis, vel de secretionis cutaneae vitio, atque de humorum utilium jactura testimonium largiuntur. Qui interim ad pedes, axillas in multis sudor prorumpit, hic, licet foetidus, ac ingratus,

(28) Kirkland *a commentary on apopletic and paralytic affection*. Lond. 1792. p. 4.

(29) Ab ecchymomate ad sudorem cruentum gressus modo requiritur.

(30) E. c. ab animi pathemate.

(31) De sudore sanguineo a menstruorum aberratione alio loco (P. IV. Vol. I. art. de Menischesi) sermo erit.

(32) Cap. XXX. cap. CXVII. 4.

sanitatem non ita, ut incaute suppressus, offendit (33).

Cura.

7. Sudor sive aliarum excretionum vicarius, sive habitualis, sive cum virium recreatione contingens, nunquam cohiberi debet. Sudor ex *diathesi inflammatoria* venae sectione, temperatura modica, quiete corporis animique, acidis vegetabilibus, et alvi purgatione curatur. *Febris perniciosa diaphoretica* sub paroxysmo *opium* cum *aethere*, dein *corticem cinchonae* exposcit. *Sudor gastricae indolis* alvum evacuantibus subacidis moderatur. *Sudoris atonici* fere certum auxilium *opii* cum *tinctura aromatica sulphurica* connubium sistit (34). Interea et *opium*, nec non reliqua diaphoretica, e. c. *salvia officinalis* (35), *camphora* hic prodesse solent. Hanc praecipue in sudore cancrum sive uteri, sive mammae comitante utilem invenimus. Caeterum et tonica, vel adstringentia, praecipue *vinum* (36), *alcohol* (37),

(33) J. P. Frank Epitom. Lib. V. P. I. p. 35.

(34) P. I. Vol. I. §. LVI. 4.

(35) Swieten Commentar. T. II. p. 370.

(36) Sydenham Sect. V. cap. 2. p. 291. (Vinum malacense).

(37) Rustici, et milites aestivos sudores sub laboribus, et itineribus cremato aqua nupto compescere solent.

corticis cinchonae infusum frigidum, acidum sulphuricum alcoholisatum, serum lactis aluminosum, aquae gaz acido carbonico saturatae, inprimis simul *ferruginosae* haud negligi debent. Nec *balnea* sive *marina*, sive *martialia*, nec *frictiones cutis*, nec *unctio* cum *oleo*, et *rebus aromaticis* (38) spernenda sunt. *Adstringentia*, consilio AEGINETAE (39), extus adhibere nunquam ausi sumus. Potius absorbentia, e. c. *semina lini*, quo lecti aegrorum sudore madescentium insperguntur (40), aut *furfures* (41) suademus. Tandem non inane consilium erit reliquas evacuationes, inprimis urinae secretionem promovere.

(38) CELSUS lib. III. cap. 6.

(39) Lib. II. cap. 46. p. 22.

(40) Sic apud *Bengalas* mos est (*Lettres curieuses, et édifiantes des missions étrangères.* T. XV. p. 414).

(41) Sudorem habitualem pedum admodum molestum furfuribus, quibus tibialia respergebantur, sine detrimento sensim sensimque fugatum vidimus.

Caput XXXIX.

DE VITIIS TACTUS.

§. CLX.

GENERATIM.

Argumenti dignitas.

1. Nullus extat sensus adeo diffusus, ac *tactus*, cujus doctrina praeterea elementa doctrinae reliquorum sensuum amplectitur. Mirum hinc est, quod adeo sint pauci, qui de tactus vitiis scripserint, cum librorum circa morbos olfactus, auditus, et praecipue visus tanta jam adsit copia, ut bibliotheca effici possit.

Divisio.

2. Dividi potest tactus in *externum*, et *internum*. *Tactu externo* impressiones ad externam corporis superficiem contingentes recipiuntur, ac sensorio communi traduntur. *Tactu interno* idem relate ad impressiones ex internis partibus proficiscentes contingit. Hic duntaxat

de externo tactu, utpote in systemate cutaneo locato, sermo fit.

Vitia.

3. Tactus nunc morbose *augetur*, nunc *deletur*, nunc alio modo *pervertitur*, quo fit, ut objecta externam superficiem tunc afficientia impressionem vel majorem, vel minorem, quam par est, vel erroneam excitent, quae impressio sensorio communi tradita sensationem producit nimiam, deficientem, vel perversam.

§. CLXI.

TACTUS AUCTUS, ET PERVERSUS.

Tactus auctus.

1. Tactus, sive potius cutis sentiendi facultas augetur a frigoris tum externi (42), tum interni (43) modico gradu, a vehemente distensione (44), ab inflammatione, ab exanthematibus (45), et impetiginibus nonnullis, ab

(42) Levis contusio, leve vulnusculum maximum sub aura frigida excitat dolorem.

(43) Aegri sub stadio frigoris febrium intermittentium aliquando etiam mitem cutis attactum respuunt.

(44) Homines quaestioni submissi, distensa jam cute, a minimo attactu crudeles experiuntur cruciatus.

(45) Cap. XI. §. LI. 4.

hysteria (46), et, quod mirum est, ab ipsa interdum paralysi (47).

Tactus perversus.

2. De tactu perverso aut abnormiter affecto testantur, ne de dolore, quem aegri in membris amputatis hinc inde percipere credunt (48), loquamur, tactus duplex interdum in hypochondriasi observatus (49), sensus ardoris, aut frigoris, sine ulla temperiei cutis mutatione tum apud hypochondriacos, tum apud hystericas in variis cutis partibus obveniens, formicatio iisdem familiaris, ac in raphania gentilitia, et tandem *pruritus*, sive *prurigo*, de qua speciatim.

(46) Judaea Vilnensis hysterica cutis attactum tam aegre fert, ut sub ipsa pulsuum exploratione primum anxia, pallida fiat, ac diutius continuata brachii pressione, in lipothymiam incidat.

(47) A. 1813 in nobilissimo, doctissimoque viro Viennae hemiplegia decumbente, tantam lateris affecti sensibilitatem observavi, ut neque attactum, neque frictiones perferre potuerit.

(48) Lamorier de doloribus artuum imaginariis post amputationes reliquis. Vide *Mémoires de l'Acad. de Montpellier* 1737. Act. med Berolin. Dec. II. Vol. VIII. p. 59. Fabric. Hildanus Cent. III. obs. 14. 15. Loders *chirurg. Bemerkungen.* 1. B.

(49) Nova acta nat. cur. Vol. III. obs. 86. Sturm de sensu unius geminato. Alt. 1686.

§. CLXII.

PRURIGO.

Definitio.

1. Pruritus molestus nullius alterius morbi comes, sed malum per se constituens *pruriginis* nomen obtinet (50).

Scriptores.

2. Prima hujus morbi recta descriptio PLINIO debetur (51). Secuti sunt AVICENNA (52), MERCURIALIS (53), HAFENREFFER (54), SENNERT (55), SOMMER (56), LOESCHER (57), LORRY (58), et WILLAN (59).

(50) Cnesmus a graeco Κνάειν, fricare. Scabies proprie dicta. *Germ.* Jucken. *Gall.* Démangeaison. *Angl.* Itshing, scalding. *Polon.* Swierzbiaczka.

(51) Nat. histor. lib. XX. Cap. 17. lib. XIII. Cap. I. et lib. XXVII. cap. 4.

(52) Lib. IV. Fen. 7. tract. 3.

(53) L. c. lib. II. cap. 3.

(54) L. c. lib. I. cap. 4.

(55) Prax. med. lib. V. p. 3. sect. I.

(56) De affectibus pruriginosis senum. Altdorf. 1727.

(57) De pruritu senili. Wittenberg. 1728.

(58) L. c.

(59) L. c. p. 44.

Symptomata.

3. Prurigo nunc *universam* corporis superficiem, nunc *unam* tantum illius partem detinet. In *prurigine universali* aegri interdum tantos experiuntur cruciatus, ut cutim unguibus dilacerent, aut strigilem pro scalptu adhibeant. Malum versus noctem, prope ignem, et post lautum pastum inprimis saevire solet. Saepe pruritus sensum nunc insectorum super cutem reptantium, nunc puncturae a formicis, nunc ustionis socium habet. Examinatis locis prurientibus nonnisi vestigia, quod aeger scalpserit, percipiuntur. *Prurigo partialis* inprimis ad anum, praeputium, urethram, scrotum, et pudenda muliebria occurrit, quibus ultimis in locis torminibus magnis, a Lorry egregie descriptis (60) ansam dat.

Caussae.

4. Aaetas juvenilis, et senilis ad pruriginem universalem disponit: item tempus vernale. Excitatur ea, ne de pediculis morbum peculiarem producentibus (61) loquamur, a plethora (62),

(60) L. c. p. 450.

(61) Cap. XXX §. CXVII.

(62) Ex omissa habituali venae sectione, et ex suppressis haemorrhoidibus pluries universalem molestissimumque pruritum observavi.

a cibis nocuis (63), dulcibus (64), a liquoribus fermentatis (65), ab hepatis affectione (66), a transpiratione suppressa, ab immunditie, a mala consuetudine (67), ab imaginatione (68), a vitio arthritico, scorbutico etc. *Prurigini partiali* ansam porrigunt *ad anum* ascaris vermicularis, sodomia, corpora peregrina deglutita, et ad intestinum rectum perducta (69), vel eo intrusa (70), haemorrhoides, menstrua suppressa (71), vitium arthriticum: *ad praeputium* ne-

(63) E. c. mytilis (P. I. Vol. 1. §. LIX. 3), Galenus de sympt. caussis 2. 6.

(64) Avicenna 4. 7. 3. 6.

(65) Lorry l. c. p. 27. Tissot *Oeuvres* T. XII. p. 72.

(66) Hinc inde prurigo futurum indicat icterum.

(67) Infantes, potissime qui scalpendi consuetudinem contraxerunt, quo primum ei vel tantillum indulgent, mox sine fine scalpere coguntur.

(68) A solo pediculi *adspectu* saepe pruritus nascitur universalis.

(69) Acum deglutitam post quindecim dies summum ani pruritum excitasse observavi.

(70) Sic sutor prope Viennam habitans vitio sodomiae deditus mense julii 1813 tenaculam sex pollices cum dimidio longam, tres pollices latam, ponderis unciarum quinque, et drachmarum sex in intestinum rectum sibi introduxit. Quamvis ea jam in regione iliaca perciperetur, et symptomata enterititis praesto fuerint, attamen summa dexteritate tenacula a cl. Kern feliciter extracta est.

(71) Pruritus tunc plerumque ad perinaeum extendi solet.

glectus munditiei: secretio materiae acris circa glandem, coitus cum feminis fluore albo acri laborantibus, pili praeputium inter, et glandem haerentes, veneris protractum desiderium: *ad urethram* in maribus angustia canalis, pili intrusi (72), calculus vesicae, in feminis abscessus (73), vitium cancerosum, fluor albus, in utroque sexu blennorrhoea imminens, lues venerea: *ad scrotum* equitatio tempore aestivo, sudor copiosus, syphilis: *ad muliebria* evolutio partium genitalium sub pubertate (74), ascaris vermicularis, graviditas, varices, aphthae, cessatio menstruorum, et vitium venereum, praecipue sub forma condylomatum (75). Quacunque tandem in parte prurigo ex immi-

(72) Tulpius obs. lib. II. 42. A. Vogel de cognoscendis c. h. affectibus §. 409.

(73) Nobilis femina Vilnensis a. 1811 de insigni circa urethrae orificium conquerebatur pruritu, non sine repetito urinam deponendi dolorifico nisu. Examinata parte affecta, abscessus detectus est, qui ad maturitatem perductus, et sponte ruptus, pruritui terminum statuit.

(74) Pechlini obs. 24.

(75) Cantatrix a. 1812 intolerabilem, ac continuum vaginae accusabat pruritum omnibus localibus remediis rebellem. Locus affectus minima, atque copiosa condylomata exhibuit, quae simul cum pruritu ope curae universalis antisyphiliticae fugata fuere.

nente sanatione ulcerum, ex fonticulis (76), ex latente insecto (77), ex applicatione fasciarum oriri potest.

Diagnosis.

5. *Prurigo a pruritu symptomatico* ex absentia alterius morbi cutanei distinguitur. WILLAN vocabulum *pruriginis* latiori sensu accipit, ad pruritum scilicet designandum, qui morborum cutis vix definiendorum praecipuum constituit symptoma. At clare tamen idem auctor *psydraciam*, *urticariam*, et *phthiriasin* sub pruriginis nomine describit, quod magnae rerum confusioni ansam porrigere debet. Cavendum autem est, ne vestigia unguium, aut instrumentorum scalpendi gratia admotorum pro morbo cutaneo habeantur. In genere *accurata partis prurientis autopsia requiritur.*

Prognosis.

6. *Prurigo universalis* in aetate juvenili malum facile debellandum, at saepe periodice rediturum sistit. Non ita in senio, nam pru-

(76) Pluries ex fonticulis vehementem partium contiguarum, quin immo semel universi corporis pruritum observavi, ita ut eorum sanationem, etiamsi nolens, suscipere coactus fuerim.

(77) A cimice sub cutis epidermide diu haerente pruritum describit HAEN (Opusc. inedita. P. I. p. 3).

ritus, quem dicunt senilem, nisi a diarrhoea, aut ab urinae profluvio, ut vidimus, pro tempore saltem, mitigetur, aut evanescat, morbum terribilem, et rebellem constituit. Quosdam e contra inter limites prurigo haec salutaris esse solet. Idem de *prurigine partiali* dicendum est, quae caeterum pro varia caussae indole varios quoque agnoscit exitus.

Cura.

In juvenibus plethoricis, robustisque hominibus nil certius pruriginem profligat, quam *cucurbitulae scarificantes*, *balneum fluviatile*, et abstinentia a cibis aromatibus conditis, nec non a liquoribus fermentatis. Eundem effectum quacumque in aetate *hirudines* ad anum, vel ad perinaeum praestant, si pruritus ex haemorrhoidibus vel menstruis suppressis originem duxerit. In prurigine ex *imo ventre* ortum habente *victus* modicus blandus, *lacteus* (78), *lac* ipsum, sive asininum, sive caprinum, item *serum lactis* (79), *lenia purgantia*, *aquae minerales saponaceae*, et *salinae* potiora praebent auxilia. Pruriginem *ex transpiratione suppressa* corporis debitum exercitium, *cucurbitulae siccae*, *decocta lignorum*

(78) Avicenna T. I. p. 347. a.

(79) De simpl. medic. fac. p. 10.

(80), *sulphur*, et *balnea tepida* debellant. Haec et prurigini *ab immunditie*, praecipue adhibito simul sapone, medentur. Saepe balnea tepida ab initio pruriginem augere, ac dein tandem extinguere non ignorandum est. *Pruritus senilis* victum, quousque leges consuetudinis id ferunt, blandum, nutrientem, gelatinosum, praecipue ex jusculis ranarum, viperarum, ac remedia alvi, et urinae excretionem excitantia exposcit. Latente vitio scorbutico, *juscula antiscorbutica* (81), et *decoctum turionum juniperi communis* prosunt. Si aeger fuerit arthriticus, inter remedia generalia, inprimis *extractum stipitum solani dulcamarae* cum *sapone*, vel *soda*, aut *potassa* (82), aut *acidum* sive *sulphuricum* (83), sive *nitricum* (84) praescribenda forent. *Externa remedia*, si excipiamus *balnea sulphurica*, pruritum potius adaugent, et non nisi caute

(80) §. VI. 28. not. (20).

(81) Ibid. 31. not. (25).

(82) Willan l. c. p. 50. *Natrum depuratum* dispensatorii Londinensis, vel oleum *tartari per deliquium* adhibet, e. c. ter de die a guttis decem ad guttas viginti, in vasculo decocti cujusdam lignorum.

(83) Willan l. c.

(84) Optimos ab hoc remedio in pruritu senili expertus sum effectus.

adhiberi queunt. Veteres quidem ea potissime commendant, at potius adversus morbos *cum pruritu*, quam contra legitimam pruriginem. Sunt autem hujusmodi remedia vel *lotiones* cum *decocto foliorum nicotianae tabaci*, *radicis veratri albi*, *arctii jalappae*, *seminum delphinii staphysagriae*, *aceto*, *urina* (85), et lacte, vel *unctiones* ope olei, *cerae*, *mellis*, addito vel *sulphure*, vel *opio*. Et applicatio *pellis recentis ovis* (86) tentari meretur. Ita fotus animalis recenter mactati. Nec *ulcera artificialia* practermitti debent. *Prurigo ani*, nisi ea ab ascaridibus vermicularibus, vel ab haemorrhoidibus oriatur, quo in casu ibi *clysteres* cum *lacte*, et *aloë* (87), hic applicatio *hirudinum* conducunt, caute, et nonnisi *emollientibus remediis*, vel *aceti lotionibus* (88) curanda est, alias enim gravissima mala, nec excepta morte improvisa (89), sequi possunt. Si lues venerea subesset, cura universalis indicatur. *Prurigo praeputii* munditiem, ac lotionem cum *solutione acetatis plumbi* exposcit.

(85) Avicenna T. I. p. 330.

(86) Idem l. c. p. 373.

(87) R. lactis vaccini libram semis: aloës hepaticae scrupulum unum. D. S. pro clystere.

(88) Willan l. c. p. 58.

(89) *Memoirs of the medical society*. Vol. 3. p. 348.

Prurigo urethrae ex angustia hujus canalis, per *candelas* (*bougies*): ex abscessu per *cataplasmata*: ex materia irritante per *balnea*: ex vitio cancroso per *lotiones* cum *decocto herbae malvae*, *hyoscyami nigri*, vel *conii maculati*: ex syphilide per *curam mercurialem* abigitur. Cura *pruriginis scroti* illi pruriginis ani similis est. Praeterea, nisi epidermidis adsit excoriatio, lotiones cum *aqua phagaedenica* laudantur (90). *Pruriginem mulierbrium* pro re nata *balneis tepidis*, *hirudinibus*, *mercurio* curamus.

§. CLXIII.

TACTUS DELETUS.

Generatim.

1. Sensus tactus saepius in paralysi, in gangraena, in vesaniis deletur. Quoniam autem hic abolitio hujus sensus *secundaria* est, *primaria tactus anaesthesia* (91) pro abolitione sensus tactus, superstitibus motu, nutritione, et animi facultatibus definienda est.

(90) R. Mercurii sublimati corrosivi scrupulum semis. Solve in aquae calcis unciis octo. D. usui externo.

(91) Ab α privativo, et αἴσθησις sensus.

Caussae.

Summum frigus tum externum (92), tum internum (93) absolutam interdum tactus anaesthesiam producit. Idem malum nonnunquam cutim paralyticorum et in locis *non* paralyticis detinet (94). Pluries abolitionem taetus a caussa rheumatica conspeximus (95). Ita a compressione mechanica (96), vel ab extensione (97) potissime a pinguedine, a sero (98). De anaesthesia taetus in morbis leprosis saepius mentio injecta est. Anaesthesia tactus adversus stimulos nunc mechanicos, nunc chemieos major animadvertitur. Hinc inde ea simulatur (99).

(92) Et ante gangraenae formationem membra congelata tactu orbari solent.

(93) P. I. Vol. I. §. XXII. 2.

(94) Aeger (L. B.) paralysi extremitatum inferiorum laborans, utrum temperies cubiculi calida sit, sive frigida, non percipit, nec percepit incisionem cutis ad lumbos fonticulorum gratia factam. Vide Reim's *Fieberlehre* 4. B. p. 56.

(95) Observationes nostras huc spectantes publici juris reddidit auditor quondam noster, M. Zukowski, in Diss. de anaesthesia tactus. Vilnae 1812.

(96) Vir ebrius cum per integrum noctis curriculum brachio suo superincumberet, superstite motu, tactum ibi omnino amisit.

(97) Sensus pluries in oedemate pedum deletur.

(98) Boerhaave Comment. Sect. 416 Institut. med.

(99) E. c. homo incombustibilis: ii, qui epilepsiam simulant.

Cura.

3. Anaesthesiae tactus *cura* pro varia morbi indole varia est. Praesente vitio rheumatico acuto, methodum antiphlogisticam, nec *venae sectione* excepta, praesertim vero *cucurbitulas scarificantes* ad partem affectam utilissimam invenimus. Valde hic nocent unguenta irritantia. Provecto in morbo *vesicatorium* conducit. In malo chronico *balnea calida* tum simplicia, tum composita, *frictiones*, ac praecipue *eletricitas*, forte et *magnetismus* sic dictus *animalis*. commendari merentur.

Caput XL.

DE POLYPIONIA.

§. CLXIV.

TEXTUS CELLULOSI MOMENTUM.

DEFINITIO. SCRIPTORES.

Textus cellulosi momentum.

1. Textus cellulosus subcutaneus ob extensionem suam, ob nexum (100), et ob consensum (1) cum reliquis corporis humani partibus magni est momenti, quod jam ex morbis nonnullis hucusque recensitis (2) elucet, et magis adhuc ex recensendis apparebit. Huc pertinent utpote proprii textus cellulosi subcutanei morbi *polypionia*, *anasarca*, *emphysema*, et *textus* ipsius *cellulosi induratio*.

(100) *Corpora extranea* per universum textum cellulosum sine difficultate migrantia (Voigtel op. c. 1. B. p. 78), et *metastases* cellulosae cum singulis partibus, visceribus non exceptis, nexum abunde patefaciunt.

(1) Bichat *anatomie générale appliquée à la physiologie et à la médecine*. Paris 1801. T. I. p. 54.

(2) Ex doctrina scilicet furunculi, anthracis, erysipelatis.

Definitio.

2. Collectio abnormis adipis, potissime in textu celluloso cutis, et interstitiis musculorum subjacentium motum corporis, aliasque functiones impediens *polypioniam* (3) efficit.

Scriptores.

3. De hoc morbo legi merentur THIERY (4), BORDEU (5), LORRY (6), JANSEN (7), BICHAT (8), EVERARD HOME (*).

(3) A πολύ, multum, et πιων, pinguis. *Synonima*: Polypiotes, Steatites, Pachytes, Pachysmus, Polysarcia (a graeco πολῦ, multum, et σαρξ, caro. Siguificat igitur torositatem, seu crassitiem musculorum. Vide SWEDIAUR op. c. Vol. II. p. 121), obesitas nimia corpulentia morbosa. *Germ.* Zu grosse Fettigkeit, Volleibigkeit. *Gall.* Corpulence, Obésité. *Angl.* Corpulence. *Polon.* Otytosc.

(4) An in textu celluloso frequentius morbi, et morborum mutationes. Paris. 1757.

(5) *Von dem schleimigen Gewebe.* Wien. 1772.

(6) *Mémoir. de l'Acad. R. de méd.* a. 1779. p. 97. Et: *Samml. auserl. Abhandl. fur prakt. Aerzte.* 9. B. p. 222.

(7) *Physiologische und pathologische Abhandl. von dem thierischen Fette.* Hal. 1786.

(8) L. c.

(*) *Philosophical Transactions of the Royal Society of London.* 1812.

§. CLXV.

SYMPTOMATA. AUTOPSIA CADAVERUM. ANALYSIS CHEMICA.

Symptomata generalis.

1. Symptomata polypioniae varia sunt, prout adeps *universum* textum cellulosum adimplet, aut *unam* solummodo illius partem occupat.

Symptomata polypioniae universalis.

2. In *polypionia universali* corpus enorme saepe pondus acquirit (9), flaccidum, et pastosum fit, nulla musculorum vestigia exhibet, libero, et firmo motui impar evadit. Sub ascensu scalarum, montium dyspnoea percipitur. In genere magnum, inprimis post cibum assumtum tum quiescendi, tum dormiendi desiderium occurrit. Sub minimo corporis motu en sudor ingratum, saepe acidulum spirans odorem. Haud raro vestes caeruleo, aut rubro inde tinguntur colore. Loca sudantia, potissime mammae, hydroam sudamen, et ad plicas cutis erythema intertriginem exhibent. Urina, inprimis post

(9) Tulpius obs. med. lib. III. cap. LV. p. 269. Bartholinus histor. anatom Cent III. hist. 88. T. II. p. 180. *Philosophical transact.* Vol. 47. p. 188. Voigtel l. c. p. 80.

corporis exercitium cum ardore, turbida, instar solutionis saponis excernitur, sedimentum lateritium deponit, ac ad superficiem a substantia oleosa iridis colores exhibente (10) cooperitur. Polypionia laborantes famem, et frigus facilius, quam macilenti ferunt, ac tactu, ut diximus, imminuto instruuntur. Debilis tum coëundi (11), tum generandi facultas observatur.

Polypionia partialis.

3. *Polypionia partialis* communis apud feminas ad mammas, podicem, et crura est. Apud mares ea saepe ad abdomen observatur. Hinc inde massae adiposae ad cartilaginem ensiformem (12), ad pedem (13), aliasque partes (*) occurrunt, ne dicamus de steatomate chirurgiae objecto.

Autopsia cadaverum.

4. Adeps non solum in textu celluloso subcutaneo, sed et circa viscera, aliasque partes, e. c. cor, omentum morbose colligitur. Variam

(10) Lorry l. c. p. 266.

(11) De coitu dolorifico ex polypionia lege Eph. Nat. Cur. Dec. III. an. I. app. p. 128.

(12) Morgagni op. c. epist. XIX. 58.

(13) Lorry l. c. p. 237.

(*) *Ueber die angeborne Fetthaut-geschwulste und andere Bildungsfehler. Von* Ph. Fr. Walther. Landshut 1814.

is conditionem pro varia aetate, et sexu (14) exhibet. Polypionia saepe hepatis volumen auctum, et serum in cavitatibus extravasatum socia agnoscit. Et in intestino colo massae sebaceae, vulgo *scybala*, inveniuntur (*).

Analysis chemica.

5. Adipis optima apud Fourcroy habetur analysis chemica (15). Plurima de hoc argumento memoratu digna jam apud Lorryum inveniuntur sapienter praeterea monentem, experimenta de adipe in laboratoriis chemicis instituta vix de illius in homine vivo mutationibus rationem reddere (16).

§. CLXVI.

CAUSSAE.

Caussae praedisponentes.

1. Polypionia quibusdam familiis propria est. Infantes, feminae, praecipue vero evirati maxime ad eam dispositi sunt. Et temperamentum, quod phlegmaticum, sanguineum vocant, et tem-

(14) Lorry l. c. p. 241.

(*) Home l. c.

(15) *Elémens d'histoire naturelle, et de chimie.* T. 4. p. 341.

(16) L. c. p. 253.

peries humida, calidaque, et diathesis scrophulosa abnormi pinguedinis collectioni favere solent.

Caussa excitans.

2. Excitatur, saltem in praedispositis, polypionia a victu copioso, nutriente tam animali (17), quam vegetabili (18), a potu cerevisiae meracioris, e. c. *porter*, ab animi quiete, inprimis absentibus ira, invidia, amore effraeno, zelotypia (19), a somno diu protracto, a defectu motus, a veneris abusu, ab haemorrhagiis, aliisque morbis, praesertim febribus, ab usu mercurii, a denegata lactatione, nec non a cohibitis secretionibus habitualibus.

Caussa proxima.

3. Caussa proxima polypioniae in nimia adipis secretione, et in imbecillitate tum vasorum lymphaticorum, tum textus cellulosi quaerenda videtur. Quid vero secretioni, aut forte potius

(17) Laniones fere omnes obesi sunt.

(18) Ex esu fructuum dactylorum recentium arboris Phaenicis dactyliferi pro solo nutrimento cum potu mellito, feminas Maurorum in Africa circa Senegal intra paucos menses obesitatem acquirere, autoptes asserit (Swediaur l. c. Vol. I. p. 123).

(19) Tantam animi pathematibus adversus obesitatem vim tribuit Lorry, ut in iis caussam quaerat, cur homines, animalium domesticorum instar haud pinguefieri possint.

productioni (*) illi morbosae ansam porrigat, utrum status inflammatorius, an atonia? arduum est determinare. Processus secretionis morbosae, victus lautus potius ad statum inflammatorium, e contra aetas, sexus, temperies, haemorrhagiae, abusus veneris, labes scrophulosa polypioniae faventes potius ad conditionem atonicam concludi jubent. Forte pro re nata nunc ille, nunc haec polypioniae fundamentum constituit. In utroque casu hepar (**), et testiculi evidenter in hunc morbum influere videntur. Ita et diathesis arthritica, teste inprimis urinarum conditione. Polypioniae partialis caussam in laxitate variarum partium quaerimus. De origine autem steatomatis peculiarem infra exponendam (20) habemus opinionem.

(*) Home l. c.

(**) « Hinc etiam cum bilis secretione adipis generatio ita cohaeret, ut obesi fiant, quorum hepar turgescit, utque in saginatis anseribus enormem plerumque jecinoris molem animadvertamus. » (Sprengel l. c. p. 49).

(20) Cap. XLIV. §. CXC. 7.

§. CLXVII.

DIAGNOSIS. PROGNOSIS. CURA.

Diagnosis.

1. *Polypionia* neque cum simplici *obesitate* (21), utpote functionum exercitio haud obstante, neque cum *conditione torosa musculorum* (22) confundi debet. Porro ne collectionem morbosam adipis circa cor, aut in omento pro morbis harum partium habeamus, cavendum est.

Prognosis.

2. Qui polypionia detenti sunt, raro longaevitate fruuntur. Praeterea a quocumque alio morbo, nisi corporis volumen sensim sensimque imminuatur, gravius affligi solent. Repentina macilentia inprimis mali observatur ominis. Morbi polypioniae facile supervenientes sunt vitia organica cordis, scirrhus hepatis, pancreatis, pylori, apoplexia, et praecipue hydrops anasarca, qui magnam cum ea affinitatem alit.

Cura.

3. Arduum est vel ingruenti polypioniae obstare, saltem quin alii morbo, uti inter vanas

(21) *Gall.* Embonpoint.

(22) *Polysarcia* proprie dicta.

urbium matronas saepe nimis accidit, ansa porrigatur. Abstinentia ciborum plerumque malum auget, quod et de motu corporis nutrimenti majorem copiam sollicitante constat. Victus vegetabilis tenuis, vinum subacidulum, potus coffeae, frictiones corporis (23), balnea frigida, inprimis martialia, atque remedia *evacuationem alvi* praesertim intestinorum crassorum (*), et urinarum promoventia, ne dicamus de aceto, et acido nitrico, potissima adversus polypioniam sistunt auxilia.

(23) Antiquissimum hoc in polypionia remedium, adhuc hodiedum in India adhibetur. (*Bibliothéque Britannique. Sciences et arts.* Vol. 44. p. 83).

(*) Hinc *aloës* utilitas.

Caput XLI.

DE HYDROPE ANASARCA, ET DE OEDEMATE.

§. CLXVIII.

DEFINITIO. SCRIPTORES.

Definitio.

1. Collectio morbosa fluidi seroso-lymphatici in textu celluloso subcutaneo tumorem efficiens mollem, digito prementi cedentem, fovea per aliquod tempus in cute relicta, cum urina parca, *hydrops* (24) nuncupatur *anasarca* (25). Idem malum in una solummodo corporis humani parte limites habens, *oedema* (26) dicitur: minimus hydropis anasarcae gradus *leucophlegmatia* (27).

(24) A graeco ὑδωρ, aqua.

(25) A graeco ανά, supra, et σαρξ, caro. *Synonyma*: Hydrops supra carnem, hydrops subcutaneus, hydrops hypodermaticus Ploucqueti, hydroderma Swediaur. *Germ.* Hautwassersucht. *Gall.* Anasarca, oedéme. *Angl.* Anasarca, oedematous swelling. *Polon.* Nabrzmialbsé wodna.

(26) A gr Οιδημα tumor.

(27) A gr. Λευκὸς albus, et φλέγμα phlegma, pituita.

Scriptores.

2. Doctrinam hydropis in genere, et anasarcae in specie potissime illustrarunt Carolus Piso (28), Donaldus Monro (29), Millmann (30), Camper (31), Lawrence (32), Mezler (33), J. P. Frank (34), Hirzel (35), Bacher (36) etc.

§. CLXIX.

SYMPTOMATA. AUTOPSIA CADAVERUM.

Symptoma hydropis anasarcae.

2. Tumor sub cute, prius plerumque extremitates, praecipue pedes occupat, gradatim ad tibias, dein ad femora et partes genitales ascen-

(28) De serosa colluvie.

(29) *Von der Wassersucht und ihren besondern Gattungen.* Leipz. 1777.

(30) *Bemerkungen über die Natur und Heilart der Wassersuchten.* Braunschweig 1782.

(31) Diss. de hydrope in collect. opusc. ejusd. Vol. II.

(32) Diss. de hydrope. Lond. 1756. *Samml. auserl. Abh. für prakt. Aerzte.* 11. B. 3. St. p. 486.

(33) *Von der Wassersucht.* Ulm. 1787.

(34) Epit. de curand. hom. morbis. Lib. VI. P. I. p. 134.

(35) Diss. sistens obs. circa hydrop. maxime anasarca. Tubing. 1808.

(36) *Von der Wassersucht und ihrer Heilart.* Berlin 1781.

dit, ac tandem per universam corporis superficiem sese extendit, aut, quod rarissime, et in hemiplegia solum contigisse legimus (37), unum tantum latus detinet. Sunt, quorum facies prima morbi vestigia exhibeat. In nonnullis tumor ab initio mollis, cutisque pallida (*leucophlegmatia* proprie dicta) animadvertuntur; in aliis cutis color haud mutatur. Utroque in casu tumor digito prementi cedit, ac fovea ocyus serius evanescens relinquitur; lente enim fovea incipiente malo sub forma leucophlegmatiae, et cito in absoluto hydrope anasarca, multum jam, tensa, ac elastica reddita cute, evanescit. Progrediente morbo, gravitas membrorum, et universi corporis, nec non impotentia ad motum percipiuntur, quae singula vespere augeri, mane imminui, quin immo profligari solent. Torpent nervi, ac tactus interdum deletur. Haud pauca obstacula sanguinis circulum impediunt, testantibus calore corporis inaequaliter diffuso, et stillicidio cruoris praesertim e naribus. Ad extremum perducto malo, a levissima caussa cutem irritante, e. c. a decubitu, ab ictu, a linteis rudibus, vel ab ipsa cutis tensione, inflammatio oritur (38). Non raro

(37) Ephem. med. phys. nat. cur. in appendice ad annum V. Decad. II. obs. 98. p. 61.

(38) *Erysipelas*, sive potius *erythema oedematodes*.

serum undique, excepta facie, potissime vero, ex pedibus, cruribus, et dorso manat (39), cutisque inflammationem auget. Loca cutis inflammata nunc ecchymomata, nunc phlyctaenas, sive vesicas ad gangraenam pronas exhibent.

Oedema capitis.

3. *Oedema capitis*, olim incongrue *hydrocephalus externus* nuncupatum, quod Piso (40) Camper (41), Callisen (42), Ludwig (43), et J. P. Frank (44) egregie descripsere, tumorem offert ad frontem, palpebras, tempora, verticem, et occiput, modo partialem, modo super totum caput, nec excepta, quidquid dicat Callisen, infima faciei parte, extensum, aliquando fluctuantem, atque subinde transparentem (45). *Sedes* fluidi extravasati nunc in ipsa *cellulosa subcutanea*, nunc inter tegu-

(39) Serum ita a viro hydrope anasarca affecto depluisse vidi, ut mihi in cubiculum intranti rivulorum instar obviam veniret.

(40) L. c. p. 37. 38.

(41) L. c. p. 396.

(42) *Wundarzneykunst.* Th. II. p. 378.

(43) De hydrope cerebri puerorum. Lips. 1774. Vide Baldingeri Sylloge opusculor. Vol. V. p. 123.

(44) L. c. p. 160.

(45) Henrici Regii prax. med. cap. 13. fol. 57.

menta, *musculosque*, et *galeam aponeuroticam*, nunc *pericranium*, et *os calvariae* detegitur (46). Hujus ultimi morbi jam Aetius (47), et Aegineta (48) mentionem injecerunt docentes, tumorem hîc magis tensum, magisque circumscriptum esse, digito prementi minus cedere, ac plus doloris excitare, quam reliqua capitis oedemata. Ludwigius quidem haec signa a priori desumta esse existimat, et Pisonis (49) casus, nostraque experientia ea confirmat.

Oedema scroti.

3. *Oedema scroti* praecipue apud recens natos, in morbis venereis neglectis, aut male curatis, et post scarlatinam obvenire solet. Pars affecta saepe ita volumine increscit, ut vix inter crura locum inveniat. In pusionibus membranae scroti interdum pellucidae fiunt. Et oedematis *dimidiam* tantum scroti partem occupantis habetur exemplum (50). Nec *praeputium* ab oedemate immune est *phymosin* saepe excitante.

(46) Docte de hoc argumento Swieten egit (Comment. T. III. §. 1217).

(47) Tetrab. II. Serm. II. c. 1. p. m. 265.

(48) De re medica. lib. VI. c. III. p. m. 235.

(49) L. c. p. 39.

(50) Pott *Abhandlung von dem Wasserbruche. Uebers. a. d. Engl. von* Tode. p. 48.

Oedema vulvae.

4. Gravidae octavo, aut nono gestationis mense *vulvae* interdum exhibent *oedema* a Campero (51), Ludowico (52), Zacuto Lusitano (53), Hunerwolfio (54), Melitschio (55), aliisque (56) descriptum, quo in oedemate labia pudenda adeo aliquando tument, ut duas vesicas aqua turgidas mentiantur, quibus ostium vaginae ita clauditur, ut aegrae urinam vix emittere queant, atque foetui exitus occlusus videatur.

Oedema vagum.

5. Oedema interdum ex una in alteram partem migrasse visum est (57), unde nomen *oedematis vagi* obtinuit.

Autopsia cadaverum.

6. Nullum hucusque cadaver hominis hydrope anasarca defuncti secuimus, quin aut phthisin

(51) L. c. p. 518. 519. §. 27.

(52) Miscell. nat. cur. Dec. I. an. III. obs. 206. p. 458.

(53) De praxi medica mirab. lib. III. obs. 78. p. 113.

(54) Misc. unt. cur. Dec. III. an. I. obs. 113. p. 187.

(55) Stark's *Archiv fur die Geburtshulfe.* 2. B. p. 96. 3. B p. 427.

(56) Voigtel op. c. 3. B. p. 421. not. 35.

(57) Hecker in *Journal der Erfindungen.* 10. St. p. 99.

pulmonalem, aut suppurationes aliorum viscerum, inprimis renum, aut vitia organica cordis, vasorumque majorum, aut obstructiones, aut scirrhum viscerum abdominalium, aut uteri inveniremus. Ad systema cutaneum quod spectat serum nunc inter cutem, atque carnem, nunc inter musculos, musculorumque fasciculos (58), nunc in textu celluloso aut viscerum superficiem cooperiente, aut eorum parenchyma constituente (59) detegitur. In locis affectis patula ex cellula in cellulam via est, quam latex serosus, interdum gelatinae similis suo pondere sequitur. Epidermis facile a cute secedit. Musculi pallidi fere macerati cernuntur, et vasa lymphatica utplurimum dilatata, liquore extravasato simili repleta (60).

§. CLXX.

CAUSSAE.

Caussae praedisponentes.

1. Ad hydropem anasarca, et hydropem in genere *praedisponunt* laxa corporis, praecipue

(58) La Motte *Chirurgie complette.* obs. 126.

(59) Morgagni op. c. Epistol. XXXVIII. 26.

(60) Wrisberg de systemate absorb. Comment. Soc. R. Goett. Vol. IX. Assalini *Essai medical sur les vaisseaux lymphatiques.* Turin 1787. p. 43.

systematis cutanei, interdum haereditaria (61) structura (62), atmosphaera humida (63), loca uliginosa (64), victus paucus, depravatus (65), abusus liquorum fermentatorum, morbi praegressi, inprimis febres intermitentes, miliaria, erysipelas, scarlatina, variolae, dysenteria, diarrhoea, cholera, scorbutus.

 Caussae excitantes.

2. *Excitatur* h. anasarca, et hydrops in genere a caussis supra allatis diu aut inconsueta vi agentibus, a transpiratione suppressa, ab impetiginibus intempestive fugatis (66), ab animi pathematibus, potissime a terrore (67), a moerore (68), ab ira (69), a melancholia (70), a

(61) Quasdam familias prae aliis ad hydropem praedispositas vidi.

(62) Anasarca frequentius apud infantes, et feminas, quam apud mares occurrit.

(63) Hippocratis de tumoribus liber. Sect. II. v. 31.

(64) *Traité des hydropisies ascite, et leucophlegmatie, qui regnent dans les marais de la Vendée.* Paris 1804.

(65) Anasarca pauperum, rusticorum, militum communem sistit morbum.

(66) Hirzel l. c.

(67) Commerc. litter. Noric. 1743. p. 198.

(68) Fr. Hoffmann op. c. Vol. III. c. 14.

(69) Ludolff miscell. T. Vi. p. 12. De-Meza in collect. soc. med. Havn. Vol. I.

(70) Haen rat. med. P. VI. p. 60.

sanguinis jactura (71), ejusque retentione, e. c. a suppressione haemorrhoidum (72), lochiorum (73), menstruorum (74), a cohibitis aliis consuetis evacuationibus (75), ab usu praepostero mercurii (76), arsenici (77), a venenis vegetabilibus (78), a suppurationibus, obstructionibus, scirrhis viscerum, a dilatatione vasorum sanguiferorum, aliisque obstaculis in functiones arteriarum, venarum, vasorum lymphaticorum, et praecipue renum influentibus (79).

(71) Quotidiana haec observatio a Foresto lib. 19. obs. 35. 42. Fr Hoffmanno l. c. obs. 3, Riverio obs. commun. 15. p. 556. Schenkio obs. lib. 3. obs. 9, Listero exercitat. med. de hydrope, aegra 2. etc. confirmatur.

(72) Acta Berolin. Dec. III. Vol. 4. Hufeland *Journal.* 22. B. 2. St. p. 128.

(73) *Mémoires de la Soc. R des sciences.* 1702 p. 285.

(74) Suppressis a frigore menstruis, h. anasarca inde observavi in nosocomio Vindob. an. 1800.

(75) Cohibitis sive diarrhoea, sive sudore colliquativo, citissime oedemati crurum ansa porrigitur.

(76) Eph. N. C. Dec. I. an. I. obs. 80.

(77) Bang in collect. Havn. No. 56.

(78) Gmelin *Pflanzengifte.* p. 15.

(79) Sic Camper oedema scroti recens natorum ex decussatione pedum in utero materno, et oedema vulvae, ac crurum in gravidis a compressione venarum saphaenarum, et iliacarum derivat.

Caussa proxima.

3. *Caussam proximam* hydropis anasarcae, et hydropis in genere explicare conati sunt Helmont (80), Hewson (81), Mezler (82), Ford (83), Monro (84), Schulz (85), Hales (86), aliique; at constat tantum, morbum hujusmodi originem nunc in perversa, atque aucta secretione seri, nunc in imminuta vasorum lymphaticorum absorbendi potestate, nunc in impedita lotii secretione, nunc in plurimis simul quaerendam esse, quibus singulis, docentibus caussis tum praedisponentibus, tum excitantibus, vel impedimenta mechanica, vel diathesis sive atonica, sive rheumatica, sive inflammatoria, vel ipse forte processus inflammatorius, ansam porrigere solent.

(80) Op. omn. cap. ignotus hydrops. No. 5.

(81) *Experimental inquiries.* part. II.

(82) L. c. p. 64, 66.

(83) *Medical communications.* 2. Vol. art. 14 p. 123.

(84) L. c. p 123.

(85) Diss. de elasticitatis effectibus. V. Halleri disp. anat. Vol. III. p. 670.

(86) *Haemastatik exp.* 14.

§. CLXXI.

DIAGNOSIS.

Facilis confusio.

1. *Hydrops anasarca* similitudinem alit cum *cutis turgore* tum aetati juvenili, praesertim illico post diuturnum somnum proprio, tum obveniente sub animi pathematibus (87), tum ante menstruationem, et tempore graviditatis (88), nec non cum *emphysemate. Oedema* cum *abscessibus*, cum effusione sive *urinae* (89), sive *lactis* (90), sive *lymphae* (*) confundi potest.

Divisio.

2. Stabilita *hydropis anasarcae*, vel *oedematis* praesentia, inquirendum est: utrum mala haec, *primaria*, an *secundaria* sint? Si fuerit *secundaria*, morbi, ex quo pullulant, ori-

(87) Turget mihi uxor, inquit Plautus (Most. III. 2. 10.)

(88) J. P. Frank l. c. p. 136.

(89) Ex urina sibi viam ad crus parante hoc, uti in oedemate, tumidum conspexi, quod adstantes in errorem duxerat.

(90) Hufeland's *Journal der prakt. Heilkunde.* 25. B. 1. St. p. 101.

(*) Hull *Essay on the phlegmatia alba.* 1800.

ginem, ac indolem determinare restat. Hic solum de hydrope anasarca, et oedemate, utpote quae morbum per se constituunt, sermo erit.

Hydrops anasarca, et oedema ex atonia.

3. H. anasarca sive oedema *ex atonia*, post morbos graves, inprimis post cruoris jacturam, apud homines constitutionis debilis, sub temperie humida, sine febre locum habere solet. Morbus lente, et a pedibus incipiens in altum crescit, aegri adspectus cachecticus est, ac urina, pauca quidem, sed caeterum normalis observatur. Haud raro praeter atoniam indicia diatheseos periodicae, scrophulosae, scorbuticae, arthriticae, spasmodicae etc. occurrunt.

Hydrops anasarca, et oedema ex rheumate.

4. Communissimus est h. anasarca *ex diathesi rheumatica.* Morbus hic, praegressis symptomatibus nunc catarrhalibus, nunc rheumaticis, plerumque derepente oritur, nec facile a pedibus incipit, ac saepe febriculam, inprimis horis vespertinis sociam agnoscit. Urina non raro rubella, interdum cum grumis sanguineis ad fundum, vel cum sedimento puriformi, observatur. Ad h. anasarca rheumaticum verisimiliter saepe, et h. anasarca erysipelati, et scarlatinae succedens, spectat.

Hydrops anasarca, et oedema ex diathesi inflammatoria.

5. *Hydropis inflammatorii* existentiam STOLL (91), J. P. FRANK (92), aliique (93) jure statuerunt. In nullo autem hydrope indoles inflammatoria tam saepe, quam in hydrope anasarca observatur. Morbus hic homines sexus utriusque liquoribus fermentatis abutentes, praevia haemorrhoidum, aut menstruorum suppressione, aliquando post scarlatinam aggreditur. Febris quidem raro adest, at pulsus cum plenitudine, et vi micat, quae vero pulsuum vis non semper ob tumorem brachii arteriam obducentem rite percipi potest. Interdum epistaxis, aut signa inflammationis chronicae viscerum, inprimis pulmonis occurrunt.

(91) Ratio medendi Tom. IV. p. 89.

(92) L. c. p. 324.

(93) HIRZEL l. c. PITT in *Recueil des actes de la Société de santé de Lyon.* T. I. p. 406.

§. CLXXII.

PROGNOSIS.

Generatim.

1. H. anasarca, et oedema, prout *morbos per se*, aut *aliorum morborum symptomata* constituunt, diversam agnoscunt prognosin.

Hydrops anasarca, et oedema primarium.

2. Cui *atonia* locum dedit, sive hydr. anasarca, sive oedema, illud facillime debellatur, inprimis absente aliarum diathesium complicatione. Neque difficulter curatur h. anasarca, aut oedema ex *diathesi periodica* pullulans. Contrarium de h. anasarca sive *rheumatico*, sive *inflammatorio*, saltem nisi illico recta adhibeatur medendi ratio, valet.

Hydrops anasarca, et oedema secundarium.

3. Prognosis h. anasarcae sive oedematis *symptomatici* ab indole, et gradu morbi primarii deducitur. *Gravidarum* oedema plerumque, at non semper, absoluto partu evanescit. Oedema capitis *recens natorum*, dummodo non complicetur cum hydrope cerebri, haud semper periculosum est. Mali ominis oedema, et h. anasarca, quae suppurationibus viscerum, aut mor-

bis cordis, vasorumque majorum superveniunt observatur, si diureticorum auxilium recusent, quo scilicet in casu proximum praesagiunt interitum. In morbis arthriticis, et in mania (94) modicum pedum oedema aliquando salutare est. Ne vero *subitanea* aquarum evacuatio sive per urinam, sive per exulcerationes, relicta cute flaccida, et membra, ac si aliena essent, circumdante, pro bono habeatur signo, cavendum est. Levamen enim quod ita affertur, pro tempore solum locum obtinet, ac plerumque imminentem annuntiat mortem.

§. CLXXIII.

CURA.

Indicationes.

1. Qualiscunque sit hydropis anasarcae, vel oedematis natura (95), *duae* sese exhibent *indicationes*, una scilicet fontem morbi destruendi, altera effectus illius abigendi. Occlusa ad illam via, ad hanc conamina restringuntur.

(94) Hippocr. in Coac. et aphor. V. sect. 8.

(95) Haec paragraphus circum circiter *therapiam generalem hydropum* continet.

Cura morbi atonici.

2. *H. anasarca ex atonia* victum facilis digestionis, nutrientem, et diureticum exposcit, e. c. carnes succulentas, assatas, earumque juscula, radices apii petroselini, dauci carotae, scorzonerae humilis, brassicae sive napae, sive rapae, herbas cichorei endiviae, turiones asparagi officinalis etc., Praeterea conducunt *vina* secretioni urinae faventia, e. c. Rheni, Austriae, Chabli etc. vel *medicata* (96). Potum enim aegrotantibus habita ratione sitis, et consuetudinis concedimus, in celeberrima illa quaestione: *utrum hydropicis strenua a potu abstinentia imperanda sit nec ne?* potius HIPPOCRATEM (97), BALLONIUM (98), DEL-PAPA (99), et MILMANNUM (100), quam CELSUM (1), VAN-HELMONT (2), MARCELLUM DONATUM (3), et MONROUM

(96) R. Baccarum juniperi communis contusarum uncias tres; radicis amomi zingiberis unciam unam: vini albi calidi libras duas cum dimidia. Stent in digestione per nychthemerum. Colatura detur.

(97) Op. Edit. CHARTER. Vol. VII. p. 654.

(98) Op. T. III. p. 101.

(99) Consultat. medic. T. I. p. 41.

(100) L. c.

(1) De medicina lib. III. c. 21. N. 33.

(2) L. c.

(3) De medica historia mirabili. Cap. 21. Lib. IV.

(4) sequentes. *Motus corporis* in aliis hydropis speciebus commendatus (5), excepta vectione et navigatione (6), vix in h. anasarca institui potest. Illum supplent *frictiones* cum pannis laneis fumo aromatico imbutis (7), leniter tamen, ne tensa inflammetur cutis, institutae. *Oleum* (8) nunquam pro frictione adhibuimus. *Temperatura* cubiculi sit potius calida, aërque siccus. Nec debitum *animi regimen* (9) negligendum est. Ad *pharmaca* spectant: *baccae juniperi communis* (10), *radix scillae mari-*

(4) L. c. p. 195.

(5) Hippocrates l. c. Vol. X. p. 471. Marcellus Donatus l. c. cap. XXI.

(6) Hollerus Scholiograph. ad cap. 39. De morbis internis. Forestus lib. IX. obs. 32. p. 377.

(7) E. c. ex pulvere thuris, mastiches, succini aa. drachma una. (Swieten Comment. T. IV. §. 1235).

(8) Forestus Lib. IV. Schol. ad obs. 35.

(9) Quantum animi pathemata in hydropem influant, Cl. Prochaskae observatio docet, utpote qui, cum hydropicam a cataracta liberasset, aegram ex adspectu filiorum tantum expertam esse gaudium testatur, ut urinae diureticis rebelles copiose fluerent.

(10) Hoc remedium praecipue a Swietenio commendatur (l. c. §. 1243). Sub forma tum infusi, tum roob praescribi potest, e. c. R. Roob juniperi uncias quatuor. Diluantur in infusi, vel in aquae destillatae juniperi libris duabus. Adde (nisi aeger valde sensilis sit) spiritus simpli-

nae (11), quorum remediorum diuretica virtus, absente diarrhoea, ope *salis medii* (12) augetur. Praeterea *complicationum* ratio habenda est. Si *periodici* quid subsit, *cortex cinchonae* optimum constituit remedium (13). Sic *mars* in chloraticis (14). In *scrophulosis*, infarcto inprimis hepate, *mercurio* (15) locus est. In

cis juniperi uncias duas. D. S. ter de die vasculum coffeanum semis. De juniperi in hydrope praestantia lege et Act. Nat. Cur. Dec. I. an. 9. et 10. obs. 18. p. 3; Dec. II. an. 5. obs. 168. p. 345.

(11) R. Radicis scillae, vel extracti ejusdem granum unum: sacchari grana decem. D. S. ter de die pulverem talem.

(12) E. c. R. Infusi baccarum juniperi libram unam: nitratis potassae drachmam unam: oxymellis scillitici unciam unam: M. Vel: R. Supercarbonatis potassae (sal tartari) scrupulum unum: aceti scillae drachmam unam: infusi juniperi libram unam: roob ejusdem unciam unam: Vel R. pulveris radicis scillae granum unum: nitratis potassae, supertartratis potassae aa. grana octo. M. Cap. ter de die pulverem talem, superbibendo infusum baccarum juniperi.

(13) P. I. Vol. I. §. XXXI. 8. not. 80.

(14) E. c. R. Tincturae malatis ferri drachmas duas: aquae cinnamomi uncias duas. D. S. ter de die cochleare coffeanum superbibendo infusum baccarum juniperi. Vel: R. Tincturae aethereae martialis Klaprothii drachmas duas. D. S. ter de die guttas quindecim in vasculo semis infusi juniperi.

(15) R. Pulveris calomel. grana sex: radicis scillae grana duodecim: elaeosacchari cinnamomi drachmas duas: divide in duodecim partes aequales. S. ter de die pulverem.

scorbuticis praecipue *radix acori calami* (16), et *acidum nitricum* (17) excellere solent. *Arthriticis* praeter vinum medicatum remedia adversus h. anasarca rheumaticum commendanda, et lenia evacuantia diureticis nupta (18) conducunt. Maxime vero *spasmorum* in h. anasarca influentium ratio habenda est, quorum indicia dum animadvertuntur, ad *opium* (19), *digitalem purpuream* (20), *aetherem nitricum alcoholisatum* (21), *solanum nigrum*

(16) R. Radicis acori calami uncias duas: baccarum juniperi uncias quatuor. D. S. species pro infuso parando.

(17) P. I. Vol. I. §. LV. 15 not. 81.

(18) R. Tincturae rhei aquosae uncias duas: aquae juniperi uncias quatuor: syrupi zingiberis unciam semis. D. S. omni tertia hora cochlearia duo majora. Vel R. Extract rhei aquosi drachmas duas: extracti aloës aquosi, extracti scillae marinae aa. scrupulum unum. M. f. pilulae N. LX. D. S. ter de die pilulam unam superbibendo infusum ex baccis juniperi, et radice zingiberis paratum.

(19) R. Pulveris radicis scillae scrupulum unum: opii grana tria: elaeosacchari macis drachmas tres. D. in XX. pulveres. S bis de die pulverem.

(20) R. Tincturae digitalis purpureae drachmas duas. D. S. ter de die a guttis X ad XX.

(21) R. Aquae juniperi uncias sex: spiritus nitri dulcis scrupulum unum: syrupi scillae unciam unam. D. S. omni tertia hora cochlearia duo majora. Vel: R. Tincturae digitalis purpureae drachmam unam: spiritus nitri dulcis drachmas duas. M. D. S. ter de die guttas XXX.

(22), *helleborum nigrum* (23), confugiendum est. Praesente inertia viarum urinarium praesertim vesicae, sicuti in senibus contingere solet, *herba rubi chamaemori* excellens suppeditat remedium (24). Ita *therebinthina*.

Cura morbi rheumatici.

3. *H. anasarca* sive *oedema rheumaticum* si febrem, notas inflammatorias exhibentem, comitem habeat, instar morbi inflammatorii curandus est. Potissima hic auxilia sunt: *nitras potassae* (25), *supertartras potassae* (26),

(22) Colaturam ex octo foliis solani nigri in libra una aquae fontis fervidae emergentem, Cirillo summo cum fructu spatio nychthemeri exhibebat Neapoli.

(23) Celeberrimae *pilulae* Bacheri virtutem, qua pollent, potissime extracto hellebori nigri debere videntur. Eas cum Milmanno simplicius sic praescribimus. R. Extracti hellebori nigri, extracti mirrhae aa. unciam semis. Pulveris cardui benedicti drachmas tres. f. pilul. grani unius. S. ter de die decem pil.

(24) Egregia quidem haec, atque in Rossia vulgata herba, praecipue segnem in paralysin vesicam ad contractionem excitat, atque remedium potius ischuriae, quam diureticum proprie dictum sistit; at sub allata rerum positione, quocumque id demum fiat modo, urinam mirifice movet.

(25) Nullibi nitrum vires suas diureticas evidentius exercet, quam in hydrope rheumatico.

(26) Aeternae gratiae Menghinio, qui usum cremoris tartari in medicinam introduxit (acta Bononiensia T. IV. p. 260),

radix ononidis spinosae (27), et *digitalis purpurea* (28). Serius ad *antimonium* (29), *liquorem acetatis ammoniae* (30), *roob sam-*

agendae sunt. Plerumque eum nitro jungimus; R. Pulveris cremoris tartari, nitri aa. scrupulum semis. M. cap. ter de die dosin.

(27) Exhibetur uncia una radicis ad colaturam librae unius cum aqua decocta. Et *radices* tum *apii petroselini*, tum *asparagi officinalis* simili pacto praescribi queunt, si praesentia febris, vel constitutio irritabilis aegri juniperum excludant.

(28) Digitalis purpurea, de cujus usu generali in hydrope legantur WITHERING (*An account of foxglove.* Birmingham 1785), SIMMONS (*Samml. auserl. Abhandl f. prakt. Aerzte.* II. B. I. St. p 99), LETTSOM *Memoirs of the medical society of Lond.* Vol. 2. art. 3. p. 145. 176), DARWIN (*Experiments.* etc.), in hydrope anasarca longe minus, quam in aliis hydropis speciebus efficax est, ac morem hodiernum alia praesentiora remedia digitalis caussa negligendi vehementer reprobamus. Interea nonnunquam hic pulchre ea agit, praecipue aliis remediis juncta. R. Foliorum digitalis purpureae drachmam unam, infunde per dimidiam horam c s. q. aquae fontis fervidae. Col. librae unius adde liquoris terrae foliatae tartari drachmas tres: oxymellis scillae unciam unam. M. S. omni quarta hora cochl. duo majora.

(29) Exhibetur granum unum tartari emetici in libra una decocti ononidis. Nec nocet, si vomitus inde moveatur, quem in hydrope anasarca excitare jubent SCHENK (obs med. rar. libr. VII. lib. III. obs. 5), et BRISBANE (*select cases in the practice of medicine* Lond. 1772. p. 51).

(30) SWIETEN comment. Vol. 4. p. 224.

buci nigrae (31), *sulphur* (32), *pulverem ipecacuanhae cum opio* (33), et ad *balnea* tum *vaporis* (34), tum *tepida* confugiendum est. Haec ultima praesertim conducunt, si morbus ex impetigine praepostere fugata originem ducat (35). Et *vesicatoriis* caute adhibitis locus est (36).

Cura morbi inflammatorii.

4. In *h. anasarca inflammatorio*, exemplo HIPPOCRATIS (37), AEGINETAE (38), FR. HOFFMANNI (39), MONROI (40), LAWRENCEI (41), RICHARDI A HAUTESIERK (42), STOLLII (43),

(31) QUARIN animad. pract. p. 16.

(32) Ad drachmam unam cum melle (*Nouveau dictionnaire de médecine et de chirurgie* Vol. 6., et HUFELAND's *Journal* 4 B. 3. St. p, 202).

(33) MUDGES in *medical transactions of London*. Vol. 2.

(34) MONRO l. c. p. 83.

(35) BANG (Act. Soc. med. Havn. Vol. I. p. 24). KAMPER (Enchirid. medic. p. 123).

(36) STOLL (rat. med T. 3. p. 306), HIRZEL l. c.

(37) De victu acutorum. Sect. 62.

(38) Lib. III. c. 48.

(39) De hydrope. obs. 9.

(40) L. c p. 48.

(41) L. c.

(42) *Recueil d'observations de médecine*. Vol. 2. p. 418.

(43) L. c.

Frankii (44), aliorumque *venam tundimus.* Praeterea tum in *nitrate potassae*, tum in *digitali purpurea*, tum in *diaeta severa* (45) auxilium quaerimus.

Cura hydropis anasarcae ex scarlatina.

5. Quamvis *h. anasarca ex scarlatina* plerumque notas rheumaticas offerat, tamen nonnunquam vel inflammatoriam, vel atonicam induit naturam. Non mirum igitur est, pro re nata hoc in morbo nunc *diapnoica*, nunc *venae sectionem* (46), nunc *juniperum* (47), nunc *balnea* (48) profuisse. In genere *decocto radicis ononidis spinosae* cum *nitratae potassae* intus, et exterius illinitione *unguenti oxydi mercurii grisei* cum *pulvere foliorum digitalis purpureae*, et *vesicatoriis* (49) mirabili cum eventu utimur.

(44) L. c. p. 324.

(45) Jejunia juvasse Rosh testatur. (l. c.).

(46) Targioni Tozzetti.

(47) Infusum juniperi cum tinctura rhei aquosa, et aethere nitrico utiliter adhibuerunt Bang (Act. Hafn. Vol. II. p. 88) et Aaskow (ibid. Vol. III. p. 108).

(48) Aaskow l. c.

(49) E c. R. Unguenti mercurialis drachmas duas. Pulveris foliorum digitalis puerperae drachmam unam. M. illiniatur ad magnitudinem nucis avellanae semel, aut bis de die regioni epigastricae.

Remedia empirica.

6. Ne interea quis nimis stricte divisioni nostrae h. anasarcae adhaereat, rogamus; in morbo enim rebelli saepe *empirice* tum indicata, tum alia remedia praescribere libet. Nec usum *urinae animalis*, e. c. asinorum, ovium, vaccarum, utpote a gravissimis auctoribus tam in hydrope in genere, quam in h. anasarca in specie commendatum (50), silentio praetereundum esse censemus.

Auxilia chirurgica.

7. Irrita diureticorum aliorumque remediorum virtute, liceatne sive ad *scarificationes*, vel ad *incisionem* confugere? Favebant huic methodo Hippocrates (51), Aetius (52), Prosper Alpinus (53), aliique (54); at rite Mead (55),

(50) Avicenna Canon. Lib. III. fen 14. T. 4 c. 10. Morgagni op c. epist. XXXIX. N. 30. Lemery *mémoires de l'Académie R des sciences* a. 1707. Pasta *Lettera intorno ad alcuni rimedii poco, o nulla usitati dai medici, ma di molta virtù ed operazione per la cura di diverse ragguardevoli indisposizioni* (*Raccolta d'opuscoli scientifici e fisiologici* T. 31. Venez 1744. p. 312).

(51) De locis in homine c. 9.

(52) Sermo X. cap 30.

(53) De medicina Aegyptiorum Lib. III. c. 13 p. 102.

(54) Swieten l. c. §. 1242. Haller elem. physiol. T. I. p. 75.

(55) Praecepta, et monita med. cap. VIII.

Heister (56), Boehmer (57), et J. P. Frank (58) monent, eam, saltem in h. anasarca, vix aliquid praestare, ac saepe gangraenae ansam porrigere.

Cura oedematis capitis.

8. Felici autem successu in *oedemate capitis* tum *scarificationes* ope lanceolae institutae, tum *cauterium* consilio Celsi (59) postico capiti admotum fuisse legimus (60). Cavendum autem est, ne cum oedemate *tumores*, qui a partu laborioso ad cranium foetuum oriri solent, confundamus, quique aperti convulsiones lethales post se trahunt, et, rite docente Zwingero (61), tuto eum saeculis herbis aromaticis repletis foventur (62).

Cura oedematis scroti.

9. *Oedema scroti recens natorum* cultrum respuens, sive fotum ex herbis aromaticis sic-

(56) Chirurg. T. II. Cap. de oedemate.

(57) De secura hydropem curandi methodo. Goettingae 1779. p. 4.

(58) L. c. p. 419.

(59) Lib. IV. c. 2.

(60) Lanzwerdii armamentar. chirurg. obs. 33. fol. 253. Carolus Piso op. c. p. 39. J. P. Frank l. c. p. 161. 422.

(61) Paedojatreia practica. obs. 3. Basil. 1722.

(62) *Mémoires de l'Acad. R. de chirurg.* Vol. V. p. 64.

cis, sive subfumigia (63), consilio Swietenii (64), panno laneo suscepta, ac scroto applicita exposcit. In adultis vero, tumore ad extremum perducto, ac spontaneam gangraenam minitante, docente Pott, aquae potius per *punctionem*, quam per incisionem e scroti cellulosa educi possunt.

Cura oedematis vulvae.

10. Gravida *oedemate vulvae* affecta variet decumbendi rationem oportet. Ad scarificationes hîc confugere inutile est; nam vulnuscula sic inflicta illico sanantur. A cataplasmate nullum obtinetur levamen. Caeterum, quamvis id plane impossibile videatur, partus irrito tumore locum nihilominus habet.

Cura oedematis pedum.

11. *Oedema pedum* horizontalem crurum positionem, quietem, subfumigia ex baccis juniperi, et, nisi magnum jam acquisiverit volumen, *fascias* exposcit. Interea cauti estote, ne eas in *salutari oedemate* adhibeatis (65)!

(63) R. Benzoini, olibani, sarcocollae, resinae quajaci aa. unciam semis: camphorae drachmam semis, mastiches unciam unam, salis ammoniaci scrupulos duos. M. f. pulvis, cujus incensi vapor suscipitur.

(64) L. c. p. 281.

(65) Lethales inde secutas esse apoplexias experientia J. P. Frank docet.

Scarificationibus tunc tantum locus est, cum oedema ex ulceribus pedum praepostere sanatis originem duxerat.

Caput XLII.

DE EMPHYSEMATE.

§. CLXXIV.

DEFINITIO. SCRIPTORES. DIVISIO. AUTOPSIA CADAVERUM.

Definitio.

1. Collectio morbosa sive aëris, sive gaz in textu celluloso cutis intumescentiam elasticam, sub pressione crepitantem efformans, *emphysema* dicitur (66).

Scriptores.

2. Scriptores de pneumato-pathologia in genere, quorum alibi mentio fiet (67), et em-

(66) Εμφυσάω, inflo. *Synon.* Tympanitis universalis, pneumatosis. *Germ.* Luftgeschwulst, Windsucht unter der Haut. *Gall.* Bouffisure. *Angl.* Emphysema. *Polon.* Nadetosc.

(67) P. III. Vol. I. cap. de affectionibus flatulentis.

physematis doctrinam illustrarunt. Praeterea huc pertinent OETINGER (68), LA-LOUETTE (69) et TIMMERMANN (70).

Divisio.

3. Emphysema in *universale*, et *partiale* dividitur.

Emphysema universale.

4. In *emphysemate universali*, cujus stupendum vidimus exemplum, cujusque similia descripserunt G. HUNTER (71), HERBIN (72), GRIMM (73), BAILLIE (74), et SWEDIAUR (75), corpus ac insigne volumen crescit, ac percussum tympani madidi instar resonat. Plerumque simul respirandi difficultas cum periculo suffocationis occurrit.

(68) De aëre microcosmi factitio. Tubing. 1737. Vid. HALLERI Diss. pract. T. III.

(69) *Abhandlungen, welche an die Pariser Academ. d. Wissenschaft. einges. worden. Uebers. v.* BEER. Leipz. 1754.

(70) Diss. de emphysemate. Rintel. 1765.

(71) *Einige medic. chirurg. Bemerkungen. Aus d. Engl.* 1. Thl.

(72) *Journal de médecine.* T. 50. p. 431.

(73) Nov. act phys med. N. C. T. III. obs. 17.

(74) *Transactions of a Society of medical and chirurgical knowledge.* Vol I. N. 11.

(75) *London medical Journal.* Dec. 1781. p. 408.

Emphysema partiale.

5. *Emphysema partiale* ad caput (76), ad collum (77), ad pectus (78), ad abdomen (79), ad tibias (80), vel per universum corpus sub forma *tumorum* elasticorum *vagans* (81), observatur.

Autopsia cadaverum.

6. Observationes Morgagnii (82), Verneyi (83), et Heisteri (84) docent, dissecta cute, cujus cellulosa septem pollicum interdum exhibet ambitum (85), serum nullum, et aërem interdum cum foetore, donec totum corporis volu-

(76) Acrel *chirurgische Vorfalle.* 1. B. p. 43.

(77) J P. Frank Epitome lib. VI. P. I. p. 50.

(78) Emphysema ad pectus in aegro, qui abscessu pulmonis extus comparente, ac carie costarum stipato laborabat, conspexi.

(79) Morgagni epist. XXXVIII. N. 25.

(80) Sydenham Diss. ep. p. 41.

(81) Marcellus Donatus de medica historia mirabili lib. I. cap. 6. Fel. Plater praxis. T. III. p. 259. Fabr. Hildanus cent. V. obs. 70. Raulinius *des maladies vaporeuses* p. 221. Daniel Hoffmann Commerc. literar. a. 1737. hebd. 11. Morgagni l. c. I. P. Frank l. c. p. 52.

(82) Op. c. ep. XVIII. art. 23. 25.

(83) *Mémoires de l' Academie des sciences* 1764.

(84) *Medic. chirurg. Wahrnehmungen.*

(85) Herbin l. c.

men subsideat, exire. Saepe vestigia vulnerum, praecipue laryngis, et pectoris fractura, et caries costarum, nec non inflammationes, et gangraenae deteguntur.

§. CLXXV.

CAUSSAE.

Caussae praedisponentes.

1. Cellulosa, ubi pauco adipe instructa est, e. c. ad capitis partem posteriorem, ad latera thoracis, praecipue caussis emphysema excitantibus aditum concedit.

Caussae excitantes.

2. Sunt autem hujusmodi caussae nunc mechanicae, nunc aliae. Ad primas spectant, praeter indicata vulnera (86), et fracturas costarum (87), earum percussio (88), pondus magnum

(86) Leve vulnusculum integumentorum calvariae ad emphysema excitandum sufficit. (Boerhaave comment. ad instit. Vol. VI. p. 87). Item vulnera laryngis (Willars *cours de chirurgie* Vol. 2. p. 170) et pectoris (Berger de tympanitide p. 26. Cheselden *anat. of the human body*. Edit. 6. p. 130).

(87) Le Dran obs. 29.

(88) Timmermann l. c.

capiti impositum (89), lapsus (90), luxatio humeri (91), operationes chirurgicae (92), labor partus (93), et tussis effraena (94). Porro emphysema pro caussa, et febres epidemicas (95), peste non excepta (96), agnoscit, ita febres suppressas (97), cynanchen (98), erysipelas (99), scarlatinam (100), scorbutum (1), hysteriam (2), gangraenam (3), putredinem foetus (4), et refrigerationem corporis (5).

(89) ACRELL l. c.

(90) BOERHAAVE l. c.

(91) BICHAT in DESSAULT's *auserl. chirurg. Wahrnehmung.* N. 253.

(92) A castrationa emphysema describitur apud MONRO (*Essays of a society of Edinbourgh* Vol. 5).

(93) SIMMONS (*Medical communications.* Vol. I. art. 4. p. 176) et BLAGDEN (*Medical facts and experiments.* Vol. 2).

(94) HOLYCKE *Memoirs of the Academie of Boston*, Vol. 2.

(95) MECKELS *Neues Archiv der prakt. Arzneykunde* 1. Th. p. 230. J. P. FRANK l. c. p. 46.

(96) PUGNET *mémoire sur le's fièvres pestilentielles du Levant.*

(97) MANNIUS Trip. Heitersbacensis. T. I. Tübing. 1755.

(98) SAUVAGES nosol. Vol. II. p. 469.

(99) THOMANN Ann. Wiceburg. I. p. 176.

(100) WENDT Annal. p. 25.

(1) *Frankische Anmerkungen.* 3. B. p. 417.

(2) J. P. FRANK l. c. p. 50.

(3) HUNTER *medical. obs. and inquir.* Vol. 2. p. 63.

(4) *Cases and remarks in surgery.* Lond. 1779. p. 141.

(5) HEISTER l. c. Act. Nat. Cur. Vol. V. obs. 52.

Caussa proxima.

3. Concesso aëris externi aditu in textum cellulosum, emphysematis ortus facile ex illius per majorem temperiem expansione intelligitur. Alias morbi origo, nisi ea ex secretione morbosa fluidi aëriformis explicari voluerit (6), profunda caligine circumdatur, ad quam dissipandam gaz emphysema constituens analysi chemicae submittendum, et cum aëre tum in piscium vesica natatoria (7), tum in vasis circulo sanguinis dicatis (8) contento, non neglecto examine hypothesium circa gaz animale (9) comparandus foret. Ipsa forsan doctrina *combustionis spontaneae*, de qua infra (10), lucem inde accipere posset.

(6) Hunter *Essay upon digestion.* Lond. 1786. Baillie l. c. p. 202.

(7) Fourcroy *Annales de chimie* Vol I. p. 47. Gotth. Fischer *Versuche uber die Schwimmblase der Fische.* Biot *mémoires de physique et de chimie de la société d'Arcueil.* Vol. I. Rudolphi *Entozoorum hist. natural.* T. I. p. 242.

(8) Lettre in *mémoires de l'Académie des sciences.* an. 1714. Sigismund Richter de tympanitide specimen inaugurale. Argent. 1783. §. 6.

(9) *Essay sur le gaz animal considéré dans les maladies, ou renouvellement de la doctrine de Galien concernant l'esprit flatueux*, *par* Vidal, Marseilles 1809.

(10) §. CLXXIX.

§. CLXXVI.

DIAGNOSIS.

Facilis confusio.

1. *Emphysema* ab *hydrope anasarca*, ab aliis *tumoribus*, et ab *inflatione artificiali cellulosae* distingui debet.

Distinctio ab hydrope anasarca.

2. *Hydrops anasarca.*	*Emphysema.*
a. Pondus specificum corporis *auctum* est.	a. Pondus specificum corporis *imminutum*.
b. Urina pauca.	b. Urina normalis.
c. Tumor mollis a compressione foveam retinens.	c. Tumor elasticus nullam a compressione foveam retinens.
d. Tumor ab attactu neque resonat, neque crepitat.	d. Tumor ab attactu plus minusve resonat, ac evidenter crepitat.

Aliquando emphysema cum hydrope anasarca complicatur (11).

Distinctio ab aliis tumoribus.

3. Sicuti hydrops anasarca ab emphysemate distinguitur, ita et *oedema* a *tumoribus aëreis*.

(11) Baillie l. c.

Sciendum enim est, hos ultimos aliquando pro *abscessu* (12), aut *tumore glandularum* (13) habitos fuisse.

Distinctio ab inflatione artificiali.

4. Non solum animalia domestica, aëre per cellulosam introducto, tum, ut obesiora videantur (14), tum ut revera pinguiora evadant (15), tum ut lactis secretio in iis augeatur (16), inflantur; sed et *mendicantes* hoc artificio *ad morbum simulandum* utuntur (17), ne de Guineensibus illud ad rheumatismum, et tabem sanandam usurpantibus (18) dicamus, de quibus singulis legatur Timmermann (19).

(12) Le Thulier obs. med. pract. Paris 1732.

(13) P. III. Vol. I. cap. de struma, et bronchocele.

(14) Haller element. physiol. T. I. Sect. 2. p. 12. 13.

(15) Plinius hist. nat. lib. VIII. c. 64.

(16) Mauchart eph. nat. cur. cent. I. obs. 12.

(17) Haller l. c. Immensam herniam scrotalem vir vagabundus praetereuntium pietati obtulit, quam inquirens Cl. Ecker, Friburgensis chirurgiae professor, per aërem scroto inflatum malitiose simulatam fuisse agnovit.

(18) Gallandat *medic. Abhandl. zum Gebrauche prakt. Aerzte.* p. 20. Tackenberg in Act. Soc. Harlemensis T. VI. p. 235. *Samml. auserl. Abhandl. f prakt. Aerzte.* 2. B.

(19) De emphysemate artificiali. Giesae 1777.

§. CLXXVII.

PROGNOSIS. PROPHYLACTICA. CURA.

Prognosis.

1. Emphysema traumaticum, visceribus nobilibus parcens, haud periculosum est, et aliquando absorpto, uti videtur, per vasa lymphatica aëre (20), sponte evanescit, alias lethale evadit. Emphysema e caussis internis pullulans, prognosin a morbo, cujus symptoma est, desumit, ac nisi partiale sit, funestam plerumque agnoscit significationem.

Prophylactica.

2. Praepeditur emphysema traumaticum, inprimis in capitis, juguli, aut pectoris laesionibus, si accessus aëris, quoadusque possibile est, a vulnere avertatur, sique labia vulneris, priusquam ille expressus sit, non coadunentur.

Cura.

3. Aëri incluso sine temporis jactura exitus concedendus est, quod fit, loca tumefacta, crepitantia incidendo, atque illius expulsionem ope pressionis manuum promovendo. Parti incisae *cucurbitulae siccae* superimponuntur.

(20) Soemmerring de morbis vasorum absorbentium.

Quid affusio aquae frigidae hic valere possit, tentandum foret. Urgente suffocationis periculo, consilio HEWSONI (21), ad *parentesin thoracis* confugiendum est, quam operationem GOOCH (22), et KELIE (23) feliciter instituerunt. In emphysemate ex caussa interna remedia indoli morbi primarii accommodanda sunt.

§. CLXXVIII.

DE COMBUSTIONE SPONTANEA.

Notio.

1. Corpus humanum nonnunquam vel sponte, vel admoto modico calore comburi observationes DUPONTI (24), ADOLPHI (25), MORTIMERI (26), BIANCHINI (27), SCHRADERI (28), MERILLI (29), BARTHOLINI (30), WILMERI (31),

(21) *Medical observations.* T. 3. p. 372.

(22) *Medicinische und chirurgische Bemerkungen.*

(23) *Medical and chirurgical observations.* P. 2. p. 425.

(24) Diss. de corporis humani incendiis spontaneis. Lugd. Bat. 1736.

(25) Diss. de eructatione flammante. Lips. 1746.

(26) *Philosophical Transactions* 1745. No. 476.

(27) LESKE *auserl. Abhandl.* 3. B. p. 209. 226.

(28) Obs. rar. fasc. I. No. 10.

(29) *Journal de médecine.* T. 59. p. 140.

(30) Act. Hafn. I. obs. 118.

(31) *Philosoph. transact.* Vol. 64. No. 35.

SCHERFII (*), SWEDIAURI (32), AIME-LAIRII (33), SNIADECKII (34), aliorumque (35) docent.

Phaenomena.

2. Flamma vel ex ore assurgit, vel potissime truncum, non exceptis ossibus, sub maximo foetore in massam cineream convertit. Lintea, et plumae vicinae ab igne non attinguntur (**).

Caussae.

3. Vetulae abusui alcohol deditae huic malo, in Lithuania aliquando obvenienti, praecipue subjiciuntur. Ni fallimur, illius origo in evolutione gaz hydrogenii, forte phosphorati, quaerenda est, cui opinioni analogia a nobis combustionem spontaneam inter, et oedema stabilita nititur. Nec desiderantur aliae hypotheses (36).

(*) KOPP *Jahrbucher der Staatsarzneik.* 5. *Jahrg.*

(32) *Bulletin des séances de la societé philomatique.*

(33) *Essai sur les combustions humaines produites par un long abus des liqueurs spiritueuses.* Paris 1800.

(34) *O ogniu wszczyniacym sie w ciatach zyiacych i o ich pogorzeniu Dziennik Wileski.* T. I N. 2 p. 70.

(35) *Philosophical magazin.* N. 53. Commerc. liter. Norimb. 1731. *Hamburger Magazin.* 1. B. 3. St.

(**) Contrarium contigisse fertur (*Journ. général de médecine, chir. et pharmacie.* 1813 *mars*). Ast casus hic nequaquam ad combustionem spontaneam pertinere videtur.

(36) KOPP Diss. de caussis combustionis spontaneae in corpore humano factae. Jenae 1800.

Cura.

4. Lac, et potus mucilaginosus commendantur (37). In Lithuania vulgus flammam in os mingendo extinguit. Aqua certe incendium potius auget.

CAPUT XLIII.

DE INDURATIONE TEXTUS CELLULOSI.

§. CLXXIX.

DEFINITIO. SCRIPTORES.

Definitio.

1. *Induratio textus cellulosi* (38) morbum recens natorum sistit, apyreticum rigore, et frigore cutis digiti impressionem respuentis insignitum.

Scriptores.

2. Memorabilem hunc nobis vigesies circiter

(37) SWEDIAUR l. c.

(38) *Gall.* Endurcissement du tissu cellulaire. *Germ.* Verhartung des Zellengewebes. *Polon.* Stwarduienie skory.

visum morbum, ANDRY (39), et AUVIT (40) primum descripserunt. Secuti sunt MOSCATI (41), REDDELIEN (42), HORN (43), LODEMANN (44), atque recentiores de morbis infantum scriptores (45).

§. CLXXX.

SYMPTOMATA. AUTOPSIA CADAVERUM.

Symptomata.

1. Ingruit morbus primo, secundo, rarissime tertio a partu die cum frigore primum ad genas, dein ad extremitates tum superiores, tum inferiores sese manifestante, ad regionem

(39) *Histoire de la Soc. R. de médecine de l'an* 1784. 85. p. 207. *Samml. auserl. Abhandl. f. prakt. Aerzte.* 15. B. p. 604.

(40) *Mémoires de la Soc. R. de médecine de l'an* 1787. 88. p. 328.

(41) *Giornale fisico.* 1793. Vide WEIGEL'S *Italianische Bibliothek.*

(42) *Samml. kleiner Abhandlungen und Beobachtungen uber die Rose und Verhartung des Zellengewewebes neugeborner Kinder.* Lubeck 1802.

(43) *Neues Archiv* II. 2. p. 201.

(44) HUFELAND'S *Journal d. prakt. Heilkunde.* 1810. 10. St. p. 57.

(45) P. I. Vol. I. §. IX. 5.

pubis progrediente, et nonnunquam totum dein corpusculum occupante. Partes affectae impressionem digiti respuunt, ac tanquam ligneae videntur. Cutis tam arcte partibus subjacentibus adhaeret, ut neque moveri, neque attolli possit. Volumen illius, praesertim in extremitatibus inferioribus, auctum est. Flexio articulorum, et depressio maxillae inferioris conceditur. Aegrotuli vagitus languidos, et flebiles edunt. Thermometrum extrinsecus cuti admotum frigoris praesentiam confirmat, aut saltem temperaturam retinet cubiculi. Color cutis sublividus, exceptis plantis pedum, et cruribus, ubi rubellus est, obvenit. Suctio plerumque aegre perficitur, et multi cum difficultate deglutiunt. Faeces, et urina rite, sed in pauca quantitate excernuntur. Pulsus debilis, haud febrilis. Jam tertio, sive quarto morbi die maxima aegrotularum pars moritur.

Autopsia cadaverum.

2. Dissecta cute, multum seri coagulabilis obseure flavescentis effluit. Mucus in textu celluloso contentus granulatus, et exsiccatus est. Vasa, et glandulae lymphaticae tument. Hepar solito majus, ac sanguine atro turgidum. Ita et vasa umbilicalia, nec non pulmones, qui nunquam praeter modum ab aëre distenti in-

veniuntur. Ad *cordis* conditionem nemo satis respexisse videtur.

§. CLXXXI.

CAUSSAE.

Caussae praedisponentes.

1. Infantes graciles, gemelli atque a matribus venereis, phthisicis, hydropicis, vel ebrietati deditis originem ducentes, praecipue indurationi textus cellulosi obnoxii sunt. Morbus potissime in orphanotrophiis tempore hyemali, et autumnali grassatur.

Caussa excitans.

2. Excitari is videtur tum a frigore, cui infantes expositi plus minus subjiciuntur, tum ab aëre saepe inquinato orphanotrophiorum, tum a nutritionis debitae defectu.

Caussa proxima.

3. *Caussa proxima* indurationis textus cellulosi nunc in praevium erysipelas (46), nunc in vitium leprosum (*), nunc in spasmum (47)

(46) Cap. VI. §. XXIX. 5.

(*) Alard op. c. p. 215. Opinio haec plane a vero aberrare videtur.

(47) Textus cellulosi indurationem ad tetanum immerito me olim revocasse (*Reise nach Paris, London*, 1. Th. p. 72) fateor, uti videre erit in P. II. Vol. I. cap. de tetano.

locata est. Ad nos quod spectat, eam *a fracto processu oxygenationis sanguinis* (*), et *evolutionis caloris animalis* repetimus, ac in hoc morbo affinitatem quandam cum asphyxiis ex intercepto respirationis opere animadvertimus; debilis enim infantum indurationi textus cellulosi subditorum constitutio, frigus, nutrimentum pravum, et aër inquinatus impedire videntur, quominus arduus ille respirationis processus in recens natis debito pacto locum invenire queat, quo posito, facile defectus caloris et *morbo coeruleo* proprius (**), indeque transitus partium fluidarum, praecipue adipis (48), in statum solidum explicari potest. Autopsia cadaverum hanc nostram *hypothesin* confirmare videtur.

(*) Aut secundum experimenta Alleni et Pepysii ab impedita generatione gaz acidi carbonici.

(**) Allen Burns *von einigen der haufigsten und wichtigsten Herzenskrankheiten. Aus d. Engl.* Lemgo 1814.

(48) Lorry dixerat: « forte adeps influit in certas indurationes cutis. (l. c. in *Samml. auserl. Abhandl. f. prakt. Aerzte.* p. 297).

§. CLXXXII.

DIAGNOSIS.

Generatim.

1. *Induratio textus cellulosi* cum erysipelate recens natorum, et cum *tetano* similitudinem alit, atque procul dubio morbi hujusmodi saepe in recens natis confunduntur.

Distinctio ab erysipelate recens natorum.

2. *Erysipelas recens natorum.*	*Induratio textus cellulosi*
a. Tertio, quinto, decimo a partu die invadit.	a. Primo, secundo, rarissime tertio die, et nunquam serius in conspectum venit.
b. Orditur a genitalibus, a cruribus, nunquam a facie.	b. Orditur a facie.
c. Doloris indicia ab attactu cutis conspiciuntur.	c. Nulla doloris indicia ab attactu.
d. Morbus est febrilis.	d. Febris nulla.

Complicationes.

3. Indurationem textus cellulosi cum *aphthis* et cum *lue venerea* complicari posse, obser-

vationes Andry (49) et Ghelis (50) docent. Ipse hic auctor et speciem *indurationis textus cellulosi chronici recens natorum*, aperte indolis venereae observasse contendit, qua de re ulteriores cl. viri expectamus animadversiones.

Aliae cutis indurationes.

4. Interea animadvertere juvabit, *cutis indurationem corneam* tum universalem, tum partialem, et certe a morbo nostro plane diversam, jam dudum a Reghellini (51), Verburg (52), aliisque (53) descriptam fuisse.

§. CLXXXIII.

PROGNOSIS. CURA.

Prognosis.

1. Morbi periculum ex ipsa illius descriptione elucet, atque unum tantummodo infantem salvare potuimus, et iste dein ab opere dentionis e medio ablatus est.

(49) L. c.

(50) *Salzburger medic. chirurg. Zeitung.* a. 1811.

(51) *Osservazioni sopra alcuni casi rari.* I.

(52) *De aneurysmate.*

(53) *Philosoph. transact.* Vol. 48. part. 2. p. 580.

Cura.

2. Balnea tepida ex infuso herbae *salviae officinalis*, vel cum farina *sinapis nigrae*, *vesicatoria* ad crura, lenes frictiones cutis, aquae aromaticae cum nonnullis guttis *liquoris succinatis ammoniae*, aut *vini antimoniati* Huxhami, clysteres tepidi ex infuso *florum matricariae chamomillae*, cochleare parvum unum, alterumve vini praecipua hujus morbi sistunt auxilia. Alia adhuc remedia, sed plane incassum, tentata fuere, quorum meminit Horn (54). Curam magis ad pulmones dirigendam esse credimus; at experientia adhuc destituimur.

(54) L. c.

Caput XLIV.

DE RHEUMATISMO ACUTO.

§. CLXXXIV.

DEFINITIO. SEDES.

Definitio.

1. Febris cum dolore, et saepe tumore, aut tractum musculorum sequente, aut ipsos artuum articulos, aut periostea occupante, *rheumatismum acutum* constituit (55).

Sedes.

2. Nulla pars vel fibris muscularibus, vel musculis proprie dictis, vel tendinibus, vel ligamentis, vel periosteo instructa a rheumatismo acuto immunis est; aggreditur nempe cranium, cervicem, pectus, abdomen, dorsum, lumbos, coxendicem, humeros, extremitates tum superiores, tum inferiores, non exceptis eorum ar-

(55) Rheumatismus Cullenii et Boerhaavii, rheumatismus febricosus Sauvag. Rheumatismus calidus, inflammatorius *auctorum.* Arthritis rheumatica Swediauri hunc morbum egregie describentis.

ticulis, atque visceribus structuram muscularem exhibentibus.

§. CLXXXV.

SYMPTOMATA. AUTOPSIA CADAVERUM.

Notio febris.

1. Quacumque in parte rheumatismus acutus suam figat sedem, constanter *febris* occurrit cum pulsu frequente, pleno, forti, saepe duro, cum calore corporis intenso, siti multa, lingua alba, et urina rubra. Febris haec, ab initio fere continens, progressu temporis remittens fit, ac lotium sedimentum copiosum lateritium deponens, nec non sudores, nocturnos inprimis, atque profusos largitur.

Rheumatismus acutus universalis.

2. Quamvis rheumatismus acutus plerumque ex una in aliam solummodo vagari soleat partem, attamen aliquando etiam ita musculos, et articulos *universi corporis* detinet, ut aeger sub vehementi febre fere immobilis reddatur. Quantam inde miser, inprimis sub inani sese movendi conatu patiatur, quivis intelligit.

Rheumatismus acutus capitis.

3. Interdum praevia intensa febre, praegressaque rheumatica aliarum partium affectione,

aut retrocessis in puerperis miliaribus (56), atrocissimus dolor capitis, potissime ad musculum temporalem, occipitalem, ad galeam aponeuroticam, et, uti videtur, ad ipsum periosteum extensus oritur. Tantus inde percipitur cruciatus, ut facies desperationis imaginem prae se ferat, ac aeger sub continuo ejulatu vitae maledicat, mortisque auxilium imploret. Somnus miserum ambabus manibus caput volutantem diu noctuque fugit. Nisi mox ab initio recta adhibeatur medendi ratio, nullum malorum conceditur levamen, donec tertia circiter morbi hebdomade, pulsu magis magisque contracto, spasmi, convulsiones, oris retractio in conspectum veniant, et brevi post sub profuso admodum sudore, sopor, stertor, praevia diuturna agonia, vitae finem imponant.

Rheumatismus acutus cervicis.

4. *Rheumatismus cervicis* apyreeticus solos musculos detinens levioris momenti malum constituit (57), secus autem, si cum febre acuta ligamenta, et periosteum vertebrarum colli afficiat; hoc enim in casu praeter immanes cruciatus magna inquietudo, pandiculationes, bra-

(56) Cap. III. §. XVII. N. 4.

(57) *Torticolli. Germ* Steifer Hals. Si caput in unam partem trahitur, *caput obstipum* dicitur.

chiorum torpor, oscitationes, palpitatio cordis, sputa cruenta, lipothymia, et interdum improvisa mors occurrunt.

Rheumatismus acutus pectoris.

5. Rheumatismus acutus *musculos thoracis*, potissime intercostales, vel *periosteum costarum* detinens vulgo sub nomine *pleuritidis spuriae* obvenit. Insignitur morbus febre continua, dolore sterni, costarum, sedem saepe mutante, decubitum, inspirationem impediente, attactum respuente, et neque tussiendi, neque sternutandi facultatem concedente. Sub debita cura malum spatio septem circiter dierum terminatur.

Rheumatismus acutus abdominis.

6. Si rheumatismus acutus *musculos* tum rectos, tum *obliquos abdominis* corripiat, morbus, vulgo *peritonitis muscularis anterior* dictus (58) oritur. Praeter febrem dolor fixus, et ardens ad quandam abdominis regionem, plerumque circa umbilicum accusatur, qui dolor sub inspiratione, tussi, nisu sive truncum erigendi, sive corpus in unum alterumve latus vertendi, vehementer augetur. Aliquando locus dolens tumorem durum, circumscriptum decursum fibrarum muscularium designantem exhi-

(58) J. P. FRANK Epitom. Vol. II. p. 185.

bet. Aeger libenter flexo antrorsum corpore, rectractisque cruribus decumbit. Facies non ita mala, uti observatur in inflammationibus viscerum abdominalium, quarum signa hîc deficiunt (59).

Rheumatismus acutus dorsi.

7. Musculi *dorsi*, nec non *ligamenta vertebrarum* haud raro rheumatismo acuto subjiciuntur. Aeger primo in casu vehementer febricitat, erectum corporis situm tenere nequit, ac de insigni ad dorsum dolore conqueritur, verbo symptomata ab HIPPOCRATE sub nomine *pleuritidis ad dorsum* (60), et a BALLONIO sub eo *pleuritidis dorsalis* (61) descripta exhibet. Quo profundior, et quo propior mali sedes est medullae spinali, eo graviora signa, inter quae, monente jam HIPPOCRATE, suspiria, respiratio difficilis, sputaque cruenta observantur.

Rheumatismus acutus lumborum.

8. Rheumatismo acuto circa *lumbos* urgente, morbus varia a variis auctoribus nomina obtinuit, e. c. ea *peritonitidis muscularis posterioris*, *inflammationis musculorum psoae, et iliaci interni*, uti videre est apud FORDYCE

(59) BAGLIVI Praxis medica. Lib. I. op. p. m. 64.

(60) Lib. III. de morbis et lib. II.

(61) Op. omn. med. T. IV. p. 289.

(62), Schoenmezel (63), et Frank eum sequentibus verbis describentem: « dolor ad dorsum, saepius vero infra regionem vesicae urinarie ex uno latere, non tam vehemens in multis, subinde autem, quod ipsimet conspeximus, fortissimus comparet. Hic idem magis obtusus, aut et stupor per inguem ad femur descendit, quod sine magnis tormentis ab aegrotantibus extendi non posset. Interim nec in urina, nec in alvo excernendi difficultas haeret. Post aliquot dies manifestus, ac profundus tumor ad psoae, aut iliaci musculorum tractum, ad glandularum inguinalium externa percipitur tactu (64) ».

Rheumatismus acutus humeri, et coxae.

9. Rheumatismus acutus *humerum* detinens ita dolorem, tumoremque loci affecti, et immobilitatem brachii, ac rheumatismus acutus *coxae (ischias febricosum, morbus coxarius febricosus)* dolorem tumoremque coxae, et immobilitatem cruris producit. Quamvis febris hìc non semper, uti in reliquis hujus morbi speciebus urgeat; tamen aeger diu, noctuque somno destitutus, ac locum decumbendi haud facile inveniens, multum patitur.

(62) *Elements of the pratice of physic.* p. 255.

(63) Tremeli diss. de musculis psoa, et iliaco suppuratis. (Delect. opusc. Frankii Vol. V).

(64) Epil. l. c. p. 186.

Rheumatismus acutus extremitatum.

10. Communissimus est rheumatismus acutus *extremitatum*, saepe illi humeri, et coxae socius, in genere sedem suam saepe mutans. Febre stipatur magna vires, et patientiam aegrorum exhauriente, vixque ante tertiam hebdomadam profliganda. Praeterea loca affecta tument, erysipelaceo quasi rubore obducuntur, attactum, et motum respuunt, et interdum, ut vidimus, vesicis ovi anserini magnitudine a sero flavo admodum distentis obsidentur, quibus disruptis, cutis secedit, relicta ampla exulceratione. Frequenter miliaria obveniunt. Non raro hypochondria, inprimis hepatis regio, tument, et sanguis e naribus manat. Si morbus praecipue antibrachium detineat, tumor inflammatorius cutis interdum impedit, quominus ictus arteriae sub exploratione pulsuum rite percipiatur.

Rheumatismus acutus internus.

11. Et *viscera* vel structuram muscularem habentia, e. c. *lingua*, *diaphragma*, *cor*, vel membranis cum fibris muscularibus instructa, e. c. *tubus intestinalis*, *vesica urinaria* rheumatismo acuto, aliter autem denominato, aliisque locis describendo obnoxia sunt. Immo aliquando symptomata *carditidis* et *diaphrag-*

nitidis sub curriculo rheumatismi acuti extremitatum observavimus.

Autopsia cadaverum.

12. Post rheumatismum acutum *capitis* vestigia gangraenae musculi temporalis, materiam puriformem sub galea aponeurotica, inflammationem durae matris, et arachnoideae, nec non liquorem extravasatum fere gelatinosum observavimus. Rheumatismo acuto *cervicis* defuncti hominis cadaver secare haud licuit. *Pleuritidis* sic dictae *spuriae* effectus abscessus est, qui haud raro tegumenta universalia inter, et musculos pectoris, vel inter hos, et pleuram locatus invenitur, atque hoc ultimo in casu sacci instar in cavitatem pectoris prominet cum carie interdum costarum. Praegressa *peritonitide musculari anteriori*, in vagina musculorum rectorum abdominis materiam puriformem aut sanguinem extravasatum, non sine notis gangraenae tum musculorum ipsorum, tum peritonei cum Lietaudio (65) deteximus. Gangraena musculorum gemellorum alio loco a nobis descripta (66) invenitur. Post rheumatismum scapularum musculi hujus loci sero pingui ob-

(65) Hist. anat. med. Vol. I. art. II. obs. 3. art X. obs. 341.

(66) Acta mea clinica. Vol. III.

ducti inveniebantur (67). Maximae autem sunt inflammationis musculorum *psoae*, et *iliaci interni* in cadaveribus reliquiae, inveniuntur nempe: quod pus sibi viam parat vel in abdominis cavum, vel exterius ad femur, vel ad externam partem glandularum lymphaticarum inguinis, vel ad lumbos, vel secundum musculorum abdominalium cum crista ossis ilei cohaerentiam, vel ad ipsam pelvim, vel ad perineum. Saepe pus in ossibus vicinis cariem producit. Quacumque autem in parte musculi sive ex caussa rheumatica, sive ex alia, e. g. traumatica inflammati fuerint, sectiones cadaverum saepe vel musculorum concretionem inter se ipsos, aut cum cute (68), vel gelatinam eos obducentem (69), vel conversionem substantiae muscularis sive in materiam adipo-ceream (70),

(67) Boneti sepulcr. anat. lib. II. Sect. 4. obs. 50.

(68) Halleri Element. physiol. T. IV. Lib. XI. Sect. I. §. 7.

(69) Drelincourt apud Morgagni op. c. epist. LVII. 16.

(70) Pallas in Mayers *Zoolog. Annalen.* 1. B *Annales de chimie.* T. 5. p. 154. T. 8. p. 17. *Observations sur le changement de la fibre musculaire en substance graisseuse par* Martins in *récueil des actés de la société de santé de Lyon.* T. I. *l'an* 6 p. 384. et: *Geist der neuesten med. Litteratur in Frankreich von* B. A. Zadig. Breslau 1798. 1. St. N. 7. cum animadversionibus Harlessii in Reil's *Archiv fur die Phisiologie.* 4. B. 2. St. p. 189. Crell *chemische Annalen* 1792. 2. B. p. 322. 1. B. p. 53. 137.

sive in massam spongiosam (71), sive in corpus molle cerebro simile (*) exhibent.

§. CLXXXVI.

CAUSSAE.

Caussae praedisponentes.

1. Ad rheumatismum acutum *praedisponunt*: consuetudo corpus nimiis velamentis obtegendi, vicissitudinibusque temperaturae non satis se subjiciendi, tempus vernale, autumnale, nec non puerperium.

Caussae excitantes.

2. Pro caussis *excitantibus* habentur: refrigeratio subitanea aestuantis corporis vel partis illius, frigus humidum, et venti ex septentrione, et oriente spirantes. Nec animi pathemata, potissime ira, et terror hîc silentio praetereunda sunt. Idem dicendum est de bile, de alimentis

(71) Halle in Richters *chirurg. Biblioth.* 10. B. p. 280. *Edinburg. medic. Bemerkung* N. 22.

(*) *Harlemer Verhandling. Deel* XVI. 2 St. p. 335 *Samml. auserl. Abhandl. f. prakt. Aerzte.* 2. B. p. 286. Pott *chirurg. Beobacht.* 2. p. 331 Bell *Lehrbegr. der Wundarzneyk.* 5. Th. p 96. Balfour in *med. observ and. inquir.* Vol. 4. Kuhn in Schmuckers *vermischt. Schrift.* 1. B. p. 345.

pravis (72), de dysenteria, et febribus intermittentibus praepostere adstringentibus remediis, vel cortice profligatis, de sudore habituali manuum, axillarum, et pedum incaute suppresso, de ulceribus, et fonticulis exsiccatis, de miliaribus retropulsis (73), de menstruis, et haemorrhoidibus retentis.

Caussa proxima.

3. *Caussam* rheumatismi acuti *proximam* in diathesin sive reumaticam sive inflammatoriam, sive arthriticam locamus. In genere, rheumatismus acutus nobis est *inflammatio* systematis tum musculorum, tum tendinum, tum ligamentorum, tum membranarum ossa ambientium, tum vaginarum nervorum.

§. CLXXXVII.

DIAGNOSIS.

Facilis confusio.

1. *Rheumatismus acutus* cum *contusionibus*, *distorsionibus*, et *luxationibus*, cum morbo *trichomatoso*, et cum *inflammationibus viscerum* confundi potest.

(72) Swediauer l. c. p. 153.
(73) Cap. III. §. 12.

Distinctio a contusionibus etc.

2. Candida aegri circa morbi originem narratio, et inprimis exacta partium affectarum investigatio distinctionem *rheumatismi acuti* a *contusionibus*, *distorsionibus*, et *luxationibus* facilem reddunt.

Distinctio a morbo trichomatoso.

3. Consideratio stirpis, et status anterioris aegri, absentia sudoris plicae proprii (74) genuinum *rheumatismum acutum* a *stadio evolutionis plicae*, cum quo similitudinem alit, distinguere docent.

Distinctio a viscerum inflammationibus.

4. *Rheumatismus acutus* capitis, pectoris, et abdominis ab *inflammatione cerebri*, *pulmonum*, et *viscerum abdominalium* per absentiam signorum hisce morbis propriorum, et per impotentiam vel minimum motum instituendi distinguitur. Interea complicationem hîc latere posse, ex autopsia cadaverum satis elucet.

(74) Cap. XXXVI. §. CXLIV. 3.

§. CLXXXVIII.

PROGNOSIS.

Generatim.

1. *Prognosis* rheumatismi acuti, morbi in genere dolorifici, taediosique, a sede, quam sibi eligit, quamque vero facile nunc in bonum, nunc in malum mutat, pendet. Exitus agnoscit sequentes, *resolutionem* scilicet, *suppurationem*, *hydropem acutum*, *rigiditatem*, *atrophiam*, *paralysin*, *gangraenam*, et *rheumatismum chronicum*.

Resolutio.

2. Adhibita *mature* recta medendi ratione, rheumatismus acutus, excepto eo extremitatum, spatio paucorum dierum profligari solet. Hic enim, irritis omnibus auxiliis hucusque notis, ad tertiam, quartam, et sextam usque protrahitur hebdomadem. Solvitur in genere morbus per sudorem, per urinam non solum sedimento lateritio instructam, sed et copiosam, per haemorrhagiam narium, et inprimis per somnum, qui, nisi redeat, caeteris signis haud fidendum est.

Suppuratio.

3. Rheumatismum acutum capitis, pectoris, abdominis, et lumborum saepe *suppuratione*

terminari cadaverum docet autopsia. Verum et ille extremitatum aliquando in suppurationem transit (*), quo in casu abscessus saepe sub aponeurosi latens difficulter dignoscitur. Si obvius magis fuerit abscessus, id proprium habet, quod tumor a compressione fere evanescat, eaque cessante redeat. Pus autem quocumque in casu, si diutius delitescat, ossa vicina facile corrodit. Febris suppuratoria saepe reconditam hîc suppurationem patefacit.

Hydrops acutus.

4. Si rheumatismus acutus articulos detineat, facile in eorum cavitatibus, praecipue ad genu serum exsudat, unde *hydrops articulorum*, in peculiari paragrapho infra considerandus, oritur. Sed et praeter hoc in rheumatismo acuto magna ad *exsudationes* observatur proclivitas, ac interdum *hydrops acutus* praecipue *thoracis* sub illius curriculo animadvertitur, quod probe notandum est. Aliis denique in locis de collectione seri musculos thoracis; et abdominis inter, ac pleuram et peritoneum mentio fiet.

(*) In quibusdam constitutionibus annuis rheumatismus acutus magis ad suppurationem proclivis est, quam in aliis. Sic hyeme 1814 ad 1815 inter viginti aegros rheumatismo acuto variarum partium laborantes, quatuordecim exempla abscessus inde orti vidi.

Rigiditas.

5. Aliquando vigente rheumatismo acuto, materies puriformis in textum cellulosum vel in vaginas musculorum deposita ibi solidescit, ac *rigiditati* partis ansam porrigit. Idem in articulis contingere potest, ubi scilicet lympha coagulabilis exsudata nunc cavitatem replet, nunc variis tumoribus ansam porrigit (75), nunc pseudomembranas generat, et per has ligamenta inter se morbose jungit; quae singula rigiditatem articulorum, aut *anchylosin*, sive *acampsiam* (76) post se trahunt.

Atrophia. Paralysis.

6. Alias per hanc ipsam in telam cellulosam, aut in musculorum vaginas depositam, et solidescentem materiam puriformem actio vasorum sanguinis circulo dicatorum, et nervorum laeditur, unde partes affectae extenuantur (*atrophia partialis*, *melatrophia*), vel sensu, vel motu, vel utrisque simul plus minus orbantur (*paralysis*, sive *paresis partialis*).

Gangraena.

7. *Gangraena* rarissime rheumatismum acutum sequitur. Saepius autem, ut cadaverum se-

(75) P. I. Vol. I. §. LXXVIII. 4.

(76) Swediaur l. c. p. 751.

ctiones docent, carnis muscularis, sive potius textus cellulosi (77) in *materiam adipo-ceream* contingit conversio, quam metamorphosin pro specie *sphaceli* sine aëris accessu operati, ac putrefactioni animalium sub aquis similis habemus (78).

Rheumatismus chronicus.

8. Accidit aliquando, symptomata rheumatismi acuti, praeter dolores saepe periodicos evanescere, ac morbum *naturam chronicam* induere.

§. CLXXXIX.

CURA.

Antiphlogistica.

1. *Venae sectio* una alterave, et copiosa *in primo morbi limine* instituta rheumatismum acutum capitis, cervicis, pectoris, abdominis, et lumborum miraculi instar auferre, vel saltem maxime lenire solet. Minor illius virtus in rheumatismo acuto extremitatum observatur. Utroque in casu multae *hirudines*, et *cucurbitulae scarificantes* circa partes affectas conducunt. Porro *temperies* esto modica

(77) *Histoires des phlegmaties par* Broussais. Paris 1808. p. 25.
(78) J. Frank's *Reise nach Paris*, *London*. 2. Th. p. 353.

absque conatus ille sanae rationi adversus sudorem vi pellendi. Citra debitam, et commodam partis affectae positionem nil illi imponendum; omnia enim topica auxilia hic irritant, doloresque augent. Interne *nitras potassae* a drachma una ad unciam semis nichthemeri spatio adultis ventriculo non admodum sensili instructis praecipuum sistit remedium. Alvo obstructa, lenia simul *purgantia antiphlogistica*, et *clysteres* adhibentur. *Diaeta*, et reliquum *regimen*, uti in caeteris morbis inflammatoriis.

Diapnoica.

2. Solum, temperato **omnino** morbi impetu inflammatorio, ad *diapnoica* confugere licet. Inter ea *tartras stibii*, et *potassae* excellit. Nec nocet si vomitus, aut alvus inde aliquoties cientur, nam praecipue emesis, aliunde non contraindicata, evidenter hic prodest. Quousque febris viget, a reliquis diapnoicis, praesertim a liquore acetatis ammoniae, a pulvere cephaelidis ipecacuanhae cum opio, et magis adhuc a *camphora*, nisi forte sub pulsu molli, debili, in minima dosi, et *nitrati potassae* juncta (79), abstinendum est.

(79) R. Emulsionis amygdalinae libram unam. Camphorae granum unum. Nitri drachmam unam. Syrupi emulsivi unciam unam. M.

Remedia externa.

3. Praemisso larga manu regimine antiphlogistico, *sinapismo* aut *vesicatorio*, pro varia morbi sede sive nuchae, sive pectori, sive abdomini, sive lumbis admoto, locus est. Rheumatismus acutus humeri, coxae, et extremitatum unice excipi meretur, quo scilicet in morbo tum indicata remedia, tum balnea tepida aut effectu destituuntur, aut revera nocent.

Diuretica.

4. Non ita lenia *diuretica*, quae in cura rheumatismi acuti extremitatum, praemissis antiphlogisticis, iterum iterumque commendamus. Ipse *nitras potassae* quo magis urinam movet, eo magis prodesse solet. Vehiculo illi inserviunt *decocta radicis sive ononidis spinosae*, *sive apii petroselini*, et si febris jam pauca fuerit, *infusum baccarum juniperi communis.*

Cinchona.

5. Silentio praeterire nequimus, medicum sagacissimum Londinensem HUGONEM SMITH, quinquaginta circiter abhinc annis in rheumatismo acuto extremitatum, ob evidentes exacerbationes, et remissiones dolorum, non obstante pulsu frequente, pleno, et duro, *decoctum corticis cinchonae*, testante SWEDIAUR (80),

(80) Op. c. Vol. I. p. 151.

felicissimo cum successu adhibuisse. Methodus haec a FORDYCE, FOTHERGILL, HAYGARTH, SAUNDERS, et quodammodo a nostra experientia confirmatur, dummodo remissio dolorum evidens sit, et urina largum sedimentum lateritium deponat.

Cura exituum.

6. Abscessus incipiens ope *cataplasmatis emollientis* ad maturitatem perducendus est, ac dein praesente periculo, quod pus sibi viam in cavitatem pectoris, abdominis, et pelvis parare, aut inter musculos sub aponeurosibus proserpere possit, mature secundum chirurgiae regulas (81) aperiri debet. Interdum abscessus inopinate evanescit (82). *Exsudatio* interna usum *diureticorum*, radicis *polygalae senegae*, et *muriatis hydrargyri* exposcit. *Rigiditati*, *atrophiae*, et *paralysi* articulorum, et membrorum lenem partium affectarum *flexionem*, *extensionem*, *frictionem* vel simplicem, vel cum

(81) JOAN. ABERNETHI *surgical and physiological essays* Lond. 1793. vers. germ. prodiit titulo: *Chirurgische und physiolog. Versuche. Ubers. mit Anmerkung. v.* Jo. Dt. BRANDIS Leipz. 1791. 1801. 8.

(82) Sic in clinico Ticinensi a. 1793, abscessum, capitis infantilis magnitudine ad inguen post psoitidem ortum observavi, qui spatio paucorum dierum, nullo subsequente alio incommodo, sponte evanuit.

sapone ammoniacali, et *unguento oxydi mercurii grisei*, aut cum *oleo olivarum*, cum *sebo animali*, cum *tinctura cantharidum*, cum *unguento nervino* opponimus. Conducunt porro *fasciae*, *embrocatio*, *balnea calida*, praecipue *sulphurea*, *fotus animalis recenter mactati*, *electricitas*, *moxa*, et similia.

§. CXC.

HYDROPS ARTICULORUM.

Definitio.

1. *Hydrops articulorum* (83) est tumor albus, mollis, aequabilis, elasticus impressi digiti vestigium haud retinens, a ligamento capsulari circumscriptus, ex collectione morbosa sive seri, sive synoviae oriens, membri flexionem impediens cum dolore, et quadam ab initio fluctuatione.

Historia.

2. Morbus de quo agitur, jam HIPPOCRATI (84) notus fuerat. Optime de eo scripsere GESSCHER

(83) Hydrarthros. *Gall.* La loupe.

(84) Liber de locis in homine.

(85), Evers (86), Reimarus (87), M. Hoffmann (88), Nebel (89), Haffner (90), Warner (91), Despars (92), Schlichting (93), aliique praesertim inter chirurgos.

Divisio.

3. Hydrops articulorum aliorum hydropum instar in *acutum*, et *chronicum* dividitur.

Hydrops articulorum acutus.

4. *Hydrops articulorum acutus* ex praevio rheumatismo acuto nascitur, ac liquido sive seroso, sive puriformi in cavitatem articuli extravasato originem debet. Celerrime oritur ma-

(85) *Hedendaagsche oeffenende Heelkunde.* Amsterd. 1780. Tode *Arzneykundige Annalen.* 4. *Heft.*

(86) *Von der Anchylosis.*

(87) Diss. de tumore ligamentorum circa articulos. Lugd. Bat. 1757.

(88) Diss. de meliceria, vel articulorum laesorum inundatione. Altorf. 1650.

(89) Diss. de synovia, ejusque remediis specificis. Heidelb. 1741.

(90) Diss. de hydrope articulorum (Wasserberg opusc. minor. fasc. 1. 2. 3).

(91) *Chirurg. Vorfalle und Bemerkungen.* Leipz. 1787.

(92) Specimen practicum de hydrope peritonei saccato (Sandifort Thesaur. Diss. Vol. I. p. 451).

(93) Hydrops articuli praegrandis dissectis et ipsis ligamentis siccatus. (Act. phys. med. Vol. 8. obs. 27. p. 69).

lum, ac maximus est tumor motum impediens, ac saepe summopere dolens. Facile morbus chronicam induit naturam, ac phaenomena infra recensenda exhibet.

Hydrops articulorum chronicus.

5. *Hydrops articulorum chronicus* cum sensatione molesta, stupore, et dolore plus minus acuto, aliquando dirissimo ad articulum orditur, cui tandem tumor superaccedit. Ad genu, frequentissimam hujus morbi sedem, tumor anterius patellam quasi coronans, eamque protrudens conspicitur. Serius tumor ad latera genu major fit, atque ligamentum capsulare ita distendit, ut duos tresve pollices supra patellam ille ascendisse sit visus (94). Est vero tumor hic albus, elasticus, fere indolens, et, nisi ligamenta nimis crassa sint, fluctuationem exhibens (95). Ad summum perducto malo, cutis, et partes vicinae inflammantur, suppurantur, exulcerantur, quo facto cutis plura foramina articulum circumdantia exhibet. (96). Manat ex iis ichor foetidus varii coloris, atque valde acris. Tali tunc pacto tumoris adspectus mu-

(94) Haffner l. c. p. 119.

(95) Schmalz *seltene medic. und chirurg. Vorfalle.* 1784.

(96) Bell's *Abhandl. von den Geschwuren und deren Behandl.* 3. B. S. 284.

tatur, ut pro hydrope articuli non amplius cognosci queat. Pars affecta immobilis, rigida, dolens, inaequalis, magis magisque tumida evadit, atque extenuatur, donec, orto oedemate, cuncta febris hecticae mortem annuntiantis signa accedant. POUTEAU hydropis *coxae* meminit (97), sub quo caput femoris ex acetabulo ab aquis expellebatur, reddito crure affecto duobus digitis altero longiore. Nec desiderantur exempla hydropis articulorum tum pedis (98), tum manus (99).

Autopsia cadaverum.

6. Cellulosa cutis articulum ambientis materia albumini simili repleta est, quae ipsa profunde in partes subjacentes penetrat. Hinc inde cutis abscessuli observantur. Aperta cavitate articuli, cunctae glandulae formam partibus externis similem exhibent. Cartilagines plane emollitae conspiciuntur. Nec semper deest puris aliquid (100). Saepissime autem ossa carie detinentur.

Caussae.

7. Ad caussas hydropis articulorum spectant

(97) *Oeuvres posthumes.* 2. Vol.

(98) BELL. l. c.

(99) HAFFNER l. c.

(100) ALEX. MONRO *sammtliche Werke.* p. 115. art. 8.

praeter rheumatismum acutum: contusio, luxatio, vehemens extensio articuli, praesertim sub genuflexione diuturna, metastasis post febres (1), inprimis puerperales (2), post variolas, et morbillos, vitium scrophulosum, rhachiticum, venereum, plicosum, arthriticum, et herpeticum.

Diagnosis.

8. *Hydrops articuli* ab *oedemate*, a *fungo articuli*, a *bursis mucosis*, ab *abscessu*, et ab *aneurysmate* distingui debet. *Oedema* foveas a compressione digiti admittit, nullam offert fluctuationem, ac longe minus, quam hydrops articuli partis affectae motum impedit. *Fungus articuli*, paucis exceptis casibus (3), extra articulum positus est, ac speciem tumoris cystici offert. Praeterea utplurimum a caussis externis generatur, indolens est, neque cingit, neque attollit rotulam, non fluctuat, attactui resistit, motum minus impedit, quam hydrops, et longe diutius absque tanto perfertur incom-

(1) Maloet hujusmodi hydropem ad genu in actis Parisiensibus a. 1728 descripsit.

(2) Ex hac caussa hydropem genu refert Simson in Act. Edinb. T. IV.

(3) Schmucker *vermischte Schriften.* 1. B. p. 301. Heister Instit. chirurgiae L. IV. cap. 19. Reimarus l. c.

modo (4). *Bursae mucosae* aliquando enorme volumen acquirentes (5), ac in viciniis articulorum positae ob mobilitatem ab hydrope articuli distinguuntur. *Abscessus articuli* notas praegressae inflammationis, et subsequentis suppurationis *extus* manifestat, quod in hydrope articuli, nisi purulento, ac ideo abscessui admodum affine, haud animadvertitur. *Aneurysma*, praesertim arteriae cruralis, pluries pro hydrope articuli habitum fuisse docent fasti medici (6). Pulsatio tamen illud ab hoc evidenter distinguit. Ad ipsam hydropis articuli *indolem* quod spectat, dividendus est morbus in *idiopathicum*, et *symptomaticum*. Ille citissime tumorem cum violentissimis symptomatibus exhibet; hic autem sensim sensimque increscit. Species hydropis articulorum symptomatici, quae frequentissime obveniunt, et exacte a Bellio describuntur (7), sunt indolis *rheumaticae*, et *scrophulosae*. Hoc ultimo in casu hydrops articuli praecipue *spinae ventosae* videtur effectus. Nec impossibilis foret ortus hydropis articuli ex *hydrope*

(4) Camper in *Samml. auserl. Abhandl. f. prakt. Aerzte.* 16. B. p. 600.

(5) Camper l. c p. 422. Voigtel op. c. 1. B. p. 122.

(6) *Journal de médecine.* Octob. 1781.

(7) L. c.

ossium (*Hydrosteon*), quo medulla in serosum ichorem resolvitur (8).

Prognosis.

9. *Prognosis* hydropis articulorum pro varia caussa, et diuturnitate morbi varia est. Caussae externae, nisi violenter egerint, et si cito succurratur, sanationis spem relinquunt. Rebelles magis affectus caussae internae inducunt, inter quas vitium scrophulosum, inprimis spinae ventosae nuptum quammaxime timendum est. In genere provecto admodum in morbo, ligamentorum incrassatio, erosio, ossium caries, membrorum rigiditas, et luxationes singula artis auxilia, praeter amputationem partis affectae, excludunt, quae autem operatio saepissime a corporis extrema macie, et a febre hectica contraindicatur.

Cura.

10. In *hydrope articulorum rheumatico cucurbitulae scarificantes* circa, et supra tumorem applicatae praecipuum constituunt auxilium, non neglectis interne *nitrate potassae*, *decocto radicis ononidis spinosae*, et *potu* leniter *diapnoico*. Provectiori in morbo infra tumorem *vesicatorium* ponitur, cujus diuturna sustinenda est suppuratio. Sunt qui ipsi tumori

(8) Van Wy *Heelkundige Mengestoffen.* D. II. I. St.

vesicatorium admoveant (9). Praeterea usui *muriatis hydrargyri*, et extracti *aconiti napelli* locus est (10), exhibito pro potu *decocto radicis smilacis sarsaparillae*. Hisce singulis nil juvantibus, summo cum fructu, consilio MONROI (11), speciem *moxae* (ex gossypio, alcohol imbuto, ac flagrante) in quadam distantia parti affectae admotam in usum duximus. Idem de *linimento* ex *sapone ammoniacali*, et *unguento oxydi mercurii grisei* paratum fatemur, cui *camphorae* portio addi potest (12). Interea cavendum, ne hujusmodi remedia cutim nimis irritent. Securius tumori imponitur *emplastrum*, vel *de sapone*, et *cumino*, vel *dyachilon* cum *gummatibus*, vel *hydrargyri*, vel *conii maculati*. Irrita et horum remediorum virtute, quid *colophonium* valeat experiendum est (13). Hungariae populi partem af-

(9) WHITE *von Geschwuren* DANIEL ORRED in *medical commentaries*. Vol. 7. p. 315. VAN WY l. c.

(10) R. Calomel. grana sex: extracti aconiti grana duodecim: sacchari drachmas duas. M. divid. in duodecim partes. D. S. Bis de die pulverem (adulto).

(11) *On dropsy*. p. 167.

(12) R. Linimenti volatilis uncias duas: unguenti mercurialis unciam semis: camphorae drachmam unam. M.

(13) Sumitur optimum, et ex rubro diaphanum colophonium, quod in pulverem teritur. Dein cannabis sicca in nidi avium

feetam *fumo juniperi* exponunt, et linteis cum hoc fumigatis perfrictant, dein emplastrum ex *gummiresina heraclei gummiferi*, et *aceto scillae* paratum imponunt, quae methodus suffragium Swediauri obtinuit (14). Lithuaniae incolae sacculos ex *cineribus*, et *sale culinari* calide tumori admovent. *Hydrops articulorum scrophulosus* nullum remedium, quod *fonticulo* ad basin tumoris admoto, diuque relicto aequiparari possit, agnoscit. Interne simul remedia scrophulis, et rachitidi accommodata porriguntur, inter quae praecipue *oxydum hydrargyri*, *et antimonii sulphuratum*, *extractum conii maculati*, *decoctum glandium quercus roboris tostarum*, illudque *radicis rubiae tinctorum*, nec non *acidum phosphoricum* (15) maxime commendanda sunt. *Hy-*

formam adaptatur, et colophonium ad digiti altitudinem superinspergitur, quibus alcohol affunditur, donec satis humectatum fuerit colophonium sic tumori applicandum. Dum aeger de cataplasmatis hujus siccitate conqueritur, super ipsam partem iterum iterumque alcohol affunditur. Post duas, tresve dies mutatur apparatus, et sic ad sanitatem usque. (*Samml. auserl. Abhandl. fur prakt. Aerzte.* 9. B. p. 418).

(14) *London medical Journal* 1781. p. 194. Et: *Samml. auserl. Abhandl. f. prakt. Aerzte.* 7. B. p. 18.

(15) R. Acidi phosphorici drachmam semis: aquae rubi idaei

drops articulorum idiopathicus recens affusionem aquae frigidae, praecipue cum *acetate plumbi*, vel applicationem *aceti* exposcit. Provectiori in morbo fomentum ex herbis aromaticis in vino decoctis, et calide applicitum conduxisse est visum. Item *aqua calcis*, *solutio saponis*, *muria halecum*, *embrocatio*, praecipue ope *solutionis muriatis ammoniae*, et fotus cum *luto thermali* (16). Auxilia hujusmodi, nec non *thermae* inprimis *sulphureae* et in hydrope articulorum sive rheumatico, sive scrophuloso, adhiberi queunt. Latenti vitio venereo *mercurius* opponitur. Quodsi vero indicatio morbum per resolutionem sanandi in vanum secuta fuerit, ad *manum chirurgicam* recurrendum foret. Ad haec spectant primum *punctura*, vel *sectio articuli*, dummódo (quod raro in scrophulosis sperare licet) ligamenta, et ossa adhuc illaesa sint; alias enim, rite animadvertentibus Callisen (17), Haffner (18), et Orred (19) etc., malum ab aëris accessu

uncias sex: syrupi ejusdem unciam unam. M. D. S. ter de die cochlear unum majus (e. c. pro infante sex annorum).

(16) *Italice* i fanghi.

(17) *Theoret. und prakt. Arzneykunst.* p. 483.

(18) L. c. p. 158.

(19) *Medical commentaries.* Vol. 7. p. 315. *Samml. auserl. Abhandl. fur prakt. Aerzte.* 11. B. p. 178.

augmentum capit. Vulnus capsulae articulari inflictum per turundas apertum tenetur, ac injectionum ope purificatur. Morbo ad extremum perducto, ac jam jam consumtis ligamentis, capsulis, et ossibus, *amputatio membri* super articulum hydropicum unicum sistit auxilium neque a macie corporis, neque a febre, neque a sudoribus, neque a diarrhoea colliquativa contraindicatum, immo, monente BELLIO (20), aegri tabe laborantes facilius, quam vegeti hanc operationem ferunt. Quid de crudeli a PARCK proposita (21) *separatione articuli* sentiendum sit, chirurgorum decisioni relinquimus.

(20) L. c. p 310.

(21) *An account of a new method of treating diseases of the joints of the knee and elbow, in a letter to* POTT. Lond. 1783.

V. FANTOLINI Revisor Archiepisc.

V. TESTA Pr. ac R.

Imprimatur.

V. BESSONE pro M. Cancellaria.

INDEX RERUM

QUAE

IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR.

